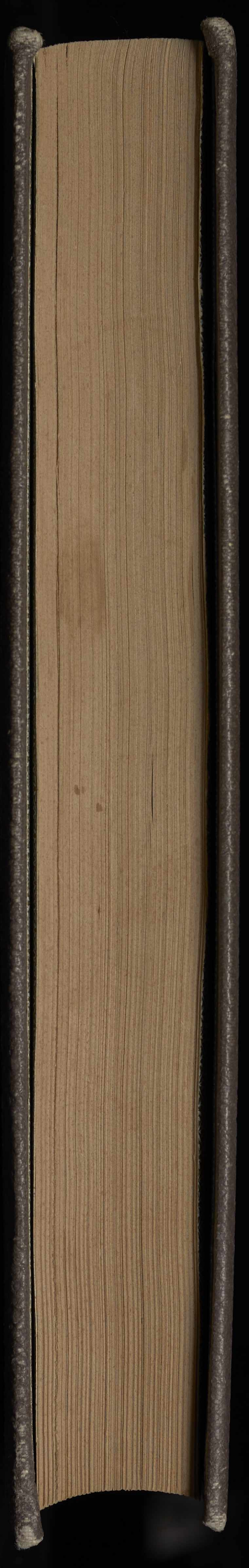
Lumholtz

Fyra års resa
i
Australien.

BLAND MENNISKOÄTARE.

Fyra års resa

i

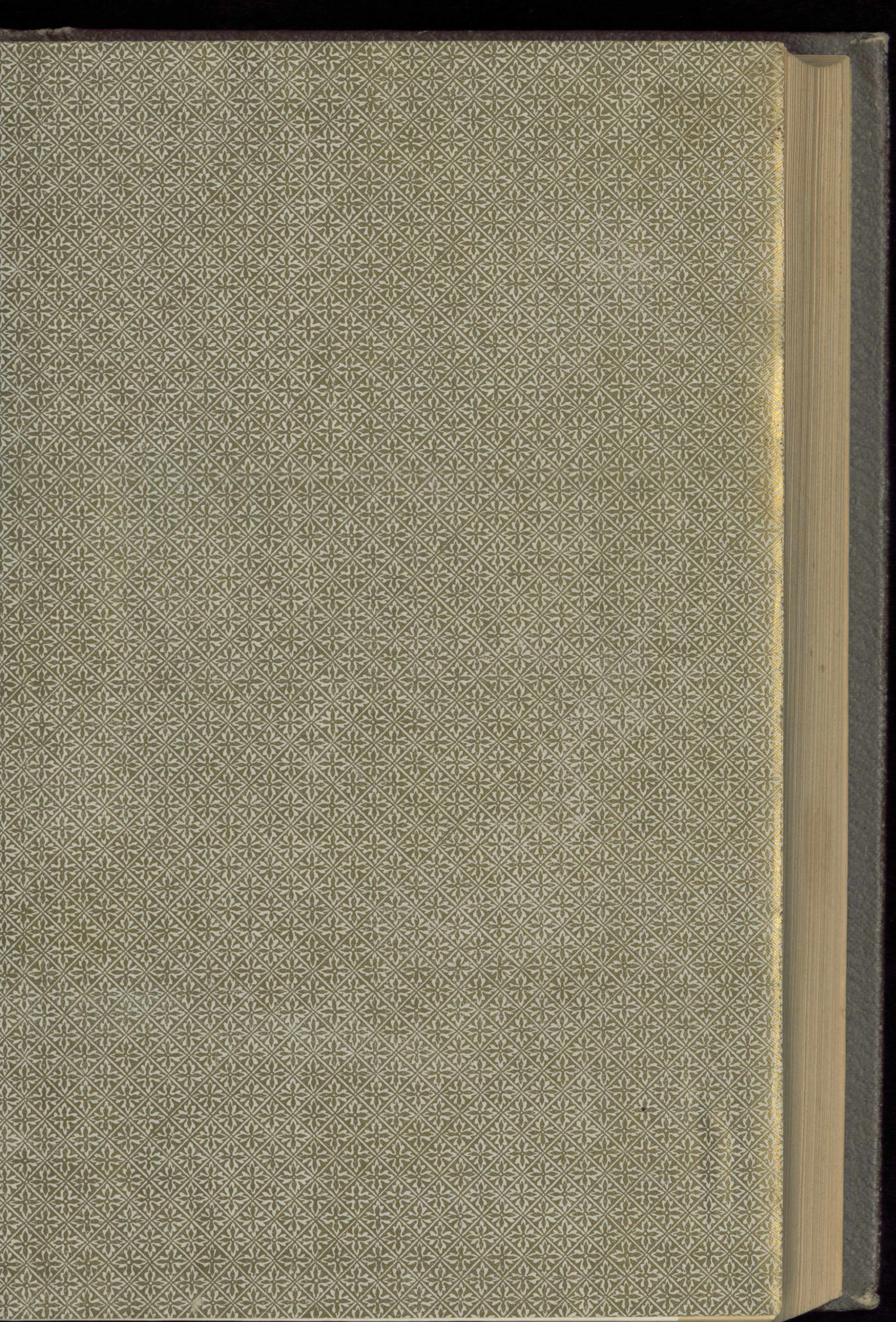
Australien

åf

Carl Lumholtz.

Belöning i Östermalms Allmänna Läroverk Den 4 Juni 1890

10,50.

BLAND MENNISKOÄTARE

᾽Ανδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεόμενοι. νομάδες δέ εἰσιν.

Herodotos IV, 106.

Carl Lumholtz

BLAND MENNISKOÄTARE

FYRA ÅRS RESA

I

AUSTRALIEN

AF

CARL LUMHOLTZ

SVENSK UPPLAGA

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1889.

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

INNEHÅLL.

FEMTE KAPITLET.

SJETTE KAPITLET.

SJUNDE KAPITLET.

ÅTTONDE KAPITLET.

NIONDE KAPITLET.

TIONDE KAPITLET.

Sid.

SJUTTONDE KAPITLET.

ADERTONDE KAPITLET.

NITTONDE KAPITLET.

TJUGONDE KAPITLET.

TJUGUFÖRSTA KAPITLET.

TJUGUANDRA KAPITLET.

TJUGUTREDJE KAPITLET.

Förteckning öfver bilder och kartor, som beledsaga arbetet.

Bilder tryckta i texten.

Bilder särskildt tryckta på tonpapper.

Bilder i färgtryck.

Kartor.

FÖRORD.

Med understöd af universitetet i Kristiania företog jag åren 1880—84 en resa i Australien, särskildt i afsigt att göra samlingar för universitetets zoologiska och zootomiska museer.

Jag uppehöll mig först en tid i de tre sydöstliga kolonierna, Syd-Australien, Victoria och Nya Syd-Wales, och inledde förbindelser med museerna i hufvudstäderna Adelaide, Melbourne och Sidney, der jag öfverallt mottogs med stor vänlighet. Ett särskildt tack för värdefullt bistånd är jag skyldig den bekante botanikern baron *Ferd. von Mueller* i Melbourne, professorn i zoologi och mineralogi vid universitetet derstädes *Ferd. M'Coy* samt direktören för museet i Sidney dr *E. P. Ramsay*.

Från november 1880 till augusti 1881 uppehöll jag mig på bröderna Archers vackra station *Gracemere* i mellersta *Queensland;* både då och sedermera i Australien har jag hos olika medlemmar af denna familj åtnjutit en gästfrihet, som på många sätt lättat och främjat mitt arbete. Ett liknande tillmötesgående kom mig äfven till del från egaren af stationen *Valley of lagoons* i det nordliga Queensland,

Walter J. Scott, esq. Samtliga dessa herrar betygar jag min tacksamhet och erkänsla.

I augusti 1881 anträdde jag min första egentliga upptäcktsresa in i *det vestliga Queensland* och framträngde utan ledsagare nära 800 engelska mil vesterut, men nådde icke ett resultat, som svarade mot de ansträngningar jag här måste underkasta mig.

Till fält för min hufvudexpedition valde jag *det nordliga Queensland*, der jag sammanräknadt tillbragte 14 månader under ständiga resor och forskningar. På landsträckan omkring den korta, men vattenrika floden *Herbert river*, som utmynnar i Stilla hafvet under 18° sydlig bredd, lefde jag i det närmaste ett år, från augusti 1882 till juli 1883, alldeles ensam bland en ras af menniskor, hvilkas kulturståndpunkt — för så vidt man här får tala om en sådan — väl kan betecknas såsom den lägsta, hvarpå individer af slägtet *Homo sapiens* nu stå; ty australnegern är icke blott menniskoätare, utan vissa stammar besitta i åtskilliga riktningar icke ens så pass mycken odling som den, hvilken karakteriserar stenålderns period i den menskliga utvecklingens historia. De etnografiska egendomligheterna hos denna ras hafva äfven förut varit föremål för grundliga forskningar; men dessa hafva närmast sysselsatt sig med de sydligast boende af infödingarna, hvilka i flere hänseenden stå öfver sina nordliga stamfränder. Det är mitt samlif med dessa sistnämnda och de erfarenhetsrön jag härunder gjorde, som äro detta verks väsentliga innehåll; det har till ändamål att gifva en pålitlig bild af australnegerns lefnadssätt, hans seder och bruk från födelsen till döden och derigenom,

om möjligt, lemna den etnografiska vetenskapen nytt stoff genom meddelanden om stammar, som aldrig stått i beröring med någon hvit man, och om en folkras, som inom ett par menniskoåldrar sannolikt skall hafva försvunnit från jorden. — Vid sidan af dessa studier af antropologisk art lyckades det mig att förvärfva en betydlig samling af hittills delvis obekanta naturföremål, som nu äro införlifvade med Kristiania universitets museer. Denna samling består till allra största delen af vertebrater, deribland en ansenlig mängd däggdjur, som i sin helhet äro bearbetade af professor *R. Collett* i *Zoologische Jahrbücher, Jena 1887*, vidare foglar i ungefär 700 exemplar, slutligen ett stort antal reptilier (kräldjur) och batrachier (groddjur) samt en hop fiskar, förutom insekter och lägre djur. Af nya djurarter har jag bland annat upptäckt 4 däggdjur, som alla äro bestämda och med namn försedda* af professor *R. Collett.* Dessa arter äro: *Dendrolagus Lumholtzii* (kängurubjörnen) samt 3 opossum-arter *Pseudochirus Archeri*, *Pseudochirus herbertensis* och *Pseudochirus lemuroïdes.*

Då jag nu afslutar detta verk, har jag att uttala min tacksamhet till professorerna i zoologi vid Kristiania universitet, *Robert Collett* och *Ossian Sars*, hvilka från början uppmuntrat mig till detta företag och sedermera aldrig svikit mig, när jag begärde deras bistånd i råd och dåd. Jag beder derför dessa högt aktade vetenskapsmän att mottaga denna bok som ett vittnesbörd om min erkänsla.

För utarbetning af de i tillägget till boken meddelade öfversigterna öfver Australiens *geologi* och *flora* har jag

* *Proceedings of the Zoological Society of London* 1884.

väsentligen att tacka dr *H. Reusch* och kandidat *J. Kjennerud* i Kristiania, likasom jag i öfversigten öfver *Australiens historia* haft en kunnig hjelp af amanuensen vid universitetets bibliotek i Kristiania *A. M. Hansen.*

En stor del af bokens illustrationer äro tecknade af figurmålaren *A. Bloch* i Kristiania efter mina från Australien hemförda skisser, fotografier och naturföremål, hvilka konstnären har förstått att återgifva med trohet och lycklig karakteristik.

Verket utkommer samtidigt i fyra utländska upplagor, nämligen en svensk hos *P. A. Norstedt & Söner* i Stockholm, en engelsk hos *John Murray* i London, en fransk hos *Hachette & C:o* i Paris och en tysk hos *Leopold Voss* i Hamburg. Den svenska upplagan är redigerad af dr J. R. Spilhammar.

Carl Lumholtz.

KARTA
öfver
AUSTRALIEN
Nautiska mil 60 = 1°.
Engelska mil 69 = 1°.
120°
135°
150°
15°
30°
INDIAN
OCEAN
INDIAN OCEAN
PACIFIC OCEAN
Great Australian Bight
Torres Strait
Gulf of Carpentaria
GREAT BARRIER REEFS
Bass Strait
Louisiade Archipelago
Rossel I.
Timor I.
Tchindana I. or Sandalwood
Savou I.
Semao I.
Coupang
Rotti I.
Melville I.
Bathurst I.
V. Diemen Gulf
Wessel I.
C. Arnhem
Caledon B.
Groote Eylandt
Edward Pelew I.
Wellesley I.
Bentinck I.
C. York
C. Grenville
C. Melville
Endeavour R.
Cooktown
Port Douglas
Cairns
Bellenden Ker Hills
Hinchinbrook I.
Townsville
Cumberland I.
Mackay
Northumberland I.
Rockhampton
Curtis I.
Gladstone
Sandy C.
Maryborough
Moreton Bay
Moreton I.
Brisbane
Warwick
Tenterfield
Clarence
Kempsey
Pt Macquarie
Liverpool Ra
Newcastle
Pt Jackson
Sydney
Botany Bay
Ulladulla
Mt Kosciusko
Eden
C. Howe
Melbourne
C. Otway
Alberton
King I.
Furneaux I.
Flinders I.
Barren I.
Hunter I.
C. Grim
Banks S.
Georgetown
Launceston
Hobart T.
Maria I.
Bruny I.
TASMANIA
(VAN DIEMENS LAND)
C. Londonderry
King's Sound
Mt Cockburn
Mt Murchison
Mt Warburton
Mt Baines
Dampier Land
Roebuck B.
L. Hall
Fitzroy R.
Mt Wittenoon
Mt Muller
Mt Hughes
L. Isabelle
L. Lucas
L. White
Rady Hills
Dampier Archip.
Barrow I.
N.W. Cape
Mt Macpherson
Hamersley Ra
Mt Brockman
Ophthalmia Range
Great Sandy Desert
Alfred Marie Ra
Lac Amedeus
Rawlinson Ra
Sutherland Range
Mt Thomson
Mt Augustus
Mt Labouchere
Mt Adam
Bernier I.
Dorre I.
Dirk Hartogs I.
Hamelin Pool
Freycinet
Mt Hale
L. Augusta
Mt Bates
WEST-AUSTRALIA
L. Austin
Victoria Range
Mt Magnet
Mt Kenneth
L. George
Mt Weld
L. Carey
Great Victoria Desert
Houtmans Abrolhos
Geraldton
Darling Range
L. Moore
Barlee
Mt Jackson
Mt Burges
L. Brown
L. Lefroy
Toodyay
York
Perth
Fremantle
Peel
Beverley
Yurakine
L. Cowan
Dundas Hills
Geographe Bay
Williamsburg
Bunbury
Stirling Range
Russell Ra
Recherche Archip
C. Leeuwin
Augusta
Albany
King Georges Sd
Nuyts Land
Nuyts Archip.
Mt Leichardt
Giles Range
Mac Donell
Mt Gill
Mt Olga
Mt Charles
Mt Morris
Musgrave Ra
Mt Cooper
Mt Hauker
Woodcock Ra
Mac Douall Ra
Mt Blyth
Mt Fisher
Mt Morphett
Mt Playford
Mt Powell
Bagot Ra
SOUTH AUSTRALIA
Margaret
L. Hope
L. Gregory
L. Eyre
Mt Termination
Mt Rawlinson
L. Torrens
L. Frome
Flinders Ra
Mt Arden
Mt Brown
Mt Bryan
Kooringa
Wakefield
Adelaide
Wellington
Victoria L.
Investigator Str.
Kangaroo I.
Spencer G.
Robe Tn
Grey Tn
Nelson
Portland
Belfast
Mt Grampian
Horsham
Castlemaine
Ballarat
Hamilton
Geelong
Pt Phillip
VICTORIA
Australian Alps
Mt Wellington
Lachlan R.
Bundabara
Bathurst
Wellington
Mudgee
Maitland
Euston
Balranald
Warina
Deniliquin
Goulburn
Braidwood
NEW SOUTH WALES
L. Papello
Stanley Range
Mt Lyell
Grey Range
L. Boullo
Darling R.
Macquarie Marshes
Tamworth
QUEENSLAND
Cape York Peninsula
Mitchell R.
Van Diemen R.
Gregory Ra
Gilbert Ra
Flinders R.
Mac Kinley Ra
L. Peterman
Peak Ra
Mt Muller
Belyando Ra
Mt Prosser
Mt Mudge
Mt Harker
Chewiots Ra
Mt Faraday
Mt Pluto
Denham Ra
Diamantina R.
Hamilton R.
Georgina R.
Mt Yeatman
Tenniel Ra
L. Machillop
Barcoo R.
Warrego R.
Ashburton Ra
Nicholson R.
Gregory R.
Peel R.

FÖRSTA KAPITLET.

Hvad är Australien? — Den bakvända verlden. — Resa från Kristiania. — Lukt af land. — Adelaide. — Botaniska trädgården. — Australiskt vin. — Melbourne, »Söderns drottning». — *The working men.* — Verldens högsta träd. — Australiens två allmännaste däggdjur.

Fig. 1. Svart svan.

»Australien är ju ett land, som nästan uteslutande bebos af förbrytare», är ett yttrande, som man rätt ofta får höra. Många föreställa sig också Australien såsom en stor öken och så varmt, att man blir svart af hettan der borta; en tysk

dam blef derför mycket förvånad öfver att få se en slägting komma hem derifrån lika hvit, som han var, då han reste dit. Ja, jag har äfven fått den frågan framstäld till mig: »Begagnar man knif, gaffel, tallrik och dylikt i Australien?»

På förhand kan man icke annat än tänka sig Australien som ett utomordentligt intressant land. Det är ju ett guldland, som under tidens lopp dragit till sig tusentals menniskor från alla verldsdelar, ett land, der det fins millioner får, som förse verldsmarknaden med den finaste ull på jorden. I synnerlig grad lägger denna verldsdel beslag på naturforskarens intresse. Den kan sålunda framvisa två af jordklotets märkvärdigaste däggdjur, nämligen näbbdjuret och myrpiggsvinet. Man ser här, i det hela taget, de besynnerligaste naturhistoriska företeelser; allt tyckes vara motsatsen till hvad vi äro vana vid hemma hos oss; här finnas däggdjur med fogelnäbb, svarta svanor, svarta kakaduor, bin utan gadd o. s. v. Den »australiska sädesärlan» rör icke stjerten upp och ned likasom vår, utan åt sidan. Här finnas löfträd, som vända bladkanten uppåt i stället för åt sidan, som fälla barken och icke bladen, körsbär med kärnan utanpå köttet. Allting är egendomligt. Man plägar ju säga, att damerna i Australien sakna skönhet, att foglarna icke sjunga och blommorna icke dofta.

Australien har icke många naturliga rikedomar; de viggigaste äro metaller och gräs. I skogarna fins intet läckert vildt; fisken i elfvar och sjöar är icke god; har den någon smak, så är det mest af gyttja; ätliga rötter och frukter finnas nästan icke alls.

Men är landet kargt utrustadt i detta hänseende, så är det å andra sidan i besittning af fördelar, som fullständigt uppväga denna brist, ty allt, som införes dit, trifves utmärkt väl. Det ges således knappt någon kulturväxt, som man icke finner odlad på sträckan från Adelaide till kap York. I den södra delen odlas äpplen, potatis o. s. v;

derpå följer vinrankan, och slutligen längst mot norr växa sockerröret och andra den tropiska verldens alster.

Då europeerna kommo till Australien, fans der knappt något af våra husdjur. Nu beta millioner af stor och liten boskap på de rika australiska gräsmarkerna. Hästar trifvas utmärkt och hafva likasom boskapen blifvit på flere ställen till och med förvildade. Nu för tiden utför Australien hästar till Indien och de franska besittningarna, ja stundom kapplöpningshästar till England.

Gråsparfven och kaninen hafva också kommit in i Australien och förökat sig så ofantligt, att man på alla sätt söker att blifva dem qvitt. Man har till och med utsatt belöningar för utrotandet af kaniner.

Man tänker sig gerna Australien som en liten ö långt bort i fjerran, men man borde komma ihåg, att det i storlek närmar sig Europa. Det mest karakteristiska i landets fysiska geografi är den stora höjdsträckning, som går längs östra kusten ända från den nordligaste spetsen till den sydliga delen: »*The Great Dividing Range*», såsom den kallas. Genom att framkalla regn och ge upphof åt elfvar har denna höjdsträckning gjort den östliga delen af kontinenten vida fruktbarare än den vestliga. Den sydliga delen är mycket hög och kallas de australiska alperna; här finnes kontinentens högsta fjälltopp *Mount Townsend* på Kosciusko-fjällplatån (2,241 m.), som delvis är täckt med evig snö.

Man har talat mycket om den stora australiska öknen, och det fins verkligen betydliga öknar och obeboeliga vidder i det inre af Australien, men man har otvifvelaktigt haft öfverdrifna föreställningar härom. Orsaken dertill är följande: då regnet faller så oregelbundet, kan ibland en torka uppstå, som varar i ett eller två år; under sådana omständigheter få stora landsdelar utseende af ödemarker. Detta har gifvit anledning till, att man gjort den australiska öknen större, än den i verkligheten är. En af dessa öknar är

känd under namnet *Sturts Stony Desert.* Den bekante upptäcktsresanden Sturt nödgades vända tillbaka från denna öken, der han fann blott stenar. Saken var den, att då han kom dit, hade det just varit en sådan der förfärlig torka. Men då han hade rest, började det att regna, gräs växte upp mellan stenarna, och tusentals får beta nu på en del af »Sturts Stony Desert».

Kontinentens inre antages för öfrigt vara den hetaste nejd på jorden. Man har till och med exempel på, att sjelfva termometern icke kunnat uthärda värmen, utan brustit sönder vid 54° C. i skuggan.

I politiskt hänseende indelas Australien i sex kolonier: Tasmanien, Vest-Australien, Syd-Australien, Victoria, Nya Syd-Wales och Queensland. Dessa kolonier äro alldeles oberoende af hvarandra; de hafva hvar och en sin egen regering, sitt eget parlament och sina egna lagar, ja delvis till och med sina egna seder och bruk. De täfla starkt med hvarandra. När man reser från den ena kolonien till den andra, märker man strax den stora skilnaden. Det är nästan som när man kommer från ett land till ett annat här i Europa, oaktadt man der öfverallt talar samma språk. Victoria är sålunda protektionistiskt, medan Nya Syd-Wales har fullständig frihandel. Kolonierna hafva alla fria författningar; der herskar stor frihet såväl i politiskt som i religiöst hänseende. Utom guldgräfning och fårafvel, de vigtigaste näringsgrenarna, drifves också åkerbruk, men ännu blott i kustlandskapen.

Skolväsendet står högt; för den högre vetenskapliga bildningen är sörjdt genom universiteten i Melbourne, Sidney och Adelaide.

Australien har längesedan upphört att vara en *terra incognita* (ett okändt land); präktiga ångbåtar, utrustade efter nutidens fordringar på beqvämlighet, underhålla en liflig förbindelse med Europa och öfriga verldsdelar. En ångbåtstur

från England till Melbourne upptager omkring fyrtio dagar. Reser man med seglande fartyg, anses nittio dagar för en lycklig tur.

* *
*

Den 24 maj 1880 steg jag om bord på barkskeppet »Einar Tambarskjælver», som skulle afgå från Kristiania direkt till Port Adelaide med bräder. Jag medförde några fångstredskap, som universitetet hade försett mig med, en hop nordiska fogelskinn för att inleda bytesförbindelser med australiska museer, gevär med tillhörande ammunition o. s. v. En segling i nordostpassaden, en solnedgång i de tropiska hafven och en mild, stjernklar natt på oceanen med flammande mareld i vattnet kunna icke annat än göra ett djupt intryck. När man passerat det lugna bälte, der stiltjen plötsligt kan afbrytas af den våldsammaste storm, kommer man med sydostpassadens tillhjelp snart in i vestliga vindar. Södra korset och Magelhaens-fläckarna, den jättelika spermacetihvalen, hvars kolossala hufvud litet emellan visar sig öfver vågen, och albatrosserna, hvilkas härliga flykt man aldrig tröttnar att beundra, förebåda vår ankomst till sydliga haf. Kapdufvor, albatrosser och fiskmåsar följa oss under hela veckor. Seglingen hade dock ibland sina mörka sidor. Den 17 augusti kl. 6 på morgonen fingo vi en fräsande storm. Skeppet förde »stumparna» — de begge undermärsseglen och focken — för strykande vind. Vattnet vräkte sig öfver skeppet, en trappa till halfdäcket krossades, en sjö bröt tvärs igenom två dörrar i luckhuset, en annan kom alla vattenfaten att simma om hvarandra, en fylde kabyssen, så att kocken stod i vatten ända till midjan. Elden släcktes och maten uppblandades med saltvatten, flere gånger slog sjön in genom kajutdörren och spolade vatten ned i vår hytt, så att stöflar, strumpor, böcker m. m. summo omkring åt alla håll.

Under en lång sjöresa blir man trött vid hafvet, denna »vattenöken», såsom araben kallar det. Man längtar efter att åter sätta foten på fast mark. Enligt kaptenens utsago befunno vi oss femtio geografiska mil från Australiens kust, då vi en morgon för första gången kände »landlukt», vid detta tillfälle en egendomligt skarp, men svagt aromatisk doft, ungefär som af välluktande harts. Denna vällukt kom förmodligen af akasiaträden, som just nu stodo i blomning. Ty dessa träd, särskildt *Acasia fragrans*, kunna med vindens hjelp sprida doften af sina blommor mycket långt omkring, och denna morgon blåste det en frisk, fuktig bris rätt från land.

Fram på eftermiddagen den 29 augusti fingo vi land i sigte. Om aftonen sågo vi fyrtornet på *Kangaroo Island;* följda af delfiner, seglade vi in genom Investigator street, och följande dag på eftermiddagen ankrade vi utanför *Port Adelaide.* Det var regnväder, och vi nöjde oss derför med att betrakta staden på afstånd. Ögat fäste sig ovilkorligt vid en mängd höga skorstenspipor, som vittnade om en betydlig fabriksrörelse. I bakgrunden sågo vi en rad våglika, grönklädda åsar. På en utsträckt slätt nedanför dessa låg sjelfva staden på ett afstånd af 7 $^1/_2$ mil från hamnen.*

Nästa dag rodde vi i land och mötte strax en landsman, som visade sig mycket förekommande mot oss.

Hamnstaden Port Adelaide är den vigtigaste hamnen i Syd-Australien. Den räknar omkring 6,000 invånare och är stadd i starkt framåtgående. Der finnas flere smälthyttor för koppar, hvilken är en af koloniens vigtigaste utförselartiklar. Till min förvåning erfor jag, att denna lilla stad hade sitt eget museum och sin egen frimurarloge. Hamnstaden står i förbindelse med sjelfva Adelaide genom en dubbelspårig jernväg.

---

* När icke annorlunda är angifvet, menas öfverallt engelska mil.

I anledning af vår ankomst till Adelaide hade konsuln hissat flagg, som dock bestod blott af ett stort unionsmärke. Hvad som intresserade mig mest här, var den botaniska trädgården, som jag samma dag besökte. Vädret var strålande, solen skimrade i de stora vattenbassinerna, der vattenfoglar simmade omkring mellan papyrussäf och babyloniska tårpilar. Papegojorna kråmade sig i sina burar och visade sina glänsande färger, foglarna sjöngo i trädgårdens konstgjorda busksnår, och grodorna qväkte med det genomträngande, starka ljud, som utmärker dessa djur i de tropiska landen. Det var ett lif, ett vimmel, en strålande färgprakt, som icke kunde annat än göra ett ganska fängslande intryck på den, hvars öga nu i hundra dagar icke hade sett annat än himmel och haf.

Trädgården är en smakfull anläggning på ett område af 45 acres och skötes med mycken skicklighet af den för sina resor i det britiska Guyana bekante dr R. Schomburgk. I »palmhuset», som är bygdt af glas och jern, finnas tropiska växter. Något af det vackraste och mest imponerande i denna anläggning är den så kallade rosenträdgården, en stor fyrkantig plats, omgifven af guirlander af smakfullt ordnade klängrosor. Här finnes en mångfald af arter, från de högstammiga rosenträden till de små dvärgrosorna, och färgerna skifta från bländande snöhvitt till mörkaste rödt, nästan svart. En blomsterkännare skulle knappt sakna någon art här, så rikhaltig är denna samling.

Af gamla bekanta såg jag här i trädgården en al och en björk. De stodo mycket blygsamt i begynnande löfsprickning tillsammans med praktfulla magnolier i full blomning, eleganta araukarier och präktiga tårpilar.

Drifhusen i närheten af direktörens boning voro beundransvärda och företedde en rikedom af de mest olikartade blommor från alla verldsdelar, dock företrädesvis från inlandet. I synnerhet ådrogo sig några förträffliga bambu-

grupper min uppmärksamhet. Trädgården besökes hvarje söndagseftermiddag af flere tusen menniskor.

Vår konsul i Adelaide var en mycket älskvärd man. I hans hus gjorde jag för första gången bekantskap med australiska viner, hvilka äro både kraftiga och oförfalskade. De mest olikartade vinsorter odlas, bordeaux-viner, bourgogne, tokayer o. s. v., och de bästa drufvor från Frankrike och Spanien och andra ställen hafva här med mycken framgång

Fig. 2. Flinders street i Adelaide.

acklimatiserats. Men märkvärdigt nog behålla de moderdrufvans egendomligheter och smak, en företeelse, som alldeles strider mot assimilationens lag, hvilken annars öfverallt gör sig gällande både i djur- och växtverlden. Det är dock icke antagligt, att detta förhållande skall fortfara i längden; förr eller senare måste naturligtvis en transformation försiggå, hvarvid dock vinet icke behöfver förlora något i qvalitet. De australiska vinerna hafva upprepade gånger på verldsmarknaden konkurrerat med de europeiska och förstått att häfda sin rang på alla mellanfolkliga utställningar. Man spår, att Australien en gång skall blifva Europas vingård.

Adelaides omnejd är bekant för sin skönhet. Rundt omkring hela staden ligger en park, som är $^1/_4$ mil bred,

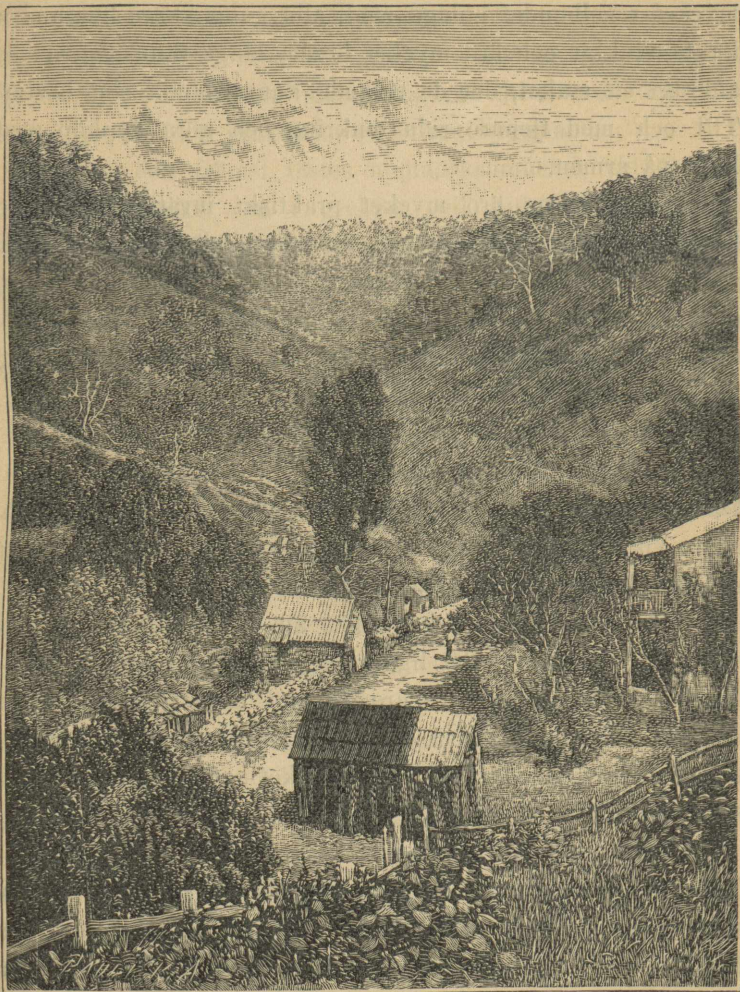

Fig. 3. Landskap i Adelaides omnejd.

»*The Parkland*», som den kallas, en nio mil lång promenad; utanför denna ses stora olivlundar och präktiga villor, lefvande

inhägnader af kaktus omgifva trädgårdarna, öfverallt granatträd, magnolier och aloë.

Adelaide, som hyser omkring 60,000 invånare, är en mycket regelbundet anlagd stad, alla gator skära hvarandra i räta vinklar och äro mycket breda, längs rännstenarna är anbragt ett staket, der de ridande kunna binda sina hästar. Till och med tjenare rida omkring och göra uppköp med korg på armen.

Boningshusen äro mycket praktiskt inrättade efter de klimatiska förhållandena med verandor och praktfulla trädgårdar. På många ställen i staden finnas läsrum, *institutions*, der hvem som helst kan gå in och läsa de utkomna tidningarna. Om förmiddagarna är här alltid fullt med folk, i synnerhet af arbetsklassen.

Stadens vigtigaste handelsartiklar äro hvete och koppar. Charles Dilke fäster uppmärksamheten på det besynnerliga handelsmysteriet, att Adelaide utför hvete till England och New York, medan Victoria, som ligger strax bredvid, inför samma slags vara från Kalifornien och Chili.

Den resande kan icke annat än känna sig tilltalad af den vackra staden. Det ligger någonting så rent och prydligt öfver den samma, svarande mot dess qvinliga namn Adelaide. Invånarne äro ovanligt älskvärda och kända för sin gästfrihet, hvilket vill säga mycket i ett så gästfritt land som Australien.

Det är ungefär tre dagars resa från Adelaide till *Melbourne*, och tidigt en morgon ångade vi upp mot denna stads hamn. Redan här märker man, att man befinner sig i närheten af en verldsstad, ty alla nationers flaggor vaja vid kajerna.

Den bekanta mellanfolkliga utställningen skulle öppnas om några veckor, och vi sågo redan på afstånd utställningsbyggnadens stora kupol höja sig dominerande upp öfver den öfriga staden. Tjocka dammoln blåste upp från gatorna

och läto oss ana Melbournes torra klimat. Efter en långsam färd på den grunda Yarrafloden, i hvars gyttja vi också ett par gånger blefvo fastsittande, lade vi slutligen till vid kajen.

Melbourne har med sina förstäder icke mera än omkring 300,000 invånare, men ser ut att vara mycket större på grund af de storartade anläggningarna med breda och raka gator, parker och praktfulla offentliga byggnader.

Först och främst fästes uppmärksamheten vid *the Library*, biblioteket, en i grekisk stil uppförd monumental byggnad; men det första, som folket i Melbourne väntar, att främlingen skall lägga märke till, är posthuset och rådhuset. Under de första dagarna af vistelsen der får man ständigt den frågan: »*Have you seen the Town-Hall and the Post-Office?*» Festsalen i Town-Hall eger en af de största orglar i verlden; den har 4,373 pipor.

Guvernörens boning ligger på en dominerande höjd, omgifven af en stor park, som står i omedelbar förbindelse med den botaniska trädgården.

Universitetet har bortåt 400 studenter. Sedan 1880 har det stått öppet för qvinnor, hvilka nu fått tillåtelse att sysselsätta sig med alla vetenskapsfack med undantag af — medicin. Till universitetet hör ett stort museum, der djuren delvis äro uppstälda i grupper med scener ur deras dagliga lif, en särdeles lärorik anordning; här finnes också utstäldt ett fossilt ägg af den utdöda jättefogeln från Madagaskar: *Æpiornis maximus*.

Staden eger en mängd storartade kyrkor, sjukhus och välgörenhetsanstalter; gatorna äro stora, breda och med ofantliga rännstenar. Den, som kommer från de stora städerna i Europa och Amerika, skall finna mycket, som är honom främmande, men också mycket, som han är förtrogen med. Något afstånd från civilisationen märker icke den nykomne, ty telegrafkablarna ditföra alla underrättelser från den öfriga verlden, och talrika tidningar sörja för, att dessa få

en hastig spridning. En författare har med rätta sagt, att Melbourne är London, sedt i förminskningsglas. När man bor i Melbourne, har man åtminstone lika mycken anledning som i Skandinavien att följa verldshändelsernas utveckling. Om man väntar att i staden finna något nybyggareaktigt drag, tar man miste; Melbourne är en verldsstad, och invånarne äro mycket stolta öfver den, hvilket de också hafva stort skäl till.

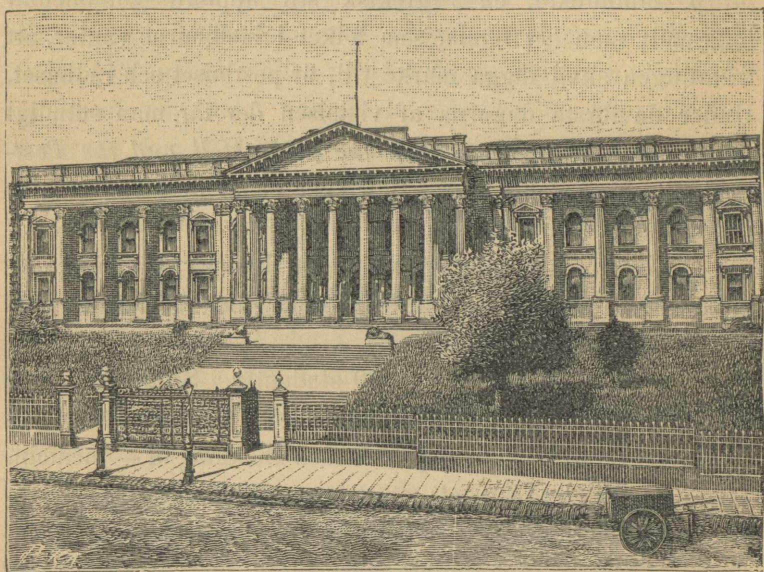

Fig. 4. Biblioteket i Melbourne.

Folket ser ut att ha förskräckligt brådtom och rör sig hastigt på gatorna. Melbourne är en njutningslysten och yppig stad, utstyrd med stor elegans och komfort — allting andas pengar och penningars makt. Det ges ingen lyxartikel, som man icke skulle kunna finna här — från och med *norsk sill* till *champagne* i alla torrhetsgrader.

Bland nöjen är särskildt kapplöpning Melbournebefolkningens käpphäst, och det går icke en vecka förbi, utan att

en sådan hålles på den berömda *Flemmington race-course* i närheten af staden. Hvart år i början af november samlas här ungefär 125,000 menniskor till den storartade *Melbourne cup* kapplöpningen, der stora förmögenheter förloras och vinnas.

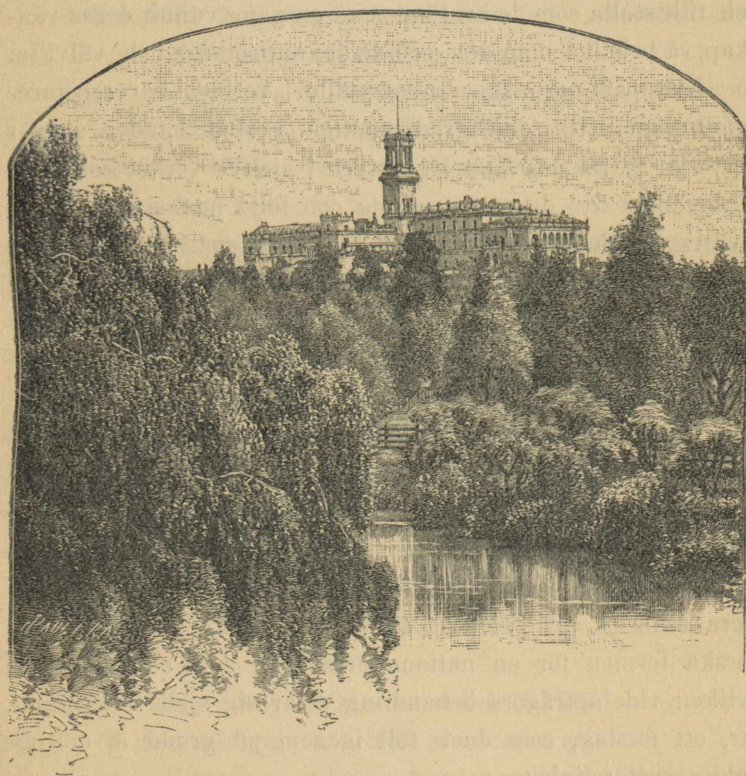

Fig. 5. Guvernörens boning i Melbourne.

De hvita australier, som äro födda i landet, hålla på att bli en egen ras, som icke så litet skiljer sig från engelsmännen; de hafva ett lifligare temperament, äro till det yttre magra och torra, men smärta och välvuxna. Jag lade också märke till, att barnen hade antagit detta näsljud, som

är amerikanen eget. Australierna göra allt för att tillmötesgå den resande, som vill besöka deras land, och de äro mycket stolta öfver att få visa det. En främmande gentleman kan sålunda i regeln göra räkning på att få fribiljett, som gäller för koloniens alla jernvägar. Damerna äro fria och okonstlade i sitt väsen; man blir snart bekant med dem, förtroliga och tillitsfulla som de äro; har man en gång vunnit deras vänskap, så behåller man den, och de äro outtröttliga i sin välvilja.

Knappast på något annat ställe i verlden har arbetarebefolkningen till den grad makten i sina händer som i Victoria, ty *the working men* styra i sjelfva verket kolonien. I allmänhet äro de rätt upplysta och följa med sin tid, deras styrelse har dock icke alltid gått i det rätta spåret. Arbetarnas ekonomiska ställning i Melbourne är god, men dryckenskapen spelar en stor roll bland dem. Jag kan anföra ett exempel på, huru folket i detta land är inne i de offentliga förhållandena; jag stälde en gång en fråga till en arbetare, som jag träffade på gatan i Melbourne, och då han såg, att jag var främling, sporde han, hvarifrån jag var. Då han hörde, att jag var norrman, utbrast han: »Åh, vi känna mycket väl till Norge och *the Norwegian scheme*.» Han förklarade mig då detta, så godt han kunde. Jag fick sedermera reda på, att Victoria år 1874 var nära att införa den norska formen för en nationalförsamling med *en* kammare, hvilken vid lagfrågors behandling delar sig sjelf i två kamrar, ett förslag, som dock föll igenom på grund af oförutsedda omständigheter.

Melbourne har icke något ovanligt varmt klimat; om sommaren kan man dock under några dagar få plågas ohyggligt af heta vindar från kontinentens inre, och det händer icke sällan, att små barn under denna tid dö af hetta. De tvära väderleksskiftena, som äro egendomliga för den sydliga delen af Australien, kräfva årligen sina offer, ehuru klimatet i det hela måste anses utomordentligt sundt.

Innan jag lemnade Melbourne, företog jag flere längre utflykter inom kolonien, såsom till den berömda grufstaden *Ballarat*, som har varit af en så epokgörande betydelse för Victorias historia, ja, man kan gerna säga för hela Australiens, ty det var ju guldet, som förnämligast vände verldens uppmärksamhet till den nya kontinenten.

Sedan 1851 har man i hela Australien i medeltal fått guld för 10 millioner pund sterling årligen.

Ingen resande borde försumma att uppsöka »verldens högsta träd», som man har godt tillfälle att se icke långt från Melbourne. *Eucalyptus amygdalina* kan enligt den berömde botanisten baron F. v. Muellers utsago blifva högre än Kaliforniens mammutträd; man har mätt träd af mer än 150 meters höjd. Ehuru dessa gummiträd äro utan jämförelse de högsta träd på jorden, måste de dock ge vika för andra hvad beträffar skönhet och bladrikedom; ty de utsända blott ett par enstaka grenar från sina höga toppar. Mammutträdet bibehåller derför kronan såsom växtrikets konung. F. v. Mueller yttrar träffande om *E. amygdalina:* »Det är en storartad anblick att se dessa oerhörda, jättelika träd, med stammar så smärta som master och skinande hvita, samlade i en skog så tät, att det blir jämt upp plats för att sända några få och sparsamt löfklädda grenar upp mot den fria himmelen.»

På en sådan utflykt får man också tillfälle att se stora skogar af de präktiga trädartade ormbunkarna.

Vid en fårstation omkring hundra mil från Melbourne, der jag var på besök, gjorde jag bekantskap med Australiens två allmännaste däggdjur. Då jag en gång var på jagt tillsammans med husets son, fingo vi veta, att det fans en australisk björn (pungbjörn, *Phascolarctus cinereus*) i ett träd bredvid en fåraherdes hydda. Vägen gick genom en gles, men vidsträckt skog af gummiträd, som allesamman voro torra och bladlösa. Min ledsagare berättade mig, att

skogen var utdöd i följd af »*ringbarking*». För att få gräset att växa så mycket frodigare, beröfvar nämligen kolonisten träden deras bark längst ned på stammen. I ett land, der boskapsskötseln spelar en så stor roll, kan detta vara mycket praktiskt, men någon försköning af landskapet är det just

Fig. 6. Australisk björn med unge.

icke. Träden dö strax ut af denna behandling, och det gör ett sorgligt och frånstötande intryck att se dessa vissnade storheter liksom i förtviflan sträcka sina hvita, afbarkade grenar mot himmelen. Då vi kommo till stället, satt björnen ganska lugn och sof på en trädgren alldeles ofvanför stugtaket. Man tager miste, om man tror, att den australiska

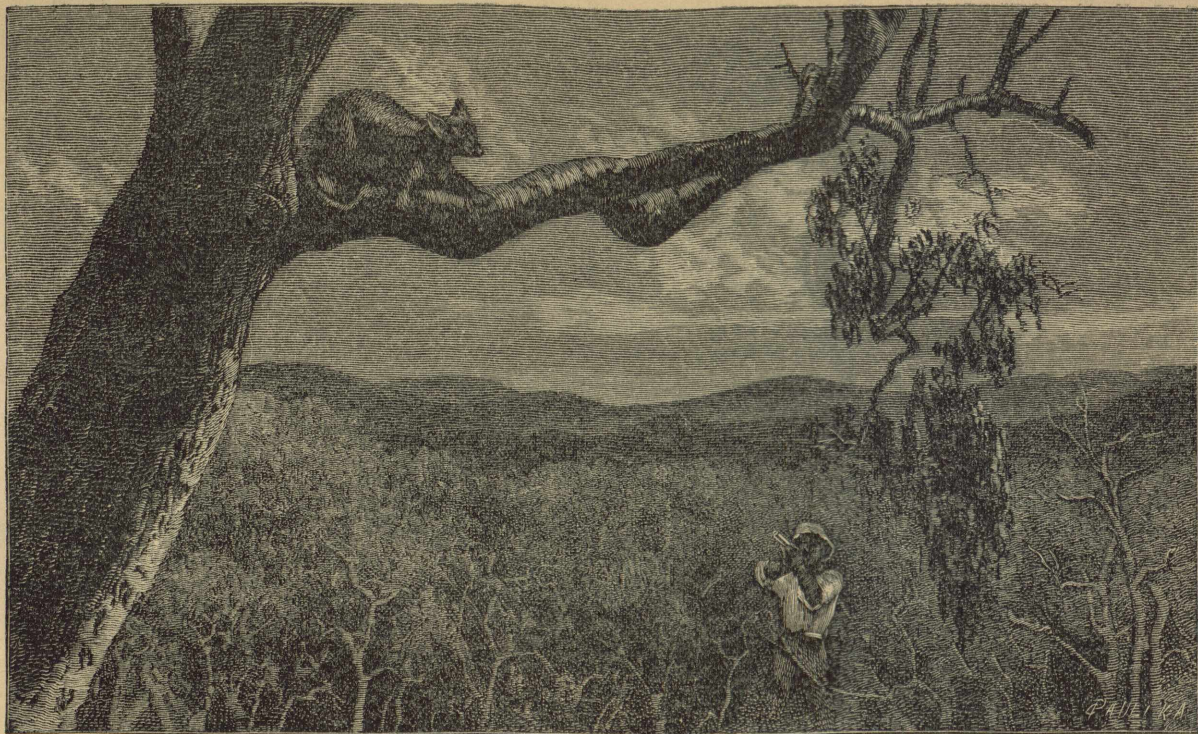

Fig. 7. Opossumjagt.

»nallen» är någon farlig karl; han kallas björn (*native bear*), men har intet att göra med björnfamiljen; det är ett oskyldigt och fredligt pungdjur, som blott är i rörelse om natten och drönigt klättrar omkring i träden för att äta löf; dagen

Fig. 8. Ormbunksskog i Victoria.

tillbringar det sofvande. Så snart ungen har lemnat pungen, bär modern den med sig på ryggen.

Vi tyckte icke, att det var mödan värdt att skjuta det sofvande djuret, utan skickade en liten pojke upp i trädet för att skaffa ned björnen. Han slog den i hufvudet med ett vedträd och skuffade till den, så att den föll ned, i det att han väl aktade sig för dess klor, som äro långa och starka.

Den australiska björnen är mycket utbredd öfver hela den östliga delen af kontinenten, till och med litet norr om vändkretsen. Jag fann en ny sorts binnikemask, som märkligt nog förekommer hos detta löfätande djur.

En dag jagade vår hund upp en känguru's råtta, som tog sin tillflykt till en ihålig trädstam, hvilken låg på marken. Då vi undersökte trädet, visade det sig innehålla ännu ett djur, nämligen en *opossum (räfkusu, Phalangista vulpecula)*. Det är det mest bekanta däggdjuret i Australien och är de infödda till stor nytta, emedan dess kött ätes och skinnet begagnas till kläder. Äfven den civiliserade verlden har börjat att sätta värde på detta pelsverk, som nu i stor mängd utföres till London. Infödingarna döda djuret om dagen genom att draga fram det ur de ihåliga trädstammar, der det håller till. Bland kolonisterna är den unga generationen ofta ifriga opossumjägare; de drifva denna jagt såsom sport, gå ut i månskenet och passa på djuret, då det vandrar omkring i träden för att söka föda.

Jag skulle nu snart lemna Victorias hufvudort, denna stad, som ovilkorligen måste väcka beundran hos hvarje främling. Det är ju förvånande, att på samma ställe, der för knappt 50 år sedan papegojornas skrik blandade sig med bullret från vildarnes lägerplats, en mellanfolklig utställning nyligen hållits i en verldsstad. Det första huset i Melbourne bygdes 1835 — verldsutställningen egde rum 1880. Det är icke längre på narri, som man kallar Melbourne »Söderns drottning».

Ehuru delade meningar kunna hysas om den engelska nationens förhållande till infödingarna i dess nybyggareland — ett äro dock alla ense om: de äro beundransvärda kolonister. Man kan derför lätt förstå, att Darwin under sitt besök i Australien kände sig stolt öfver att vara britt.

ANDRA KAPITLET.

Sidneys hamn. — Afundsjuka. — Blå bergen. — Hvad skall Queensland medföra åt mig? — Brisbane och Rockhampton. — Första aftonen i det tropiska Australien. — Gracemere station. — Djur- och växtlif. — *Vinescrubs.* — Utflykter i Rockhamptons omnejd. — En norrman, som fryser i Australien.

Fig. 9. Sidneys hamn.

Mitt nästa besök gälde Melbournes moderstad *Sidney*, Australiens äldsta stad. Som bekant, var den ursprungligen en förbrytarekoloni, men då Australiens rikedomar, guldet och de frodiga betesmarkerna, blefvo kända, fick kolonien en stark tillförsel af folk af alla samhälls-

klasser, och det dröjde icke länge, innan deportationen upphörde. Staden är nu mycket aristokratisk; den har ett mera gammaldags utseende än Melbourne; gatorna äro krokiga och ojämna, men hafva flere vackra byggnader, som dock icke komma alldeles till sin rätt på grund af den ojämna terrängen. Museet har emellertid ett präktigt läge, och dess storartade samlingar äro väl värda ett besök. Märkligt nog är det också öppet om söndagen, som för öfrigt i alla städer, ja, till och med i de minsta köpingar, helighålles med lika stor stränghet som i England. Det vetenskapliga lifvet pulserar starkt i Sidney, och flere stora naturvetenskapliga samlingar egas af enskilda personer; i synnerhet förtjenar mr W. Mc Leave's museum att nämnas; det är beundransvärdt.

Staden har stort skäl att vara stolt öfver sin botaniska trädgård, som sträcker sig ända ned till hamnen och till stor del sköljes af hafvet. Klimatet är subtropiskt, så att växter från skilda zoner växa om hvarandra. Sålunda såg jag fingerborgsblomman *(Digitalis purpurea)* och almen tillsammans med gummiträdet *(Ficus elastica)* och andra tropiska växter; på de gula näckrosorna *(Nuphar luteum)* qvittrade gråsparfvarna muntert, som om de vore hemma här.

I Adelaide gaf man mig det rådet, att jag, när jag kom till Melbourne, skulle säga, att Adelaide var en håla och att ingen stad på det sydliga halfklotet kunde mäta sig med Melbourne, »Söderns drottning», men ville jag stå väl med folket i Sidney, då skulle jag väl akta mig för att berömma Melbourne. Deremot skulle jag prisa Sidneys hamn såsom den första på jorden.

Den är i sanning också märkvärdig; stor nog för att rymma alla verldens flottor, leder den genom sin skönhet tanken på de berömda inloppen till Rio och Neapel.

Som stadens hotell äro snuskiga och hafva en oförskämd betjening, bör främlingen helst laga så, att han blir in-

troducerad i någon af stadens klubbar; ty här kan han alltid göra räkning på att ha det beqvämt.

Kommer man från det idoga och lifliga Melbourne, skall man finna Sidney dåsigt och trögt; man må dock icke tro, att det är en stad af dagdrifvare, ty den är bekant för sin kolossala rikedom.

Den lägre delen af befolkningen föreföll mig nyfiken och penninglysten; de bildade klasserna deremot göra ett mycket förmånligt intryck, belefvade och gästfria som de äro.

Mellan Sidney och Melbourne herskar en stark täflan. »Det är ingen öfverdrift att säga, att Nya Syd-Wales och Victoria rivalisera lika starkt som Tyskland och Frankrike», yttrade en gång en australisk skriftställare; huruvida han har rätt, lemnar jag derhän. Emellertid visar följande, att afundsjukan är stor dem emellan. Kort efter det Sidney på 70-talet haft en verldsutställning, föranstaltade Melbourne en dylik, och då de två kolonierna skulle förbindas med en jernväg, kunde de icke enas om spårvidden, så att man nu är nödsakad att byta vagn vid gränsen.

Man kan med jernväg från Sidney göra en ganska intressant tur till de »*Blå bergen*» (fig. 10), der aristokratien har sina villor. Banan löper uppåt i sicksack och anses för ett ingeniörkonstens mästerverk; den har ofta en stigning af 1 på 30. Under vägen har man en vacker utsigt öfver landskapet. Paramattafloden slingrar sig pittoreskt genom slätten, omgifven af frodiga, mörka apelsinlundar. Bergen äro trädbevuxna, men ofruktbara, de bestå af en sträcka parallela, jämnhöga ryggar, genomskurna af djupa remnor; den ena kammen ligger bakom den andra, tills de sista förlora sig i det blå.

Nya Syd-Wales öfverträffar de andra kolonierna, hvad beträffar ullproduktionen; det har mer än 30 millioner får, som lemna den finaste ull på jorden. I kolonien finnes stenkol i stor mängd och af utmärkt beskaffenhet.

Det är blott något mer än två dagars resa till *Brisbane*, hufvudstaden i Queensland. Strax sedan man passerat Nya Syd-Wales' gränser, närmar man sig det sydliga inloppet till Moreton Bay, en stor och grund bugt icke långt från staden. Då vi höllo in mot kusten, bröt sjön fram öfver de långa sandrefven, som det var ganska kinkigt att komma förbi, men snart derefter befunno vi oss i viken i smult vatten. Solen gick blodröd ned i tropisk färgprakt. Strax derpå steg fullmånen upp och kastade sitt skimmer öfver Brisbaneflodens vackra stränder, under det att vi långsamt ångade fram mellan mangroveskogarna.

Jag närmade mig nu det land, i hvars ensliga trakter jag i långa tider skulle färdas. Ensam stod jag på däcket i den qvafva natten, och mina tankar vände sig naturligen mot den främmande stranden. Hvad skulle mån tro Queensland bringa mig? Mina ben skulle kanske gömmas i dess jord, sedan jag dräpts af de svarta, bitits af en orm eller dött af klimatfeber. —

Brisbane är ännu blott en stad på 35,000 invånare, men den är i starkt framåtgående. Hettan var nästan outhärdlig under dessa dagar; man sökte dock på bästa sätt göra det beqvämt för sig och foga sig efter omständigheterna. I klubben kunde man se ministrar och parlamentsledamöter spela biljard i skjortärmarna; is nyttjades till alla måltider och vid alla tillfällen; teatern stod öppen, så att man från gatan kunde öfverskåda både scenen och publiken.

I Brisbane träffade jag mr Archer, Queenslands finansminister. Jag hade till honom fått en rekommendation af Kristiania universitets professorer i zoologi och skulle efter inbjudning uppehålla mig på hans egendom vid Rockhampton.

Efter ett par dagars resa kommo vi till mynningen af Fitzroy river. Likasom alla Queenslands floder är den mycket grund och icke segelbar för större fartyg. Detta i förening med de dåliga hamnarna är till stort hinder för koloniens

Fig. 10. De blå bergen.

sjöfart. Man försöker dock ständigt att afhjelpa det genom uppmuddring.

Passagerare och gods flyttades nu öfver på en mindre ångbåt, som förde oss uppåt floden. Den venstra sidan är flack och ointressant, på den högra reser sig en sträcka af omkring 450 meter höga berg. Efter några timmars färd passeras en storartad fabrik för hermetisk inläggning af kött. Ensamt lödningsmaterialet till bleckdosor uppgår till 300 pund sterling årligen. Strax derpå befinna vi oss vid *Rockhampton,* en stad på ungefär 9,000 invånare, den näst största staden i den unga kolonien. Det första, man vid ankomsten blir upp-

märksam på, är en utmärkt vacker hängbro, som leder öfver floden.

Staden sjelf erbjuder intet sevärdt. Ett vackert sjukhus samt ett stort skolhus, båda bygda på krönet af en ås strax bakom staden, falla dock i ögonen. Rockhampton består hufvudsakligen af envåningshus, försedda med veran-

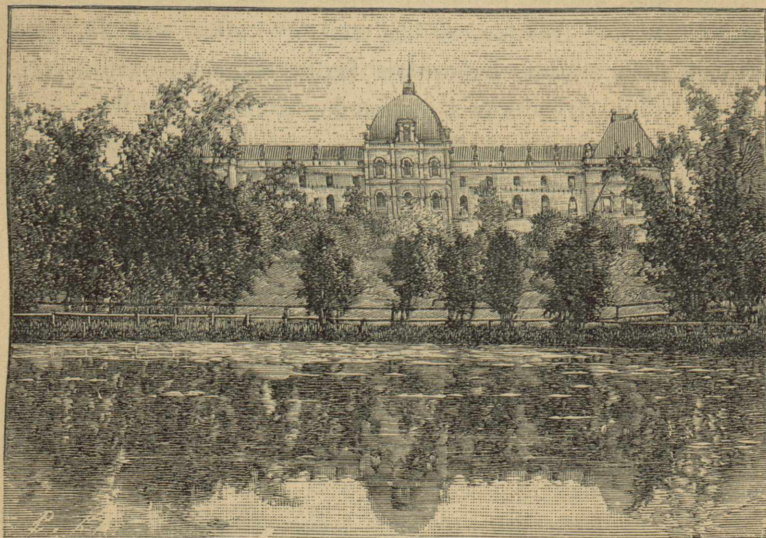

Fig. 11. Parlamentshuset i Brisbane.

dor. Gatorna hafva, såsom förhållandet är med nästan alla australiska städer, öfverbygda gångbanor, en mycket ändamålsenlig inrättning mot solens brännande hetta. Det råder ett lifligt affärslif i staden; den är af betydelse såsom hufvudort för ett vidsträckt uppland, hvars alster här hafva sin utskeppningsort. Härifrån förses också stationerna i det vestliga Queensland med alla slags nödvändighets- och lyxartiklar. En jernväg är anlagd vesterut, inemot 300 engelska mil.

Liksom andra städer i Australien, har naturligtvis också Rockhampton sin botaniska trädgård, som med tiden nog blir vacker.

Vi åkte strax ut till Gracemere, herrarna Archers boskapsstation, som ligger 7 mil utanför staden. Landskapet var flackt, enformigt och sumpigt, men allt efter som vi närmade oss stationen, började terrängen höja sig. Då vi nådde den högsta punkten, öppnade sig plötsligt en vidsträckt utsigt; framför oss låg ett stort vatten och glänste i solens sista strålar, hundratals foglar summo omkring, och på de gröna stränderna i förgrunden gick en stor flock gäss och betade, men flög skrikande upp, i det samma vi passerade. På en udde, som sträckte sig långt ut i sjön, låg stationen, hvilken under en längre tid skulle blifva min vistelseort. Med sina många hus såg den på afstånd ut som en liten by. Vi åkte längs en väldig kaktushäck ned till hufvudbyggnaden, som låg ytterst på udden. De nakna timmerväggarna gjorde ett intryck af tarflighet på mig, som kom från Melbournes och Sidneys öfverflöd, men de rymliga rummen och de svala verandorna vinkade mig gästfritt till mötes och sågo trefliga ut.

Då vi hade ätit, tog mr Archer fram sitt mikroskop för att låta mig betrakta några insekter, af hvilka det svärmade tusentals kring lampan; men »hvita myror» hade tagit plats i lådan, så att det var obrukbart. Dessa djur äro en stor plåga i hela Queensland, och man måste alltid taga sina mått och steg emot dem, när man väljer plats för sina hus.

Det var ett egendomligt lif, som nu för första gången mötte mig i den australiska »*bush*». Sommarvärmen var tryckande i den kolmörka novemberaftonen, som då och då upplystes af starka blixtar. Insekterna samlade sig i massor under taket, och, bländade af lampskenet, föllo de i tjocka lager ned på bordet, så att det icke kunde bli fråga om att

läsa. Flädermöss flaxade ut och in genom de öppna fönstren och dörrarna; icke allenast nedifrån golfvet, utan — hvad som låter otroligt — äfven uppe i vattenkylaren qväkte grodorna (fig. 12) muntert och blefvo ofta så högljudda, att de störde samtalet.

Jag fann mig dock snart väl på stationen. Här tillbragte jag en behaglig sommar och vinter i sju månader, mycket upptagen af, hvad det nya och rika arbetsfältet gaf mig att göra. En liten hydda öfverlemnades mig till arbetsrum och inrättades så, att den äfven kunde tjena till en säker förvaringsplats för mina samlingar.

Min europeiska sommardrägt blef snart för varm, och bland det första jag gjorde var att skaffa mig den allmänna australiska drägten, som är lika för alla, hvilka uppehålla sig *in the bush*. En lätt merinoullskjorta, der ofvanpå en kulört linneskjorta, som är öppen i halsen, och hvars ärmar äro uppskjutna till armbågen; byxor af tjockt hvitt bomullstyg, kalladt *moleskin* (mollskinn), hvita bomullsstrumpor och skor, en bredskyggig filthatt med nedböjda brätten — detta är allt. Denna drägt, som kan fås färdigsydd för billigt pris hvar som helst i Australien, är nätt och snygg och mycket ändamålsenlig.

Nejden omkring Rockhampton är särskildt bekant för sitt varma och torra klimat; 40° C. var icke något så alldeles sällspordt under sommartiden. Gracemere ligger just så till vida innanför vändkretsen, att man kan börja tala om det tropiska Australien, värmen är också starkare här än längre norr ut i det fuktiga hafsklimatet, der passaden blåser. Om vintern kan det hända, att det ligger rimfrost på marken, likasom det någon enda gång om natten bildas is på en puss, en vattentunna eller dylikt. Termometern sjunker således i verkligheten icke så mycket, men under sådana dagar känner man kölden i hög grad, så att man på morgonen och aftonen är glad åt att få sitta vid kaminelden.

Himmelen är nästan alltid klar och molnfri, luften i synnerhet om vintern ren och genomskinlig. Öfver bergen hvilar då en öfvermåttan vacker, djupblå färgton. Efter solnedgången antager himmelen ofta under de klara vinteraftnarna ett märkvärdigt grönaktigt skimmer.

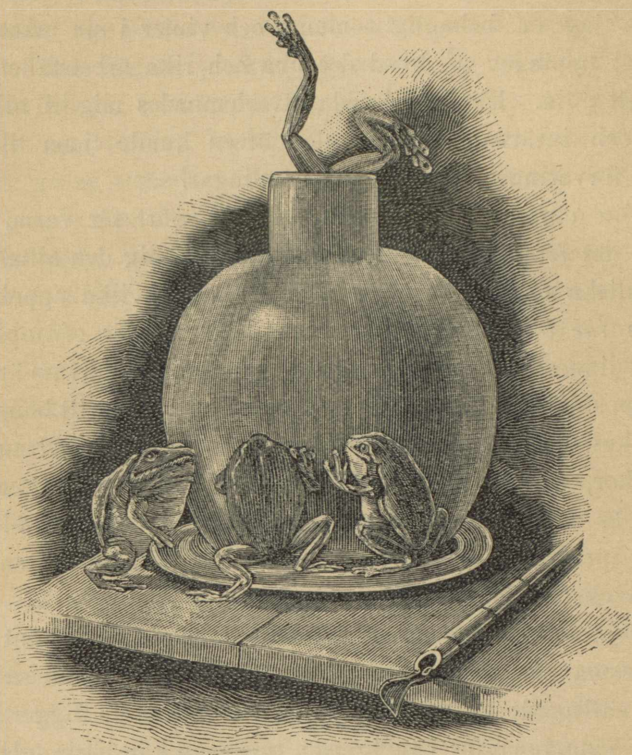

Fig. 12. *Hyla cærulea* på en vattenkylare.

Man kan icke neka, att det ligger någonting tröttande och enformigt i en sådan ständig sommar, ty annat än sommar har man ju icke i största delen af landet, men hvar och en, som tycker om solsken och värme, skall finna behag i Queenslands klimat, som förmodligen också är sundare än något annat i den tropiska verlden.

Hufvudbyggnaden på stationen är, liksom de andra husen, nästan helt och hållet omgifven af en veranda, och denna inneslutes på ett märkvärdigt sätt af slingrande fikonträd, som klängt sig fast vid stolparna. Taket är på australiskt vis belagdt med zinkplåt, och vid husets hörn stå stora jernkärl, hvari regnet samlas, ty detta är det vanliga dricksvattnet i hela Australien; det upphänges gerna på verandan

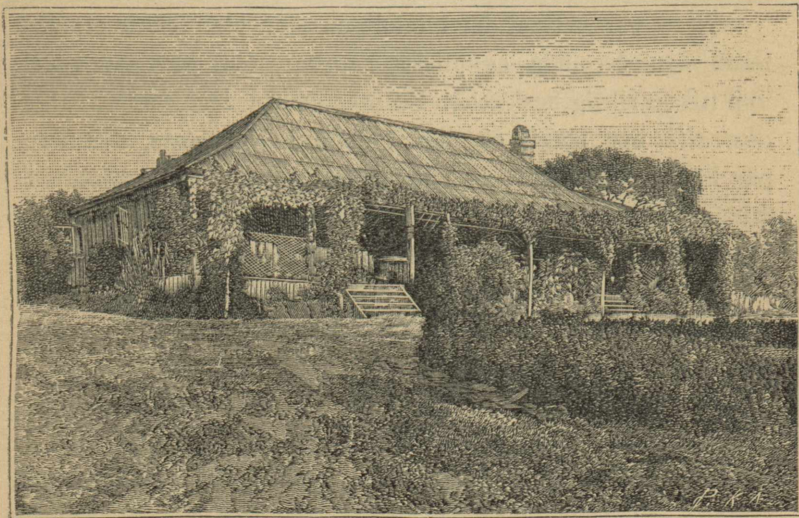

Fig. 13. Hufvudbyggnaden på Gracemere.

i segelduksäckar, som utsätta det för en stark afdunstning och göra det alldeles iskallt. Ned emot vattnet är anlagd en särdeles vacker trädgård, der apelsinträd, vinrankor och det europeiska fikonträdet växa tillsammans med den tropiska zonens ananas och mango. Om vintern trifvas löfkojor, reseda, astrar och dylika växter ganska bra, men sommaren är dem för varm. Pelargonium och caladium prunka i skimrande färger.

De mest framstående träden i trädgården äro eljes den praktfulla madagaskiska *Pontiana regia,* tamarinden, det

brasilianska jakarandaträdet, samt flere slags australiska granar, i synnerhet ett vackert exemplar af den bekanta bunjabunja *(Araucaria Bidwillii)*. Detta stolta träd växer blott på ett inskränkt område från Brisbane och norrut till Burnett river samt skyddas af regeringen för de svartas skull, ty dessa samla de jättestora kottarna och begagna fröet till föda.

Kokos- och dadelpalmer fröjda ögat, men bära icke god frukt, osäkert af hvad skäl.

Nere vid vattnet är i temligen stor utsträckning planterad den berömda egyptiska papyrus, som här har vuxit upp till en riktig buskskog. En liten rörsångare, *Acrocephalus australis* har slagit sig ned i detta papyrussnår, der flere par häcka. Den sjunger i synnerhet om aftonen och natten och anses för Australiens bästa sångare. Sjön eller, såsom den kallas, lagunen är något mer än en engelsk mil lång och en half mil bred och är tillhåll för en ofantlig mängd vattenfoglar. Om vintern ser man här mer än 400 pelikaner, men midt på sommaren draga de flesta sina färde.

Pelikanerna fiska i synnerhet om nätterna, ett arbete, som de, såsom bekant, verkställa tillsammans. Det buller, som de under fisket åstadkomma genom att plaska med vingarna, låter nästan, som då en hjulångbåt är i rörelse. Ibland kunde jag se dem höja sig, utan att de tycktes röra vingarna, spiralformigt allt högre och högre upp mot himmelen, tills de förlorades ur sigte. Det såg verkligen ut, som om de blott gjorde detta för sitt nöje eller kanske för att njuta af solskenet. När de komma ned igen, sker det med en så häftig fart, att det hviner i luften.

Enstaka svarta svanar *(Cygnus atratus)* ses då och då; i november hörde jag dem flere gånger sjunga på vattnet om aftonen. Det vimlar af änder och gäss, hvita, grå eller blå hägrar, skarfvar och ormhalsfoglar *(Plotus)*.

Mr A. Archer räknade en gång 37 olika fogelarter på lagunen. Och dock är fogellifvet nu obetydligt, i jämförelse

med hvad det var, då Archers först ankommo till stället. Boskapen har nämligen afbetat det höga gräset och säfven, som växte rundt omkring stränderna, der tusentals foglar funno sitt tillhåll. Till och med svarta svanar häckade der. Mr Archer antager, att det för några få år tillbaka fans mer än 10,000 foglar på detta vattendrag, som icke är en fjerdingsväg långt. Lossade man ett skott, höjde sig foglarna med ett buller som af en aflägsen åska. Den mest i ögonen fallande fogeln på lagunen är otvifvelaktigt den vackra *Parra galinacea*, som i Australien kallas lotusfogeln. Dess tillhåll är blad, som flyta på vattnet, företrädesvis näckrosornas. Blå näckrosor finnas i stor mängd invid lagunens stränder, och derför är lotusfogeln här så talrik. Den är något större än en trast och har mycket långa ben, men i synnerhet ofantligt utvecklade tår, som sätta den i stånd till att med största lätthet spatsera omkring på de simmande bladen. Den äter i synnerhet sniglar och insekter, som den i allmänhet finner genom att vända om bladet. Sitt konstlösa bo lägger den äfven på bladen.

Äggen anses som en stor sällsynthet. De äro i ögonen fallande både genom sin form och sin färg, vackert brunaktiga med en mängd streck och punkter. Det är, säger *Gould*, »som om de tecknats af en person, hvilken roat sig med att försöka öfvertäcka ytan med fantastiska streck.» Ungarna taga sig ganska lustigt ut i följd af de långa benen och de stora tårna i förhållande till den lilla kroppen.

Den fullvuxna fogeln är icke skygg, deremot äro ungarna ytterst rädda. Jag hade ett par gånger sett gamla foglar med ungar, men så snart jag närmade mig, försvunno alltid ungarna spårlöst, medan föräldrarna utan fruktan vandrade omkring, som om ingenting vore på färde. Det var för mig länge en gåta, huru de kunde gömma sig så bra och hålla sig så länge dolda; men en dag fick jag detta klart för mig. En gammal fogel kom spatserande tillsammans med

två ungar nära invid land; jag dolde mig bakom ett träd och lät dem komma ända fram till mig. Då jag plötsligt sprang fram, dykte begge ungarna ned under vattnet och höllo sig fast vid bottnen, medan jag under mer än en qvart betraktade dem, hvarpå jag tog upp dem.

Det fins en mängd fisk i lagunen, åtskilliga arter aborre, ål och ett slags gädda med mycket lång näbb; men i synnerhet förekommer der talrikt en sötvattens-*mugil*.

Fig. 14. Gracemere station.

Denna har en märkvärdig förmåga att hoppa upp ur vattnet, hvarvid den ibland oförvarandes far pladask ned i båten och kan fångas. När vattnet i lagunen i följd af långvarig torka är mycket lågt, kan man alltid under badning vara säker på att stöta emot fisk, som stundom far rakt öfver ens hufvud.

Gracemere var ursprungligen fårstation, men på den senare tiden hafva fåren helt och hållet måst lemna rum för

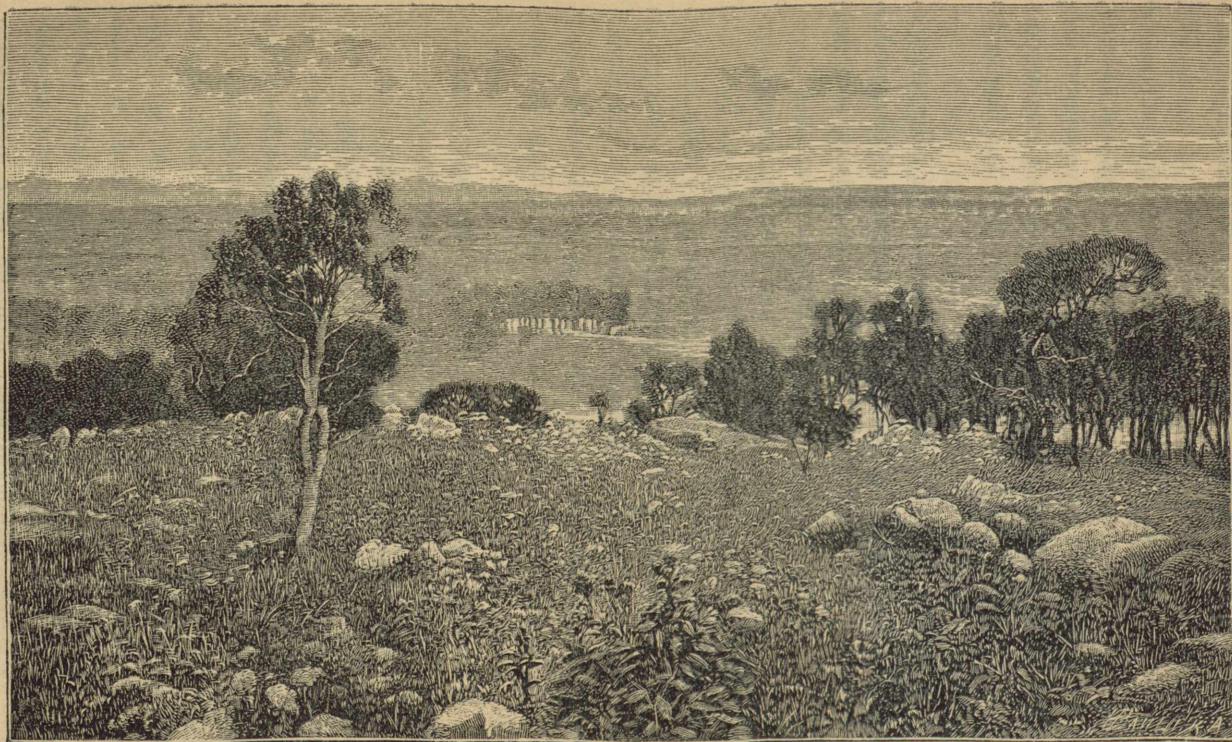

Fig. 15. Från Rockhamptons omnejd.

nötboskap i hela kustlandskapet. Dels var klimatet för fuktigt, dels ödelades så småningom fårhjordarna af en skadlig gräsart, som finnes vid kusten, nämligen den fruktade *spear grass (Andropogon contortus)*. Den hängde sig fast i fårens ull eller arbetade sig till och med in i sjelfva djuren och dödade dem. På grund häraf är Gracemere nu uteslutande nötboskapsstation. Fåren fördes ungefär 350 mil längre åt vester.

Såsom en kuriositet kan anmärkas, att jag i Gracemeres omnejd såg den från Norden så väl kända *vassen (Phragmites communis)*, som förmodligen är den enda gräsart, som den nordiska och queensländska floran har gemensam.

Som herrarne Archer äro norrmän eller åtminstone norrmaniserade britter, kan det måhända intressera att höra, att de voro de första hvite män, som togo landet i besittning på det ställe, der Rockhampton nu ligger. De hafva också gifvit flere platser i trakten nordiska namn, såsom t. ex. Mount Berserker, Sleipner o. s. v. Deras betesmarker hade under den första tiden en utsträckning af 50 mil i längd och omkring 20 i bredd.

Men efter som landet koloniseras, få boskapsegarne icke längre bibehålla dessa stora betesmarker, som de icke sjelfva rå om, utan blott mot en årlig afgift till regeringen begagna. Derför blef stationens areal mycket snart inskränkt, i det att jorden, allt efter som befolkningen växte, utbjöds till salu. På detta sätt går det vanligen med allt nybyggarland i Australien. Först kommer den stora får- och nötboskapsegaren, *the squatter*, som ofta lägger beslag på oerhörda sträckor. Sedan måste han vika undan för de mindre sjelfegarne, *selectors*, som mest drifva åkerbruk. Squattern får dock tillstånd att köpa en viss del af landet med full eganderätt. Detta hade herrarne Archer gjort. På egendomen funnos nu blott 4,000 stycken boskapskreatur, men de voro allesammans fullblod. Sålunda hade nyligen införts från Melbourne en

nio månader gammal oxe, som kostade 315 pund sterling (ungefär 5,600 kr.) Det är för köttets skull och icke för mjölkens, som man i Australien vinnlägger sig så mycket om en fin djurras.

Distriktet närmast Rockhampton och Gracemere erbjuder åtskillig omvexling, hvad beträffar både floran och faunan. Landskapet är backigt och rikt vattnadt med små insjöar och elfvar; långs elfvarna finnes ofta i betydlig utsträckning småskog *(vine-scrubs)*.

De för Australien så egendomliga gummiträden *(Eucalyptus)* karakterisera också här skogslandskapet och uppträda med flere arter, än man annars är van att se på ett så inskränkt område.

De nyttiga timmerträden *Eucalyptus tereticornis* och *E. brachypoda* förekomma mycket ofta på sumpiga ställen tillsammans med enstaka grupper af den bekanta *Melaleuca leucadendron*, som af kolonisterna kallas *tea-tree* och hvaraf man får den i medicinen använda kajeputoljan. Höjderna närmast stationen äro i synnerhet bevuxna med det af kolonisterna så väl kända *blood wood (E. terminalis)* utom en hel mängd andra träd af samma familj. Enstaka akasiearter (t. ex. *A. Bidwellii* och *A. salicina*) uppträda, der höjderna äro mera torra. På slätterna ser man företrädesvis buxbom-träd *(E. polyanthemos)*.

På femton mils omkrets finnes en sådan mängd gagnvirke, att antalet arter belöper sig ungefär till tredjedelen af alla timmerträd i kolonien. Ehuru många af dessa hafva stort värde såsom starkt och solidt material, är det mycket långt ifrån, att de fått den användning de förtjena. Kolonisterna begagna sina dyrbara trädsorter blott till simplare arbeten, såsom t. ex. till hus och stängsel. I ett sådant träd som *Tristiana suaveolens* skulle de finna ett utmärkt fint virke till arbeten under vatten, medan *Eucalyptus robusta* ger den bästa mahogny man kan önska sig.

Åtskilliga parasiter och epifyter uppträda äfven allmänt i skoglandskapet, såsom *Ficus platypoda* och *F. cunninghamii*, som växa på de stora gummiträden. De sända sina rötter ned från svindlande höjder, innesluta trädet och ödelägga det till slut alldeles.

Ehuru gummiträd i allmänhet gifva det australiska landskapet en prägel af enformighet, är dock trakten omkring Rockhampton ganska vacker och målerisk (fig. 15). Härtill bidraga icke minst de många små sjöarna och höjdsträckningarnas vexlande former. På lagunerna simmar den vackra blå näckrosen. Den sällsynta och praktfulla *Nelumbium speciosum* kan man också då och då träffa på.

Buskskogarna längs efter de små elfvarna erbjuda dock det största intresset. I motsats till skogslandskapet, der en enskild trädsort är förherskande, finnes här en mångfald af ordningar, slägten och arter, af hvilka ingen är särskildt framträdande. Alla äro blandade om hvarandra, men bilda icke dess mindre ett harmoniskt helt. Färgintrycket från denna täta buskskog är i det hela mörkgrönt, men i skogens utkanter möter man en angenäm omvexling af ljusare grönt. Här uppträder så t. ex. *Bauhenia hookerii* med sina fina ljusa blad, och *Capparis nobilis* prunkar med sina stora hvita blommor.

Blommor på marken ser man sällan, men många krypbuskar. Träden äro behängda med slingerväxter, såsom *Vitis climatidea* och andra. I synnerhet inne i busksnåren förekommer *Vitis* talrikt och i många olika arter. Derför kalla kolonisterna ett sådant slags snår *vine-scrub* (fig. 16). Den täcka *Callistemon lanceolatum*, som är allmän i buskskogarna längs Queenslands elfvar, drager i synnerhet uppmärksamheten till sig med sina rika skarlakansröda blommor, så mycket mera som totalintrycket af en »*scrub*» är temligen enformigt grönt.

Detta hindrar dock icke, att man kan finna ganska vackra skogsinteriörer längs elfven, ja, ofta så hänförande, att man frestas tro sig vara försatt i ett idealiseradt landskap. Man behöfver icke i någon ovanlig grad älska naturen för att känna sig fängslad af trädens pittoreska lutning utöfver den bugtande elfven, der stillheten blott afbrytes af den hvita kakaduans hesa skrik eller skrattfogelns skallande *ha! ha! ha! ha!* Plötsligt, då man rör sig framåt i skogen, kommer kanske en stor vattenödla och kastar sig ned i vattnet med ett väldigt plaskande för att störa en stackars vattenhöna, som fallit i funderingar vid stranden.

Få af Australiens foglar hafva så mycket tilltalat mig som denna besynnerliga skrattfogel, ehuru den är både klumpig och oansenlig till färgen. Det är så långt ifrån, att den förtjenar sitt namn *laughing jackass*, skrattande åsna, att den tvärt om är högst klok och dessutom mycket modig; den angriper sålunda utan betänkande giftiga ormar och stora ödlor (fig. 17) och är derför kolonistens vän.

Det var mest djurlifvet i dessa skogar, som intresserade mig, och jag ökade dagligen min samling under de turer jag gjorde i Gracemeres omnejd. Jag sköt i buskskogen en *Pitta strepitans*, som är mycket sällsynt i dessa trakter, men allmän i norra Queensland.

Då trakten omkring Rockhampton är jämförelsevis odlad, kunde jag icke vänta att finna däggdjuren starkt representerade här, ty dessa äro ju de första, som vika undan för civilisationen. De, som hafva träden till vistelseort, voro dock ännu mycket allmänna; sålunda förekom den vanliga *opossum* rätt talrikt, och de ihåliga gummiträden tjenade vanligtvis till bostäder åt bandikuter, pungmårdar *(Dasyurus)* och känguruåttor.

Ganska intressant är det att iakttaga, huruledes en art »hvita myror» inrättar sitt bo. De bygga det högt uppe i ett träd och göra en tunnel långs efter stammen ända ned

till jorden. Om trädet lutar, göra de alltid gången på den undre sidan för att undvika opossumen, som klättrar upp på den motsatta sidan.

Mina fynd bestodo närmast af foglar, fiskar och lägre djur, i synnerhet *coleoptera*. En ny sötvattenstorsk, den af kolonisterna så kallade *blackfish*, var jag lycklig nog att upptäcka. Den är så föga rädd, att den till och med kunde bita mig i benet, då jag badade. Jag hade en gång anledning att iakttaga, att den är i stånd att lefva ofvan vattnet i nio timmar.

En af Australiens största landsniglar, den stora *Helix cunninghamii*, finnes på höjderna i närheten af stationen.

Det var icke blott i Gracemeres närmaste omnejd, som jag gjorde exkursioner; mina undersökningar sträckte sig också till aflägsnare trakter, inemot ett par hundra mil. Vid Westwood, en liten by omkring 30 mil från Rockhampton, träffade jag då för första gången på de så kallade lekfoglarna, *Chlamydodera maculata*, en familj, som blifvit berömd på grund af de konstiga »lusthus», de uppföra till lekplats.

Dessa »lusthus», som icke få förblandas med bon, användas, som bekant, uteslutande till lek. De finnas alltid i småskog, aldrig fristående, och i deras omedelbara närhet samlar fogeln en mängd brokiga föremål, i synnerhet snäckor som läggas i två högar en vid hvardera ingången; ofta finnas der hundratals snäckor, ungefär 300 i den ena och 50 i den andra. En hand full gröna bär ser man också jämt dels inne i huset, dels utanför, men de äro naturligtvis, liksom snäckorna och det öfriga, som är sammanhopadt, blott bestämda till nöje; dessutom hafva dessa djur otvifvelaktigt ett skönhetssinne, som tilltalas af de brokiga och skimrande föremålen. Det finnes också en annan märkvärdig egenskap hos denna lekfogel, den har nämligen en makalös förmåga att efterhärma ljud. När den infinner sig vid gårdarna, der den gör stor skada i trädgårdarna,

lär den sig hastigt att jama som en katt och gala som en tupp.

I skogen här uppe sköt jag en gökunge (*Eudynamis flindersii*), som matades af fyra trädsvalor (*Artamus sordidus*). För samma skott föll också en af svalorna. De tre qvarlefvande störtade sig flere gånger mot gökungen, men togo ingen hänsyn till sin döda kamrat. Jag ville närma mig stället, men de dristiga foglarna flögo hvar gång emot mig liksom för att hindra mig att komma vidare eller för att visa sin vrede öfver det som händt. Jag sköt en till och väntade på hvad de nu skulle göra. Begge försvunno, men efter en half timmes förlopp kommo de tillbaka, följda af två andra.

På en gård utanför byn fick jag se ett egendomligt skadedjur, en stor nattfjäril, som sög saften ur apelsinerna i trädgården. Hvarje afton måste man anställa ett utrotningskrig mot dessa annars vackra djur. Nybyggarne hafva många sådana fiender här i det tropiska Australien, sålunda göra stora fruktätande flädermöss, de så kallade flygande hundarna (*Pteropus*), oerhörd skada i fruktträdgårdarna; det är en allt annan än nöjsam anblick för den flitige landtmannen, när dessa djur om aftnarna sätta sitt ändlösa tåg i rörelse. Vore det icke för dessa fienders skull, lönade det sig ännu bättre, än det nu gör, att odla frukt i Queensland. En apelsin är icke billigare i Australien än i Norge, och i samma förhållande betalas allt slags frukt.

Icke ens det europeiska biet, som kolonisterna infört, kan få lefva ett sorglöst lif i sitt nya hem, emedan mal angriper de unga larverna och tillintetgör dem.

Från Westwood begaf jag mig vidare till *Peak Downs*. Utanför byn upplifvades landskapet af den sällsporda synen af blommor på marken, i det de stora, rödblommiga axen af *Pimelea hæmatostachya* beredde ögat en behaglig omvexling.

Vid Peak Downs, som ligger ett par hundra mil vester om Rockhampton, fick jag det första intrycket af äkta austra-

Fig. 16. Skogsinteriör (*vine-scrub*).

lisk natur: stora platåer med enstaka träd, vidsträckta buskskogar och stundom låga bergryggar i bakgrunden; emuer här och der eller en liten flock af känguruer, som plötsligt uppskrämmas — och så är bilden fullständig.

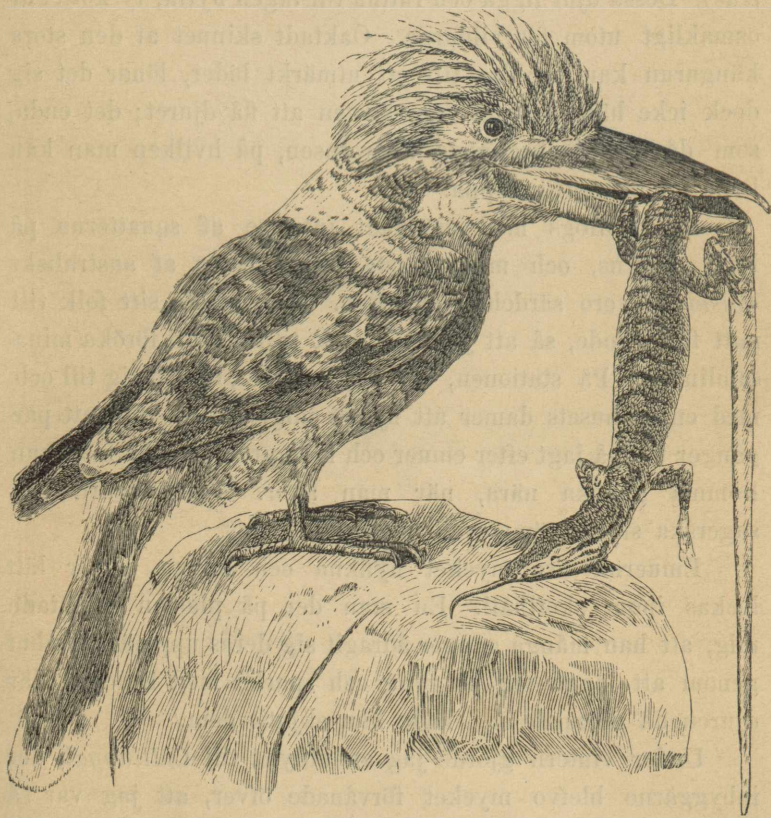

Fig. 17. Skrattfogeln (*Dacelo gigas*) med en ödla.

Jag blef förvånad öfver den stora mängd pungdjur, som hade sitt tillhåll här. De voro till den grad besvärliga, att flere af squatterna hade sett sig nödsakade att omgifva sina stora betesmarker med så höga stängsel, att djuren icke

kunde hoppa öfver och äta upp gräset. En af fåregarne berättade mig, att han under loppet af aderton månader hade dödat 64,000 pungdjur, särskildt vallabyer *(Halmaturus dorsalis)* och känguru1åttor *(Lagorchestes conspicillatus)*, men också många tusen af den stora kängurun *(Macropus giganteus)*. Dessa djur ligga och ruttna till ingen nytta, ty köttet är osmakligt utom för vildarne. Oaktadt skinnet af den stora kängurun kan beredas till ett utmärkt läder, lönar det sig dock icke här så långt från kusten att flå djuret; det enda, som då och då begagnas, är svansen, på hvilken man kan koka en förträfflig soppa.

Jag mottogs med oväntadt intresse af squatterna på Peak Downs, och mina första erfarenheter af australiskt »*bushlife*» voro särdeles behagliga. Man stälde sitt folk till mitt förfogande, så att jag fick godt tillfälle att föröka mina samlingar. På stationen, der jag var gäst, erbjöd sig till och med en af husets damer att hjelpa mig, och vi voro ett par gånger ute på jagt efter emuer och känguruer, hvilka man kan komma ganska nära, när man åker. Min vackra ledsagerska skötte tömmarna, medan jag sköt.

Emuerna äro mycket nyfikna och kunna derför lätt lockas inom skotthåll. En man der på platsen berättade mig, att han många gånger ådragit sig deras uppmärksamhet genom att lägga sig på rygg och sparka med benen. När djuren då närmade sig, hade han skjutit dem.

Under vintern gjorde jag en utflykt till *Calliungal*, der inbyggarne blefvo mycket förvånade öfver, att jag var så känslig för kölden. De sände på skämt bud till sina närmaste grannar och bådo dem komma och se på »en norrman, som frös i Australien». Det var så kallt om nätterna, att is bildade sig på vattenpölarna, medan dagen var jämförelsevis varm; jag, som var ovan vid detta klimat, hade emellertid ganska svårt att få nog med ylletäcken på mig för att skydda mig mot dessa kyliga nätter.

I *Dee river*, som flyter förbi Calliungal, såg jag flere gånger det egendomliga näbbdjuret *(Ornithorhynchus anatinus)* simma lifligt omkring efter de små vattendjur och vegetabiliska partiklar, som utgöra dess föda. Det visar blott en del af ryggpartiet ofvan vattnet och är så skyggt, att det ofta dyker ned, innan haglen nå fram.

TREDJE KAPITLET.

Resa till det vestliga Queensland. — Lägerlif. — *Damper*. — Kråkans sång. — De australiska *scrubs*. — Kängurujagt. — Trofasthet. — En ulltransport. — Stationer. — Ensamma herdar. — Råttvandringar. — Infödingarnes rättsväsen. — Australiska loppor. — Den svarta polisen. — Ett egendomligt flintredskap. — Bumerang.

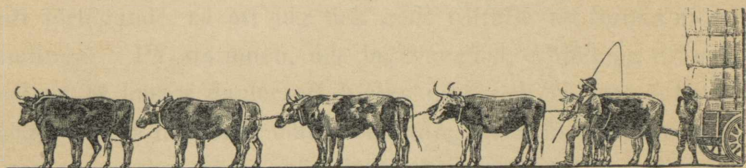

Fig. 18. Ulltransport.

I början af juli förberedde jag mig till en längre resa åt vester. Jag sände först flere lårar med insamlade föremål till Kristiania och begaf mig derefter i väg tillsammans med en man, som skulle föra proviant till herrarne Archers fårstation Minnie Downs, omkring 350 mil vester om Rockhampton.

Jag hade redan länge tänkt på denna resa. Det vestliga Queensland försväfvade mig som ett riktigt Eldorado för en naturforskare. Såvidt jag visste, hade ännu icke någon zoolog undersökt faunan i det fjerran vestern. Med min ringa kännedom om australiskt »*bushlife*» var jag glad öfver att få sällskap under de första par hundra milen. Min ledsagare körde en vagn, förspänd med tre hästar, så att

våra dagsresor blefvo jämförelsevis korta, hvilket var en stor fördel för mig, ty jag fick på detta sätt tillfälle att under vägen göra mången afstickare och nedlägga många djur, medan min ledsagare for förut. Största delen af dagen var jag sysselsatt på egen hand dels på jagt, dels med preparering af mitt byte. Under eftermiddagarna hann jag åter upp vagnen, hvars spår jag alltid kunde följa.

Vid solnedgången slogo vi läger för natten, och hästarna lössläpptes med sammanbundna framben. Vi gjorde upp en stor eld och anrättade vår mat, hvilken enligt vanan »*in the bush*» bestod af salt kött och »*damper*»; så kallas ett slags bröd, bakadt af hvetemjöl och vatten. Degen formas till en platt, rund kaka, som stekes i den glödheta askan. Detta bröd ser aptitligt ut och smakar ganska godt, så länge det är färskt, men blir snart hårdt och torrt.

Efter aftonmåltiden gjorde vi strax i ordning vårt läger. Ett stycke regntyg, som lades närmast marken, och några ylletäcken var allt. Vi plägade för beqvämlighetens skull sofva under vagnen med elden framför oss. I allmänhet har man intet annat tak än himmelen, och det är äfven i regeln alldeles tillräckligt, åtminstone i det vestliga Queensland, der ingen dagg faller utom strax efter regntiden. I kustlandskapet deremot bör man vara försigtigare. Sofver man icke under tält, bör man åtminstone laga så, att man har något öfver hufvudet, så att man icke inandas daggen. Ett par buskar kunna då ofta göra tjenst, en åtgärd som den likgiltige »bushmannen» aldrig vidtager.

Hvad man befinner sig väl af ett sådant lif i fria luften! Man lägger sig till hvila vid ljudet af nattfoglars (fig. 19) melankoliska, sömngifvande stämmor — *Podargus'*, ugglesvalans, läte: *more-pork, more-pork!* är icke obehagligt — och väckes i en morgonfrisk, strålande natur, innan solen är uppe, af den australiska kråkans *(Gymnorhina tibicen)* underbart melodiösa orgeltoner.

Vid *Expedition range* syntes täta buskskogar, de så kallade *brigalow scrubs*. I dessa förekommer icke den brokiga blandning af olika slags växter, som annars karakteriserar sådana skogar. *Brigalow* eller *Acasia harpophylla* intager så godt som hela terrängen ofta i många mils utsträckning; luften är här tung och qvaf. Ibland afbrytes den grå enformigheten af enstaka flaskträd *(Sterculia rupestris)*, som fått sitt namn af stammens märkvärdiga flaskform. Detta träds inre är poröst och svampaktigt och drager derför mycken fuktighet till sig, hvilket boskapsegarne stundom under långvarig torka göra sig till nytta; på somliga ställen brukas nämligen den våta stärkelserika veden till kreatursfoder. (Fig 26.)

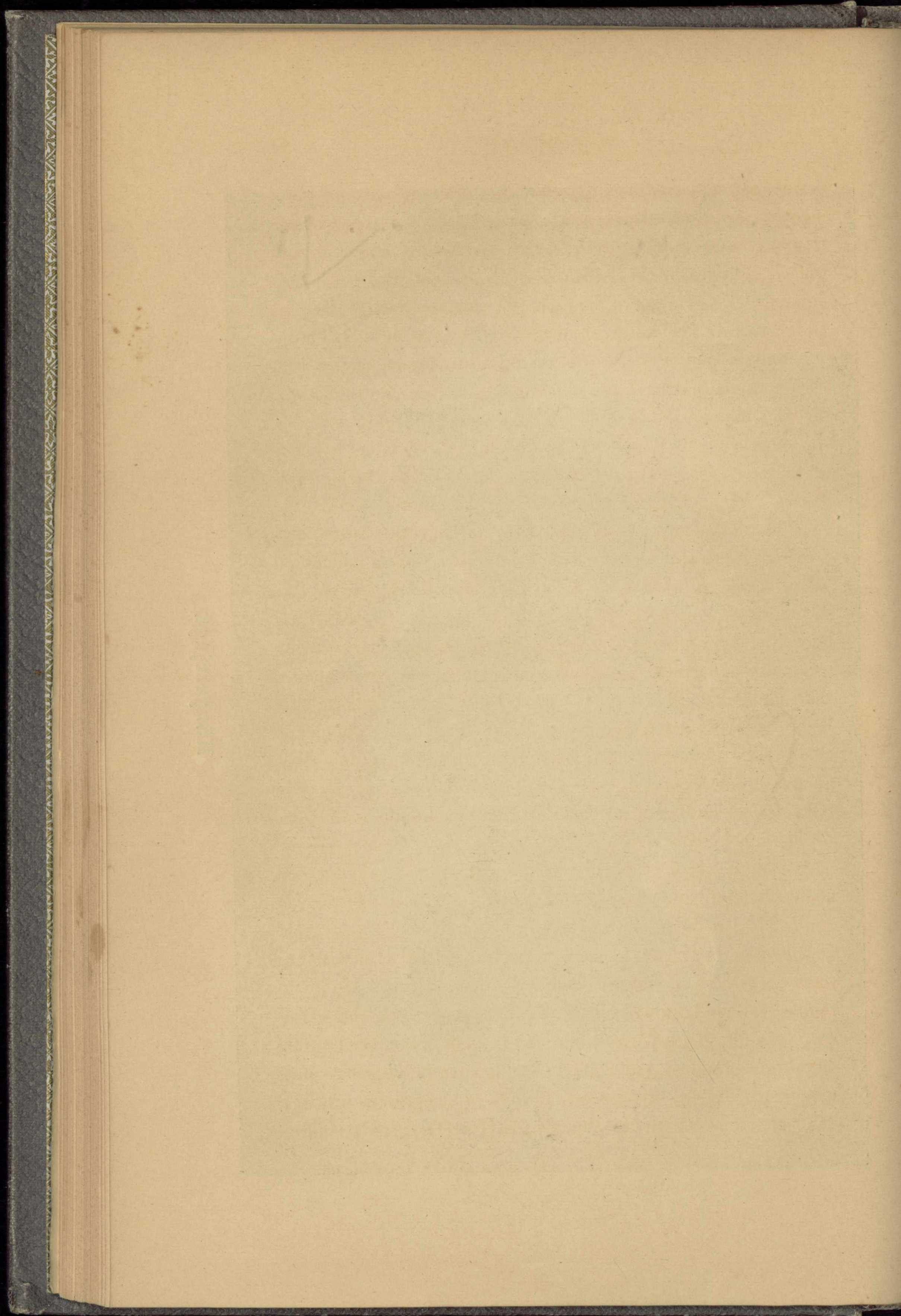
Sedan vi under 2—3 dagar farit genom denna öde grå vildmark, passerade vi *Comet river*. Långs stränderna uppmärksammade jag en hop *casuariner*, dessa bladlösa mörka träd, som alltid göra ett dystert intryck på den resande; till och med den slöaste iakttagare kan icke annat än lägga märke till de tunga melankoliska suckar, som ljuda från en sådan casuarinaskog, när den minsta vindfläkt far fram öfver dess toppar.

I närheten af *Springsure* uppehöll jag mig en dag på en station, der jag blef inbjuden att deltaga i en känguru-jagt. Vi voro flere i följe, alla till häst. Inemot solnedgången drogo vi åstad, ty djuren gå då ut för att beta, och det dröjde icke länge, innan vi fingo sigte på ett af dem. Våra hundar, som alla voro präktiga *greyhounds* (känguruhundar) lössläpptes nu, och vi galopperade sjelfva efter så fort som möjligt öfver stock och sten.

Känguruerna springa lika fort som en häst i galopp, men ledsna i allmänhet snart på att anstränga sig, i synnerhet om det är en gammal hane, »*old man*», såsom kolonisterna säga. Den sätter sig då med ryggen mot en trädstam och söker att till det yttersta försvara sig mot hundarna. Ve

Kängurujagt.

den hund, som fastnar i dess famntag! Den griper om honom med armarna och rispar upp hans buk med sin starka baktå. Hunden aktar sig derför väl för att komma för nära. Ibland taga känguruerna sin tillflykt till en vattenpöl, och om hunden är närgången, doppa de honom instinktmessigt under vattnet och hålla honom der, tills han är död.

Jagten efter den förföljda kängurun gick så hastigt, som våra snabba hästar kunde galoppera, men det dröjde icke särdeles länge, innan den på nyss beskrifna sätt satte sig till motvärn mot hundarna. En af jägarne kom nu till, steg af hästen, och ett par kraftiga slag af en klubba fälde djuret. Vi nedlade på detta sätt sex känguruer.

Icke långt från *Nogoa river* hann jag upp min reskamrat. I denna trakt sköt jag två exemplar af den vackra papegojan *Platycercus pulcherrimus* under följande märkvärdiga omständigheter: en timme före solnedgången lemnade jag lägret med min bössa och fick snart sigte på ett par af dessa eleganta papegojor, en hane och en hona, som spatserade omkring strax bredvid en termithög och åto gräsfrö. Sedan jag skjutit hanen, flög honan upp i ett närstående träd. Jag gick icke strax fram för att upptaga den döda fogeln; undergumpens fina, skarlakansfärgade fjädrar, som lyste i den sjunkande solens sista strålar, kunde tydligt ses på afstånd. Strax derefter kom honan flygande ned till sin döda make. Med näbben lyfte hon upprepade gånger den dödes hufvud upp från jorden, gick fram och tillbaka på den döda kroppen, liksom för att trampa lif i den igen. Derpå flög hon bort, men vände strax tillbaka med några torra grässtrån i näbben och lade dem framför den döda fogeln, förmodligen för att få den att äta af fröna. Då äfven detta var förgäfves, började hon åter lyfta på sin makes hufvud, spatserade ännu en gång öfver dess kropp och flög sedan bort i ett träd just då skymningen föll på. Jag närmade mig trädet, och ett skott gjorde slut på det trofasta djurets sorg.

Omkring 250 mil från kusten passerade vi den del af den bekanta höjdsträckningen, *The Great Dividing Range*, som utgör vattendelaren mellan det östliga och vestliga Queenslands floder. Här bildas denna vattendelare af en låg ås. Det oaktadt måste en hvar fästa sig vid den stora

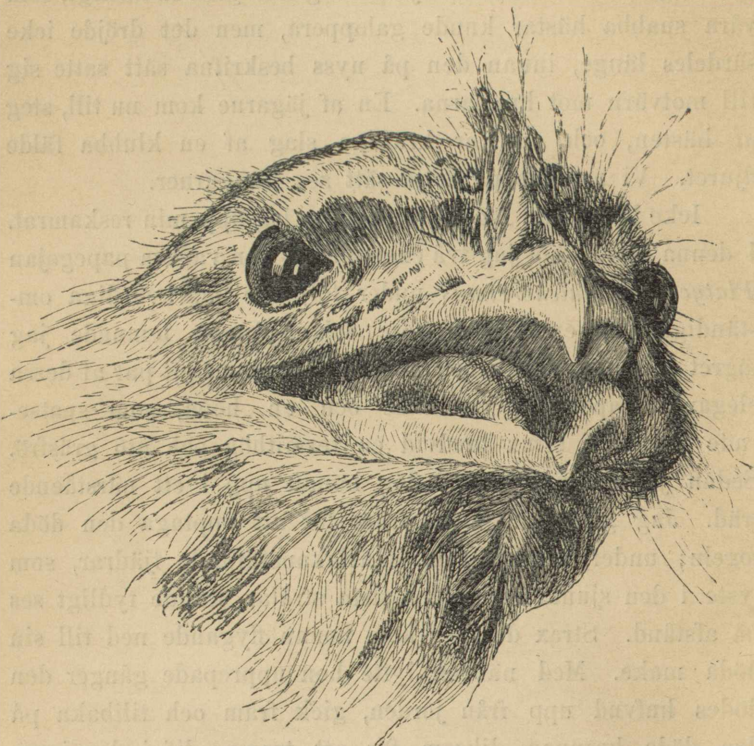

Fig. 19. Hufvud af *Podargus Cuvierii.*

skilnaden inom djurlifvet på båda sidorna derom, likasom äfven landskapet strax får en förändrad prägel. Knappt har man passerat åsryggen, förrän man möter flockar af röd-bröstade kakaduor *(Cacatua rosicapilla)*, som aldrig blifvit funna på den östliga sidan.

Nu befinna vi oss i det så kallade vestliga Queensland, den stora rika betesmark, der millioner får ströfva omkring, och vi voro snart på det klara med, att vi kommit in på squatterns område. Man kan knappast tänka sig en för det australiska *bush-life* mera karakteristisk bild än åsynen af en ulltransport, som i fjerran rör sig mot en (fig. 18). 18—20 starka oxar, med tungorna hängande långt utom munnarna, släpa i den brännande hettan långsamt efter sig en vagn lastad med ullbalar. Vid sidan af »karavanen» vandrar oxdrifvaren, solbränd och dammig, med sin långa piska. Under ett soltält högst uppe på lasset, hvilket är så högt som ett hus, har hans familj slagit sig ned, och bakefter följa några får och getter.

En sådan oxdrifvare *(carrier)* lefver af att forsla ull från stationerna i den aflägsna vestern till kuststäderna och proviant tillbaka igen. Sålunda tillbringar han sitt lif på färdväg år ut och år in. Han eger sjelf både dragare och vagn. Har han mer än ett spann och tillika en hustru, kör hon vanligen det ena, svängande sin piska lika käckt som någon karl.

Slutligen mötte vi de stora fårhjordarna från Minnie Downs och kunde då förstå, att vi nu voro nära denna station, vår resas mål. Den tid af nära en månad, som jag här tillbragte, gaf mig en bättre inblick i stationslifvet.

Boskapsskötseln, Australiens vigtigaste näringsgren, inverkar nästan på allt affärslif. I de äldre kolonierna ega får- och nötboskapsegarne sjelfva det land, der deras hjordar beta, men i största delen af Queensland arrendera de betesmarkerna af regeringen. Det är just dessa stora får- och nötboskapsegare, som kallas squatters, Australiens aristokrater och rika män. Är squattern fåregare, så har han icke sällan 200,000 får på sin station, och nötboskapsstationerna räkna ofta 15,000 stycken kreatur. Han betänker sig icke på att betala ända till 2,000 pund sterling (om-

kring 36,000 kronor) för en fin tjur eller 600 p. st. för en gumse af ädel ras.

En station liknar en liten by. Utom hufvudbyggnaden, som tjenar squattern eller hans förvaltare till boning, finnes en hel hop hyddor för arbetarne, en slagtbod, en upplagsplats för ull och en butik, der man kan köpa de flesta lifsförnödenheter. Vanligen ser man en köksträdgård nere vid vattnet, ty en liten bäck eller en vattengöl finnes vid hvarje station. Trädgården skötes oftast af idoga kineser, som visserligen hatas af alla kolonister (hvarje kines måste betala 30 p. st. för att få bosätta sig i Queensland), men på samma gång erkännas för att vara de dugligaste trädgårdsmästare. Hemligheten i deras konst består väsentligen i den outtröttlighet, hvarmed de vattna sina växter, bittida och sent, i solsken och regn.

The stock-yard är en på hvarje station oumbärlig inhägnad. Inom den drifves boskapen, när man skall ha fatt på den; men mest begagnas den för hästarna, som hvarje morgon jagas in deri, för att arbetaren skall få tag i sitt djur; mesta arbetet på en station uträttas nämligen till häst, och man kan i Australien svårligen tänka sig någon, som icke kan rida.

Det kräfves naturligtvis mycket arbete på en station, till hvilken höra så ofantliga betesmarker. Fåren vålla det största bryderiet. Transporten af ullen ned till kusten är också dyr och kostar ofta mer än frakten från kusten till England. Och ändå gifver fårafveln en vinst af bortåt 40 pct. Nötboskapen föres lefvande till städerna för att slagtas. Mjölken begagnas nästan alldeles icke i Queensland, hvarför också på en station, som kan ega 10,000 djur, blott tre eller fyra kor mjölkas. Man lägger nästan uteslutande vigt vid köttproduktion. Och hvartill användes då denna stora massa kött? Största delen nyttjas till föda i sjelfva Australien, der förbrukningen är ofantlig. På senaste tiden

har man äfven bygt fabriker, der köttet genom frysningsmetoden prepareras för utförsel. Betydliga qvantiteter användas dessutom för producerande af talg. En affärsman i närheten af Rockhampton har en anstalt, der han årligen inkokar ungefär 100,000 stycken nötkreaturs- och fårkroppar.

Öfverallt i Australien, der det fins goda betesmarker, upptages landet hastigt till bete för stora hjordar af nötboskap och får. Först äta nötkreaturen upp det gröfsta gräset, sedan släpper man dit får. Afstånden fäster man sig icke vid. Det går kanske månader om för att hinna föra kreatursbesättningen till den nya stationen, men ingen plats ligger så aflägsen, att man drar sig för att grunda en station, hvarhelst betet är godt.

Den största svårighet, squattern har att kämpa med, är naturligtvis de klimatiska förhållandena. Med stora omkostnader måste han anlägga fördämningar, ty långvarig torka kan alldeles ruinera honom.

Jag befann mig nu på ett af Australiens bästa gräsområden, bevuxet på hundratals mil med det bekanta *Mitchell grass (Astrebla elymoides)*, som på ett märkligt sätt är i stånd att motstå torkan utan att förlora sin kraft.

Omkring Minnie Downs funnos dock äfven betydliga buskskogar, hvilka längre vesterut förekomma mera sparsamt. Dessa utgjordes hufvudsakligen af *brigalow-scrub*, som närmast stationen upptager stora sträckor. Ett nytt slags buskskog gjorde vi också bekantskap med här; den bestod väsentligen af *Acasia pendula* samt kallades af kolonisterna *gidgy-scrub*. Denna buskskog ger sig redan på långt afstånd till känna genom en mycket karakteristisk, men icke behaglig doft, som i synnerhet är skarp efter regn.

De australiska inlands-*scrubs* göra ett starkt intryck af ensamhet och öfvergifvenhet med sina grå- eller brungröna massor af styfva, ofta skugglösa träd, hvilka såsom ett haf

bölja fram öfver slätterna och de låga höjderna. Det är icke såsom i andra skogar lugnande att vandra omkring här, der allt är torrt och hett och stilla som i grafven. Att upptäcka något lif i denna trädbevuxna öken faller sig svårt, blott sällan afbrytes enformigheten genom åsynen af en fogel eller något annat lefvande väsen. Dessa buskskogar, som ibland uppnå en kolossal utsträckning (t. ex. på ett ställe i Syd-Australien 9,000 eng. qvadratmil), utgöra någonting för Australien alldeles särskildt egendomligt, och de äro, såsom mr J. Wood träffande anmärker, lika karakteristiska för detta landet som stepperna för Tartariet, prärierna för Amerika och öknarna för Afrika.

I de stora gidgy- och bridgalow-scrubs i stationens omnejd kunde jag således icke vänta att finna något rikt djurlif. Skogslandskapet utmärker sig icke heller synnerligen i detta hänseende. Den australiska hunden *dingo* har förekommit mycket talrikt här liksom i hela det vestliga Queensland. Men som han är squatternas svurne fiende, har man börjat utrota honom, så att han nu står på väg att försvinna. På de större stationerna hålles till och med en karl, som uteslutande har till uppgift att lägga ut gift för honom. Den svarta varieteten med hvit bringa uppträder allmänt i vestra Queensland tillsammans med den röda.

Jag hade ofta anledning att iakttaga spindlarna, af hvilka den stora ludna *Phrictis crassipes* fans i mängd. Dess håla är 45 cm. djup och går litet på sned, men är icke försedd med fallucka öfver öppningen, såsom många spindlar bruka. En gång såg jag en gräfgeting *(Mygnimia australasiæ)* dristigt begifva sig ned i ett sådant hål, hvilket jag strax derpå tillstoppade för att bana mig väg till bottnen af spindelns håla genom att gräfva på en annan sida; der såg jag spindeln förlamad af den modiga getingen, som satt på dess rygg (fig. 20). Jag fick lust att pröfva verkan af denna kolossala spindels gift och lät den en gång bita en kattunge

i nosen. Kattungen blef mycket häftigt angripen och började strax att kasta upp, men kom sig snart.

En annan spindel *(Latrodectus scelio)*, som förekommer allmänt här såväl som eljes i Queensland, är mycket farlig till och med för menniskor. Det är ett litet, svart djur med ett bjert skarlakansrödt märke på ryggen. En vän till mig blef biten i benet af detta lilla farliga kryp, hvilket på många ställen fruktas lika mycket som en orm. Smärtan

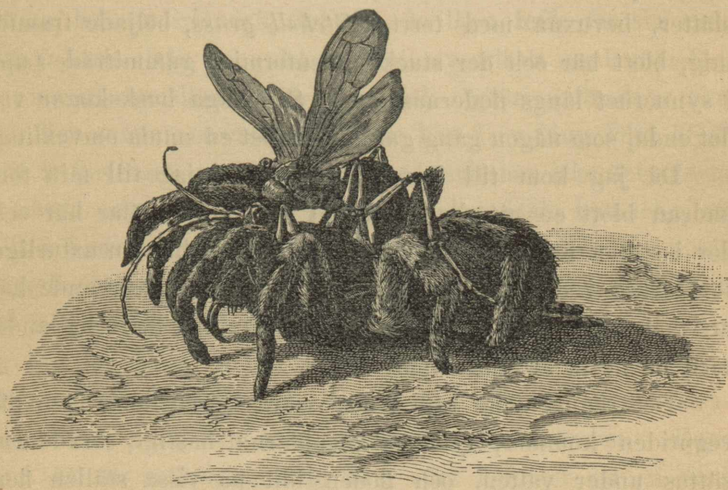

Fig. 20. Spindel dödad af en gräfgeting.

var våldsam, och det inträdde en förlamning, som varade i tre dagar. Han kunde känna, huru giftet drog sig upp genom benet, passerade underlifvet och derefter begaf sig ned i det andra benet, hvarpå det steg upp emot bröstet. Men på tredje dagen började han kallsvettas och kom sig igen.

Djuret förekommer i synnerhet i gammalt trävirke och risved, men väljer också gerna husen till sin uppehållsort, i

det att det om dagen håller sig doldt i skrymslena för att vid nattens inbrott sätta sig i rörelse. På min veranda kunde jag samla så många jag ville, ty de äro alldeles icke rädda.

Jag började snart att längta längre vesterut till en rikare fauna och fortsatte min resa ensam blott med två hästar. I regeln fans en stig, som jag kunde följa; fans ingen sådan, måste jag försöka reda mig på eget bevåg och kampera, som det föll sig. Hvar dag väntade jag att få se ett nytt landskap. Men det var och förblef det samma: stora grå slätter, bevuxna med torrt *Mitchell grass*, böljade framför mig, blott här och der stucko de enformiga gummiträden upp i synnerhet längs flodernas lopp. Små låga buskskogar var det enda, som någon gång gaf landskapet en smula omvexling.

Då jag kom till Barcoo river, fann jag till min förundran blott en uttorkad flodbädd med vattengölar här och der i stället för en verklig flod. Men detta har sin naturliga förklaring i den omständigheten, att floden uteslutande har att tacka regnvattnet för sin tillvaro, hvilket är förhållandet med de flesta af Australiens floder.

Det regnar icke ofta i det vestra Queensland, men när regntiden kommer, fyllas flodbäddarna hastigt, bräddarna sättas under vatten, och floden blir på vissa ställen flere mil bred. Men hastigt sjunker vattnet igen, och den starka hettan har snart förvandlat den förut så mäktiga floden till spridda gölar. Vattnet är derför en dyrbar vara i den australiska *bush*. För att skaffa djuren dricka måste squattern, såsom ofvanför antyddes, i tid uppföra stora fördämningar, helst i floderna, och derigenom samla sig ett förråd, som kan trygga honom mot oersättliga förluster. Man har på senare tiden äfven skaffat vatten genom att borra särdeles djupa brunnar.

I det vestra Queensland finner ingen det underligt, om det på åtta, tio månader icke faller en regndroppe. Får och

nötboskap äro i alla fall feta hela året om, ty gräset här bibehåller sin kraft, ehuru det ser torrt och grått ut.
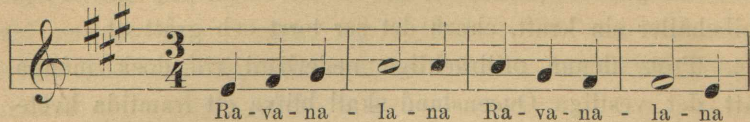
Trots denna otillräckliga nederbörd tro dock många, att det vestliga Queensland skall blifva ett framtida hvetedistrikt. Jordmånen är oftast ett fruktbart brunt lerlager; det är vatten, som fattas, och detta tänker man skaffa sig på konstgjord väg; men under nuvarande förhållanden faller det sig till och med svårt nog att hålla trädgårdsväxter vid lif.
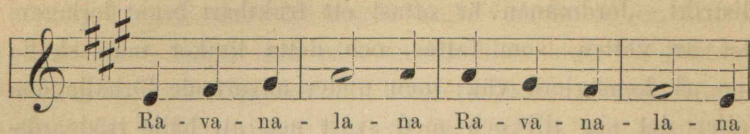
På vägen till Thomson river tillbragte jag en gång natten hos en irländsk fårherde, hvilken lefde för sig sjelf långt borta från menniskor, blott sysselsatt med sina får. Såsom en egendomlig och pedantisk enstöring föredrog han ständigt samma ensamma lif, som han i en lång följd af år blifvit förtrogen med. I sina vanor tålde han icke det minsta intrång, och med australisk rättframhet dolde han icke, att allt i hans nätta stuga borde alltid vara på sin rätta plats. Men fogade man sig efter hans vanor, så var det icke svårt att komma till rätta med honom. Han var i sjelfva verket en typ för dessa gamla australiska fårherdar, som nu snart tillhöra en förgången tid. Ehuru han grånat i den australiska *bush*, hade han dock icke glömt sin härkomst. »England är för mäktigt», sade han, »det kommer att gå med det som med Rom i forna dagar.»
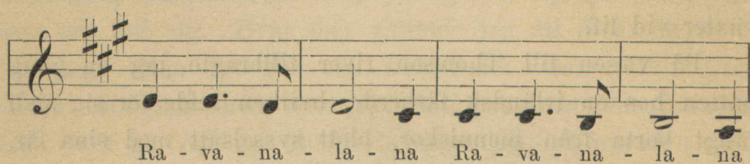
Efter aftonmåltiden bredde han ut på golfvet några säckar, som skulle tjena mig till läger. Jag hade dock icke lust att sofva ännu och gick derför ut i den stjernklara natten, der månen sken kall öfver det ensamma landskapet. Sydkorset frös på den isblå himmelen, den rena, klara vinterluften hvilade öfver grå slätter och mörkgröna träd, men inne i hyddan flammade elden högt på äriln och kastade ljus ut genom de små gluggarna.

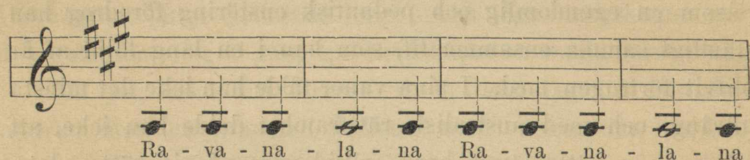
Jag öppnade dörren och fann enstöringen liggande på knä framför sin säng. Detta grep mig djupt. Här lefde

Tempo di valse.
Allegro.

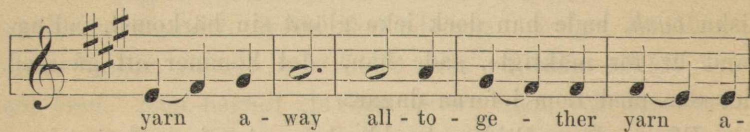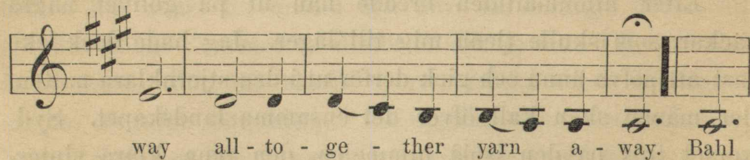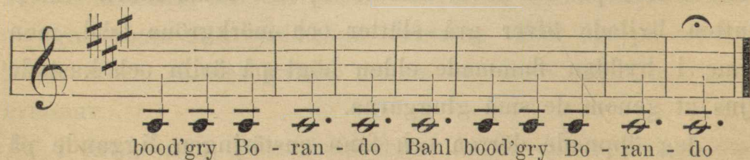

denne gamle man ensam med sin Gud i den ödsliga australiska *bush*.

Vid Thomson river fästes min uppmärksamhet vid den bekanta *nardu (Marsilea hirsuta)*. Denna växts frön krossas och malas af infödingarne, som begagna dem till föda. Nardu har vunnit en sorglig namnkunnighet; det var nämligen denna växt, som de bekanta upptäcktsresandena *Burke* och *Wills* lefde af, tills de slutligen dukade under för hungersdöden.

På Westland station hände det sig så lyckligt, att der hölls just då ett *korrobberi* (festdans) af infödingarne i närheten. Långt in på natten kunde jag höra den monotona sången, som tjenade till dansmusik. Melodien var äkta australisk, men, såsom synes, var texten uppblandad med engelska ord.

Det vatten man är hänvisad till i det inre Queensland är nästan outhärdligt. Stundom uppblandadt med dy, är det ganska tjockt, så att det först måste kokas, hvarvid grumlet fälles till botten. Ofta är det hvitt, kritblandadt eller också färgadt svart af nedfallna ruttna blad. När bushmannen vill hafva en drick vatten, generar det honom icke att taga det, sådant det är, ja, jag har till och med sett dessa ovårdiga menniskor dricka ur en dam, der det låg ett par döda halfruttna får. Att man icke oftare blir sjuk, beror kanske af den omständigheten, att vattnet nästan alltid förtäres kokt, nämligen till te. Ehuru vattnet icke alltid är så osundt, som dess utseende låter förmoda, underlät jag dock sällan att koka det, men då jag på resan fann det besvärligt att stiga af för att göra upp eld, vande jag mig vid att ofta undvara vatten under hela dagen. Jag tog då också min skada igen, när jag om aftonen var så lycklig att komma öfver godt vatten; sålunda drack jag en gång på en station ur två handkannor vatten under loppet af en timme.

Ehuru man naturligtvis svettas starkt i detta klimat, bortdunstar svetten så hastigt, att man håller sig alldeles torr, medan man rider framåt under solens lodräta strålar.

En månads tid efter min afresa från Minnie downs befann jag mig på *Windex*' station, 650 mil från Rockhampton. Det gästfria mottagande, man alltid erhåller på stationerna i den australiska *bush*, mötte mig äfven här. Jag blef inbjuden att slå mig ned der en tid för att undersöka trakten. Egaren, som sjelf hade zoologiska intressen, trodde, att detta skulle löna mödan. Och han hade rätt, ty djurlifvet var intressant, om också icke rikt.

Jag förökade här mina samlingar med Australiens minsta pungdjur, den vackra *Phascologale minutissima*. En katt, hvilken lekte med något, som i det närmaste liknade en liten råtta, gaf anledning till fångsten, ty vid närmare eftersende visade det sig, att det icke var någon vanlig råtta, utan detta lilla pungdjur. Det hade icke mindre än nio ungar i pungen. Som jag önskade att konservera den vackra familjen, men saknade sprit, steg jag till häst och red 14 mil till den lilla byn *Winton*, der en dansk bodde, som handlade med apoteksvaror. Han hade emellertid blott obetydligt sprit qvar, och det skulle gå månader åt, innan han kunde förse sig med ny sådan från kusten, så att jag på min anhållan fick ett bestämdt afslag. Men då han hörde, att jag var norrman, blef han så glad, att han på »landsmanskapets vägnar», såsom han uttryckte sig, stälde icke blott den återstående spriten, utan allt hvad han egde till mitt förfogande.

Från Windex företog jag en tur på några dagar upp till en fjälltrakt, 30 mil från stationen. Här sköt jag den vackra, hvita hökarten *Elanus axillaris* och ett par exemplar af den täcka diamantina-dufvan. Denna vackra lilla fogel är här talrik och så föga rädd, att boskapsherdarne kunna med lätthet döda den med sin piska.

På de vidsträckta sandiga höjderna i närheten finnes den så kallade *spinifex* i stor mängd. Detta gräs *(Triodia irritans)* är upptäcktsfararnes plåga och gör, att man nästan icke kan komma fram på vidderna, som det ofta i hundratals mil betäcker. Med sina sylhvassa blad sticker det hål i hästarnas ben, och det anses i allmänhet blott som ett skadegräs, men de unga skotten ätas dock gerna af hästarna.

Det distrikt, inom hvilket jag nu befann mig, hade för ett år sedan öfversvämmats af råttor. De kommo från nordvest och togo vägen öfver Winton, hvarpå de fortsatte sin vandring österut. En man på *Ayrshire Downs* berättade för mig, att de uppträdde i ofantliga massor. Om dagarna höllo de sig gömda, men om aftnarna såg det ut, som om jorden rörde sig, till den grad vimlade de omkring öfverallt. En natt hade han för ro skull lagt ut ett stycke kött på dörrtröskeln och dödade med en käpp 400 af dessa djur, som kommo fram för att äta af köttet. En och annan sölare hade blifvit qvar, men hufvudströmmen hade försvunnit temligen snart. Senare erfor jag, att en skara råttor också hade passerat Westwood, otvifvelaktigt samma ström, men då var antalet betydligt reduceradt. Äfven det ofvan nämda lilla pungdjuret företager enligt de upplysningar, jag kunde inhemta, liknande periodiska vandringar.

Från Ayrshire Downs gick min väg söderut till *Elderslie,* en station, som just var under uppförande. Det var så svårt att skaffa trävirke i närheten, att man funnit det ändamålsenligt att begagna sten till byggnadsmaterial. Stationen ligger vid sammanflödet af *Diamantina* och *Western river*. Jag mötte här två män, som sökte efter opaler i höjdsträckningen öster om Diamantina river. Icke långt norr om Elderslie ligger det utomordentligt rika koppardistriktet *Cloncurry*, som till och med skall öfverträffa de berömda *Lake superior mines* i Nordamerika. Halten är mer än 50 pct, men på grund af otillräckliga kommunikationer ligga dessa

ofantliga rikedomskällor till det mesta ännu oanvända. Queensland kommer — säger man — att blifva en verldsmedelpunkt för frambringande af ädla metaller. Utom stora rikedomar på guld, tenn o. s. v. är landet enligt nyare undersökningar äfven i besittning af så mäktiga stenkolslager, att dess kuster anses med tiden komma att blifva den förnämsta stapelplatsen för kol på det sydliga halfklotet.

De infödda vid Diamantina river förvånade mig genom sin kroppsbyggnad. Jag har hvarken förut eller sedan sett så stora och delvis välfödda austral-infödingar som i stammen vid Elderslie. Somliga af qvinnorna voro till och med märkvärdigt stora. Deras hår var oftast slätt. Födan bestod väsentligen af fisk, ormar, råttor och musslor.

Ett framträdande drag i australnegrernas karakter är svekfullhet, och kolonisterna pläga gerna gifva främlingen den varningen: *Never have a blackfellow behind you.* I regeln bör man aldrig lita på dem; huru svårt de hafva för att aflägga sina vilda vanor, visar följande, som passerade vid Dawson river. En squatter var här en dag ute i buskskogen tillsammans med sin svarte drängpojke för att jaga talegalla. Som de vandra framåt, slår den svarte honom på skuldran bakifrån och säger: »Låt mig gå först.» Då squattern frågade, hvarför han just ville gå framför, svarade den svarte: »Jo, jag känner en allt för stor lust att slå ihjäl dig.» Den svarte hade i flere år varit på stationen, der han gjorde tjenst bland annat såsom fårherde, och hade visat sig särdeles duglig.

Jag lade märke till ett intressant faktum hos infödingarne här omkring. De utöfva nämligen ett slags rättskipning i händelse af mord, hvilket följande tilldragelse kan belysa. En svart yngling, som var i tjenst på *Conomare station*, sändes i ett ärende till *Diamantina gates.* På hemvägen fick han sällskap med en gammal man och dennes två hustrur, hvilka alla tillhörde samma stam som ynglingen. Under loppet af

resan dödade pojken den gamle och satte sig i besittning af hans två unga hustrur. En af dessa kunde emellertid komma undan och berättade det, som händt, för stammen, der det strax uppstod allmän förbittring. Fjorton man med spjut och andra vapen begåfvo sig då till Conomare för att straffa mördaren. Denne gömde sig, och de hvita på stationen ville

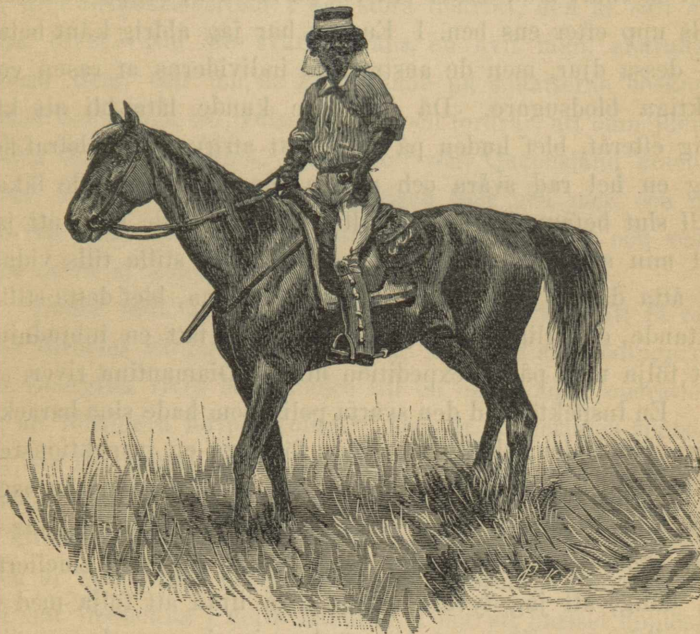

Fig. 21. Svart polisman till häst.

icke utlemna honom, ty han var duglig i sin tjenst, ja, de affyrade till och med ett par skott på de svarta för att skrämma bort dem. Tre, fyra dagar förgingo, och ynglingen trodde, att all fara var öfver. Då han en morgon gick ut för att hemta en häst, dräptes han af sina stamförvandter blott på en half mils afstånd från stationen.

Från Peak downs har jag hört en liknande historia. En svart, som skulle straffas, förmodligen också för ett mord, förföljdes ända intill stationen. Då de hvita fingo sigte på honom, liknade han formligen ett piggsvin, så fullsatt var han med spjut.

I den nya hufvudbyggnaden på Elderslie station hade lopporna redan infunnit sig. De uppehålla sig gerna i jorden, och så snart man sätter sin fot på marken, krypa de dussintals upp efter ens ben. I Europa har jag aldrig känt betten af dessa djur, men de australiska individerna af rasen voro riktiga blodsugare. Då jag icke kunde låta bli att klia mig efteråt, blef huden på detta sätt afrifven, och häraf fick jag en hel rad svåra och retliga sår, som icke ville läkas. Till slut befann jag mig så illa, när jag rörde mig, att jag till min stora ledsnad nödgades hålla mig stilla tills vidare en åtta dagars tid. Då dessa voro förflutna, blef detta stillasittande odrägligt. Jag hade dessutom fått en inbjudning att följa med på en expedition utefter Diamantina river.

En inspektör vid den svarta polis, som hade sina baracker nere vid floden, skulle nämligen företaga en inspektionsresa söderut, och jag skulle följa honom. Trots mina sår begaf jag mig derför på väg till barackerna, som lågo ungefär 30 mil söderut. Då jag kom fram, kände jag mig emellertid så dålig, att jag tyvärr måste afstå ifrån att följa med på expeditionen. Så snart jag rörde mig, i synnerhet om jag red, svullnade jag på åtskilliga ställen af kroppen; men svullnaden lade sig strax, blott jag höll mig stilla. Jag hade således intet annat att göra än att förblifva overksamt liggande på svalen utanför polisens barkhyddor.

Den svarta polis *(native police)*, på hvars station jag nu befann mig, är en inrättning, som regeringen i Queensland organiserat för att skydda nybyggarne. Den är förlagd på de ställen i kolonien, der infödingarne ännu anses för farliga. En sådan polisstyrka består af infödingar från

andra delar af Australien, och följaktligen äro dessa naturliga fiender till de svarta, mot hvilka de begagnas. De kommenderas af en hvit man, den så kallade *sub-inspector*, och en sergeant.

Polisen har uniform, är väpnad med bössor och utgöres af förträffliga ryttare. Från barackerna, hvilka oftast blott äro några låga barkhyddor, företager polisen flere gånger om året inspektionsresor i det stora distrikt, den är satt att vaka öfver. När de svarta dräpa en hvit man, afstraffar polisen dem, och om de göra skada på squatterns boskap, sänder denne bud till polisstationen och fordrar, att omnejdens svarta skola »skingras». Allt efter som Queensland koloniseras, inskränkes den svarta polisen mer och mer, och nu för tiden har den blott få stationer i den nordliga och vestliga delen af kolonien.

Under mitt uppehåll här var jag så lycklig att få tag i en särdeles värdefull flintknif (fig. 22), som af infödingarne vid Georgina river begagnades till en egendomlig operation för att förhindra fortplantning.* Den är synnerligen spetsig och har tre kanter, af hvilka två äro mycket skarpa, så att bladet i sjelfva verket blir tveeggadt. Handtaget utgöres af en klump af harts (förmodligen af en *Eucalyptus*), som egentligen är svart, men öfvermåladt med rödbrun jordfärg. Knifven har instuckits i detta handtag, i det att hartset upplösts

* Detta märkvärdiga bruk (*mika operation*), som vi här icke finna anledning att omtala i dess enskildheter, förekommer i synnerhet hos stammarna vester om Diamantina river samt vester- och norrut till inemot Carpentariaviken, men har icke, såsom man skulle förmoda, sin grund i brist på födoämnen, då det i dessa distrikt fins fullt upp med råttor, fisk och vegetabilier, såsom *nardu*, *pigweed* o. d. Inom vissa stammar opereras barnen, då blott 5 pct. undslippa, inom andra är det mannen, som, sedan han blifvit fader till ett eller två barn, måste underkasta sig lagens bestämmelse, såsom det påstås under vissa festligheter (i det att t. ex. träd afhuggas och stickas ned i jorden i en omkrets kring operationsstället).

öfver elden. I andra änden af handtaget är fäst ett platt trästycke, öfvermåladt med kritfigurer. Till knifven hör en slida af teträdets bark. Barkstyckena äro lagda vid sidan af hvarandra och omsurrade med ett slags tråd, som sannolikt är snodd af opossum-hår.

Utanpå är slidan hvitmålad med krita; i yttersta spetsen sitter en liten tofs af kakadua-dun, som är rödfärgad.

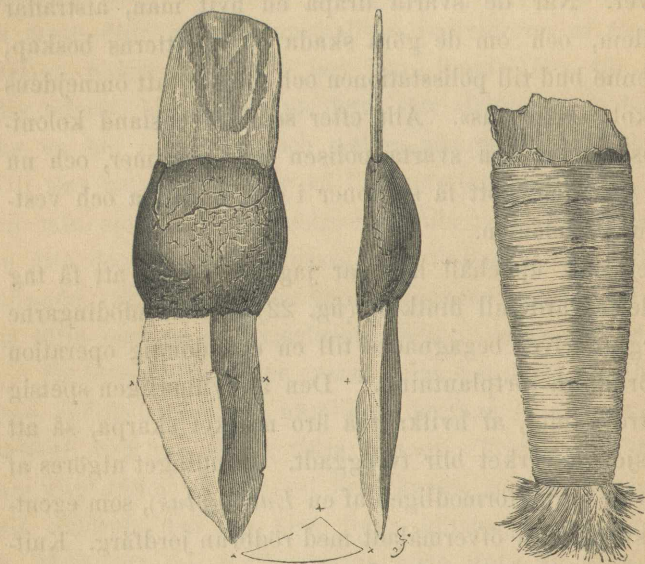

Fig. 22. Flintknif från Georgina river med tillhörande slida. 1/3.

Materialet till sjelfva knifven hafva infödingarne skaffat sig genom att göra eld på klippan, hvilken de sedermera afkyla, i det att de öfvergjuta den med vatten. Dervid remnar den, och man kan då lätt frånskilja mycket vackra stycken. Denna flintknif är det vackraste australiska redskap, jag sett. Man skulle nästan icke tro, att den förskrifver sig från australnegrerna, så mycket arbete är nedlagdt på den samma.

Den här afbildade lilla säcken (fig. 23) förvärfvade jag mig af samma anledning. Det är ett torpedoformadt flätverk af växtfibrer och användes uteslutande till att deri förvara bladen af ett träd vid namn *pituri (Duboisia Hopwoodii)*. Dessa blad innehålla ett stimulerande medel, som eger nära beslägtade egenskaper med tobak och opium, och som derför tuggas af vissa stammar i det inre af Australien. Pituri har högt anseende såsom stimulans och föres genom byteshandel vida omkring i sådana säckar; trädets växtplats är dock otvifvelaktigt icke så inskränkt, som man förut antagit. — Den af mig förvärfvade piturisäcken förskrifver sig från

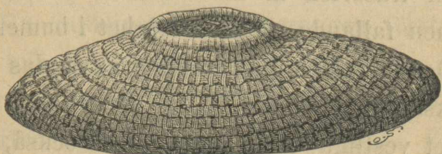

Fig. 23. Säck för bevarande af pituri. $^1/_4$.

infödingar ungefär 200 mil vester om Diamantina river; den flätades med stor färdighet under loppet af ett par timmar.

När den svarta polisen är hemma på stationen, har den icke mycket att göra. Menige man tycker om att svärma omkring i skogen och egna sig åt sin stams idrotter. De taga då vanligen kläderna af sig för att kunna röra sig med så mycket större ledighet. Om aftnarna, när det var kyligt, roade de sig ofta med att kasta *bumerang*, och jag måste alltid beundra deras oförlikneliga färdighet deri.

Det är besynnerligt, att ett så lågt stående folk som australnegrerna har uppfunnit detta vapen, hvilket, såsom bekant är, har den egendomligheten, att det kommer tillbaka till den, som kastat det, om det icke träffar något på vägen. Bumerangen är ett krokigt, temligen flatt och smalt trä-

vapen, i regeln arbetadt af ett hårdt och tungt material, oftast af myall *(Acasia pendula)*. Den bästa, jag träffade på, var dock af en lättare träsort. Bumerangens krökning, som oftast närmar sig en rät vinkel, måste vara gjord af naturen och ligga i sjelfva träet. Den ena sidan är gjord alldeles flat, den andra något afrundad. Ändarna äro tillspetsade. Den egendomligheten med bumerangen, att den kommer tillbaka af sig sjelf, beror på den omständigheten, att den är omvriden, så att flatsidorna vända sig åt olika håll. Denna vridning åstadkommes genom att sticka bumerangen i vatten, upphetta den i askan och sedan böja den. Vridningen måste då och då förnyas, emedan den stundom går tillbaka, i synnerhet om träsorten är lätt. Det är annars icke någon starkt i ögonen fallande oregelmessighet i bumerangens konstruktion. Dessa vridna bumeranger användas i allmänhet blott som leksaker.

Här i det vestliga Queensland finnes också, likasom för öfrigt i Australien, en mängd bumeranger, som äro alldeles plana, men dessa, som blott brukas i krig och på jagt, komma icke tillbaka, när de kastas. De slungas till exempel med dödande verkan in i flockar af dufvor och änder.

När en svart skall kasta bumerang, griper han med sin högra hand omkring dess ena ände, som vanligen är gjord något ojemn för att gifva bättre fäste, och för vapnet uppåt och bakåt, så att krökningen vändes bakåt. Han håller den väl fast med handen, springer fram ett par steg och kastar så bumerangen i rak riktning framåt. I samma ögonblick den lemnar hans hand, vänder den sig sjelf horisontelt och ilar fram med ett ljud, som af en surrande spinnrock. På samma gång den skjuter en mycket hastig fart, rör den sig rundt omkring sig sjelf och skär sig på detta sätt i sned riktning uppåt genom luften. Den vänder icke tillbaka samma väg, som den gått ut, utan rör sig i en båge åt venster och kommer sålunda att beskrifva en ellips. Den för-

lorar småningom sin fart och faller då med långsamma rörelser ned, ofta blott ett par steg från sin utgångspunkt.

Det fordras icke så mycken styrka som rörlighet i handleden för att skickligt kasta bumerang. Framför allt gäller det att hålla den riktigt fast, tills man plötsligt låter den fara af. En hvar måste förvånas öfver, huru långt detta vapen kan hvirfla fram genom luften och på samma gång hur behagligt. Jag tröttnade aldrig på att betrakta denna af de svarte så omtyckta lek. Sjelf lärde jag mig också att kasta bumerang, utan att dock uppnå den svarte mannens färdighet.

Det är en mycket svår sak att kasta bumerang riktigt väl, och det fordras härför åtskillig öfning. Blott få hvita lära det, och icke en gång alla svarta.

Ofta låta infödingarne bumerangen först träffa jorden på en tio, tolf stegs afstånd från det ställe, hvarifrån den kastas; men det är så långt ifrån att detta hämmar dess fart, att det tvärtom ger den förökad hastighet. Efter att hafva berört jorden kan vapnet hoppa ned ännu en gång och derpå hvirfla åstad i den förut beskrifna cirkeln från höger till venster.

Man kan aldrig träffa säkert med de återvändande bumerangerna, men deremot ganska bra med de plana, som icke komma tillbaka. Det vill mycket till, att en menniska skall kunna dödas af en bumerang. En af mina bekanta berättade, att han en gång i en skärmytsling hade träffats i höften; såret var blott 2 cm. djupt och läktes snart. Hans häst träffades på flere ställen utan att dock lida något nämnvärdt men deraf.

Det har påståtts, att egypterna och assyrierna begagnat bumerangen, och man har deraf velat draga den slutsatsen, att australnegrerna härstammade från en ras, som stått på ett högre utvecklingsstadium än den nuvarande. Det är dock enligt mr *B. Smyth* ytterst tvifvelaktigt, om den dravidiska eller egyptiska bumerangen är den samma som den austra-

liska, då den förstnämda icke kunde ha haft egenskapen att vända tillbaka. Dessutom finner man ännu i Australien mellanformer af detta märkliga vapen, hvilka snarare tyda på en utveckling mot bumerangen än på en tillbakagång.

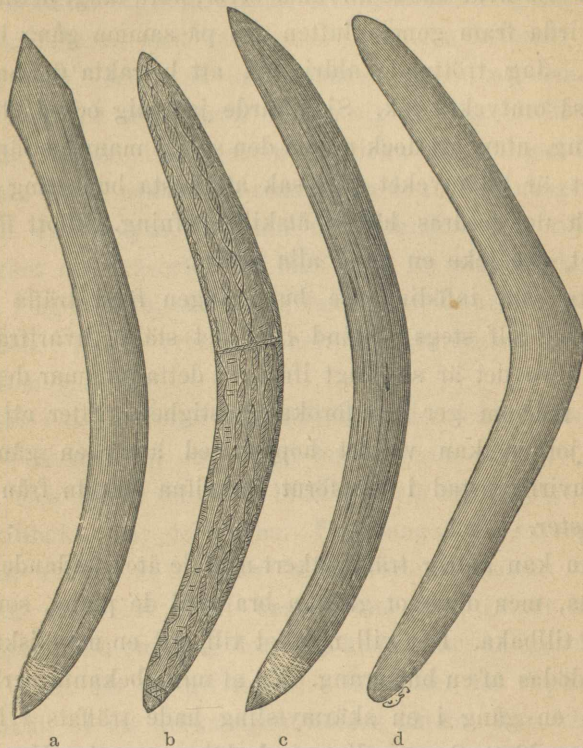

Fig. 24. Bumeranger från Queensland. $^1/_7$.

a b c plana från Central-Queensland (Coomooboolaroo). d tillbakavändande, från Herbert river. *

För öfrigt måste det anses märkligt, att bumerangen äfven är i bruk i det sydostliga Indien, såsom det af flere på-

* Vid Herbert river såg jag aldrig bumeranger prydda med inskurna linier såsom längre i söder och vester i Queensland.

stås; man saknar dock ännu närmare underrättelser härom. Detta vapen kommer oss äfven att ovilkorligt tänka på myten om Tors hammare, som ju äfven kom tillbaka, då den kastades.

Det faller sig svårt att påvisa bumerangens ursprung. Man kunde tänka sig möjligheten af, att den uppfunnits genom en ren tillfällighet. En qvist eller flisa, som legat på marken, kan på grund af regn och väta hafva krökt sig och antagit en form, som visade den påfallande egenskapen, att den vände tillbaka, när den kastades. I skogen griper ju australnegern ofta det första bästa, när det gäller att fälla ett mindre djur.

Mera sannolikt synes det dock, att idén uppstått under lek. Australnegern tyckes roa sig med allting, som han finner på sin väg. Jag har sålunda ofta sett dem vika ihop ett blad af den allmänna skrufpalmen till en fyrkant, sno litet ihop de två motsatta hörnen på hvar sin sida och kasta det upp i luften, hvarefter det vände tillbaka. Af en hvit man har det berättats mig, att hans svarta folk ofta vid lägerelden plägade leka med bladen af brigalow-akasian, som har en påfallande likhet med en bumerang. De gåfvo dem en knäpp med fingrarna, bladen foro åstad och vände tillbaka på samma sätt som bumerangen. Sålunda synes det mig, att saken rimligast kan förklaras.

En vink kunna de svarta också möjligen hafva fått genom att iakttaga de hvirflande rörelser, som gummiträdets vingfrukt beskrifver, när den faller till marken.

FJERDE KAPITLET.

Strid mellan hvita och svarta. — 47 graders värme. — Kyliga nätter. — Vedervärdigheter. — Nybyggarens plågor. — *Bushlife.* — Hvartill brukas pengarna? — Hymens fjättrar i det aflägsna vestern. — Öfversvämning. — Tillbaka till Gracemere. — En glupsk orm.

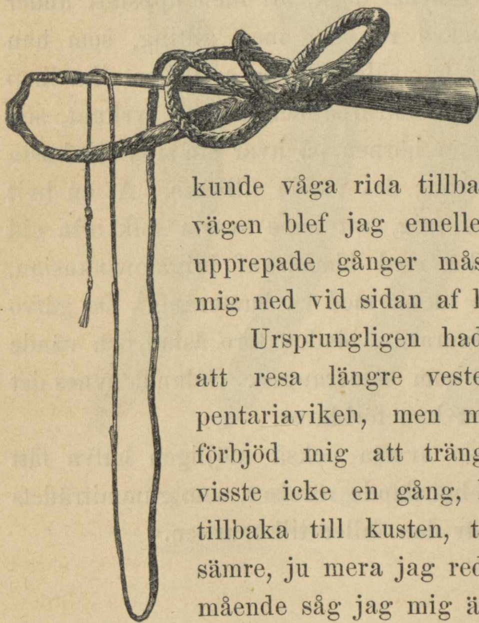

Fig. 25. Boskapsherdarnes piska.

Efter åtta dagars uppehåll vid barackerna kände jag mig så pass bra, att jag kunde våga rida tillbaka till Elderslie. På vägen blef jag emellertid så sjuk, att jag upprepade gånger måste stiga af och lägga mig ned vid sidan af hästen för att hvila.

Ursprungligen hade det varit min plan att resa längre vester ut, närmare Carapentariaviken, men mitt eländiga tillstånd förbjöd mig att tränga längre fram. Jag visste icke en gång, hur jag skulle komma tillbaka till kusten, ty jag blef sämre och sämre, ju mera jag red. Efter en månads illamående såg jag mig ändtligen i stånd att begifva mig på hemvägen. Denna gång tog jag vägen öfver *Bledensbourne*, egentligen för att här om möjligt komma i besittning af en stor, hvit, fruktätande fladdermus, hvilket dock icke lyckades mig, ehuru jag undersökte flere hålor, der dessa djur sades

hålla till. Den stora ödlan »*Iguana*» uppnår här en storlek, som gör, att man nästan kunde antaga den vara en ny art.

I närheten af Bledensbourne visade man mig en hel hop kranier af infödingar, som skjutits af den svarta polisen.

Historien var följande: En proviant-transport, förd af två hvita, hade slagit läger i närheten af de svarta. Men dessa rufvade på ett öfverfall, emedan två svarta qvinnor hade blifvit kränkta af de hvita. I stället för att försvara sig med sina gevär voro de sistnämnda emellertid nog fega att fly, lemnande hela transporten i vildarnes händer. Flyktingarne angåfvo derefter för polisen öfverfallet såsom anledning till deras flykt, och »förbrytarne» förföljdes lång tid derefter in i en trång dal och skötos.

Detta är en af de mångfaldiga våldshandlingar, som den svarta polisen begått mot infödingarne, och man kunde berätta de mest hjertslitande historier om dess sätt att gå till väga; detta utgör det mörka bladet i den australiska kolonisationens annaler. Denna polisinstitution har blifvit mer och mer impopulär, hvarför också röster höjt sig för dess fullständiga afskaffande. Polisinspektören brukade ofta öfverlemna åt sina menige att på egen hand verkställa massakern, »*to disperse the blacks*», såsom det heter. Derigenom höll han ryggen fri på sig sjelf och fick ha qvar sin plats; han törs nämligen icke öppet dräpa någon svart, åtminstone nu för tiden.

Man kan icke undra på, att en sådan institution hatas af de svarta, och att de vid hvarje tillfälle söka utöfva vedergällning. Under mitt uppehåll här blef en inspektör dödad genom ett spjutkast, medan han underhandlade med vildarne, och ett år derefter slogo de ihjäl en annan inspektör nattetid i hans läger.

Sommarvärmen hade nu infunnit sig, det var nämligen redan långt in i november. Solen stod midt på himmelen och baddade dag ut och dag in. Aldrig en svalkande fläkt,

aldrig en uppfriskande sjö eller en sorlande bäck — blott gäckande hägringar.

Intet djurlif kunde upptäckas, allt lefvande sökte skydd mot de brännande solstrålarna; bortåt 40° C. i skuggan hörde till ordningen för dagen. Den högsta värmen var 47° C., och hettan var då så stark, att till och med den sittande ställningen var obehaglig. Den vind, som blåste, var het som från en bakugn. Här kunde man dock bättre hålla ut än vid Diamantina river, der temperaturen, efter hvad jag senare erfor, vid samma tid gick upp till 53° C., en alldeles ovanlig hetta till och med i det tropiska Australien. De träd, man stöter på, taga föga emot solens strålar, ty deras blad sitta oftast vertikalt och lemna derför föga skugga. Då jag vid middagstiden höll rast, hade jag ingen annan skuggig plats än under hästens buk. I allmänhet besväras jag icke af värme, och hela dagen igenom kunde jag hålla på och rida under solens lodräta strålar, utan att hvila; men i det utmattade tillstånd, hvari jag nu befann mig, blef den mig för stark. Flere gånger om dagen nödgades jag lägga mig ned midt i solbaddet för att sträcka ut de trötta lemmarna.

Nattens kylighet gör emellertid, att folk i det hela taget befinner sig väl här. Strax som solen gått ned, afkyles luften, emedan den nämligen icke eger tillräcklig fuktighet för att hålla qvar någon synnerlig värme. Det kunde till och med vara en temperaturskilnad af ända till 22° C., så att jag om natten måste begagna yllefiltar för att hålla mig varm. Till mina öfriga plågor kom också en annan, nämligen de i dessa trakter så ytterst generande flugorna, hvilka till och med på vissa stationer äro så besvärliga, att man måste äta under moskitonät. I synnerhet äro dessa plågoandar skadliga för ögonen, hvilka af deras sting först börja svida och derefter svullna, så att de ofta icke kunna öppnas på flere timmar. För att hålla flugorna borta från

ögonen begagnar man nät framför ansigtet, ja, till och med hästen är försedd med detta skyddsmedel.

Fig. 26. Rast under ett flaskträd *(Sterculia)*.

»Att lefva en sommar i det vestliga Queensland är helt enkelt att föra krig mot flugorna; när jag skall teckna på

en vexel, måste jag hafva bredvid mig en man, som viftar bort flugorna och öfvervakar bläckhornet», är ett yttrande der bortifrån, som jag ännu minnes.

Mina insamlade saker befunno sig i en oändlig mängd af pappaskar, som måste lassas af och på hvarje morgon och afton. Många gånger om dagen måste jag stiga af och sätta dem till rätta, ty de kommo snart i oordning och besvärade hästens rygg genom sin ojämna vigt. En gång höll jag på att förlora alltsammans, i det min lifliga packhäst slet sig lös, galopperade bort och hade så när fått bagaget under buken. Efter hand blefvo mina hästar så magra och kraftlösa af den långa färden, att jag icke trodde, att jag skulle kunna komma fram med dem. Packhästens rygg hade, trots den omsorgsfulla behandlingen, blifvit sadelbruten, och detta bidrog också till att jag måste resa långsamt.

Både vid Winton och Thomson stötte jag på snäppor *(Totanus glottis)*, men båda gångerna såg jag blott en enda, hvilken var utomordentligt skygg. Det är först inemot solnedgången, som djuren vakna till lif, och man varsnar dem i synnerhet vid vattengölarna. Af foglar fins det temligen många arter, men dessa äro i det hela fåtaligt representerade, spridda öfver ett oerhördt område, på samma gång som en del af dem är märkvärdigt bunden vid en bestämd plats. Kakaduorna och hökarna uppträda dock jämförelsevis talrikt, i synnerhet måste man lägga märke till gladorna och den vackra svarta falken *(Falco subniger)*.

Efter många besvärligheter kom jag sent omsider en afton fram till en hydda, der en stängselvaktare bodde. Jag började nu närma mig mera befolkade trakter, och den följande dagen kom jag trött med mina utmattade djur till *Isis Downs*' station, der jag flere dagar njöt en behaglig hvila. Här fick jag mjölk, som är en stor sällsynthet i det vestliga Queensland, ty man har i allmänhet icke tid att mjölka korna.

Julaftonen kom jag tillbaka till Minnie Downs i en fruktansvärd hetta. Det var så varmt, att vi hemma på stationen måste söka någon lisa genom att lägga våta omslag om hufvudet. I ett sådant väder, när atmosferen dallrar, drar man sig lika mycket för att gå ut, som vi göra det i Norden, när det är bitande kallt. Eljes fäster man sig i Australien icke vid hettan; arbetet på stationen går sin jämna gång, och märkligt nog kännes värmen mindre ute, när man är i full verksamhet, än när man sitter inne. Drinkarne plågas mest af hettan; i Rockhampton dogo sålunda nio på en vecka. Men med allt detta är dock Queenslands klimat sundare än något annat lands under samma breddgrad, och man behöfver icke här såsom i många andra tropiska land låta uppfostra barnen i ett kallare klimat; de växa upp starka som helsan sjelf.

Feber förekommer naturligtvis, men så godt som blott i nybyggardistrikt, der jorden ännu är orörd; ehuru stundom dödande, uppträder den dock i mycket mildare form här än i andra tropiska land. En man, som uppehållit sig två år i ett feberdistrikt utan att känna några symptom, angreps först då han hade förkylt sig. Allt efter som landet odlas, försvinner febern.

En annan sjukdom, som plågar kolonisterna, är »*sandy-blight*», en ytterst smärtsam ögonsjukdom, som ibland slutar med blindhet. I det vestliga Queensland angripes man också af en elakartad sårfeber, som kallas *barcoo-rot;* den resande skall derför märka, att nästan alla menniskor här gå med en klut om handen; den obetydligaste rispa utvecklar sig nämligen till ett stort sår, som kan fortfara i månader. *Beliander* är också en allmän sjukdom i Queensland: utan minsta anledning börjar man plötsligt att kasta upp, men blir lika hastigt frisk igen. Dessa sjukdomar härleda sig utan tvifvel från de klimatiska förhållandena, och kolonisten har derför vant sig att skylla på klimatet hvar gång han är sjuk.

Det måste dock väcka förvåning, att menniskor kunna vara så pass friska, ehuru de storma på sin helsa så som bushmannen gör. Att sofva i regnväder under bar himmel, att äta, när det så faller sig, att lefva på salt kött och damper hvar enda dag, att dricka orent vatten eller alkohol, det är bushmannens allmänna lefnadssätt. Han stiger upp förr än solen är uppe, äter, sadlar sin häst och rider ut till

Fig. 27. Bushmän.

arbete. I regeln är han ute hela dagen ända till solnedgången. Har han tid att äta, så gör han det; hvar om icke, så väntar han till första lämpliga tillfälle.

I det yttre kan man icke se någon skilnad på squattern och arbetaren, alla bära de samma drägt och hafva samma sysselsättning, intet är för simpelt. Jag har sett unga gentlemen dag för dag i den brännande hettan utföra ett arbete, som den ringaste arbetare hos oss skulle känna sig

generad för. Den långa, kortskaftade piskan, som bushmannen begagnar för hästar och boskap, är hans förnämsta redskap. Denna handterar han också med makalös färdighet.

När arbetet på aftonen är slutadt, går squattern till hufvudbyggnaden, der han gerna tager sig ett bad före middagsmålet, som är grundligt, ofta med grönsaker, men en-

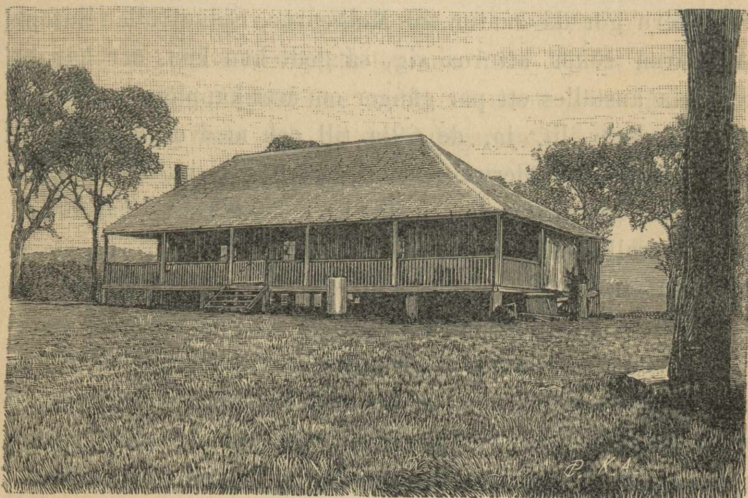

Fig. 28. En squatters boning.

formigt. På samma gång går arbetaren till sin tarfliga bostad, der han förtär sitt te med salt kött och damper. Syltsaker äro en icke så ovanlig lyxartikel och ätas till bröd.

Man ser sällan qvinnor på stationen. Squattern är dock oftast gift, åtminstone i de jämförelsevis civiliserade distrikten, men arbetaren nästan aldrig; derför göra också de få qvinnor, som våga sig åstad till den aflägsna vestern, mycket snart sin lycka. I Queensland förhåller sig antalet af män och qvinnor som 125 till 88.

Medan jag uppehöll mig i Winton, fick jag ett bevis på, huru hastigt hymens fjättrar smidas i det vestliga Queensland. En nyligen ditkommen flicka stod vid tvättbaljan och ådrog sig strax en bushmans uppmärksamhet. Han inlät sig i samspråk med henne, de kommo öfverens om att gifta sig, hon torkade såplöddret af sina armar, och så vandrade bägge, som de gingo och stodo, åstad för att vigas af vederbörande polismyndighet.

Stationslifvet blir naturligtvis i längden mycket enformigt. Squattern gör då en tur till Melbourne, Sidney eller Europa. Arbetaren söker att roa sig, så godt han kan, der han är. Sålunda anställes ett par gånger om året kapplöpning, hästar äro ju deras lif, ja, de följa till och med de stora kapplöpningarna i städerna med så stort intresse, att de, när tiden för löpningen närmar sig, ingå höga vad. Tidningar, som öfverallt i Australien äro en omtyckt läsning, nå äfven fram till *the bush.* Regeringen sörjer för, att post föres så godt som till alla stationer.

Bushmannen har få behof och spar derför hela sin lön, men när ett eller två år ha gått, så känner han, rimligt nog, behof af förändring och infinner sig hos squattern för att bedja om sin vexel, ty kontanta pengar brukas icke i *the bush.* Den lyder icke så sällan på 100 p. st. (1,800 kr.), och nu skall han roa sig. Han tager sina hästar, rider i väg, stiger af i första lilla by och börjar att lefva högt, d. v. s. dricka af alla sorters bränvin, som finnas på lager. Han lemnar värden sin vexel och befinner sig från detta ögonblick i ett ständigt rus, tills pengarna tagit slut, och alla, som komma, dricka gratis hans skål — leben und leben lassen! Nervös och förstörd vänder han omsider tillbaka till *the bush,* arbetar så ett år eller två och kommer sedan ånyo som en matador till byn, för att göra om samma historia igen. De dricksvaror, han sätter i sig, äro naturligtvis fabricerade efter krogvärdens eget recept: dåliga och

förfalskade, rent gift. Det är i synnerhet i civilisationens utkanter, som sådant oskick florerar, och man har många berättelser om värdar, som skapat sig en förmögenhet genom att sälja denna förskräckliga rappakalja. För åtskilliga år sedan gick det en otäck historia om en sådan blodsugare i *Isisford*. Han hade en egen begrafningsplats för alla dem, som icke voro starka nog att öfverlefva hans traktering.

I slutet af januari 1882 sade jag det vestliga Queensland farväl och lemnade Minnie Downs. Från *Tambo* reste jag en tid i det bekanta omnibuskompaniet Cob & C:o's diligens, men då der icke fans plats för min hund, måste jag gå de sista 27 milen, innan jag nådde närmaste jernvägsstation, och derifrån hade jag en dryg dagsresa till Rockhampton. Under de sista fjorton dagarna var det tryckande hett, svarta moln samlade sig till regntiden, och jag kom till Gracemere just i rättan tid; ty dagen derpå började det att ösa ned öfver största delen af det mellersta Queensland så våldsamt, att stora sträckor plötsligt sattes under vatten. Ett postbud från Aramac måste uppehålla sig tre dagar i ett träd för att undgå öfversvämningen. Dessa våldsamma öfversvämningar har man antagit vara periodiska. Mr *C. Russel* söker sålunda att uppvisa en mellantid af 19 år för *Darling river*.

Det var uppfriskande att åter befinna sig i ett fuktigt kustklimat. Vinsten af min resa svarade dock på långt när icke mot ansträngningarna. Under många umbäranden hade jag tillryggalagt en sträcka af 1,700 mil och samlade nu blott krafter för en resa till norra Queensland.

Innan jag lemnar Gracemere, måste jag berätta en ormhistoria, som tilldrog sig der. En förmiddag blef jag nedkallad i trädgården för att slå ihjäl en orm. Då jag närmade mig stället, blef jag mycket förvånad öfver att se djuret hänga dödt ned utefter en stenmur. Min uppmärksamhet fästes emellertid vid hufvudet af en annan orm, som var gömd högre upp i samma mur, och som hade gripit den döda

ormen midt öfver dess kropp, så att dess hufvud och stjert berörde marken. Då det föll sig besvärligt för segraren att sluka sitt byte i den omnämnda ställningen, släppte han det ned på marken och kröp sjelf efter. Jag hade emellertid dragit mig tillbaka för att från mitt gömställe iakttaga, hvad han nu skulle göra; de voro begge af ungefär samma storlek. Den lade sig beqvämt i ordning midt emot sitt offer och började sluka det. Dess gap uppspärrades af vild naturdrift, den andras hufvud försvann snart bakom dess glupska tänder, och det öfriga gled hastigt efter.

Jag lät den svälja omkring en tredjedel af den döda ormen, trädde så fram och gaf den ett rapp öfver ryggen. Nu försökte den att med all makt få upp sitt byte igen, men hufvudet fastnade i halsen, och den dukade snart under för mina slag. I denna ställning lades de i sprit, det var omöjligt att skilja dem åt utan med våld. Det glupska djuret var en brun orm *(Trimesurus ikaheca)*, en af Australiens giftigaste. Dess byte var en oskadlig art, den så kallade bruna trädormen *(Dipsas fusca)*. Den giftiga mätte 1,276 meter, den andra 1,377 meter.

Ormarna i omnejden voro talrika, likasom öfverallt i Australien. På *Weaverley* station, icke långt från Gracemere, hände det, att en man på två dagar slog ihjäl 203 stycken. Trakten var jämnlåg och stod under vatten i regntiden; ormarna sökte då upp hans hydda, som låg på den högsta punkten, så att han icke fick göra annat än att försvara sig under de två dygn, de belägrade hans hus.

FEMTE KAPITLET.

Resa till norra Queensland. — Mackay-socker. — Kanaker. — Townsville. — *A rough northern man.* — Sockerland vid *Lower Herbert.* — Besök hos en landsman. — De svarta vid Gardiners farm. — *Nolla-nolla.* — Vårstämning. — Ankomst till *Herbert vale.*

I maj 1882 såg jag mig ändtligen i stånd att börja min färd till norra Queensland. Tidigt en morgon kl. 4 ankom jag med ångbåt till Mackay, der jag tog in i stadens hotell, som stod alldeles öppet; der fans ingen, som tog emot, och ingen kunde man få vaken. Man fick sjelf söka sig ett rum, hvilket slutligen också lyckades mig.

Mackay är en liten stad, som har att tacka sockerodlingen för sin uppkomst, och trakten, känd för sin fruktbarhet, är för närvarande koloniens vigtigaste sockerland. Sockerröret har i det hela taget visat sig särskildt egnadt att odlas i Queensland, och kolonisten har förstått att öfvervinna alla klimatiska svårigheter, så att sockerröret odlas icke blott i den nordliga tropiska delen, utan äfven så långt söderut som i Brisbanes omnejd. Arbetet vid dessa plantager har till stor del utförts af infödingar från Söderhafsöarna, hvilka i Australien kallas *kanaker*, en dugtig och intelligent ras, som i ovanlig grad är lämplig för detta slags arbete, emedan den är stark och uthärdar det tropiska klimatet

vida bättre än de hvita. De förbinda sig att uppehålla sig tre år i landet och få derför i betalning 18 p. st. samt fri resa fram och tillbaka. I allmänhet behandlas de väl på plantagerna, och det händer icke sällan, att de stanna qvar i landet. Man tycker om dem, emedan de äro tjenstaktiga, men de hatas af den hvite arbetaren, som i dem ser sina rivaler. Många missbruk hafva gjort sig gällande

Fig. 29. Elefantsockerrör från en Mackay-plantage.

med hänsyn till kanakernas värfning, och regeringen har derför, kraftigt understödd af den hvita arbetarebefolkningen, så godt som förbjudit deras införande i landet. I följd häraf har sockerodlingen på flere ställen måst inskränkas, hvilket är mycket beklagligt, ty Queenslands-sockret är kraftigt och af utmärkt beskaffenhet. Här fins nog af fruktbärande land, så att sockerodlingen otvifvelaktigt bör blifva en af koloniens vigtigaste industrigrenar.

Under mitt uppehåll i Mackay utsattes min hund, en utmärkt »gordon setter», för stor fara på en station nära staden. Han dref plötsligt upp något i det höga gräset, och då jag försigtigt närmade mig, upptäckte jag midt framför honom ett präktigt exemplar af den svarta ormen *(Pseudechis)*, hvars hufvud hade antagit den flata form, som är egendomlig för giftiga ormar, när de bringas i raseri. Den heta dagen hade gjort den ännu mera ilsken; med hufvudet litet höjdt från marken, låg den redan färdig att gifva min hund det dödande hugget, om han skulle röra en lem. Hastigt lockade jag hunden tillbaka, bröt af en gren och dödade den lömska fienden, Australiens giftigaste orm; den var glänsande svart med rödaktig buk och längre än jag sjelf, då jag höll den upp i luften.

* *
*

I juli inskeppade jag mig på en kustångbåt, som skulle föra mig vidare norrut, och efter ett par dagars resa kommo vi till *Townsville*. Ångbarkassen mötte oss ute på fjärden för att föra oss in till staden, ty hamnen är så grund, att stora skepp icke kunna lägga till vid bryggan. Townsville är anlagd vid Cleveland bay dels långs en liten elf, dels på sluttningen af ett berg, som höjer sig 300 m. öfver staden, hvilken sålunda har ett mycket naturskönt läge. Stället, der Townsville nu ligger, blef först upptäckt år 1864. Staden är i så raskt framåtskridande, att den redan nu betraktas som hufvudstad i »Norra Queensland», och det är intet tvifvel om, att den verkligen skall blifva det, när denna landsdel skiljes från den sydliga såsom en egen koloni.

Priset på fastigheter i denna stad, som nu räknar omkring 7,000 invånare, har stigit så ofantligt, att det gränsar till det underbara till och med i ett nybyggarland sådant

som detta. Det har sålunda icke sällan inträffat, att en tomt under loppet af en två, tre år fått fördubbladt värde flere gånger, och det är icke mer än ett par år sedan en god tomt vid Flinders-street, Townsvilles affärsgata, betalades med 200 p. st. pr qv.-fot.

Townsville är slutstation för nordjernbanan, och hade den icke en så dålig hamn, kunde man obetingadt säga, att den skulle blifva en af Australiens första städer på grund af det rika inlandet och den lifliga skeppsfarten. Den hufvudsakliga näringsgrenen i omnejden är boskaps- och fårafvel; ull är den vigtigaste utförselartikeln. Staden är icke heller utan betydelse för de rika guldlagren vid *Charters Towers*. Som Townsville har ett mycket behagligt klimat, pläga squatterna från den torra vestern komma till det komfortabla *Queen's hotel*, som ligger nere vid stranden, för att rekreera sig efter alla sina strapatser och sitt enformiga lefnadssätt. Man kan se dem i timtal sträcka sig i sina *easy chairs* ute på den svala verandan och med välbehag låta den friska brisen från hafvet stryka fram öfver dem. Jag tog också in på »*the Queen*», som trots sin nordliga belägenhet otvifvelaktigt är det förnämsta hotellet i Queensland, hvilket för öfrigt icke vill säga så särdeles mycket.

Min bestämmelseort var *Herbert vale*, en öfvergifven boskapsstation vid Herbert river. Jag hade till att börja med tänkt begifva mig dit öfver *Cardwell*, som är en liten kuststad norr om Herbert rivers mynning och hvarifrån det blott kunde vara en 20 mil qvar till Herbert vale, medan det från Dungeness, som ligger vid mynningen, var hela 40 mil uppåt floden.

Jag fick emellertid höra, att det var förenadt med betydliga svårigheter att komma till Herbert vale från Cardwell. Deremot rådde man mig ifrigt att fara öfver Dungeness och följa floden uppefter i båt till några sockerplantager, der jag kunde ha bättre hopp om att få de behöfliga hästarna

än i Cardwell. Nu hade jag dessutom en introduktion till den störste af plantageegarne deruppe, och som jag af erfarenhet visste, hur värdefullt ett sådant förord kan vara i de ociviliserade distrikten, blef detta det slutligen afgörande, och jag bestämde mig för Dungeness.

På eftermiddagen, ett par timmar förr än den lilla kustångaren skulle afgå, begaf jag mig således ned till kaptenen för att köpa biljett till Dungeness. Alla mina saker hade emellertid redan för länge sedan förts om bord; det stod derför »Cardwell» på alla märkena. Jag bad då kaptenen se till, att mitt bagage komme riktigt af i Dungeness, och visade honom, hvad som stod skrifvet. Men så snart han fick se adressen »Cardwell», yrkade han på, att jag af det skälet måste resa ända till Cardwell. Förgäfves sökte jag försvara min sjelfbestämningsrätt: jag skulle och borde resa till Cardwell, icke till Dungeness. Han var en af dessa råbarkade figurer, som man då och då kan träffa på i civilisationens utkanter, och det var första gången jag gjorde bekantskap med ett exemplar af denna älskvärda ras i norra Queensland — *rough northern men*, såsom de kallades.

Jag insåg naturligtvis, att all argumentation här var öfverflödig, och gjorde derför icke flere invändningar, i det jag tänkte, att saken nog ändå skulle klara sig. Kaptenen gick ned i sin hytt, och jag stod just i begrepp att gå från bord, förundrad öfver, att en så liten och anspråklös båt kunde hysa en så mäktig herre, då jag i det samma fick ögat på en af manskapet, som såg mera medgörlig ut än de andra. Jag vände mig då till honom, berättade, hvem jag var och att min resa gälde Herbert vale, der jag skulle göra naturhistoriska insamlingar för Kristiania universitet. För att legitimera mig pekade jag på mina rödmålade spritkärl, som buro märket »*University of Christiania, Norway*».

»Jaså, er di norsk, di da», sade han med en sjömans vanliga lugn, »jeg er også fra Kristiania, og kaptejnen

der er fra Horten, han», tillade han på äkta bred östlandsdialekt, i det han pekade på en liten ångfärja, som just låg förtöjd vid sidan af oss.

Jag uttryckte min förvåning öfver att träffa norrmän så högt uppe i det tropiska norden och bad honom på landsmanskapets vägnar vara mig behjelplig. Han hade hört mitt högröstade samtal med kaptenen och yttrade i en föga respektfull ton, att det var ingenting att bry sig om, samt började strax att på egen hand föranstalta, att mina saker skulle kunna komma af i Dungeness. På aftonen lättade vi ankar och foro norrut. Kaptenen var full vid afresan, och manskapet öfvertog helt och hållet befälet. Följande dag kommo vi dock välbehållna till Dungeness vid mynningen af Herbert river.

Hinchinbrook island, en bergig ö, hvars högsta topp reser sig 800 meter öfver hafsytan och nästan alltid är höljd i töcken, ådrager sig här den resandes uppmärksamhet. De få hvita, som förut besökt ön, voro blott cederhuggare. Den värdefulla »röda cedern» *(Cedrela)* växer i de täta buskskogar, som sträcka sig långs floderna i det nordliga Queensland. Timret flottas utefter floderna under regntiden. I olikhet med det australiska granträdet, som snart ruttnar, kan cedertimret ligga ända till ett år i skogen och vänta på att bli nedflottadt. Veden är lika vacker som mahogny, men icke fullt så fast och tät. Cederträdet, som varit så lifligt eftersökt, att det utrotats på de tillgängligaste platserna, är det enda timmerslag, som utföres från Queensland.

Jag begaf mig strax i båt uppåt floden, hvars stränder under flere mil voro bevuxna med mangroveskogar. Efter hand vidgar sig landskapet till en bred och jämn dal, ett utmärkt sockerland, som nu med all kraft odlas. Till och med en ångplog har nyligen ankommit hit. Jag blef vänligt emottagen, men mitt hopp att kunna få hästar slog alldeles

fel. Ingen sådan kunde få hyras, och för närvarande kunde icke heller någon få köpas; till och med sadlar var det nästan omöjligt att komma öfver i detta jämförelsevis föga civiliserade distrikt.

En dag begaf jag mig ned åt mangroveskogarna för att skjuta en liten grå häger, som jag varsnat vid min ankomst. På återfärden passerade jag en farm, som tillhörde en landsman till mig. Jag lät båten lägga till vid stranden och steg ur för att göra honom ett besök. Farmen gjorde intryck af välstånd. Ett majsfält sträckte sig ända intill huset, och på verandan låg en oerhördt stor hög majsskal. Farmaren var gift med en norsk flicka, men båda hade dock nästan glömt sitt modersmål. De hade flere barn, hela familjen hade genomgått klimatfebern, och alla sågo bleka ut; dock voro de friska och väl till freds. Mannen hade börjat som timmerman på den första sockerplantagen i trakten. Handtverkare lyckas i allmänhet bäst af alla, som utflytta till Australien; i synnerhet här, der klimatet var osundt, fick en sådan man hög betalning. Han samlade derför på kort tid något penningar och köpte jord. Till lycka för honom steg hans egendom hastigt i värde, emedan jorden längs hela floden visade sig vara ett ypperligt sockerland. En stor plantage anlades högre upp, och som det på hans egendom fans en god hamn, sålde han ett stycke land, för hvilket han fick mycket bra betaldt, och var nu en man på 10,000 p. st. För tio år sedan kom han hit till floden med två tomma händer.

Flodens stränder utgöras af förträfflig jord; längst uppe ligga stora slätter, bevuxna med väldiga gummiträd, som dagligen fäldes, medan jorden upplöjdes för sockerodling. Längre ned vid floden finnas de af alla farmare så omtyckta buskskogarna med sin fruktbara mylla. De äro här tätare och frodigare än i Mackay. Landskapet är i det hela afgjordt tropiskt. En stor del af dessa skogar voro bort-

röjda, och stora böljande sockerfält hade intagit deras plats. På somliga ställen stod också majs. Hvar dag arbetade man ifrigt på att utvidga den odlade terrängen, man sparade

Fig. 30. Infödd man från mellersta Queensland (nära Rockhampton).

hvarken kapital eller möda, och icke utan vemod såg jag naturforskarens fält dagligen inskränkas. De stora *flock pigeons* hade svårt att finna reda på de höga quandang-

träd, som tjena dem till hemvist. De eleganta »väfvarfoglarna» flögo husvilla omkring i väldiga flockar, ty de stora träd, i hvilka kolonien egde sina talrika nästen, hade

Fig. 31. Infödd qvinna från mellersta Queensland (nära Rockhampton).

fälts. Kasuaren blef mer och mer sällsynt, dock såg jag dess spår i sanden. Den enda, som icke lät störa sig af menniskans rastlösa arbete, var krokodilen, som icke heller

tog hänsyn till den lifliga rörelsen på sjelfva floden. Det händer icke sällan, att både svarta och hvita försvinna, ty lika rädd som krokodilen är på land, lika djerf är han i sitt rätta element. En kanak stod en dag alldeles invid plantagen och tvättade sina kläder i floden. Hans kamrater ropade plötsligt till honom för att varna honom, men han trodde, att man ville drifva gyckel med honom, emedan han stod i vattnet blott till vaden, och han rörde sig derför icke. Krokodilen smög sig ljudlöst närmare, drog den olycklige ut i vattnet, och böljorna slöto sig öfver dem, i det att blott en ström af blod utvisade stället, der de försvunnit.

Då jag hörde, att det i närheten bodde en man, som intresserade sig för naturvetenskap, besökte jag honom en dag. Hos denne, mr Gardiner, som var så vänlig att inbjuda mig till ett kortare uppehåll der, lärde jag för första gången känna norra Queenslands svarta. En hel hop af dem, både män och qvinnor, hade sitt läger på gårdsplatsen, och alla voro de fullständigt nakna.

Det första, som fängslade min uppmärksamhet, var mr Gardiners uppförande mot dessa menniskor. I de ociviliserade distrikten är förhållandet mellan de hvita och svarta ytterst dåligt; infödingarne behandlas i de aflägsnaste landsdelarna nästan som djur. Det fins dock åtskilliga, som skydda dem och vårda sig om dem *(»the black's protectors»)*, och till dessa hörde mr Gardiner. Han hade ständigt arbete åt dem på sin gård, förság dem med redskap och följde ofta sjelf med dem ut i skogen för att fälla träd, bygga gärdesgårdar o. d. På ett märkvärdigt sätt förstod han att få de tröga och senfärdiga svarta att arbeta, men så deltog han också sjelf flitigt deri. Till aflöning gaf han dem hvar afton stora portioner mjöl, socker och te, framför allt tobak och, när han slagtade, kött.

Han icke blott försörjde rikligt männen, som arbetade, utan han gaf också qvinnor och barn det nödvändiga, kort

sagdt, hela lägret lefde helt och hållet på hans bekostnad. Intet under då, att de svarta funno sig väl hos honom. De förnekade dock icke sin nomadiska natur; då och då måste de tillbaka till sina skogar, men det kom ständigt nya skaror, så att det alltid var ett läger af svarta på hans gård.

Efter hand hade de lärt sig att laga damper af sitt mjöl, hvilket de gjorde lika bra som någon hvit. De tillredde sin mat uti lägret, der de hade kokkärl, som de hade fått af mr Gardiner. Man kunde se dem öfverallt, till och med i köket, der de alltid sökte att hålla sig väl med kökspigan; in i rummen fingo de dock icke lof att komma.

Mr Gardiner tyckte om att omgifva sig med dessa vildar, men det var ingen lätt sak att hålla ordning på dem. När man såg honom tillsammans med dem, kunde man icke tro, att han hade så mycket hjerta, ty han tilltalade dem alltid i en mycket barsk ton och bannade dem ibland dugtigt, när de hade förbrutit sig. Blef lägret för bångstyrigt, måste han ibland ut midt i natten och skrämma dem med ett bösskott. Detta var alldeles nödvändigt för att upprätthålla respekten, men i grunden var han godheten sjelf. Han skyddade till och med deras qvinnor för våld af de hvita arbetárne på den bredvid liggande plantagen.

Det kan dock knappast förnekas, att han var för gifmild mot de svarta. De blefvo rent af bortskämda och förstodo icke att sätta värde på hans oegennytta, och följden var, att de blefvo djerfva och anspråksfulla. Han berättade sjelf, att de stulo från honom, när de kunde komma åt, så att allt måste förvaras inom lås och bom; han kunde sålunda icke ens låta de yxor och knifvar, som de begagnade, ligga ute. Det hände till och med, att en svart bröt sig in för att stjäla, men detta var också en ovanligt stor spetsbof.

I det hela taget stodo de icke på någon hög bildningsgrad. Sålunda hade de elfva dagar före min ditkomst

dödat en svart af en annan stam på några höjder icke långt från farmen — och ätit upp honom. De kommo sedan triumferande och skröto öfver sin omenskliga gerning. Då man emellertid började göra narr af dem, emedan de ätit upp en menniska, blefvo de småningom tysta och begrepo, att detta var något, som de hvita icke gjorde och som derför icke var riktigt. Sådan är alltid australnegrernas vana; så länge de lefva i sitt naturtillstånd, göra de ingen hemlighet af sin kannibalism, men genom fortsatt umgänge med de hvita lära de att betrakta det såsom något, som icke är *comme il faut* och som derför sedan utöfvas i smyg för att kanske efter hand helt och hållet bortläggas.

Jag umgicks ständigt med infödingarne, så väl om dagarna som om aftnarna på jagt efter nattliga djur, och jag hade mycket roligt i dessa naturbarns sällskap. Herbert rivers svarta gåfvo mig från första sammanträffandet ett förökadt intresse för den australiska rasen.

Bumerangen var sällsynt i dessa trakter, ty i de stora buskskogarna kan den icke begagnas. Deremot såg jag ofta ett annat vapen, *nolla-nolla* eller kastklubban, australnegerns allmännaste stridsvapen. Det är en i båda ändarna tillspetsad stor käpp af hårdt tungt trä; den ena änden är tjock och smalnar småningom af mot den andra, som är något ojämn för att gifva bättre tag åt handen, när vapnet kastas. Den tjocka änden hålles bakåt, och i denna ställning slungas klubban rätt fram.

Man nedlägger icke mycket arbete på förfärdigandet af kastklubbor. De flesta äro omkring 60 cm. långa. På 8—10 meters afstånd träffar infödingen ett föremål temligen säkert, men det är dock blott mindre djur, han medels detta vapen kan döda.

Som jagtvapen gör kastklubban äfven stor nytta på annat sätt. Dess smala ände begagnar infödingen för att hacka upp och lösgöra jorden, när han med händerna

gräfver efter bandikuter, råttor, rötter o. d. Med den söker han efter ägg i tallegallans märkvärdiga jordhögar. Med sin nolla-nolla knackar han undersökande på träden och gräfver ut larver ur de murkna stammarna.

En dag fick jag ett ägg efter en kasuar, hvilken, som bekant, är nära slägt med strutsen och emuen. Den uppehåller sig dock icke såsom dessa på det öppna slättlandet, utan i de täta buskskogarna. Den australiska kasuaren finnes i norra Queensland från Herbert river och norrut i alla de stora buskskogarna långs flodstränderna och uppe på de höga kustbergen.

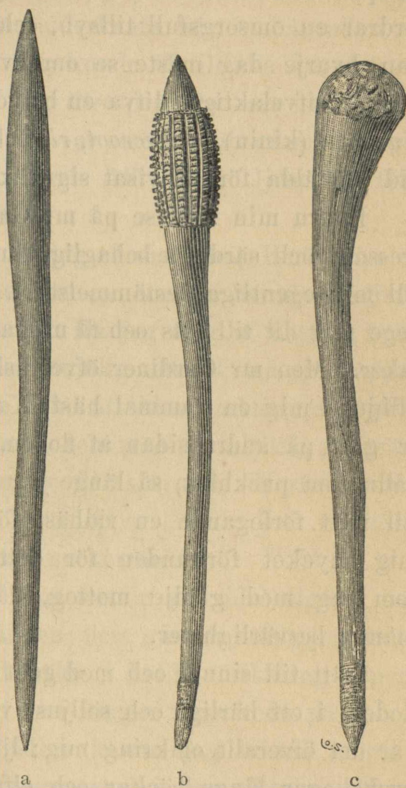

Fig. 32. *Nolla-nollor.*
a och c från mellersta Queensland (nära Rockhampton).
b från norra Queensland (Herbert vale).
Den tjocka änden på formen c bestrykes vanligen med en nötbrun jordfärg.

Jag gjorde under en längre tid hvarje dag en tur ned till flodstranden och fångade de praktfulla gröna och blå *orthoptera*, som vid 10—11 tiden på förmiddagarna foro fram öfver träd och buskar.

I närheten af mr Gardiners farm låg såväl en kaffe- som en tobaksplantage, der växtligheten var utmärkt; efter egarens mening hade man dock ännu icke träffat på den rätta sorten. Han hade vid sidan af plantagen en tobaks-

fabrik, men den vara, som der tillverkades, visade sig tyvärr vara af så dålig beskaffenhet, att till och med de mera kräsmagade bland de svarta försmådde den. Tobaken växer förträffligt öfverallt i norra Queensland; det kommer blott an på att finna den sort, som passar för klimatet. Den fordrar en omsorgsfull tillsyn, och egaren berättade mig, att han hvarje dag måste se om hvar enda planta. Tobaken skall otvifvelaktigt blifva en betydande näringsgren, likasom *cinchona* (kinin), *arrowroot*, *ris* och *bomull*. Alla dessa hafva vid anstälda försök visat sig växa bra i norra Queensland.

Ehuru min vistelse på mr Gardiners farm var både intressant och särdeles behaglig, längtade jag efter att komma till min egentliga bestämmelseort. Först hade jag tänkt att bege mig dit till fots och få några af de svarta att bära mina saker. Men mr Gardiner öfverraskade mig en dag med att tillbjuda mig en gammal häst, *Kassik*, som under halftannat år gått på andra sidan af floden. Denna kunde jag få behålla som packhäst, så länge jag ville. Likaledes stälde han till mitt förfogande en ridhäst för kortare tid. Jag kände mig mycket förbunden för detta hans frikostiga anbud, som jag med glädje mottog, då det skulle bespara mig många besvärligheter.

Lätt till sinnet och med godt mod red jag åstad, följande floden, i ett härligt och solljust vårväder. Friskt och grönt var det öfverallt omkring mig; ljusa grässlätter och yppiga buskskogar längs bäckar och elfvar, som korsade min väg på sin färd ned mot sjelfva floden, bildade en behaglig omvexling. De svartgröna buskskogarna, som sträckte sig på båda sidor längs vattendragen, gåfvo landskapet dess mest i ögonen fallande karakter och stucko af på ett tilltalande sätt mot de ljusgröna slätterna. Dalbottnen sjelf var jämn och fruktbar. Framför mig såg jag hela tiden de buskklädda bergsryggar, vid hvilkas fot jag visste att min bestämmelseort låg. Det var vid dessa berg jag knöt så många förvänt-

ningar. Visserligen hade mr Scott, egaren till den öfvergifna boskapsstation, som jag på grund af hans vänliga inbjudning skulle göra till mitt hufvudqvarter, förberedt mig på att jag komme till ett uselt ställe, der jag måste afstå ifrån all beqvämlighet. Men ehuru jag väl visste detta, kände jag mig dock böjd för att underkasta mig umbäranden af hvarjehanda slag, om blott jag kunde få tillfälle att vistas i denna lärorika natur, der jag förespeglade mig en så stor vinst för mina samlingar. Det var omöjligt att gå med tunga tankar i en så underbar natur! Allt var ju ljust och förhoppningsfullt.

Följande dagens afton, då jag närmade mig Herbert vale, hörde jag hela tiden i gräset ett egendomligt hvisslande ljud, som jag icke kunde förklara. Då jag steg af hästen, fann jag, att det härrörde från en oändlig mängd små gräshoppor i outveckladt tillstånd. De veko åt sidan omkring mig, allteftter som hästen skred framåt, och voro så talrika, att grässtråna riktigt böjde sig under deras tyngd. Herbert river hemsökes ibland af stora gräshoppssvärmar, som anställa betydlig förödelse på de unga sockerrören.

Mörkret föll på, men jag fortfor att rida ungefär tre qvarts timme efter solnedgången; flere gånger måste jag dock stiga af hästen för att undersöka, i hvilken riktning stigen gick. Slutligen kunde jag icke längre finna reda på den i den kolmörka natten. Plötsligt kände jag lukten af rök, och sedan jag framträngt några steg i den riktning röken utvisade, varsnade jag, att gräset nyss var afbrändt; långt borta lyste ännu trästubbarna med frisk glöd. Lyckligtvis upptäckte jag nära flodstranden ett läger af svarta. Till infödingarnes stora förskräckelse inträdde jag i lägret, men jag lugnade dem strax genom att visa fram tobak, och för ett par bitar af detta gängse betalningsmedel fick jag en af dem att följa mig till Herbert vale.

SJETTE KAPITLET.

Herbert vale, mitt hufvudqvarter. — »Civiliserade» svarta. — Husordning. — Nelly i köket. — Kattor. — Anspråk på lifvet. — Misslyckadt köksbiträde. — Fett. — Min matsedel. — En slagtdag. — Starka magar och osund föda.

å gårdsplanen mötte jag en hvit skepnad, som visade sig vara en söndagsklädd kanak. Han tog emot mina hästar och hemtade uppsyningsmannen för stationen, en gammal hvit man. En byrå, ett par trästolar och en fältsäng utgjorde hela möblemanget i mitt rum. Sängen, hvari jag för öfrigt sof utmärkt, var försedd med den öfverdrifna lyxen af två tjocka blaggarnslakan, och en dubbel yllefilt hade jag varit nog förståndig att taga med mig. Vid frukosten bad jag den gamle att föra mig tillsammans med några af de svarta, hvilkas hjelp jag behöfde, ty utan dem skulle jag icke kunna uträtta något. Jag frågade derför, om det fans någon »civiliserad» bland dem. Svaret lydde, att han under de två sista åren hade tillåtit dem att komma fram till stationen, hvarför en del af dem torde förtjena att bära denna titel. Att veta, att man blifver ihjälslagen om man dräper en hvit man, att glädja sig åt att

bära de hvitas klädesplagg såsom prydnad och att röka tobak — mera fordras icke för att få bära namnet »civiliserad» bland de svarta i Australien, om de också under fortsatt umgänge med de hvita visserligen kunna komma något längre derutinnan. Dessa så kallade »civiliserade» svarta betrakta sina vilda bröder med ett visst förakt och kalla dem *maioll.**

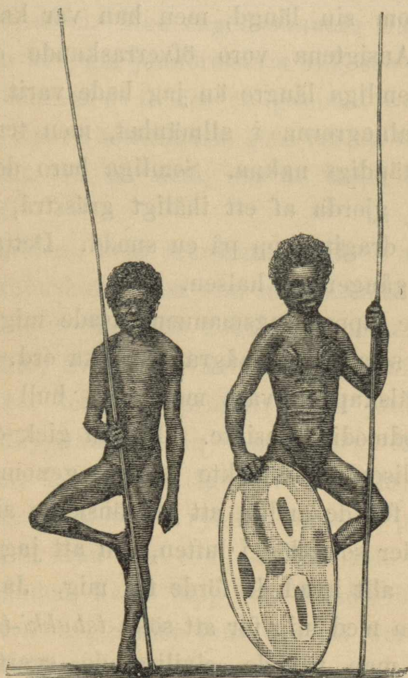

Fig. 33. Egendomlig hvilställning.

* Ett träd, *Acasia pendula*, som växer rikligt i de mindre civiliserade distrikten, kallas af europeerna *maioll* (eng. *myall*). Detta ord kom snart att användas af de hvita såsom en benämning på de svarta vildar, som höllo till i dessa stora fjärrbelägna maioll-skogar. Märkvärdigt nog upptogo de svarta sjelfva hastigt detta ord och begagnade det sins emellan som ett oqvädinsord, hvilket sålunda kom att beteckna en »mindre bildad person».

Vi hade icke slutat frukosten, förrän vi sågo deras hufvuden titta fram borta vid grinden. Det var endast män, alla väpnade med spjut, eftersom de stodo i begrepp att gå ut på jagt efter *wallaby*. De flesta voro spensliga, men ändå välskapade, allasammans småvuxna. Längden vexlade dock mycket. En af dem, som den gamle mannen kallade Tommy, en tunn och spinkig ungdom, om hvilken jag sedan fick veta att han hade fem hustrur, utmärkte sig framför de öfriga genom sin längd, men han var knappt mer än 1,70 meter. Ansigtena voro öfverraskande olika; näsan t. ex. var på somliga längre än jag hade varit van att finna den hos australnegrerna i allmänhet, men temligen platt; alla voro fullständigt nakna. Somliga buro dock ett slags gula halsband, gjorda af ett ihåligt grässtrå, som delats i små bitar och dragits upp på en snodd. Detta band hade de lindat flere gånger om halsen.

Den gamle uppsyningsmannen visade mig en af dessa svarta, *Jacky*, som kunde några engelska ord. Det var en undersätsig, välskapad svart med godt hull och med ett listigt, men godmodigt ansigte. Då han gick och gälde för den mest civiliserade, försökte jag att genom honom göra det begripligt för de andra, att jag önskade allt, som kröp på marken eller som flög i luften, och att jag skulle gifva dem tobak för allt hvad de förde till mig. Jag ville också ha en utaf dem med mig för att söka *tshukki-tshukki;* detta ord begagnar man till de »civiliserade» svarta för att beteckna fogel. Jacky sjelf sade, att han skulle följa mig dagen derpå, men nu skulle de allasammans ut på jagt. De skulle emellertid föra med sig något åt mig, när de komme tillbaka på aftonen. Jacky var den ende, jag kunde tala med, de andra förhöllo sig alldeles tysta.

Jag lade märke till, att några af dem hvilade sig i en högst besynnerlig ställning, något som jag sedermera ofta blifvit vittne till. De stodo på ett ben, med det andra upp-

lyft och stödt emot det förra, så att fotsulan hvilade emot lårets insida strax ofvanför knävecket. Hela personen stödde sig för öfrigt lätt mot sitt spjut (fig. 33).

De svarta lemnade oss, och jag begagnade mig då af tillfället att lokalisera mig. *Herbert vale*, som tillhör *Scott Brothers*, hade öfvergifvits såsom boskapsstation, emedan jorden vid den nedre delen af floden visade sig så lämplig för sockerodling, att den också här längre upp steg i pris och blef för dyr för boskapsafvel. Med engelsmännens sinne för komfort hade stationen bebygts jämförelsevis väl, och på grund häraf hade egarne lemnat qvar der en gammal hvit man för att vakta husen. Hans väsentligaste göra var att hindra de svarta från att tända eld på dem, när de under sina jagter afbrände gräset.

Rundt omkring hela egendomen gick en naturlig hägnad af hvassa törnbuskar. Just som man kommer in genom en liten grind, stöter man på köksbyggningen, ett rödmåladt tvåvåningsträhus, hvars jordvåning upptogs af kök och matsal. Köket var temligen primitivt med jordgolf och utan dörr. Hufvudbyggnaden låg några steg längre vesterut närmare floden; det var ett lågt envåningshus. Ut mot Herbert river vette en stor och rymlig veranda, på hvilken man kunde komma ut från mitt rum, och här hade man en vacker utsigt öfver floden, hvars lopp man kunde följa långt bort. Utom dessa två byggnader fans der ett stort visthus, som röjde mycket välstånd och der uppsyningsmannen hade sitt förråd af hvetemjöl, socker, te och tobak.

Mr Scott hade omgifvit husen med en stor trädgård, som nu tyvärr låg alldeles i förfall, enär den gamle uppsyningsmannen icke drog någon fördel af den: det enda han odlade var litet söt potatis (*Batatas edulis*). Trädgården sköttes icke på annat sätt, än att gräset då och då, när det blef för högt, afmejades, för att det icke skulle qväfva träden. Oaktadt det dåliga skick, hvari den således nu be-

fann sig, var det dock tilltalande att se, att man äfven i dessa ociviliserade trakter hade visat sinne för ett behagligt och komfortabelt lefnadssätt och icke blott för sträfvan efter lifvets uppehälle, och de vänliga husen, som tittade fram mellan de frodiga träden, kunna icke annat än göra ett upplifvande intryck på den resande, hvars ögon i dessa trakter af landet oftast blott äro vana vid primitiva barkboningar. I norra Queensland är det ännu sällsyntare än längre söderut, att man gör något blott för trefnadens skull. Ju längre vesterut och ju längre norrut man kommer, dess mera vildt och ociviliseradt blir det. Intresset för att förtjena pengar tyckes uppsluka hvarje annat; man har t. ex. icke tid att tänka på en sådan lyx som en trädgård. Möjligen skulle det då kunna vara några land med kål, morötter, söt potatis o. d., men planterade fruktträd eller träd för prydlighetens och skuggans skull söker man förgäfves.

Midt i trädgården stod ett brödfruktträd, som dock icke trifdes, hvilket äfven var förhållandet med några kokospalmer. *Conquat*, *loquat* och *guavaträd* buro deremot god frukt. En *granadilla*, som sirligt slingrade sig rundt omkring ett gammalt fikonträd, försåg oss vid jultiden med ett par välsmakande frukter. En del af trädgården bildade formligen ett orangeri, der det fans fullt upp med apelsiner, hvilka dock tyvärr icke kunde ätas, emedan de voro allt för sura dels på grund af vanskötsel, dels emedan hettan var för stark för dem. *Mangoträdet* hade den bästa frukt, som fans i hela trädgården.

Herbert vale ligger mer än 40 mil från mynningen af Herbert river under 18° s. b. Regnmängden är ungefär 2,500 mm. Stället har ett utomordentligt vackert läge på en temligen hög slätt vid flodens östra strand, just der den gör en krökning. Dalbottnen vid Herbert vale är mycket flack, vexelvis bevuxen med gräs och buskar. Längre bort ser man nästan åt alla sidor bergsryggar med tät och frodig buskskog

af ofantlig utsträckning, då och då afbruten af en öppning, genom hvilken man på långt afstånd får sigte på präktiga forsar, som skumma nedåt fjällsidan, något som i hög grad bidrager till att uppfriska de mörka skogspartierna. Fjällbäckarna, som bilda dessa forsar, förena sig ofta, falla som elfvar ut i Herbert river och äro under hela sitt lopp på båda sidor likaledes omgifna af buskskog. Dessa bergsryggar äro de samma, som sträcka sig hundratals mil norrut ända till Kap York. Vid Herbert vale nå de bortåt 900 meters höjd, sedan blifva de högre, och längre norrut skjuta de till och med upp i en topp, *Bellenden Kerr*, som ligger 1,657 meter öfver hafsytan, för att sedan så småningom förlora sig såsom låga åsar i öfre delen af York-halfön. Det var samma fjäll, som jag hade sett på min resa uppåt längs Herbert river.

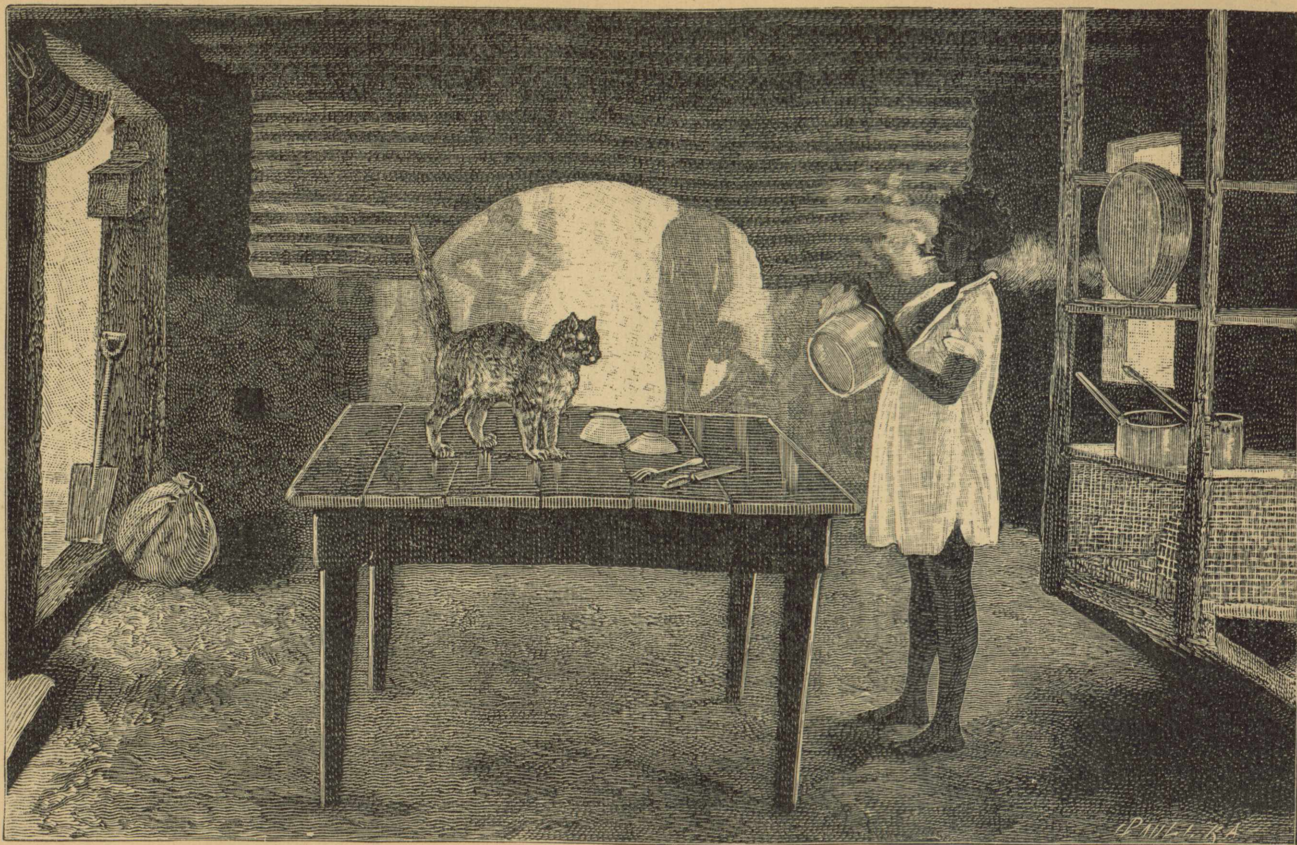
Fram på eftermiddagen kommo infödingarne tillbaka, men jag blef mindre behagligt öfverraskad, då jag såg, hvad de förde med sig, nämligen låret och svansen af en känguru, i deras ögon det värdefullaste de kunde få tag i. Det var alltid svårt att göra för dem begripligt, hvad jag önskade. Först då jag började locka ur dem, hvilka djur de kände till och företrädesvis huru de benämde dem, blef saken lättare. Oaktadt de funno, att jag betalade dem bra för hvad de kunde föra med sig, var det dock ytterst sällan, som de uppspårade något af intresse, ty deras tröghet och brist på förmåga att tänka längre än för det närmaste ögonblicket hindrade dem derifrån. Skulle jag komma till något resultat, måste jag följa dem bittida och sent, alltid väl försedd med tobak, ty för ett sådant märkligt vederlag äro de villiga att göra allt. En kort tid lyckades jag att behålla en af dem, hvilken ständigt följde mig på mina exkursioner. Till inemot slutet af oktober gjorde jag sålunda utflykter i trakten kring Herbert vale, alltid i sällskap med de svarta.

Det intresserade mig i hög grad att lära känna australnegrerna, de anses ju för att vara jordens lägst stående folk-

ras. Jag följde dem på deras utflykter i de täta buskskogarna, beundrade deras skicklighet i att klättra upp i de höga gummiträden och deras skarpa och uppöfvade sinnen, som uppdagade djur, der sådant kunde tyckas vara nästan otroligt. Vi gingo på jagt efter kasuaren eller uppgräfde ur jorden bandikuter och små pungmårdar *(Dasyuridæ)*. Ingen dag förgick, utan att vi följdes åt på en eller annan jagtexpedition, kortligen sagdt, jag omgafs oupphörligt af dem. Jag brukade ofta tillbringa aftnarna i deras läger, som gerna uppslogs på kort afstånd från stationen. Allt efter som jag lärde mig att göra mig begriplig för dem, fattade jag allt större intresse för detta märkvärdiga, högst primitiva folkslag.

Mr Scotts uppsyningsman på stationen var en vresig, envis gubbe, som tillbragte sin mesta tid med att sofva i ett slags fältsäng, som han inrättat åt sig på verandan. Allt bestyr med hushållet hade han öfverlemnat åt en kanak; denne hade från stammen närmast Herbert vale köpt sig en flicka, *Nelly*, till hustru, så att det mesta af hushållsbördorna kom att hvila på henne. Det enda, kanaken gjorde sjelf, var att mjölka kon om morgnarna, baka damper och hugga ved till köket. Vår matsedel var icke särdeles omvexlande. Salt kött och damper, damper och salt kött voro stående rätter vid alla tre måltiderna. Ett par gånger slagtades dock en höna. Tillredelsen var helt enkel; strax efter sedan den dödats, plockades den, och så kokades den med det samma. En tid hade vi också söt potatis, som Nelly satte fram till frukost, middag och afton, så länge den räckte. Hönsen födde sig sjelfva och lade många ägg, men med sin färdighet i kokkonsten gjorde Nelly alltid sitt bästa för att servera dessa i en nästan förstenad form.

Den gamle mannen hade många kattor, ty näst efter qvinnan var det katten, som bäst kunde göra det trefligt i huset, menade han. Så snart de hörde skramlet af grytor och tallrikar, brukade de komma kilande i massor från

Köket i mitt hufvudqvarter.

alla håll. I regeln kunde man om förmiddagarna se ett par af dem sofva mellan de diskade tallrikarna på köksbordet, medan hönsen spatserade omkring öfverallt. Tuppen satt och gol på matbordet, och hönsen värpte i spiseln. Det var i det hela taget märkvärdigt, hur litet den gamle uppsyningsmannen gjorde för att få det trefligt. Hur präktigt hade han icke kunnat lefva här, om han velat bry sig litet mera om hushållet. Utom höns hade han ju också en ko och ibland färskt kött, ty åtskilliga oxar hade lemnats qvar till slagtning på den annars öfvergifna stationen.

I längden blir salt kött och bröd en temligen osund föda; jag försökte derför upprepade gånger att undervisa »kokerskan» litet i matlagning, men mina ansträngningar ledde dock icke till något resultat. Jag ville t. ex. ha henne att steka biff, men hon begagnade dervid en sådan massa fett, att jag förlorade all aptit. För gammal att vinnlägga sig om framsteg i kokkonsten, kunde Nelly nämligen icke bringas ifrån denna vana. Hon kokade helst salt kött och söt potatis, om hon hade någon. För öfrigt måste jag medge, att hon var flink i att få elden att flamma upp dugtiga tag. Det hände till och med ibland, att allt fettet tog eld, hvilket visserligen grundligt befriade mig från detta afskyvärda fluidum, men till gengäld blef köttet förkolnadt.

Det var så mycket mera hopplöst att tänka på någon reformation i kulinarisk riktning, som den gamle tydligen såg snedt på, att jag blandade mig i dessa saker; han ville helst ha allt efter gammal slentrian och kunde icke tåla, att någon blandade sig i köksaffärerna. Nelly hade eljes omåttligt höga tankar om sin egen duglighet. När hon med pipan i mun diskade tallrikar och knifvar, strålade sjelfbelåtenheten från hennes svartbruna ansigte. Hennes aptit var riktigt märkvärdig; det var icke nog med, att hon i sitt eget kök satte i sig otroliga massor, hon

skaffade sig också ständigt genom byte mat från sina svarta vänner, för hvilkas medelmåttiga rätter hon icke tycktes hafva förlorat smaken efter sin upphöjelse till kokerska hos den hvite mannen. Hon hade alltid hängande i köket korgar, fylda med åtskilliga af de svartas vegetabiliska födoämnen, som verkligen äro mer än tarfliga.

Att hafva fullt upp att äta är idealet för den svartes tillvaro, och derför såg man henne nästan alltid ätande; när hon icke precis var upptagen af denna sin älsklingssysselsättning, rökte hon tobak, och när hon icke gjorde någondera delen, så sof hon. Sålunda lefde hon ett härligt lif, icke oftare störd i sin lycka, än när hon då och då fick stryk af sin man. I sådana husliga tvistemål var hon nog oftast den förorättade, men såsom den svagare vann hon naturligtvis aldrig segern, hvilken afgjordes med knytnäfvarna.

Gubben Walter, uppsyningsmannen, hade förbjudit de svarta männen att komma innanför inhägnaden, men qvinnorna hade fritt tillträde. Emellertid dröjde det icke länge, förr än de dristigaste vågade sig ännu längre, i det att de icke blott gingo in genom grinden, utan äfven smögo sig in i köket. De sökte att hålla sig väl med Nelly, som då och då gömde en bit åt dem, i synnerhet om de ville hjelpa henne med att diska och sådant mera, hvilket naturligtvis var för dem en beqväm förevändning. Hvarje gifvet tillfälle begagnade de för att smussla till sig något både ur talggrytan och af köttförrådet, i det att qvinnorna stulo om dagen och männen om natten.

Jag skall icke neka till, att medvetandet om, att de svarta befattade sig med matvarorna, besvärade mig; ty när qvinnorna diskade, gingo de såsom annars smutsiga och nakna, hvarjemte flere af infödingarne plågades af hudsjukdomar, så att vi kunde vänta att blifva smittade, både den gamle och jag; hudsjukdomarna, civilisationens trofasta

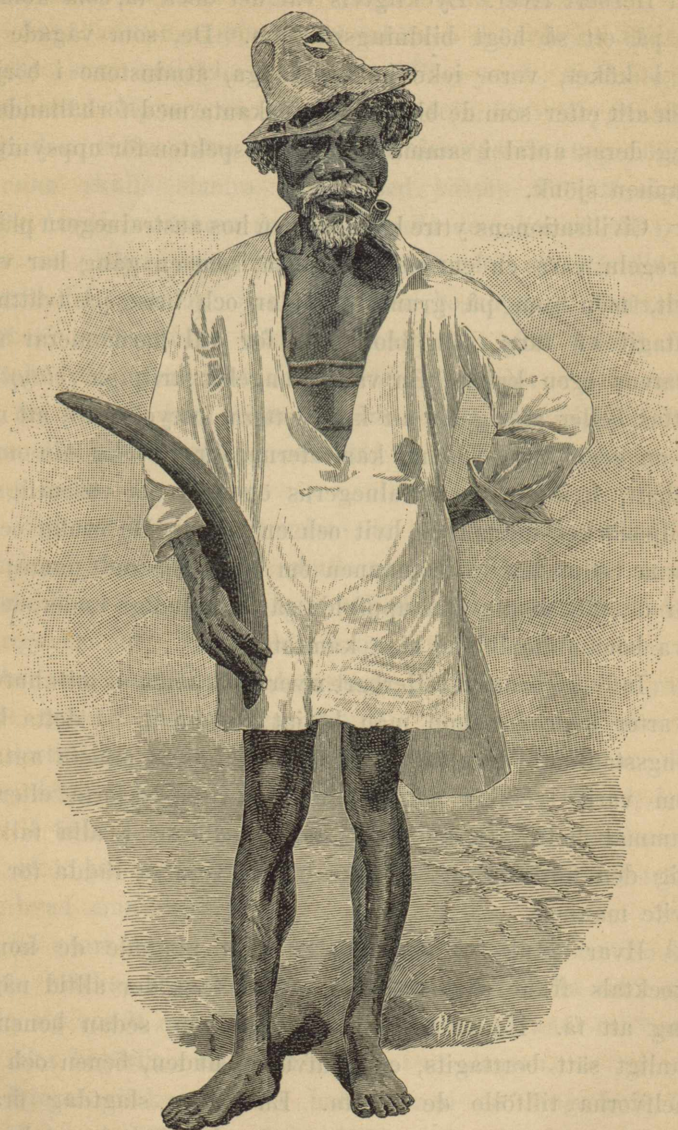

Fig. 34. Jacky, »civiliserad» svart.

ledsagare, hade nämligen också trängt fram till de svarta vid Herbert river. Lyckligtvis var det dock få, som kommit in på ett så högt bildningsstadium. De, som vågade sig in i köket, voro icke heller många, åtminstone i början, men allt efter som de blefvo mera bekanta med förhållandena, steg deras antal i samma mån som respekten för uppsyningsmannen sjönk.

Civilisationens yttre kännetecken hos australnegern plägar i regeln vara en europeisk skjorta, som en gång har varit hvit, men som på grund af ålder och brist på tvättning antagit en färg, som blott allt för väl harmonierar med egarens egen kulör. En vanlig engelsk kritpipa *(claypipe)* fattas heller aldrig för att komplettera intrycket af, att man är en *gentilhomme* bland kamraterna, för att icke tala om en filthatt, hvilken i australnegerns ögon är det väsentligaste skiljemärket mellan en hvit och en svart. De bruka också gerna bedja den hvite mannen om ett civiliseradt namn; och om de fått denna bön uppfyld, gå de ständigt under denna nya benämning bland sina kamrater.

Infödingarne vid Herbert river i närheten af mitt hufvudqvarter hade i någon mån börjat komma in på detta bildningsstadium. Men det var blott det allra minsta antalet, som varit lyckligt nog att få tag i en skjorta eller en gammal hatt. Deras civilisation medförde i alla fall för mig den fördelen, att de icke längre voro så rädda för den hvite mannen.

Hvar gång vi slagtade en oxe, plägade de komma skocktals fram till stationen, ty då fans der alltid någonting att få. Köttet nedsaltades nämligen, sedan benen på vanligt sätt borttagits, och hufvudet, huden, benen och alla inelfvorna tillföllo de svarta. En sådan slagtdag firades formligen som en fest på Herbert vale. Det utspreds vanligen flere dagar i förväg och berättades från den ena svarta stammen till den andra, när vi skulle slagta, ja, till och

med långt borta på fjällen var detta ett konversationsämne bland dem, som icke vågade komma nära stationen.

Jag hade stort nöje af att iakttaga de svarta vid dessa slagter, som försiggingo på »*the killing-yard*», en inhägnad plats, som låg en tre hundra steg från hufvudbyggnaden. När den tiden närmade sig, då den gamle uppsyningsmannen skulle slamra åstad med bössan för att skjuta oxen, *tomobero*, såsom de svarta kalla den, kommo de fram från sitt läger, men fingo dock icke lof att stå alldeles utanför inhägnaden. Som nämligen boskapen i Australien blott är van att se män till häst, blir den ytterst förskräckt vid åsynen af en gående. Särskildt äro de rädda för de svarta, icke blott emedan dessa röra sig till fots, utan derför att de då och då få göra bekantskap med deras spjut.

Till att börja med måste de svarta således hålla sig gömda, för att oxen icke skulle se dem. Den skulle annars bli rädd, springa oroligt fram och tillbaka inom inhägnaden, hvarigenom det kunde bli svårt att få korn på den för gubben, som kunde bli så rasande, att han affyrade skrämskott öfver infödingarnes hufvud. Småningom blefvo de emellertid så vana härvid, att de icke brydde sig om det. I det hela taget var hans auktoritet icke stor ibland dem. Härtill bidrog i väsentlig grad, att han ofta bommade, när han sköt på oxen, ty inför de svarta gäller det att träffa allt, hvad man skjuter på.

Så snart djuret fallit, hvilket de från sitt gömställe lätt kunna märka, rusa de fram ur skogen från alla sidor och ställa sig rundt omkring inhägnaden, män, qvinnor och barn, alla lika begärliga efter att få något af slagten.

Djuret stickes först i halsen med en lång knif, för att blodet skall rinna af det. Några gamla qvinnor få då tillåtelse att komma innanför inhägnaden, och med begge händerna ösa de det på marken hoplefrade blodet upp i

sina korgar. Nu begynner flåendet, och flere män få komma in för att hjelpa till. Ingen är särdeles benägen för att deltaga i arbetet, men hvar och en vill gerna slippa in, ty då kan han försäkra sig om en god bit för sig och de sina. Somliga hålla kreaturet i benen och svansen, medan andra med tillhjelp af uppsyningsmannens knifvar flå af huden. Så snart djuret öppnas, gäller det att hålla sig i ordning för att kunna rycka åt sig de största styckena af innanmätet, som helt och hållet faller på de svartes del. Nu framstörta flere, både män och qvinnor, och äfven barn.

Under öronslitande larm och gräl uppstår en formlig strid om tarmarna; hvar och en vill ha det längsta stycket. De slita utaf dem, småpojkarna bita itu dem, blod och exkrementer spruta öfver de nakna kropparna, två eller tre hugga tag i den stora magen och draga bort med den, slita itu den, hälla ut dess innehåll och dela den sig emellan. En kilar ut ur inhägnaden med en af de mindre magarna och för den i säkerhet hos sin hustru, som står utanför med sin korg och väntar. De mest ansedda, d. v. s. de starkaste och de som ha de flesta hustrurna, hafva förut enats om, hvilka som skola hafva sådana läckerheter som lefver, lunga och hjerta. Hufvudet och svansen äro också mycket omtvistade, för att icke tala om huden, som ständigt är föremål för liflig konkurrens.

En hel hop skockar sig samman omkring den och håller upp den mellan sig. Men det går icke lätt att få en oxhud delad, ty den låter icke slita sig i stycken. Dertill behöfvas jernverktyg, och derför lånas yxan och de två stora slagtknifvarna. En börjar att med tillhjelp af yxan hugga ur ett stort stycke på den ena sidan, medan de, som voro så lyckliga att få tag i knifvarna, visa sitt djupaste förakt för hvarje tanke på bytets lika fördelning och skära styckena allt större och större i stället för att upphöra. De öfriga, som icke kommit i besittning af något hvasst redskap, stå

snopna, otåligt följande knifvens rörelser, och vänta hvart ögonblick på att den skall vara färdig med stycket, men till deras förtviflan gör det skarpa vapnet allt djupare och djupare skåror. Ändtligen är det då klart, men återstoden utgör blott några tarfliga rester af den stora huden. Nu återstår blott att få hufvudet deladt mellan de två, som satt sig i besittning deraf, och som redan på förhand öfverenskommit, att de skulle hafva det.

Sedan de svarta tagit allt hvad de kunnat få, vandrar hela skaran ned till lägret, der man skall fråssa icke allenast på inelfvorna utan också på sjelfva huden. Tarmarna och magsäcken hafva redan befriats från sitt innehåll och äro nu färdiga att stekas, i det att magen vändts ut och in, och tarmarna tömts genom att dragas mellan två fingrar; att tvätta dem först kommer aldrig i fråga. De slitas i mindre stycken och kastas på glöden, vändas ett par gånger med en träpinne, krafsas derefter ut ur elden — och så sätter man dem i sig. Samma väg går huden.

Uppsyningsmannen har nu qvar sjelfva kroppen och är tills vidare färdig med slagten. För middagen, som skall intagas om en halftimme, har han aflagt de möraste delarna: mellangärdet, njurarna och den stora magspottkörteln. Allt detta stekes af Nelly, som vid slika högtidliga tillfällen yfves gränslöst öfver sin kokkonst; allt sammans simmar naturligtvis omkring i ett haf af fett, medan hon då och då hänryckt slickar knifspetsen. Nu tål hon intet skämt, sjelfkänslan växer med känslan af egen oumbärlighet. Snart är hon klar med denna vigtiga process, och läckerheterna hällas tillsammans i en hög på en tallrik.

Man vänjer sig vid allt i Australien, och det vill ju heller icke så mycket till för att äta hvad som helst, när man är hungrig. Men här i norra Queensland lefver man gerna som ett svin, bara man kan förtjena pengar. Här brukar man icke tänka på sådana bagateller som hvar

eller huru man äter. Den man är mest aktad, som kan »*work well*», och det är ju bra. Men med föreställningen om en sådan »*good worker*» förbinder man gerna, att han är »*rough*», d. v. s. att han ger tusan hvad han äter. De förstå icke, att man kan arbeta och på samma gång äta anständigt. Jag erinrar mig, att en arbetsgifvare i norra Queensland uttalade sig om detta ämne på ett mycket betecknande sätt. Hans arbetare hade bedt honom om att låta köpa litet smör och syltsaker till deras enformiga kost, hvilket de väl kunde ha råd till, då en hvar förtjenade 2 pund st. i veckan. Men att man kunde egna någon tanke åt slikt förargade honom mycket, så att han sade till mig: »Minsann tycker jag inte mera om, att folk super upp allt, hvad de förtjena, än att de äta upp det på det der viset.»

Det enda extra omak Nelly hade vid en sådan slagt, som inträffade hvar tredje vecka, var att koka talg till stöfvelsmörja och lyse. Talgen hälldes i en bleckkopp, i hvilken nedstacks såsom veke en trasa af ett par gamla mollskinsbyxor — det var vår lampa. Annars brukade talgen alltid snart taga slut; den stod nämligen i en gryta i spiseln, och här gjorde hönsen sig goda dagar under stark konkurrens för öfrigt med de svarta, hvilka, såsom vi sedan skola få se, äro fasligt glupska, när det gäller fett.

Nu äro vi då färdiga med vår middag, hvilken, utom denna högtidlighet med stek, som vanligt består af damper och söt potatis. Att koka buljong på något af den färska maten kommer naturligtvis icke i fråga.

Allt skall nu på eftermiddagen nedsaltas, och detta tager gamle Walter ihop med, när han har ätit, i det att han, åtföljd af Nelly och kanaken, beger sig ned till slagtboden. Infödingarne hafva emellertid kommit tillbaka från sitt läger och sitta nu tåligt och vänta på benen, som tillfalla dem, sedan köttet frånskurits. De stora benkotorna

stekas och afgnagas derefter med minutiös noggrannhet, medan brosket, hofvarna och de mjukare benpartierna försvinna i de kraftiga magarna.

Nelly är mycket upptagen af dagens stora tilldragelse. Hon rör sig med ovanlig högtidlighet och allvar. Ty på samma gång, som hon är medveten om, att det är något stort, som försiggår i dag, känner hon också sin egen öfverlägsenhet öfver situationen. Tänk, att tillhöra den gamle mannen, som har sådana massor mat, säger Nelly för sig sjelf. Hvad hon i dag är stor i de svartas ögon! De vänta i afton köttbitar, som hon stjäl från köket och öfverlägset utdelar. Men hon försummar icke heller sig sjelf, hon går alltid och tuggar på ett eller annat.

En stund före solnedgången är alltsammans förbi, och de svarta befinna sig i sitt läger, mätta och glada. Ty i dag hafva de ätit *komorbori*, d. v. s. öfvermåttan mycket, och följaktligen — efter sina föreställningar — känt lifvets högsta lycka.

Sådan var en slagtdag på Herbert vale. Någon gång blef ett sjukt djur skjutet och öfverlemnadt åt de svarta. Sålunda minnes jag, att en gammal ko, som var så skinntorr och eländig af bröstsjukdom *(pleuro-pneumoni)*, att den knappt kunde hänga ihop, drefs in i inhägnaden tillsammans med det andra slagtdjuret för att dödas till förmån för dem. Denna sjukdom gör på vissa ställen i Australien fruktansvärd skada på boskapen. Med framgång inympar man sjukdomsfröet vid roten af svansen och räddar derigenom många. Sjukdomen är nämligen smittosam, och om ett djur håller på att duka under för den, gör man bäst i att skjuta det. Den gamla kon sjönk ned vid skottet, och nu fingo infödingarne lof att behandla den, som de ville. De lånade en yxa, hvarmed de höggo upp den längs sidan tätt utefter ryggraden, ty njurarna med fettet tycka de mest om. Kring njurarna fans litet fett, men på andra ställen ingenting; det

var knappt något kött på djuret, lungorna voro förtärda och luktade afskyvärdt. Infödingarne tycka alldeles icke om, hvad som luktar illa, men här var det icke fråga om att kassera annat än just de skämda delarna. Återstoden åts, utan att någon blef sjuk efter denna vämjeliga måltid.

Man måste erkänna, att något egentligen komfortabelt hufvudqvarter kunde jag näppeligen sägas hafva. Förstår man emellertid att rätta sig efter omständigheterna, så kan man ju, som en hvar vet, öfverallt göra det drägligare för sig, än man skulle tro. I ett nytt land som norra Queensland, der det är så stort afstånd emellan menniskor, och der hvar och en blott tänker på sig sjelf och sitt eget, kan man lätt inse, hvilken ofantlig fördel det är att hafva ett ställe, dit man alltid kan vända tillbaka och få tak öfver hufvudet. Det var dessutom en lugnande känsla att veta, att man icke behöfde svälta ihjäl, tack vare Nellys damper och salta kött. En kort tid fans det också frukt i trädgården, men den största lyx, jag hade, när jag kom ned från de svarta på bergen, var dock mjölk. Hvar och en, som rest i de tropiska länderna, vet, hvilken delikatess detta är.

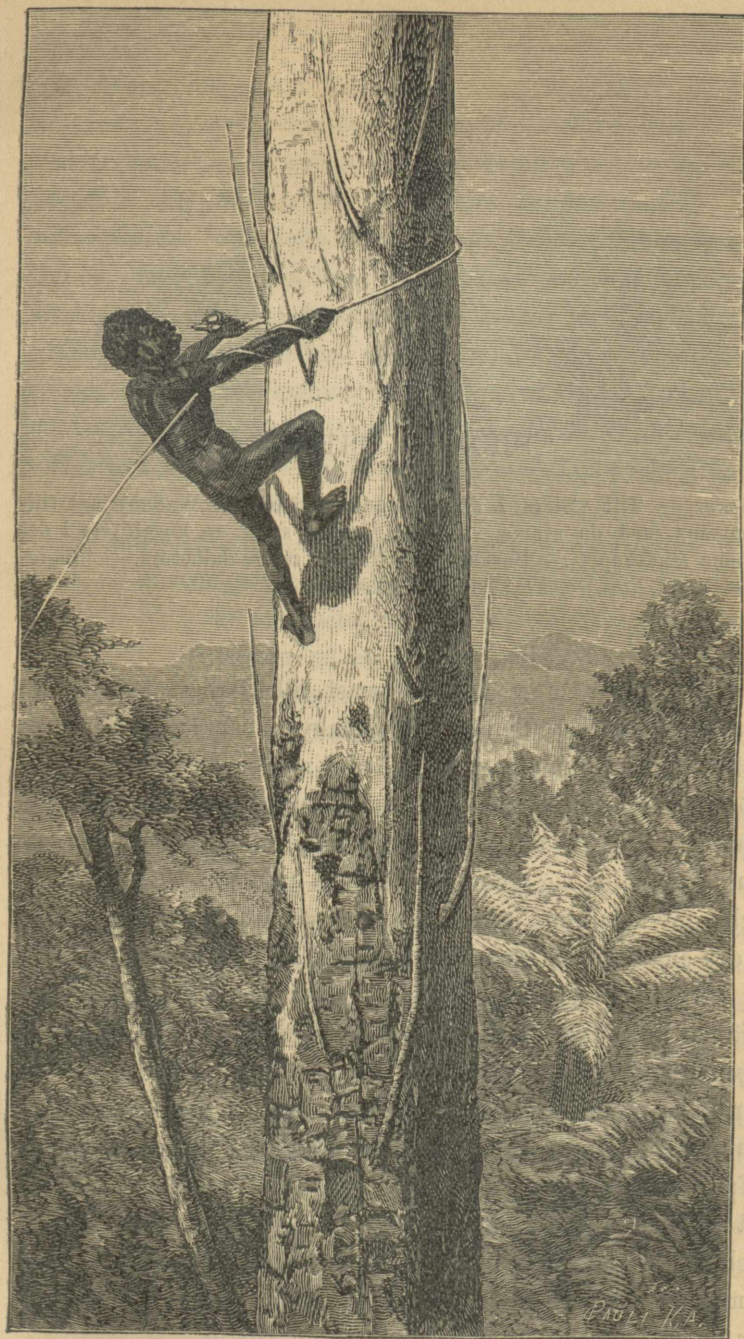

Fig. 35. Klättring med tillhjelp af kâmin.

SJUNDE KAPITLET.

Kâmin. — Till väders i de höga gummiträden. — Wallaby-jagt tillsammans med de svarta. — Infödingarnes spjut. — Fogellifvet i det »öppna landskapet». — Buskskogen i Herbert rivers dalbotten. — Junglehöns. — Kasuaren.

Några dagar efter min ankomst till Herbert vale skulle infödingarne anställa jagt på wallabyer, och med två svarta följeslagare infann jag mig på det ställe, der jagten skulle börja. Vi begåfvo oss hemifrån på morgonen. Förmiddagen använde vi för att söka efter mindre däggdjur, som om dagarna hålla sig gömda i de höga träden. Med goda ord och mot betalning förmådde jag mina svarta att klifva upp i det ena väldiga gummiträdet efter det andra.

Australnegern vid Herbert river var skickligare i att klättra än alla de infödingar, jag hittills sett. Om han skall upp i ett högt träd, begifver han sig först in i buskskogen för att hemta sig ett stycke af den australiska rottingpalmen *(Calamus australis)*, som han dels biter dels bryter af; först biter han på den ena sidan och bryter den nedåt, så på den andra sidan och bryter den uppåt — ett, tu, tre och så är det sega spöet af. I dess ena ände slår han en knut, den andra låter han vara fri. Detta redskap, som oftast är en fem, sex meter långt, kallas en *kâmin.*

Sedan han torkat sina händer i gräset, så att de icke måtte vara svettiga och hala, fattar han med venstra handen om knuten, slänger kâmin rundt omkring den väldiga trädstammen och försöker att med högra handen få fatt i den andra änden. När detta efter ett par fåfänga försök lyckats honom, snor han den lösa änden rundt omkring den högra armen och griper fast tag. Den högra foten sättes emot trädet, armarna sträckas rakt fram, kroppen böjes bakåt, så att den alltså kommer att ligga ut ifrån trädet, och nu börjar uppstigandet. Genom ryckningar för han kâmin allt högre upp och stiger samtidigt med jämna steg uppåt trädstammen, ungefär med samma färdighet som en matros går i fallrepstrappan, men detta senare är naturligtvis långt ifrån så ansträngande. Han måste derför då och då stanna ett ögonblick för att pusta ut. Då han kommit upp, hänger han ifrån sig kâmin på en gren, medan han griper sig an med att undersöka håligheterna i stammen.

Det förefaller mig, som om han hängde sin kâmin så vårdslöst, att den lätteligen kunde falla ned under hans sysslande med djurfångsten der uppe. Hade detta inträffat, vet jag knappt, huru han skulle ha burit sig åt för att komma ned utför de höga och glatta träden. Men med hjelp af kâmin går det lätt; mycket hastigt spatserar han baklänges nedåt. Om trädet är riktigt stort och barken dugtigt hal, plägar han för att underlätta uppstigandet hugga fäste i barken för stortån. Han tar tomahawken i munnen, och när han skall använda den, vecklar han af sig den släta änden af kâmin, som ligger om högra armen, och slänger den i stället omkring högra låret, hvarefter han med den lediga handen hugger ett par nya steg.

Man ser häraf, af hvilken betydelse det är, att den ena änden är försedd med knut och den andra slät. Det medför också den fördelen, att kâmin kan begagnas i ett träd af temligen ojämn tjocklek och dessutom i olika träd, ty in-

födingen bär gerna samma kâmin med sig och begagnar den under en längre tid. I stället för att rulla ihop den låter han den blott släpa efter honom, i det han håller i den ände, der knuten sitter. Märkligt nog, är detta också det mest praktiska, ty kâmin är hård och hal, så att den aldrig fastnar i buskarna. Sammanrullad i en ring, skulle den otvifvelaktigt vara honom till mycket besvär i de täta buskskogarna.

Det fins icke något träd så högt och så glatt, att icke australnegern på detta sätt skulle kunna klifva upp i dess topp, om icke dess omfång är allt för stort.

Mina två svarta klättrade emellertid förgäfves upp i de höga gummiträden. Det lyckades dem icke att upptäcka en enda opossum eller flygande pungekorre eller något annat nattligt djur, som gömmer sig i trädstammarna. Detta berodde efter de svartas mening på en för mig obekant omständighet, nämligen att både opossum och den flygande pungekorren försvinna om sommaren och icke komma igen förrän under regntiden; då funnes der sådana i mängd. I början förhöll jag mig mycket tviflande i afseende på denna förklaring och lät undersöka en mängd träd, utan att jag fann ett enda exemplar. Jag kom sedan till det resultatet, att de hade rätt; opossum (vanliga pungråttan, *Phalangista vulpecula*) och de flygande pungekorrarna lemna dalbottnen om sommaren. Hvart de förra taga vägen, vet jag icke, men *Petaurista volans* och flere *Belideus*-arter har jag midt i sommaren funnit på de öppna grässlätterna i fjälltrakterna vid Herbert vale. Under regntiden funnos opossum och flygande pungekorrar i stort antal omkring stationen.

Först fram på eftermiddagen kom jag med mina följeslagare till det ställe, der jagten på wallaby skulle anställas. Det var en stor slätt, omgifven af buskskogar på alla sidor och bevuxen med högt, tätt gräs. Wallabyerna *(Halmaturus agilis)* ligga om dagen gömda i detta och förekomma massvis på Herbert river's dalbotten. Jagten på dessa djur

försiggår i allmänhet på det sättet, att gräset afbrännes, hvarigenom djuren skrämmas upp och söka att fly undan. Infödingarne hafva emellertid stält sig på post för att möta de flyktande djuren och försöka att döda dem genom spjutkastning, då dessa hastigt som vinden ila förbi. I allmänhet uppskjutes jagten till efter middagen, ty daggen faller så starkt, att gräset om morgonen ser ut som efter en regnskur, men redan vid middagstiden är det alldeles torrt.

Jag spejade förgäfves efter mina svarta jagtkamrater, men upptäckte snart, att de höllo på att vada öfver floden, som slingrade sig bland buskarna alldeles nedanför slätten; jag red bort till flodstranden och såg den ena gruppen efter den andra efter hand komma fram bakom träden på andra sidan, i det qvinnorna nyfikna tittade fram bakom buskarna för att betrakta den hvite mannen. De sågo rädda ut och funno det rådligast att göra en omväg för att gå öfver litet längre upp, der den ena efter den andra passerade med sina barn på skuldrorna och korgar på ryggen, och somliga förde med sig eld, i det att de buro en eldbrand i händerna. Männen vadade öfver just till det ställe, der jag stod. Jag gaf med intresse akt på dem i deras naturliga nakenhet, allt efter som de samlade sig omkring mig på flodbrädden, medan det dock, som vanligt, gälde att ha ett vaksamt öga på de långa spjut, som de alla buro.

Snart skildes de åt, i det att de flesta stälde sig i utkanten af grässlätten, medan de öfriga stannade qvar för att tända eld på gräset. Jacky, den ena af mina två svarta, antydde för mig, att jag för hästens skull gjorde bäst i att stanna der jag var. Han sjelf gick med de andra männen och stälde sig på post; strax derpå spredo sig de få qvarvarande, tände eld på gräset samtidigt på olika punkter och slöto sig derpå skyndsamt till de andra. Det spraktorra gräset brann snart lifligt, lågorna vältrade sig fram, täta rökmoln stego upp i luften, och hela landskapet höljdes som i en dimma.

Jag band min häst och begaf mig in i detta halfmörker, iakttagande de svarta, hvilka såsom skuggor ilade omkring och kastade sina spjut efter de djur, som flydde undan lågorna. Men ehuru många spjut hveno genom luften och ett stort område blef afbrändt, fäldes dock icke en enda wallaby.

Australnegrerna ha rykte om sig att vara förträffliga spjutkastare och göra ganska stor skada på den hvite mannens boskap, likasom mången hvit faller för detta vapen, men bland de svarta vid Herbert river har jag besynnerligt nog aldrig bevittnat någon framstående färdighet i att begagna spjut. Detta finner sin naturliga förklaring i den omständigheten, att de till stor del måste söka sin föda i buskskogen, der spjut icke kunna användas. Naturligtvis är det också svårt att träffa ett djur, som springer snabbt, men jag har till och med sett dem slunga miste på sittande djur. Det händer dock, att de fälla en tre, fyra på samma jagt.

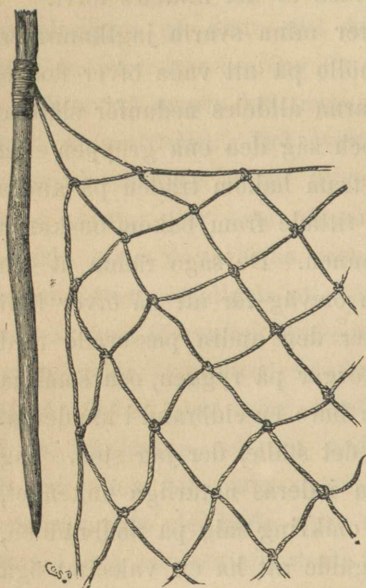

Fig. 36. Wallaby-nät från Herbert river. $^1/_8$.

Denna gång var hela min fångst några bandikuter (punggräflingar, *Peramelidæ*), som uppgräfdes ur jorden mellan rötterna af ett stort gummiträd. Medan männen voro sysselsatta härmed, stodo ett par af qvinnorna färdiga att taga emot bytet för att bära det hem. Bandikuterna äro verkligen en god föda till och med för en europé; de likna smågrisar, och köttet smakar icke heller olikt svinkött. De äro i min tanke de enda australiska däggdjur, som kunna ätas med smak.

Under hela jagten hade qvinnorna det största nöje af att se på männens idrott. På samma gång voro de mycket upptagna af att rycka upp akasiaträdets rötter, emedan inuti dessa gömmer sig en larv *(Euranassa australis)*, som ifrigt eftersökes, emedan den af infödingarne anses för en riktig läckerhet; den halstrades genast i den glödande askan, som efter afbrännandet fans öfverallt, och förtärdes på stället. De underläto dock icke att gömma något af dessa läckerheter åt männen, eljes skulle dessa ha blifvit rasande.

Jagten på wallabyer är männens käraste idrott. På gräsbevuxen mark anställa de den ständigt på här beskrifvet sätt, nämligen genom att bränna gräset, eller också blott genom att ströfva omkring, spejande efter de sofvande djuren. Wallabyernas hörsel är förträfflig, de skrämmas upp af det minsta buller. Ett ögonblick kunna de kanske sitta stilla, rörande sina stora öron för att uppfånga något misstänkt ljud; men i allmänhet kan till och med en svart med sina kattlätta steg icke komma djuret tillräckligt inpå lifvet. Under regn hafva djuren icke så fin hörsel, hvarför de svarta då hafva lättast att döda dem.

Dessa wallabyer, de stora känguruerna och den hvite mannens boskap äro de enda djur, som de svarta vid Herbert vale döda med spjutet, hvilket dock kan sägas vara deras vigtigaste vapen. Det är oftast 3 $^1/_2$ à 4 m. långt och sammansatt af två delar, den främre, som är skarpt tillspetsad, gjord af ett tungt, hårdt träslag, den bakre och i allmänhet längre är arbetad af *Xantorrhea* eller något liknande lätt material. Dessa två delar sammanfogas och hopfästas med tillhjelp af omsurrade växtfibrer eller senor ur kängurusvansen samt vax, som upphettas öfver elden. Spetsen är aldrig försedd med gift, något som de öfver hufvud icke äro i besittning af. Den har icke heller någon vid den samma fäst flintflisa, som annars ofta är förhållandet i Australien; blott undantagsvis har jag i norra Queensland sett spjutspetsen försedd

med hullingar af fiskben till en längd af ungefär 50 cm. uppefter spjutet, som var tjockare än vanligt och blott begagnades för att döda fisk med.

Spjutet kastas med tillhjelp af en kastkäpp, hvilken är omkring $^1/_4$ eller $^1/_5$ så lång som hela vapnet och i ena änden har en hake, oftast gjord af en träbit, som likaledes fästs med vax och växtfibrer eller kängurusvansens senor. Kast-

Fig. 37. Skrufpalmer.

käppens hake anbringas mot bakre änden af spjutet, som här har en urhålkning, i hvilken haken passar in. Käppen kommer således att ligga längs spjutets undre sida. När nu detta skall kastas, fattar handen med de tre främre fingrarna både om kastkäppen och sjelfva vapnet. Begge föras bakåt så långt, som armen räcker, och spjutet kastas med kraften af en slunga.

Vid wallaby-jagt begagna de svarta vid Herbert river också några stormaskiga nät, som de ställa bredvid hvar-

andra mellan käppar, vid hvilka de äro fästa. Hvarje nät är 5—6 m. långt och maskorna ungefär 6 cm. på hvar sida (fig. 36).

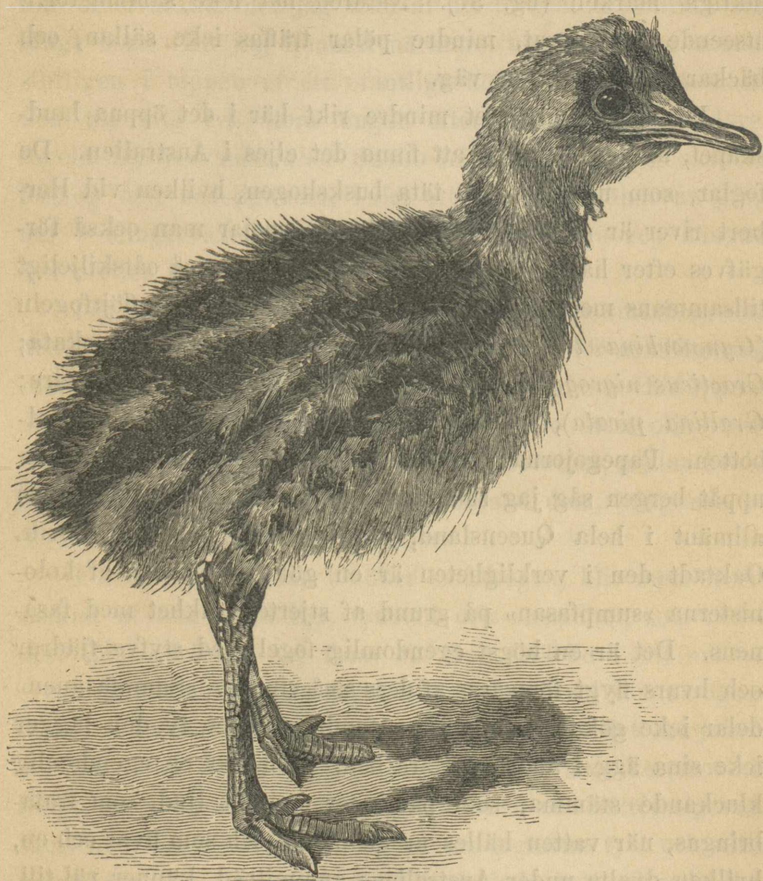

Fig. 38. Kasuarunge.

Jagten egde rum i så kalladt öppet landskap *(open country)* vid Herbert river, hvilket vid ett ytligt betraktande icke i någon högre grad förefaller olika södra Queenslands.

De höga gummiträden finnas äfven här, men landskapet ser frodigare ut, och gräset är så högt, att man oftast har svårt att arbeta sig igenom det. Här bildar också märkvärdigt nog skrufpalmen *(Pandanus)* hela skogar på den fuktiga marken (fig. 37). Naturen har icke samma torra utseende som förut, mindre pölar träffas icke sällan, och bäckar korsa ofta ens väg.

Jag fann fogellifvet mindre rikt här i det öppna landskapet, än jag var van att finna det eljes i Australien. De foglar, som undvika den täta buskskogen, hvilken vid Herbert river är så starkt framträdande, spejar man också förgäfves efter här. Till och med de, som höra så oåtskiljeligt tillsammans med ett australiskt skogslandskap som flöjtfogeln (*Gymnorhina tibicen*), slagtarfogeln (ett slags törnskata; *Cracticus nigrogularis*) eller pivitten (ett slags flugsnappare; *Grallina picata*), träffade jag aldrig i Herbert rivers dalbotten. Papegojorna voro också fåtaliga, men i buskskogen uppåt bergen såg jag sådana i mängd. En fogel, som finnes allmänt i hela Queensland, *centropus*, är ofantligt talrik. Oaktadt den i verkligheten är en gök, kallas den af kolonisterna »sumpfasan» på grund af stjertens likhet med fasanens. Det är en högst egendomlig fogel med styfva fjädrar och hvars flygt försvåras af dess små vingar. »Sumpfasanen» delar icke gökarnas allmänna familjesvaghet, ty den lägger icke sina ägg i andra foglars bon. Den har en egendomlig kluckande stämma, som påminner om det ljud, som frambringas, när vatten hälles ur en butelj, och som hvar och en, hvilken dvalts under Australiens gummiträd, känner väl till.

Det öppna skogslandskapet var således icke min bästa terräng, jagten här gaf i allmänhet litet. I buskskogen deremot skördade jag det mesta, i det att djurlifvet der var i mycket starkare grad utveckladt. Att färdas tillsammans med de svarta i dessa svårgenomträngliga buskskogar i den vidsträckta dalbottnen var mycket intressant; intet undgår

nämligen deras uppmärksamhet. Då jag en gång i midten af september var ute med en af dem, lät han mig förstå, att han ville gå bort litet för att söka något. En stund förgick, jag blef otålig och började att ropa efter honom, men hur öfverraskad blef jag icke af att få svar ofvanifrån och långt bort. Då jag kommit närmare, upptäckte jag honom slutligen i toppen af ett ofantligt högt träd. Han kastade ned till mig två stora ungar efter den jättelika vadarefogeln *Mycteria australis*. Snabb och skicklig som en akrobat företog han nedstigandet, i det att han med händerna grep tag i slingerväxterna, hvilka liksom naturliga rep hängde ned utefter trädstammen.

Det är icke lätt att tränga igenom denna småskog, som är så tät, att man nästan icke har rum för armbågarna; blott längs flodernas lopp kan man andas friare. Här öppnar sig ofta för en ett behagligt sceneri. De mest olikartade träd kämpa om platsen längs det stilla vattnet, medan kryp- och slingerväxter arbeta sig fram ibland dem, hängande ut öfver vattnet i pittoreska festoner.

Första gången man besöker småskogen, blir man öfverraskad af den högtidliga tystnad och ensamhet, som råder der. Man arbetar sig fram en lång sträcka i sitt anletes svett, skrämmer upp en fogel, som försvinner i samma ögonblick, man ser den, och får i det hela taget det intrycket, att här icke finnes mycket lif. Kommer man deremot hit tidigt en morgon eller framemot aftonen och sätter sig varsamt ned, då öfverraskas man af att foglarna tyst och stilla uppenbara sig, som om de vore ditlockade, tyst och stilla försvinna de också; stoj är således icke det, som mest utmärker buskskogen. Fogelsång höres blott undantagsvis, om aftnarna kuttra dufvorna, junglehönan låter sin sorgsna stämma ljuda, och har man tur, så får man höra kasuarens åsklika röst.

En af de första foglar, som man lägger märke till, är kattfogeln *(Æiluroedus maculosus)*, som visar sig framemot

aftonen, och hvars stämma på ett märkvärdigt sätt liknar en katts jamande. De eleganta, metallglänsande »väfvarfoglarna» *(Callornis metallica)* kasta sig glupska och med ett missljudande skrik öfver frukterna af det australiska kardemumträdet.* Deras konstiga bon funnos i buskskogen nära Herbert vale, alla i ett träd. Oaktadt denna fogel är en stare, kalla kolonisterna den dock »väfvarfogeln».

Det fins få foglar, som taga sig bättre ut i de gröna trädtopparna än *Torres-sund-dufvorna (Carpophaga spilorrhoa)*, hvilka äro hvita som riporna i vinterdrägt, men med svartaktiga vingar och stjert. Ett par af dem hade i november sitt bo i ett högt träd nära buskskogen och hade såsom flere andra arter nyligen kommit från det allra nordligaste Queensland och Nya Guinea; ty det var vår nu, och alla de foglar, som flyga norrut om vintern, hade vändt tillbaka, t. ex. den berömda australiska jättegöken *(Scythrops Novæ Hollandiæ)*, hvars förfärliga skri hördes på långt afstånd, när de dussintals fråssade i de stora fikonträden. Jag sköt vid en liten flod ett exemplar af den lilla kungsfiskaren *(Ceyx pusilla)*, som tillhör Nya Guinea och norra Australien. Det var det enda exemplar, jag såg vid Herbert river. Äfven jättekungsfiskaren *(Tanysiptera)* har skjutits här i buskskogarna.

Men hvad som i synnerhet ger dessa skogar lif och karakter äro de redan omtalade jungle-hönsen (storfotshönsen). Har man hört dessa foglars förunderliga, melankoliska skrik, glömmer man det icke lätt, såsom det vid solnedgången och hela aftonen ljuder i full harmoni med naturens stillhet

---

* Detta namn är oegentligt som så många andra australiska benämningar på växter och djur. Trädet tillhör muskotfamiljen och heter *Myristica insipida*. Namnet har kommit af frukternas likhet med den verkliga kardemumman. Frukten af *Myristica* har dock icke en så stark och behaglig aromatisk doft som den verkliga kardemumman, derför kallas trädet också *insipida*.

och ro. Fogeln sjelf är brunaktig med gula ben och ofantligt stora fötter, deraf dess namn *Megapodius*. Ofta får man dock icke sigte på denna skygga fogel, men icke sällan stöter man i buskskogen på dess märkvärdiga bon, hvilka bildas af stora högar af jord och ruttna löf likasom *tale-gallans*.

Jag tror mig kunna på grund af egen erfarenhet påstå, att junglehönans högar äro större än talegallans. De ansågos också i flere år vara infödingarnes begrafningsplatser, berättar mr Eden, som omtalar en sådan hög, hvars höjd var fem meter, och hvars omkrets vid basen var tjugu m. En så ofantligt stor hög skulle man knappast tro en fogel vara i stånd att uppföra. Här i buskskogen rör sig också den stolta *kasuaren*, Australiens ståtligaste fogel. Redan upprepade gånger hade jag förgäfves ansträngt mig för att få ett exemplar af detta vackra och jämförelsevis sällsynta djur. Vi hade ofta sett dess spår, synnerligast under de stora fikonträden, hvilkas frukter det äter. Kasuarens exkrementer påminna mera om en hästs än om en fogels, och jag såg stora högar under fikonträden. Ofta voro vi i dess närhet, men det lyckades oss icke att få sigte på den, emedan den är i hög grad skygg och vid minsta buller hastigt aflägsnar sig. Det är derför en vansklig sak att få en kasuar inom skotthåll.

Den 6 oktober bragte mig infödingarne två ägg och en nyss utkläckt unge (fig. 38). Jag bad strax en af dem att föra mig till boet, och jag tog ungen med för att om möjligt med tillhjelp af denna locka den gamla inom skotthåll. Vid boet, som utgjorde en icke så särdeles mjuk bädd af löst sammanplockade hopklämda blad, satte vi ned den lilla fogeln och aflägsnade oss för att afvakta, hvad nu skulle hända. Ungen försökte först att springa efter oss, men då den snart förlorade oss ur sigte, började den att häftigt skrika. Vi hade väl väntat en tio minuter, då vi plötsligt fingo höra kasuarens

stämma, som under vanliga förhållanden ljuder som en aflägsen åska; men nu, då den kallade på sin unge, erinrade den mycket om en kos råmande efter sin kalf. Den hördes allt närmare, snart syntes dess vackra blå och röda hals mellan träden, och dess svarta kropp visade sig. Den stannade, såg sig försigtigt omkring i den täta buskskogen, då ett skott på tjugu stegs afstånd med hagel n:r 3 (engelsk sortering) lade den till marken.

Min svarte följeslagare utstötte ett segerskri och sprang tillbaka till lägret för att skaffa flere, som kunde föra den dyrbara bördan hem. Sex infödingar buro den vexelvis till stationen, der jag strax tog ihop med att flå den. De svarta gjorde sig en festmåltid af köttet, medan skinnet blef en värdefull tillökning för min samling. Det var ett särdeles vackert exemplar af en hane, och man ser sålunda, att denna, åtminstone under den första tiden, tager vård om ungarna. Äggen, hvilkas antal är tre,* läggas nämligen ofta med ganska långa mellantider; vid detta tillfälle fans der en nyligen utkläckt unge, ett nästan färdigrufvadt ägg, och dessutom ett annat ägg, som med största lätthet kunde utblåsas. Ungarna kläckas således icke på en gång, och hanen måste derför vårda dem, allt efter som de blifva färdiga. Sedan dela de gamle förmodligen familjelifvets bördor sig emellan.

Det första exemplaret af denna kasuarart *(Casuarius australis)* sköts här i samma buskskog i slutet af 60-talet.

Det vackraste hos kasuaren är dess ögon, som man icke kan underlåta att beundra; uttrycket deri är utmanande och stolt som örnens. Infödingarne jaga fogeln med tillhjelp af sina tamda dingohundar, som äro i stånd att döda de halfvuxna, ibland till och med de gamla foglarna. Köttet smakar mycket likt oxkött och är särdeles fett. Under regntiden nödgas kasuaren stundom taga sin tillflykt till

* Färgen, som är lindrigt grönaktig, har olika nyanser hos alla tre äggen.

vattnet, der den emellertid visar sig vara en ganska god simmare.

De svarta påstå, att deras händer blifva hvita genom att tvättas i innanmätet af kasuarens mage på den tid af året, då den hufvudsakligen äter en frukt, som de kalla *tobola*. Detta vill jag lemna i dess värde, jag har sett åtskilliga infödingar med hvitfläckiga händer och som påstodo, att fläckarna förskrefvo sig från detta behandlingssätt, men efter all sannolikhet är detta den hos alla folkraser förekommande *vitiligo* eller *levkopathia acquisita*.

ÅTTONDE KAPITLET.

Hyggliga kamrater. — Två nya däggdjur. — Kustbergens stora buskskogar. — Prokuratorpalmen. — Besluter att bo tillsammans med vildarne. — Förväntningar. — Min utrustning. — Tobak är pengar. — »Gevär-ungen.»

Man behöfver icke hafva varit mycket länge tillsammans med australnegrerna, innan man upptäcker en af deras mest framträdande egenskaper, deras gränslösa tiggeri. Ger man något åt en svart, så har han tio andra saker att bedja om, och han skäms icke för att utsträcka sina anspråk i det oändliga, han får aldrig nog. Gåfve man honom också allt, hvad man egde, ville han ändå ha mera. Tacksamhet fins knappast i hans bröst, och vänlighet förmår han icke att sätta värde på. En australneger är i stånd att förråda hvem som helst; blott mycket sällan vågar man hysa tillit till honom. Aldrig bör man låta honom gå bakom ens rygg, utan alltid framför en. Det fins icke en enda, som icke ljuger, när det gäller hans egen fördel. Oaktadt lättja är deras natur, och de således hafva en afgjord motvilja mot att arbeta, kunna de likväl under jagt utveckla en märkvärdig seghet och uthållighet.

Qvinnorna äro australnegerns ödmjuka tjenarinnor eller snarare slafvinnor; sjelf gör han blott hvad som behagar honom och öfverlemnar åt sina qvinnor det arbete, som kan förefalla. Ju flere hustrur han har, dess rikare är han derför.

Australnegrerna odla icke jorden och hafva inga husdjur utom hunden. Då de derför lefva »ur hand och i mun», af växter eller djur, flytta de ständigt omkring för att finna lifsuppehälle och hafva således aldrig något stadigvarande hemvist. Såsom deras lefnadssätt är, så är också deras sinnelag, de äro ögonblickets barn, oberäkneliga; ett beslut fattas hastigt och öfvergifves lika fort. Humoristiskt anlagda, hafva de en öppen blick för det komiska och äro af ett muntert, sorglöst sinnelag, men hysa dock alltid en hemlig fruktan för öfverfall af främmande stammar, ty stammarna äro naturliga dödsfiender till hvarandra.

Hvad som kan brista i personligt mod, söka de att ersätta med allsköns list och slughet; om de genom ett lömskt öfverfall kunna slå ihjäl sina fiender, så göra de det utan skonsamhet. Det angripna partiet flyr, hvar och en har blott tanke för sin egen räddning, ty att bevara sitt skinn är deras enda lag.

Australnegern är menniskoätare. En slagen fiende, vare sig man, qvinna eller barn, ätes såsom den utsöktaste delikatess, de känna intet mera läckert än svart menniskokött. Vid en sådan njutning knytas också vidskepliga föreställningar. Utan att hafva någon som helst afgud eller någon gudsdyrkan, frukta de visserligen för ett ondt väsen, som önskar göra dem skada; men deras föreställningar om denna djefvul äro mycket oklara. Om ett högsta godt väsen hafva de ingen föreställning, likasom de icke heller tro på någon tillvaro efter döden.

Detta är i korthet australnegerns karakteristik, såsom jag lärde känna honom vid Herbert river.

Under min samvaro med dessa vildar fick jag reda på, att på toppen af de förut omtalade kustbergen lefde två däggdjursarter, hvilka jag måste antaga vara nya för vetenskapen. Men det var icke utan många knep och omsvep, som det slutligen lyckades mig att förvärfva denna kunskap.

Det ena af dessa djur kallade de *jarri*. Efter deras beskrifning förestälde jag mig det som en marsupial (pungdjurs-) tiger. Den skulle vara af en dingos storlek, men med kortare ben och lång svans, och betecknades af de svarta såsom mycket vild och arg. Då den förföljdes, klättrade den upp i träden, der de emellertid icke vågade att följa efter den. Genom miner läto de mig förstå, huru djuret vid sådana tillfällen skulle morra och bita dem i handen. Klippfylda trakter vore dess käraste tillhåll, och dess väsentligaste föda skulle vara en liten brun wallaby-art, som förekommer ymnigt i norra Queenslands buskskogar. Dess kött uppskattades icke särdeles af de svarta, och om de händelsevis dödade en jarri, gåfvo de den åt sina gamla qvinnor. I vestra Queensland hörde jag mycket omtalas ett djur, som jag måste antaga vara det samma som här beskrifna jarri, och det var en gång nära, att ett sådant djur skjutits af en officer vid den svarta polisen i samma trakter, der jag nu befann mig.

Det andra djuret lefde också i träden, men födde sig uteslutande af blad. Enligt de svartas utsago var det en känguru, som klättrade i de högsta träden på toppen af kustbergen. Den hade en mycket lång svans och var så stor som en medelstor hund, klättrade på samma sätt som infödingarne sjelfva och kallades *bungari*. Jag antog för säkert, att det måste vara en kängurubjörn *(Dendrolagus)*. Som bekant funnos sådana på Nya Guinea, men hittills hade man icke påträffat dylika djur på den australiska kontinenten.

De flere gånger nämda berg, Australiens Cordillerer, hvilka under namn af *The Great Dividing Range* sträcka sig längs hela kontinentens östra kust, äro i södra delen af Queensland ganska låga, men i norra Queensland skjuta de upp till en höjd af omkring 1,000 m., någon gång högre. De fuktiga monsunerna stryka fram öfver dessa fjäll och falla ned som regn, hvilket i förening med det heta klimatet

frambringar en yppig tropisk växtlighet. Derför äro också dessa berg från foten till toppen täckta med buskskogar af ofantlig utsträckning.

Vid Herbert river och norrut bilda kustbergen ett temligen otillgängligt landskap. Än förekomma der branta stupningar omvexlande med stora stenrös, men öfverallt, der det fans minsta möjlighet för något att fästa rot, hafva under tidens lopp uppvuxit stora träd och buskar, medan kryp- och slingerväxter breda sig som ett täcke öfver marken. Än åter, och det som oftast, stöter man på en terräng, som visserligen är kuperad, men icke särdeles stenig, hvarför der också finnes plats för buskar så täta, att man blott med svårighet, sönderrifven och stucken så att man blöder, förmår att tränga sig fram.

I fjällens buskskogar växer särdeles frodigt en palmart, *(Calamus australis)* hvars fingertjocka stammar, likasom den ostindiska rottingpalmens *(Calamus routang)*, sno sig fram igenom skogen hundratals fot, på sin väg omslingrande träden, stundom sammanfiltade och hopträngda så tätt, att man omöjligt kan komma fram. Stammen och bladen äro besatta med utomordentligt skarpa törnen, som oupphörligt haka sig fast och rifva en, så att man blöder; häraf dess icke särdeles höfliga namn, »prokurator-palmen» *(lawyer-palm)*.

I de lägre regionerna finner man den allmänna australiska palmen samt solfjäderspalmen, äfven benämd dvärgpalm *(Livistonia)*; så kommer den sirliga bananpalmen med sin lifligt ljusgröna färg, och uppemot bergets spets breda vackra trädartade ormbunkar sina härliga blad ut öfver elfvarna i de fuktiga klippdalarna, blandande sig bland den öfriga oändligheten af träd och buskar. Elfvar och små bäckar störta sig öfverallt nedåt fjällbranterna och bilda ofta förtjusande vattenfall, omgifna af frodig buskskog. Här i skuggan af de täta träden, som utestänga solen, är vattnet alltid kyligt och af den mest kristallklara renhet.

Fig. 39. Palmskog.

När man lemnar den egentliga buskskogen bakom sig och kommer upp på toppen af denna höjdsträckning, befinner man sig i ett mera öppet skogslandskap, Leichardts basaltiska tafelland. I början möter man höjder och dalar med likadana buskskogar som nedanför, men icke så täta, emedan prokurator-palmen här är sällsyntare.

I dessa målningsvärda, men så svårtillgängliga buskskogar lefde infödingarne i stort antal, ostörda af den hvite mannen, ty här fins intet guld eller andra skatter, som kunde fresta honom till att underkasta sig alla de besvärligheter, som äro förbundna med ett försök att tränga fram der.

Sedan jag under en längre tid hade utforskat terrängen i stationens granskap, insåg jag snart, att jag måste öfvergifva Herbert vale såsom nattqvarter och söka att komma längre upp i kust-

bergens vilda skogstrakter, der det fans mycket, som lockade mig. Der skulle jag få se infödingarne i deras rena naturtillstånd, icke påverkade af umgänget med de hvita. På förhand syntes det också klart, att här måste finnas många nya djurarter, af hvilka jag med de svartas tillhjelp skulle kunna sätta mig i besittning, och då jag nu hörde dessa två märkvärdiga däggdjur omtalas, blef jag uppfyld af nytt intresse och beslöt att göra allt, hvad som stod i min makt för att komma till dessa trakter.

Att begifva mig åstad utan följe kunde emellertid icke komma i fråga. Jag behöfde ju hjelp för att bära mina saker, och då jag icke hade någon hvit man för detta, måste jag följaktligen välja svarta följeslagare, hvilka också voro de enda, som kunde vara mig till verklig nytta i buskskogarna. En duglig hvit man, villig att följa med, skulle det dessutom vara mycket svårt att få fatt på. Sannolikast var det också, att han icke förstod sig på att behandla vildar, hvarigenom han helt hastigt kunde åsamka oss begge döden. En hvit har svårt att finna sig till rätta i dessa obanade trakter, på samma gång som han knappt skall kunna uppspåra många djur utom med tillhjelp af infödingarne, som här hafva sitt rätta jagtområde. Att taga infödingar i min tjenst, att göra dem till mina vänner och jagtkamrater var det enda jag hade att välja, om jag skulle kunna vinna hvad jag önskade.

Jag beslöt derför att lefva ensam med dem.

Det gälde nu först och främst att finna folk, något som dock icke var så alldeles lätt; ty de »civiliserade» vid Herbert river voro otroligt lata och iddes icke gå upp till dessa fjälltrakter, om hvilka de dessutom hade föga kännedom. Jag måste alltså vända mig till aflägsnare stammar, hvilka lefde närmare de trakter, jag hade gjort till mitt mål. Af de civiliserade svarta hade jag lärt att någorlunda känna infödingarna; jag förstod litet af deras språk och hade

erfarenhet om, huru de skulle behandlas för att blifva mig nyttiga. Jag kände mig derför jämförelsevis trygg, ehuru jag måste tillstå, att jag var i en viss spänning rörande utgången.

Det var något i sitt slag nytt, detta att kampera ute med de australiska infödingarne, hvilka bodde i usla löfhyddor utan husdjur och åkerbruk, vilda och opålitliga som de äro. Ett menniskolif är för dem af så ringa värde, att de icke hysa större betänkligheter vid att slå ihjäl en menniska än vi vid att slå sönder ett glas; förutsatt att de känna sig tillräckligt säkra, är ett stycke tobak eller en skjorta anledning nog för dem att döda en hvit man. Men då jag förestälde mig det högst intressanta lif, jag skulle komma att föra, sköt jag alla andra hänsyn åsido och öfvervann hvarje betänklighet. Nu skulle jag bättre än någonsin få tillfälle att studera dem. Jag skulle tillbringa regn- och solskensdagar tillsammans med dem i deras egna skogar, se dem der utanför inflytelsen af hvarje civilisation, i deras sällskap göra många nya fynd och få anledning till många intressanta iakttagelser.

* *
*

Under loppet af detta och det följande året kom jag att företaga många expeditioner tillsammans med dessa svarta. Jag började med de närmaste stammarna och arbetade mig med deras tillhjelp upp till de aflägsnare, till dess jag slutligen bodde i hyddor tillsammans med australnegrer, som aldrig komma i beröring med någon hvit man.

Min utrustning på dessa expeditioner bestod mest af ungefär 10—12 stycken saltadt oxkött i en säck, omkring 15 kilo hvetemjöl att baka damper af och en påse med socker. I stället för te begagnade jag *de l'eau sucrée*, d. v. s. helt enkelt sockervatten. Det är en kylande, behaglig dryck, i synnerhet om man kan få vattnet så klart och godt som i norra Queensland.

När provianten var uppäten, och den varade just icke länge, emedan den föll infödingarne allt för mycket på läppen, lefde jag på deras kost, hvilken oftast är allt annat än aptitlig. Hade jag blott varit hänvisad till deras vegetabiliska föda, skulle jag hafva dödt hungersdöden, men lyckligtvis hade jag i de stora ödlorna, ormarna, larverna o. d. och dessutom hvad jag sjelf kunde skjuta, någon ersättning för civiliserad föda. Den värsta saknaden erfor jag, då sockret tog slut, ty de medelmåttiga rätter, till hvilka jag var hänvisad, gledo otroligt mycket lättare ned med en sådan tillsats till vattnet. Af stimulerande medel, som jag i de flesta fall anser för öfverflödiga i de tropiska landen, egde jag blott en flaska whisky. Konserver var jag icke uti besittning utaf. Salt förde jag aldrig med mig, och jag likasom infödingarne kände ingen saknad af att umbära det till ägg, ödlor, fisk, ormar, vildt o. s. v.

Tobak var mitt vigtigaste betalningsmedel; dernäst kom min proviant, som infödingarne satte i sig, om de än voro aldrig så mätta. När tobaken tog slut, var det icke fråga om annat än att draga sig tillbaka till stationen. Till och med sådana härligheter som en skjorta eller en halsduk sjönko till den grad i kurs, när tobak saknades, att de knappt hade något värde.

De infödingar vid Herbert river, som icke komma i beröring med de hvita, hafva få behof. Kläder brukas aldrig, icke det minsta spår deraf vare sig vinter eller sommar, och pengar hafva sålunda intet värde för dem. Vatten och, när man slår på stort, honung i vatten är deras enda dryck. Stimulerande saker äro de icke i besittning utaf, derför gör tobak sådan lycka hos dem. De skatta den så högt, att de gerna linda till och med ett litet stycke på en 5—6 cm. längd in i gräs för att sedan njuta det tillsammans med stamförvandter, till hvilka de stå i vänskapsförbund, eller till och med skicka det mot vissa förmåner till en annan stam.

På detta sätt kan bruket af tobak vara kändt inom stammar, som aldrig sett en hvit man. Tobaken tuggas icke, den rökes blott, och de lefva i den tron, att den är bra för alla. Jag har till och med sett mödrar räcka den tända pipan åt det lilla barnet, som bäres på skuldran.

Utom tobak, som jag ständigt utdelade i små portioner, för att den icke skulle falla för mycket i värde, måste jag också föra med mig kritpipor, ty de svarta kunna icke en gång göra sig sådana saker. Det var emellertid lättare att tillfredställa dem, hvad beträffar pipor, ty hela lägret nöjde sig gerna med en eller två, som således gick från mun till mun.

Af husgeråd förde jag med mig blott ett litet med lock försedt bleckämbar, för att hemta och förvara vatten uti, samt en knif, i det att jag af infödingarne lärde mig att tillreda mina rätter på ett mindre vidlyftigt sätt, än ett civiliseradt kök fordrar, så att jag lätt kunde undvara gryta och panna, emedan hunger och ansträngningar gjorde sås och kryddor öfverflödiga. Utom hvad som nödvändigt behöfdes för preparerandet af djur, medförde jag en liten flaska kinin, två innehållande magdroppar och en innehållande ammoniak mot ormbett, hvilket jämte något frätsten (lapis infernalis) utgjorde hela mitt fältapotek. En lätt merino-ylleskjorta, en kulört skjorta, ett par hvita byxor af mollskinn, två par bomullsstrumpor och ett par skor var allt, hvad jag medförde för att byta om med. För natten hade jag en stor dubbel hvit yllefilt att svepa in mig i samt ett stycke mackintosh (regntyg) omkring två meter långt på hvar sida, hvilket jag bredde under mig närmast marken. Jag förde också ständigt med mig en vårrock, som jag kastade öfver mig, när det regnade. Af toalettsaker hade jag blott en tandborste och ett stycke tvål. Mitt hår lät jag växa, tills jag kom till hufvudqvarteret, der uppsyningsmannen, som förr varit fårklippare, manövrerade saxen med sin gamla färdighet.

Ur och kompass lemnades qvar på Herbert vale, ty det var nödvändigt att vara så obehindrad som möjligt. Likasom

Fig. 40.
Qvinna från norra Queensland
(nära Townsville).

infödingarne lärde jag mig att beräkna tiden efter solen, och hvad som brast mig sjelf i förmåga att finna mig till rätta,

ersattes af de svartas märkvärdiga instinkt att öfverallt taga sig fram. En dubbelbössa och en utmärkt amerikansk revolver voro naturligtvis det vigtigaste i hela min utrustning, hvilken, såsom man kan se, var enkel, men jag måste inskränka mina förnödenheter till det minsta möjliga. Infödingarne, som ogerna bära något, ansågo allting för lyx utom provianten och tobaken.

I ännu högre grad än tobak hade bössan och revolvern stor makt öfver dem. Australnegrerna äro nämligen mycket rädda för skjutvapen; sjelfva hafva de icke ens båge och pil, utom dem som bo på yttersta spetsen af kap York, hvilka begagna några klumpiga vapen af detta slag. Inför australnegrer gäller det dock att icke skjuta bom. Man måste träffa allt, hvad man skjuter på, annars förlora de snart respekten för en. Det gör för öfrigt det samma, om det föremål, man skjuter på, är i rörelse eller icke; förvåningen är lika stor, när en opossum skjutes ned från sitt träd, som när den snabbaste fogel fälles i flygten. Vid tillfällen, då jag icke var alldeles säker på mitt skott, aktade jag mig derför väl för att använda revolvern, emedan det, som bekant, är svårt att träffa med detta vapen. De hade dock synnerlig respekt för »bössungen», såsom de kallade revolvern, emedan de menade, att den aldrig upphörde att skjuta, och jag behöfver knappt säga, att jag lät dem behålla denna tro. Som oftast voro de så rädda för »ungen», att de icke tyckte om att vidröra den. Dag och natt satt den i mitt bälte.

Den största svårigheten under alla dessa expeditioner var att anskaffa de nödvändiga följeslagarne bland de lata infödingarne. Min vän Jacky var mig i början behjelplig härmed. På grund af sin styrka och slughet åtnjöt han stort anseende och betraktades derför som den förste i sin stam, så att han genom sitt inflytande var mig ett stöd. Först gälde det att locka ur honom, hvilka som voro de dug-

ligaste jägarne, och så fick jag honom då genom löfte om tobak att antingen sjelf följa mig till vederbörande stam eller skaffa mig någon annan, som var villig dertill.

Det kostade ofta flere dagars arbete att uppsöka dessa menniskor och underhandla med dem. Mycket ofta hände det också, att de öfvergåfvo sitt ursprungliga beslut att följa mig och gingo sin väg, och som de dessutom ständigt ströfvade omkring, måste jag för att åter få reda på dem gifva Jacky tobak och börja från början igen. Men slutligen fick jag en liten skara samlad. I allmänhet ledsagades jag af 5—6 unga män, ibland färre, ibland flere. Ofta följde också qvinnor och barn med, stundom en hel stam. Tåget öppnades af infödingarne, af hvilka en omedelbart framför mig ledde packhästen. Sjelf följde jag efter till häst.

Under de första expeditionerna gjorde vi blott en dagsresa för att komma till foten af bergskedjan. Här slogs läger på ett beqvämt ställe, der det fans nog gräs och vatten för de två hästarna, som icke kunde följa med in i de stora, täta buskskogarna. Deras framben bundos derför samman, hvarefter djuren öfverlemnades åt sig sjelfva under vår frånvaro.

Följande morgon göres allt klart för afresan. Sadlarna och betslen hängas upp i träden, för att de icke skola uppätas af vilda hundar, mina saker fördelas bland infödingarne, och så börja vi uppstigningen uppför den buskbeklädda bergskedjan.

Som det i buskskogarna är lättare att hjälpa sig fram längs en flodbädd öfver stenar och afgrunder än att krypa genom de täta buskarna, hvilkas törnen och skarpa grenar sticka en, så att man blöder, följde vi i allmänhet en fjällflod för att uppnå toppen. Här var min egentliga jagtterräng. Mången gång gjorde vi dock långa turer inåt höglandet, likasom icke heller alla expeditioner började just så som nyss beskrifvits. Mest plägade jag dock rida så långt som möjligt, derefter genomströfva buskskogarna och så

kasta mig in i tafellandet, der buskskogarna, såsom jag förr antydt, uppträda i större och mindre utsträckning dels såsom isolerade partier dels som en fortsättning af de skogar, som betäcka åsarna närmast hafvet.

Hvarje afton slog jag läger och sof då i en löfhydda, bygd alldeles som infödingarnes, blott litet solidare, så att den i regeln gaf mig skydd mot regn. Den uppfördes i stor hast, litet förrän solen gick ned. Några grenar stuckos ned i jorden och böjdes derefter tillsammans mot hvarandra, och ofvanpå detta »skelett» till en hydda lades stora blad, helst af bananen eller af andra palmer, eller också långt gräs. Dörr kom icke i fråga, blott en öppning så stor, att jag i böjd ställning kunde komma in, ty hela hyddan var icke högre än att den räckte mig upp under armarna, när jag stod upprätt.

Sådan är också infödingarnes boning, »*mitta*», lösligt uppförd och blott beräknad för ett kortare uppehåll, samt inrättad efter dessa menniskors nomadiska lefnadssätt. Jag iakttog för öfrigt, att min hydda gjordes så lång, att jag kunde fullkomligt sträcka ut mig och att mitt läger var alldeles vågrätt, något som de svarta aldrig äro så noga med. Det är för dem det samma, om benen ligga högre eller lägre än hufvudet. På begge sidor om ingången till hyddan hade mitt folk sin plats. Här uppförde de ett luftigt tak öfver hufvudet af träd och gräs. Men såg det ut att bli vackert väder under loppet af natten, höggo de blott ned ett träd och lade sig i skygd af detta. Midt emellan oss brann en stor eld.

Hvarje afton, innan jag gick till hvila, plägade jag gå utanför min hydda och fyra af revolvern, både för att påminna mina följeslagare om detta förskräckliga vapen och för att, i fall vi befunno oss på främmande stammars område, skrämma äfven dessa från att angripa mig; denna försigtighetsåtgärd lät jag vara mitt godnatt till dem. Det bör för öfrigt anmärkas, att jag på dessa olika expeditioner aldrig hade alldeles samma följeslagare, ty man bör aldrig

Mitt läger.

låta de svarta lära känna en för väl. I början är det nämligen icke så farligt att kampera med dem, så länge de ha qvar respekten för en hvit man, men så snart de blifvit förtrogna med hans vanor och erfarit, att de icke vedervåga sitt lif genom att umgås med honom, kan han hvart ögonblick vara utsatt för ett lömskt öfverfall. För att jag icke blef ihjälslagen af mitt eget folk, något som de hvita, hvilka jag sedermera träffade, förundrade sig öfver, hade jag i synnerhet att tacka den omständigheten, att de aldrig helt och hållet förlorade respekten för mina skjutvapen. Härtill kom, att jag, åtminstone i början, stod för dem i ett obegripligt ljus, nästan som ett mystiskt väsen, då jag sålunda kunde resa från »land» till »land» utan att bli uppäten, och då mitt största intresse var sådana i deras ögon onyttiga saker som skinn och ben af dödade djur.

Det låg för mig ett utomordentligt skydd i den lyckliga omständigheten, att de inbillade sig, att jag icke sof, och jag tror, att detta var den väsentligaste orsaken till, att de aldrig angrepo mig om natten. Om vintern, då temperaturskilnaden mellan natt och dag är särdeles stor, besvärades jag mycket af kölden och vaknade regelbundet ett par gånger under natten, när vår stora eld slocknade. Allt mitt folk låg då fullständigt naket omkring den slocknade elden, somliga sofvande, andra kunde måhända frysa och emellanåt vakna, men ville i alla fall i det längsta uppskjuta med att gå efter ved, ty det var för besvärligt. Jag brukade då ropa på en af dem; genom löfte om tobak — och jag hade vant dem att lita på mitt ord — lät vederbörande förmå sig att gå ut i den mörka natten och skaffa mera bränsle.

Men genom att sålunda ständigt oroas hade de fått den föreställningen, att »den hvite mannen» alltid var vaken, och de voro, som sagdt, mycket rädda för »bössungen».

NIONDE KAPITLET.

Min första expedition med de svarta. — En natt i skogen. — Fruktan för onda makter. — En fin näsa. — Morgontoalett. — *Maja jari.* — *Borbobi.* — En »svart» riksdag. — Festklädda krigare. — Imponerande drägter. — Sköld och svärd. — Dueller. — Stridsbuller. — »Röst-berättigade» qvinnor. — Rättsbegrepp. — Qvinnorof.

Den första svarte, som Jacky anbefalde mig, hette *Morbora.* Han tillhörde en aflägsen stam, som stod i vänskapsförbindelse med de svarta vid Herbert river, och ansågs af alla för en skicklig jägare. Både han och hans broder *Mangoran* förklarade sig villiga att följa mig. Morbora var kraftig och muskelstark, undersätsigt bygd, knappt 20 år gammal, med ovanligt låg panna. Han kunde icke ett ord engelska och skälfde af ångest, då Jacky förde honom in till mig. Jag gjorde allt för att lugna den svarte ynglingen och fäste mig mer än vanligt vid honom, men märkte snart, att han liksom alla hans svarta bröder sökte att draga fördel af min vänlighet; jag fick dock mycken nytta af honom.

Mager och tunn i motsats till brodern, hade Mangoran ett alldeles djuriskt utseende. Hans mun var stor och räckte nästan från det ena örat till det andra. När han talade, gned han sig med välbehag på magen, som om åsynen af mig kom honom att vattnas i munnen, och han gjorde i det

hela intrycket utaf att ha lust att äta upp en på fläcken. Han visade dock alltid ett leende ansigte, den mask, bakom hvilken alla australnegrer dölja sin förrädiska natur. Utom dessa två hade jag en ung pojke med, som vi kallade »*Pickle-bottle*»; han var en smula »civiliserad» och hade lärt sig några engelska ord, de öfriga två voro *maioll*.

Då vi begåfvo oss åstad, slöt sig Mangorans hustru, en ganska välskapad qvinna, till oss. Vi slogo läger första aftonen vid en bäck under ett kullfallet träd, höggo småbuskar, reste upp dem på båda sidor om trädstammen och gjorde tak af gräs.

Utanför denna sålunda bygda hydda, som jag tog i besittning, lägrade sig mina svarta blott i skygd af några buskar, som de hade försett sig med för natten, det var nämligen vackert väder. Jag släppte lös hästarna, band en pingla om halsen på dem och lät hemta vatten i en bleckbytta, som jag denna gång medförde till kokkärl för köttet. Elden gjordes riktigt stor, emedan vi också skulle baka bröd och derför behöfde mycket aska. Efter dessa förberedande anordningar gick jag ned till bäcken och tog mitt vanliga bad. Så skulle jag laga aftonmåltiden; en af de svarta sändes för att af närmaste stora gummiträd hugga ett stycke bark, på hvilket jag med en bushmans skicklighet knådade degen af hvetemjöl och vatten för den reglementerade runda kakan, damper, hvilken derefter stektes i askan, medan köttet efter alla konstens regler långsamt kokades i bleckbyttan.

Mina följeslagare väntade otåligt på maten, ty den hvite mannens kost är för dem en läckerhet, som nästan står i jämnhöjd med menniskokött. Jag utdelade kött och damper lika bland dem, men jag lade märke till, att de alla, besynnerligt nog, lemnade Mangoran en del af hvad de fingo; i synnerhet gaf Morbora mycket. Hvaraf denna gifmildhet kom, blef mig denna gång icke klart. Mangoran var nämligen en mycket dålig jägare och icke ovanligt stark, hade

också blott *en* hustru, så att hans auktoritet således icke kunde förskrifva sig från de egenskaper, som allmännast medföra inflytande bland stamförvandter. Jag fick sedermera veta, att han som en listig och förslagen karl hade tur med att skaffa menniskokött, och det är ingenting, som i så hög grad som detta skänker anseende bland australnegrerna. Hvad angår förhållandet mellan de två bröderna, upptäckte jag sedermera, att Mangoran var rätt och slätt en svart *Alphonse*. Utan att ega stora kroppskrafter och hiskligt lat, fann han tillvaron behagligare af att göra ingenting och öfverlät åt sin bror att förse detta *ménage à trois* med hvad som behöfdes för dagen.

Maten försvann hastigt i de glupska magarna, och nu ropade man på tobak *(suttungo)* och pipa *(peipo)*. Jag gaf hvar och en af dem ett stycke. De karfvade sönder tobaken med naglarna, rullade den mellan händerna, lade den i pipan och öfverlemnade sig åt sin högsta njutning.

Natten var mörk, men stjernklar. De svarta lågo på ryggen omkring elden, rökande sina pipor, som då och då slocknade, ty tobaken var färsk och rå. Vederbörande reser sig litet, stöder sig mot armbågen och söker smackande att få eld igen. Så lägger han sig åter och njuter tillvaron. Men tobak gör en naturligtvis törstig, i synnerhet när man spottar mycket, och nu vilja de ha vatten; med en åtbörd och ett par ord göra de mig begripligt, att de önska låna mitt bleckämbar. En reser sig och tar ämbaret, en annan rifver upp en lång tåtte af gräs och lindar den omkring ett stycke torrt trä eller bark. Han antänder denna »fackla», och en dylik medtages för hemfärden. Det är icke så mycket för att se vägen, som de vilja ha ljus, när de i mörkret aflägsna sig en bit från lägret, som derför att de äro mörkrädda. Dels äro de förskräckta för sin djefvul, som i synnerhet lär vara i farten om nätterna, dels frukta de för öfverfall af främmande stammar; hela dagen är nämligen austral-

negern glad och lycklig, men när solen närmar sig sin nedgång, blir han orolig till sinnes vid tanken på nattens onda andar, men mest, då han erinrar sig sina främmande grannar, af hvilka han alltid riskerar att bli ihjälslagen och uppäten.

De svarta lågo nu lugna omkring elden. Allt var stilla i naturen, intet ljud hördes utom den ensamma melankoliska pingla, som gaf tillkänna, hvarest hästarna gingo och betade. När infödingarna sofva, ligga de mestadels på ryggen, ibland på sidan, men de hafva aldrig något under hufvudet och ingenting öfver sig om natten. De vakna derför ofta af kölden och vända då den andra sidan mot elden. Eljes pläga de också gerna hålla hvarandra varma, i det att två eller tre lägga sig tätt intill hvarandra med omslingrade armar och ben.

Tidigt den följande morgonen gingo Morbora och jag ut i småskogen, som betäckte en klippig höjd i närheten. Han undersökte flitigt träden och spanade noga ibland orchideerna och ormbunkarna, hvilka växte som parasiter högt uppefter trädstammarna, för att få tag i råttor och pungmöss *(Phascologale)*, och i de nedfallna löfven sökte han efter den sällsynta *jopolo (Hypsiprymnodon moschatus)*. Såsom infödingarne alltid göra, när de ströfva genom skogarna, tog han ofta i förbigående ut ur en remna i berget eller en spricka i trädet en hand full torra qvistar och jord, som han luktade på för att erfara, om något djur hade passerat fram deröfver. Australnegerns luktsinne är i det hela taget i en märkvärdig grad utveckladt. Om honom kan man, utan att tala bildligt, säga, att han »sticker fingret i jorden och luktar sig till, hvilket land han är uti». När han t. ex. gräfver fram en pungmus ur dess hål, så brukar han litet emellan föra en näfve af den uppgräfda jorden upp mot näsan för att komma på det klara med, om djuret är hemma eller icke; han kan sålunda märka, huru han kommer det allt närmare och närmare. Ehuru jag har reda på den

för djuret karakteristiska lukten, var det mig alltid omöjligt att i jorden upptäcka denna.

Morboras färdighet i att klättra i träden var också beundransvärd. Han äntrade upp med ungefär samma lätthet, som vi gå i en trappa, och hvar han än drog fram, voro alla hans sinnen i spänd uppmärksamhet.

Som det icke fans någon prokuratorpalm i närheten, så att han kunde skaffa sig en kâmin till hjelp under klättrandet, måste han reda sig på annat sätt. Han bröt några sega grenar af en buske, gjorde dem lika stora och lade dem bredvid hvarandra, i det han lät bladen sitta qvar. Som grenarna emellertid icke voro så långa som kâmin, kunde uppstigandet icke försiggå på samma sätt som med tillhjelp af denna. De qvarsittande bladen gåfvo visserligen tag, hindrade händerna från att glida af och ersatte derigenom kâmins knutar och större längd; men för att stiga upp i trädet måste han riktigt sätta sig på hälarna och blef sålunda påfallande lik en groda, medan han jämfota hoppade uppåt. Om trädet icke var alltför tjockt, slog han blott armarna kring stammen, utan att begagna den improviserade kâmin, knäppte i hop händerna och hoppade upp i samma kuriösa ställning. Om träden lutade, föll det honom aldrig in att klättra uppåt på knäna såsom en hvit man skulle göra, utan han klättrade på samma sätt som en apa med stor säkerhet och jämvigt på alla fyra.

Ehuru australnegrerna således äro ovanligt skickliga i att klättra, så är det dock en öfverdrift att säga, att denna deras färdighet kan jämföras med apornas. Jag känner också hvita australier, som allt ifrån barndomen hafva vant sig vid att klättra i träden, och som i den konsten kommit lika långt som de svarta.

Efter ytterligare en dagsmarsch kommo vi till en hålväg, som sträckte sig ända till toppen af kustbergen. Här vid foten af fjällkedjan ämnade vi slå läger. Men då dalbottnen

var fyld af en öfverväldigande blomsterdoft, och luften var het, fuktig och febertung, bestämde jag mig för att slå läger litet högre upp, der luften var friskare, ett tillvägagående, som de svarta naturligtvis icke kunde begripa. Jag följde samma regel som eljes, att kampera på en högt liggande terräng för att undgå miasmerna, som frambringa klimatfebern och som blott hålla sig i de lägre luftlagren. Vi måste mödosamt arbeta oss upp för sluttningen för att finna en passande lägerplats, så att mörkret föll på, innan jag kom till ro och fick släppa hästarna, som försvunno i det höga gräset.

Såsom vanligt vaknade vi litet före soluppgången. Vildarna behöfde dock åtskillig tid, innan de mornat sig. När en australneger väckes, är han långt ifrån strax i full besittning af sina sinnen och behöfver ännu längre tid än den råe och obildade hvite mannen för att komma i fullt vaket tillstånd. Det var alltid svårt för mitt folk att efter uppvaknandet komma till rätta, och derefter hade de en mängd förberedelser, innan de voro färdiga att begynna sin dag. De sträcka sig makligt och lättjefullt, gnida sina lemmar, klia sig, sätta sig vid elden och tända på pipan. När de så till sist blifvit riktigt vakna, börja de att göra ett slags toalett. De putsa gerna sin näsa, och det på ett mycket karakteristiskt, om än icke tilltalande sätt. Jag lade denna morgon särskildt märke till Morbora. Han tog en liten rund pinne och förde den upp i näsan, under det han samtidigt rullade den mellan fingrarna, hvarefter det uppsamlade försvann på samma sätt, som man kan få se bland aporna i de zoologiska trädgårdarna. Infödingarne tvätta sig så godt som aldrig. Under den heta sommartiden bruka de visserligen likasom hundarna doppa sig ned i hvarje vattenpuss, som de finna på sin väg, men detta är icke af hänsyn till renligheten, utan blott för att svalka sig. Om vintern, när det är kallt, bada de aldrig. Om de smetat honung,

blod eller något dylikt på händerna, stryka de gerna af dem på gräs, ja, tvätta dem till och med en och annan gång, ibland med sitt eget vatten.

Om morgnarna eller nästan alltid, när de sitta omkring elden, sysselsätta de sig gerna med att rycka ut skägg eller hår ur kroppen. Mycket vanligt är det också att se dem, till och med qvinnor, taga en brand ur elden och med den afsveda håren. Hufvudhåret ryckes aldrig bort, men då och då, när det växer för långt, brännes det utaf med en eldbrand eller skäres af med tillhjelp af ett hvast snäckskal eller en sten; när de komma i beröring med civilisationen, begagna de gerna glasbitar för ändamålet, jag har till och med sett en svart skära af sitt hufvudhår med en temligen slö yxa, som han hade fått låna af en hvit man. Detta är den ans, som deras hår och skägg åtnjuta, utom att det då och då befrias från ohyra, en sida af toaletten, hvilken dock mera betraktas som en gastronomisk njutning. Af loppor plågas icke australnegrerna, men deremot äro de mycket hemsökta af löss, som äro mycket stora, svarta till färgen och af ett annat slag än den allmänna *pediculus capitis*. Dessa förirrade sig ofta till mina områden, utan att dock lyckligtvis finna tillräckliga lifsvilkor på den nya terrängen. Somliga af infödingarna äro fria från dem, men de flesta röja ständigt deras obehagliga tillvaro genom att med bägge händerna eftertryckligt rycka i sitt hufvudhår. Djuren finnas för öfrigt också på kroppen, och man får ständigt se egaren på jagt efter dem, en sysselsättning som på samma gång i bokstaflig mening är en njutning för honom, i det att han rent af — äter dem. De svarta öfva också gerna denna sport på hvarandra till ömsesidig tillfredsställelse, och operationen företages såsom bevis på vänskap och höflighet.

Morbora och jag voro åter ute på vårt håll för att söka efter jarri, och vi följde dalen uppåt till toppen af bergs-

kedjan. Vi hade en ansträngande marsch upp efter de stora stenhoparna, som voro tätt beväxta med krypväxter. Bäst som det var, utbrast han: »Nu komma vi snart till jarri.» Den sofver nämligen om dagen i sådan stenig terräng, och Morbora undersökte oförtrutet hvarje klipphåla på vår väg. Han uttalade med bestämdhet, att der funnes många jarrier *(Komorbori jarri)*, bara vi komme längre upp. Men när vi så slutligen med oerhördt besvär hade arbetat oss ända upp till toppen, föreslog han, att vi skulle gå ned igen, i det han yttrade *maja jarri* (d. v. s. icke jarri). Saken var nog den, att mannen alldeles icke kände till denna trakt. Jag blef ond och uttalade temligen strängt mitt missnöje, hvilket gjorde ett sådant intryck på honom, att han visade sig benägen för att springa sin väg. Hans ansigtsuttryck och hela väsen förändrades plötsligt, så att jag ögonblickligen måste slå an en annan ton. Hade jag visat mig barskare, än jag gjorde, skulle han otvifvelaktigt hafva försvunnit och lemnat mig åt mig sjelf.

Flere gånger stötte vi på några små svarta myror, som lägga sina ägg i träden. Morbora slog på trädstammen med min tomahawk, medan jag höll mina händer under för att taga emot. Hela hopar regnade ned; jag rensade dem på samma sätt som min svarta ledsagare, nämligen genom att kasta dem upp i luften och samtidigt blåsa på dem, hvarvid det lättare smolket skildes från äggen, som stannade qvar i handen. De äro läskande och smaka som nötter.

Då vi kommo tillbaka till lägret, funno vi de öfriga redan liggande kring elden och väntande på att få mat. Något af nytta för mig hade de icke medfört, upptagna som de voro af det enda intresset att fylla sin buk. Det enda, som de hade att lemna mig, var några ömkliga återstoder af honung och hvita larver, läckerbitar, af hvilka de sjelfva fråssat hela dagen. Vi förlade lägret till ett annat ställe i dalen och ströfvade ett par dagar omkring i denna trakt. Men

det visade sig snart, att Morbora, den annars så skicklige jägaren, ingenting fann och följaktligen var främmande i detta »land», medan de öfriga uteslutande intresserade sig för min proviant och för att äta honung och larver, så att jag således insåg, att ett fortsatt uppehåll här skulle vara förspild tid. Mangoran, som var en stor fråssare, luktade ständigt honung, som infödingarna sätta så högt värde på, att de i flere dagar kunna lefva uteslutande deraf; dåsig, i högsta grad opålitlig och dessutom en snyltgäst, som jag endast för broderns skull måste fördraga, gjorde han mig blott skada genom att demoralisera mitt öfriga folk. Då nu också »Pickle-bottle» vid ett tillfälle lät i hastigheten undfalla sig, att bungari icke heller fans här, men att han i ett annat »land» hade sett talrika märken efter dess klor på trädstammarna så tydliga, som om de varit skurna med en knif, beslöt jag mig för att bryta upp så snart som möjligt. Det hufvudsakliga resultatet af denna första tur var derför blott en del goda erfarenheter. Jag återvände till stationen och stannade der ett par dagar, medan jag förberedde mig på en ny expedition till ett annat »land», der infödingarna berättade mig, att jarri och bungari funnos i mängd.

Det skulle hållas ett stort *borbobi* tre mil från Herbert vale. Borbobi är namnet på stridsmöten, der de svarta samlas från många »land» för att genom tvekamp afgöra sina tvister. Som jag hade lust att bevista detta möte, frågade jag Jacky, om jag icke kunde få följa med hans skara, och härför mötte intet hinder.

Vi begåfvo oss allesamman af från Herbert vale frampå eftermiddagen. Tre gånger korsade vi Herbert river; jag red och hade min bössa med mig. Efter hand som vi närmade oss stridsplatsen, mötte vi allt flere små stammar, som hade legat och latat sig hela dagen i den svala småskogen längs floden för att samla krafter till den förestående striden. Alla, äfven qvinnor och barn, slöto sig till oss,

utom en liten flock qvinnor, som stannade qvar vid floden. Jag erfor, att det icke var dem tillåtet att följa med, emedan de hade *menses*. Så vidt jag känner, anse australnegrerna öfverallt qvinnorna vara orena under menstruationen. På vissa ställen af kontinenten blifva de t. ex. afskilda i en hydda för sig, och ingen vill röra något kärl, som de begagna, under det att det hos andra stammar icke tillåtes en qvinna i sådant tillstånd att stiga öfver det nät, som männen hålla på att binda.

Alla voro på bästa sätt utstyrda, ty när de svarta ämna sig till dans eller borbobi, pryda de sig omsorgsfullt. Förberedelserna härtill träffas redan flere dagar i förväg, i det att de gå ut för att uppsöka jordfärger och vax, som förvaras af de mest ansedda i stammen till stridsdagen. På förmiddagen, samma dag borbobi skall hållas, stanna de i lägret och gå icke ut på jagt. Då äro de nämligen upptagna med att styra ut sig. De smörja in sig delvis eller helt och hållet med den röda eller gula jordfärgen; ibland bruka de också måla hela kroppen med en blandning af krossade träkol och fett — liksom om de icke vore nog svarta förut! I regeln äro de icke så noga med, att färgen kommer öfver hela kroppen, om bara ansigtet blir riktigt tillmåladt.

Icke allenast männen, utan äfven qvinnorna, om än i mindre grad, anbringa barocka fält af röd jordfärg och kol tvärs öfver ansigtet. Men en särdeles vigtig sak vid sådana högtidliga tillfällen är, att håret blir ordentligt »uppsatt». Det ingnides med vax, så att det kommer att stå ut i stora tottar, eller får ibland utseende af en enda stor kaka. Icke sällan sticka de dessutom fjädrar in deri; vaxet sitter qvar länge, tills det småningom försvinner genom nötning eller badning. Dessa vaxade kalotter äro skinande, glänsa i solen och gifva dem ett visst »poleradt» yttre. Några af de mest »civiliserade» hade en och annan klädespersedel. Två af dem voro sålunda så lyckliga, att de hade en gammal

skjorta, ett par andra voro klädda i hattar, medan kroppens brokiga färg fick ersätta den öfriga habiten.

Jacky var den mest »välklädda». Hans drägt bestod af ett hvitt, besynnerligt nog, rentvättadt lif af en f. d. fruntimmersdrägt. Hvarifrån han hade fått detta här uppe i landet, var mig en gåta. Som han var starkt bygd, satt denna produkt af civilisationen som en tvångströja högt uppe under armarna på honom, hotande att hvarje ögonblick spricka

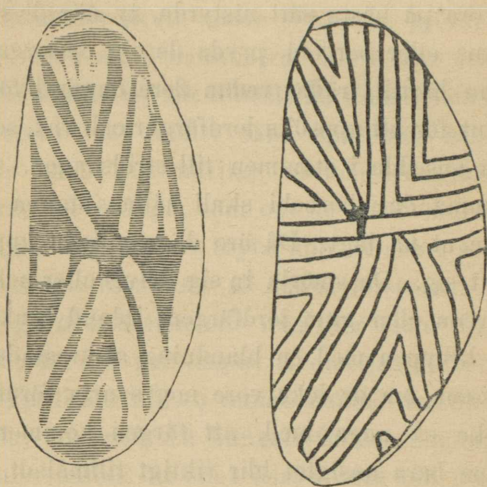

Fig. 41.
Träsköldar från norra Queensland.

bak i ryggen. Majestätisk spankulerade han omkring bland sina kamrater i känslan af att vara högt upphöjd öfver »*maioll*» (pöbeln). Två af infödingarna gjorde sig bemärkta genom att vara gulmålade öfver hela kroppen med undantag af håret. Detta gälde för att vara en mycket imponerande drägt, som skulle vara begåfvad med en särskild förmåga att injaga skräck.

Alla infödingarna voro väpnade. De hade en mängd spjut, stora knippor af nolla-nollor (kastklubbor) och bume-

ranger, förutom sina stora träsköldar och träsvärd. Skölden, som räcker en man till höften och hvars längd är ungefär 2 ½ till 2 ¾ gånger bredden, är arbetad af ett slags lätt fikonträ. Den är oval, massiv och helt svagt bågformig. Midt på framsidan finnes en upphöjning likasom en sköldbuckla. Den inre sidan är nästan rät. När infödingen håller upp skölden framför sig i venstra handen, så är största delen af hans kropp skyddad. Framsidan är på ett groteskt och effektfullt sätt målad med hvita, röda och gula jordfärger, och dervid indelad i fält, som besynnerligt nog äro olika på hvarje sköld och således utgöra egarens vapenmärke.

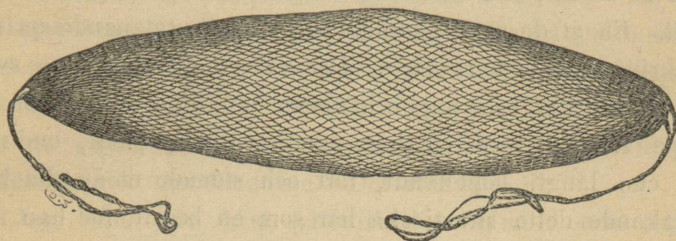

Fig. 42.
Pannband från norra Queensland. ⅓.

Träsvärdet, alltid sköldens nödvändiga tillbehör, är omkring 10 cm. bredt ända ut till spetsen, som är något afrundad, och det räcker i allmänhet en man från foten till skuldran. Det är arbetadt af hård ved, med ett mycket kort handtag blott för *en* hand, och så tungt, att en oöfvad har svårt för att med halft utsträckt arm hålla det i jämvigt lodrätt — den ställning, som de alltid intaga, förr än striden begynner.

Ett par timmar förr än solen gick ned, öfvergingo vi för tredje gången Herbert river och landade vid en brant strand, der det var mycket besvärligt att få upp hästen.

Här uppe på branten öfverraskades jag af att finna en mycket stor, gräsbevuxen platå, hvilken var liksom skapad för en tornering. Tätt framför mig sträckte sig en temligen öppen skog af stora hvitstammiga gummiträd, derefter en stor slätt, och på andra sidan om denna höjde sig åter gummiskog. Vester om slätten flöt Herbert river, och ännu längre vesterut på andra sidan om floden syntes *Seaview Range*, bakom hvars kam solen snart skulle gå ned. På östra sidan begränsades stridsplatsen af en hög ås, beklädd från foten till toppen med mörkgrön småskog, som i aftonbelysningen förtonade sig nästan svart mot gräsets ljusa, friska färg och de hvitstammiga gummiträden. I skogsbrynet gjorde Jackys folk och de vildar, som hade slutit sig till oss på vägen, en kort rast. En af de sist ankomna började att utmanande springa omkring som en rasande. Det var en ovanligt lång svart man (omkring 1,95 m.), och såsom åtskilliga af vildarne här uppe försedd med ett hår mycket likt papuas', omkring 35 cm. långt, hoptofvadt, tätt och stående ut åt alla håll. Skakande detta sitt tjocka hår som en besatt, for han med tillbakaböjdt hufvud och öfverkropp omkring under långa språng och vilda volter, i det han i den ena handen höll sitt stora träsvärd upplyft framför sig och i den andra handen skölden.

Då han hade sprungit tillräckligt för att afkyla sitt vilda krigarmod, stannade han i min närhet. Han var så varm, att svetten droppade ned af honom, och den röda jordfärgen rann i långa strimmor ned utefter hans ansigte. Kring sitt hufvud bar han ett synnerligen vackert pannband, för hvilket jag bjöd honom ett stycke tobak, och ögonblickligen knöt han det af sig och lemnade det åt mig. Det var ett utsökt vackert arbete, liknande den finaste filet-guipure, 7 cm. bredt och förfärdigadt af växtfibrer, hvilka bildade ett fint och regelbundet nätverk. Det hela var färgadt rödt med jordfärg. Två andra, som sågo, att jag gaf tobak för pannbandet,

lemnade mig också hvar sitt, så att jag tillsammans fick köpa tre af dessa värdefulla arbeten (fig. 42).

Emellertid var den eldige krigaren, af hvilken jag köpt det första pannbandet, åter i farten med stora volter. Efter hand blef pratet lifligare, stridslystnaden växte, och alla höllo sina vapen färdiga.

Plötsligt upphof en gammal man ett fruktansvärdt krigstjut och svingade sin spjutknippa öfver hufvudet. Detta verkade som en elektrisk stöt på dem alla; de samlade sig ögonblickligen i en hop, tjöto med full hals, höllo upp sina sköldar i venstra handen och svingade svärd, spjut, bumeranger eller kastklubbor i luften. Derpå störtade de under vilda stridsrop åstad genom gummiskogen och kryssade tre gånger i zig-zag upp mot fienden, som befann sig långt borta på andra sidan slätten. Vid hvarje ny vändning stannade de plötsligt och tystnade ett ögonblick, störtade derpå åter tjutande i väg, tills de efter den tredje kryssningen befunno sig midt på slätten framför motståndarne. Der stannade de.

Jag band min häst på tillbörligt afstånd och följde skyndsamt efter; qvinnorna med barnen ilade också åstad till skådeplatsen.

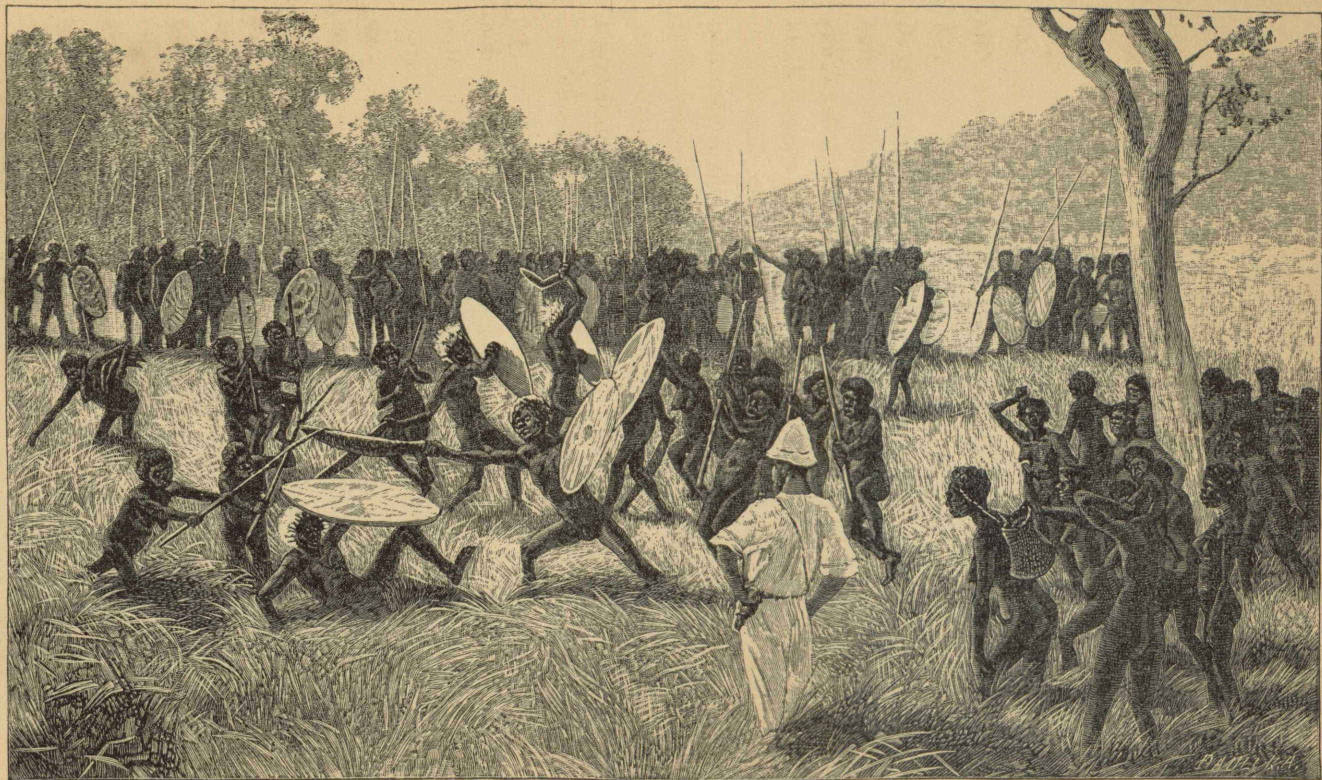
De främmande stammarna stodo hoptals framför sina hyddor, som lågo mycket pittoreskt i skogsbrynet under den småskogsklädda höjden. Strax som de våra gjorde halt, trädde tre af motståndarne utmanande fram med skölden i venstra handen och ett upplyftadt svärd i den högra. Deras hufvud voro tätt besatta med de eleganta gula och hvita nackfjädrarna af den hvita kakaduan; hvar och en hade prydt sig med minst 40 stycken, hvilka voro med vax fästa i håret och gåfvo hans hufvud utseende af en stor aster. De tre männen närmade sig hastigt de våra, i det att de sprungo framåt med långa elastiska språng. Då och då sköto de plötsligt rygg högt upp i luften liksom kattor och hukade sig sedan ned bakom sköldarna, så väl dolda, att

vi sågo blott föga af dem ofvanför det höga gräset. Denna manöver upprepades, tills de hade kommit ungefär 20 m. nära de våra, då de gjorde halt i rak ställning med den stora skölden framför sig och med svärdsspetsen stödd mot jorden, färdiga till strid. På afstånd följde den stora hopen af främmande stammar långsamt bakefter.

Nu skulle envigen börja. Tre man trädde fram ur vår hop och mottogo utmaningen. De öfriga förhöllo sig tills vidare lugna.

Den vanliga utmanande ställningen är, såsom antydt, skölden i venstra handen och svärdet lodrätt upplyft i den högra. Svärdet är emellertid så tungt, att det måste begagnas ungefär som en slägga för att kunna träffa motståndarens sköld med full kraft, och den stridande måste derför, när striden börjar, låta svärdet falla framåt mot jorden, hvarefter han svänger det bakåt och öfver hufvudet mot motståndaren. När den ene har gjort sitt hugg, kommer turen till den andre, och sålunda går det vexelvis slag i slag, tills det slutar med att den ene blir trött och ger tapt, eller hans sköld splittras, i hvilket fall han icke längre anses stridsduglig.

Ännu medan de tre första paren höllo på, började samtidigt flere att strida. Det hela gick oregelbundet till. Men oftast inleddes tvekampen med kastvapen, hvarefter man ryckte hvarandra inpå lifvet och slutade med svärd. Icke sällan afgjordes också saken på afstånd, i det att bumeranger, nolla-nollor och spjut kastades mot sköldarna. Infödingarna äro utomordentligt skickliga i att parera, så att de två förstnämda kastvapnen sällan såra dem. Deremot genomborra spjuten med lätthet skölden och tränga ibland så långt genom den, att de träffa vederbörande, hvilka då anses som stridsodugliga och måste förklara sig för öfvervunna. Alltid var någon framme på stridsplatsen, ofta 7—8 par på en gång, men de stridande vexlade ständigt.

Borbobi.

Qvinnorna uppsamla vapnen, och när en stridsman har flere dueller att utkämpa, förse honom hans hustrur under hela striden med nya vapen; de öfriga qvinnorna stå iakttagande och följa stridens gång med spänd uppmärksamhet, ty det gäller mycket äfven för dem. Mången byter om husbonde den qvällen. Australnegrerna bruka nämligen ofta röfva hvarandras hustrur, och de stridigheter, som deraf uppstå, afgöras vid borbobi, i det att den, som segrar i tvekampen, behåller qvinnan.

De gamla qvinnorna taga också på sitt sätt del i striden. Försedda med samma käppar, som de använda för att uppgräfva rötter, hålla de sig bakom de kämpande. Med begge händerna omfatta de käppen, stöta den hårdt i marken och hoppa upp och ned i vild fanatism. Eggande och hetsande skrika de åt männen, ofta fyra fem omringande en man, och bete sig på det vanvettigaste sätt. Männen blifva mer och mer ifriga, svetten lackar af dem, och de anstränga sig till det yttersta.

Om en af dem blir öfvervunnen, skocka sig de gamla qvinnorna tillsammans och hålla sina käppar skyddande öfver honom för att parera motståndarens svärdsslag, i det att de oafbrutet ropa: »Döda honom icke! Döda honom icke!»

För att icke infödingarna skulle tillräkna mig fientliga afsigter, hade jag i allas åsyn satt min bössa ifrån mig vid stammen af ett nära stående gummiträd, i det jag på samma gång önskade, att de icke skulle anse mig vara obeväpnad. Jag gick fram till stridsplatsen och stälde mig bland åskådarne, som till största delen bestodo af qvinnor. Som kanaken var af främmande ras, kände han sig otrygg och ansåg det rådligast att hålla sig i min närhet. Han hade visserligen fått låna en gammal revolver af Walters på stationen för att dermed ingifva de svarta respekt, men som den var så förrostad och utsliten, att man blott tillfälligtvis

lyckades aflossa ett skott med den, hade han slutligen förlorat all tro på dess förmåga att skrämma.

Med spänd uppmärksamhet följde jag de intressanta uppträdena, som blott varade i tre qvarts timme, men som beredde mig mera nöje än någon scenisk föreställning, som jag öfvervarit. Midt i kampens hetta stod min vän Jacky helt kallblodig i sublimt lugn och kände mer än någonsin sin civiliserade öfverlägsenhet. Det gamla hvita fruntimmerslifvet imponerade tydligen i hög grad på mängden. Bumeranger och kastklubbor hveno kring våra öron, hvilket dock icke hindrade mig från att med det största intresse iakttaga utbrotten af dessa vilda naturbarns lidelser, männens förtviflade kraftansträngningar, den ifver, de unga qvinnorna lade i dagen, och det narraktiga raseri, som hade gripit käringarna, hvilkas skärande stämmor blandade sig med vapenbraket, svärdens dofva slag, kastklubbornas klang och bumerangernas dallrande flykt genom luften.

Här afgjordes alla slags oenigheter och rättsliga tvistemål, icke blott mellan stammarna, utan äfven mellan de enskilda. Man bör icke undra på, att jordens lägst stående folkslag icke försöker att ordna sina tvistigheter på ett mera »parlamentariskt» sätt. Men man kan finna det besynnerligt, att de ålderstigna qvinnorna deltaga så verksamt i dessa striders afgörande.

Med undantag af mord på medlemmar af samma stam betraktar australnegern intet annat än tjufnad såsom brott. Straffet för kränkandet af eganderätten utkräfves dock icke af samhället, utan afgöres man och man emellan. Den bestulne utmanar tjufven till kamp med träsvärd och sköld, och uppgörelsen eger rum dels enskildt, då begge parternas slägtingar tjena som vittnen, dels offentligt vid borbobi, der man mötes till ett antal af 2—300 från olika stammar för att på en gång afgöra alla tvistemål. Den, som vinner i kampen, får rätten på sin sida.

Att röfva qvinnor, hvilka också bland dessa vildar anses för männens vigtigaste egendom, är det gröfsta, men tillika det vanligaste slag af stöld; detta är nämligen det vanliga sättet, hvarpå man skaffar sig en hustru. Derför är qvinnan först och främst orsak till dessa tvistigheter. Äktenskapsbrott, som kallas *gramma* (att stjäla), hör också under begreppet tjufveri.

Mera sällan ger stöld af vapen, redskap och näringsmedel anledning till tvekamp. Jag erinrar mig sålunda icke något exempel på, att vapen stulits. Gäller stölden en obetydlig mängd näringsmedel eller någon annan bagatell, så händer det ofta, att den bestulne icke utmanar vederbörande, utan nöjer sig med att spela rollen af den förorättade, i synnerhet om han i styrka och vapenfärdighet känner sig den andre underlägsen. Så framt tjufgodset icke är uppätet, utan lemnas tillbaka, så är den bestulne nöjd med att ingå förlikning utan duell mot att erhålla en ersättning, t. ex. tobak, mat eller vapen, hvarigenom de strax blifva goda vänner igen.

Till och med om tjufven anser sig för öfverlägsen, tycker han icke om att ha en duell i perspektiv, ömtåliga som dessa menniskor äro för hvarje obehag. Straffet att nödgas kämpa med den förorättade är större för tjufven än man skulle tro, om det också sällan kommer till blodsutgjutelse.

Det är icke blott den fysiska kraften som ger utslaget i dessa rättsstrider, utan äfven vederbörandes slägt spelar en stor roll. Att hafva många starka män på sin sida ger nämligen den kämpande ett moraliskt stöd. Han vet, att hans motståndare icke skall drifva striden till det yttersta af fruktan för hans slägtingar; han kan också lita på, att dessa, när det kniper, skola träda emellan och göra slut på striden, så att han icke blir sårad. Slägtskaps- och vänskapsförbindelser äro således af stor betydelse vid stridig-

heters afgörande bland australnegrerna, om än icke så vigtiga som den fysiska styrkan.

Efter så mycket stridsbuller skulle man vänta att få se fallna krigare, simmande i sitt blod; men slägtingar och vänner passa på, att ingen af parterna lider något svårare våld, hvarför det är mycket sällsynt, att någon blir lifsfarligt sårad. Mangoran hade fått ett lätt sår i öfverarmen af en bumerang och var derför föremål för allas medömkan. Vid nästa borbobi hände det, att en dödades genom att genomborras af ett spjut. Som detta var försedt med hullingar, kunde det icke dragas ut. Hans stam förde honom med sig i tre dagar, innan han dog.

Strax som solen gick ned, upphörde striden. De skildes åt, och hvar och en drog till sitt läger, alla starkt upptagna af dagens tilldragelser. Man sof icke mycket den natten, och pratet var lifligt omkring de små lägereldarna. Såsom resultat af borbobi hade redan försiggått flere familje-revolutioner; män hade förlorat sina hustrur, och qvinnor hade fått nya män. I den kyliga morgonstunden fortsattes duellerna; derpå skingrades skarorna, i det hvar och en drog tillbaka till sitt eget »land». Medan jag uppehöll mig vid Herbert river, egde borbobi rum fyra gånger med tre, fyra veckors mellanrum under månaderna från november till februari, alltså under den hetaste tiden. Om vintern hållas inga sådana stridsmöten.

TIONDE KAPITLET.

Australnegerns utseende i olika delar af kontinenten. — Barnsbörd. — Cicatricer. — Min packhäst i fara. — Spår efter bungari. — En märklig lekfogel. — De svarta i regnväder. — Eld i den våta buskskogen. — Honung. — En fläkt från civilisationen. — Postbudet.

Eftersom naturförhållandena i Australien äro så olika, hvilket man ju kan vänta sig på en så stor kontinent som denna, arta sig äfven infödingarne olika både i kroppslig och andlig utveckling. Mr B. Smyth anser till och med, att australnegrerna i vissa delar af landet skilja sig till kroppsbyggnad och färg antagligen lika mycket från hvarandra som innebyggarne i England, Tyskland, Frankrike och Italien. I det följande kommer jag att väsentligen hålla mig till infödingarne vid Herbert river.

Sydliga delen af Australien är både med hänsyn till naturbeskaffenhet och klimat så olika det tropiska norden, att infödingarnes lefnadssätt också blir olika. I den sydostliga delen är födan väsentligen animalisk och längre norr ut öfvervägande vegetabilisk. Detta utöfvar åter inflytelse på deras kroppsbyggnad. De, som bo nära vatten och hafva tillfälle att skaffa sig fisk utom vildt och annan animalisk föda, äro kraftigare bygda än de, som måste nöja sig med ormar, ödlor och den oftast svårsmälta växtfödan, hvars näringsvärde dessutom i regeln är ofantligt ringa. Jag har funnit de starkaste och kraftigaste svarta i det inre af

Queensland vid Diamantina river, der, såsom förut nämts, till och med qvinnorna äro storväxta och muskulösa. Enligt pålitliga meddelanden eger samma förhållande äfven rum med infödingarne vid Boulya och Georgina river längre åt vester. I Queenslands kustlandskap föreföllo de mig mindre till växten och mera spädlemmade. Andra påstå emellertid, att de kraftigaste infödingarne finnas vid kusterna.

Längre söderut i Australien är klimatet kyligt, hvarför infödingarne nödgas skydda sig mot kölden medels täcken af opossumskinn, hvilket icke behöfves i den nordligare delen af kontinenten, der de vandra nakna omkring både vinter och sommar. I det hela taget är kampen för tillvaron hårdare söderut, men till ersättning nå de också här en högre intellektuel utveckling.

Infödingarne i en del af Australien hafva sålunda räkneord intill fyra eller fem, på andra ställen blott till två eller tre. Under det att infödingarne vid Herbert river hafva högst tarfliga och förvirrade religiösa föreställningar, tror man sig hafva i den sydostliga delen af kontinenten upptäckt hos enstaka stammar till och med en treenighetslära, som öfverraskande liknar den kristna religionens, likasom det ingenstädes i hela Australien finnes någon afgudadyrkan. De svarta i den nordvestliga delen af kontinenten berömmas för att vara både ärliga och arbetsamma och användas af nybyggarne till så godt som allt slags arbete på stationerna; i den öfriga delen af Australien äro de alldeles motsatsen, svekfulla och loja.

På grund af dr Topinards undersökningar kan man uppvisa två skiljaktiga typer bland Australiens infödingar. De, som tillhöra den lägre, äro små och svarta, hafva vågigt hår, svag muskulatur och framstående kindpartier. Den högre stående typen deremot utmärkes genom större kroppslängd, slätt hår och en mindre dolikocefal hufvudform. Detta stämmer också öfverens med resandes berättelser. I alla

Fig. 43.
Qvinna från Maryborough, mellersta Queensland.

händelser är det otvifvelaktigt, att norra Queenslands stammar äro underlägsna dem, som finnas i kontinentens södra del, och man har äfven uppstält den teorien, att denna högre stående ras, som väsentligen bebor den sydliga delen af Australien, har varit ett eröfrande folk, som underkufvat och undanträngt de svagare till den nordliga delen.

I nya Syd-Wales är stammarnas kroppslängd i medeltal temligen betydlig och uppnår europeens (1,58—1,69 m.). Vid Murrumbidgee äro infödingarne af medellängd. Vid Lake Torrens uppnå de, enligt hvad Stuart berättar, blott en längd af 1,13 m., under det att medellängden i det inre af landet går upp till 1,80 m. Under min vistelse vid Diamantina river hörde jag talas om en svart man vid Mullagan (25 mil vester om Georgina) som var mer än två m. lång (ungefär 7 eng. fot). Han var mycket känd på stationerna der borta och dog kort före min ankomst. Men i kustlandskapen längs östra sidan af Queensland äro menniskorna små. Uppe vid Herbert river var kroppsutvecklingen förvånande ojämn. Medan få eller ingen kunde kallas korpulent, voro många vid godt hull och ganska välskapade, om än med något kort hals. Andra åter voro späda och magra.

Det mest i ögonen fallande i en australnegers ansigte är den låga, bakåtlutande pannan och det starkt framskjutande partiet öfver ögonen, som skulle tyda på en god uppfattningsförmåga, något som de också kunna sägas hafva. Ögonen äro uttrycksfulla, till färgen mörkbruna, ofta med ett skimmer af mörkblått; det hvita är smutsgult och starkt blodsprängdt, hvilket ger dem ett vildt utseende. Näsan är platt och trekantig, i det att den är smal uppvid roten, hvarigenom ögonen komma att sitta tätt bredvid hvarandra. Den köttiga delen af näsans skiljevägg är särdeles i ögonen fallande och starkt utvecklad. Infödingarne pläga borra hål i den, och häri anbringas såsom prydnad en pinne, helst gul till färgen. Mitt folk, som naturligtvis saknade både fickor och pipfodral,

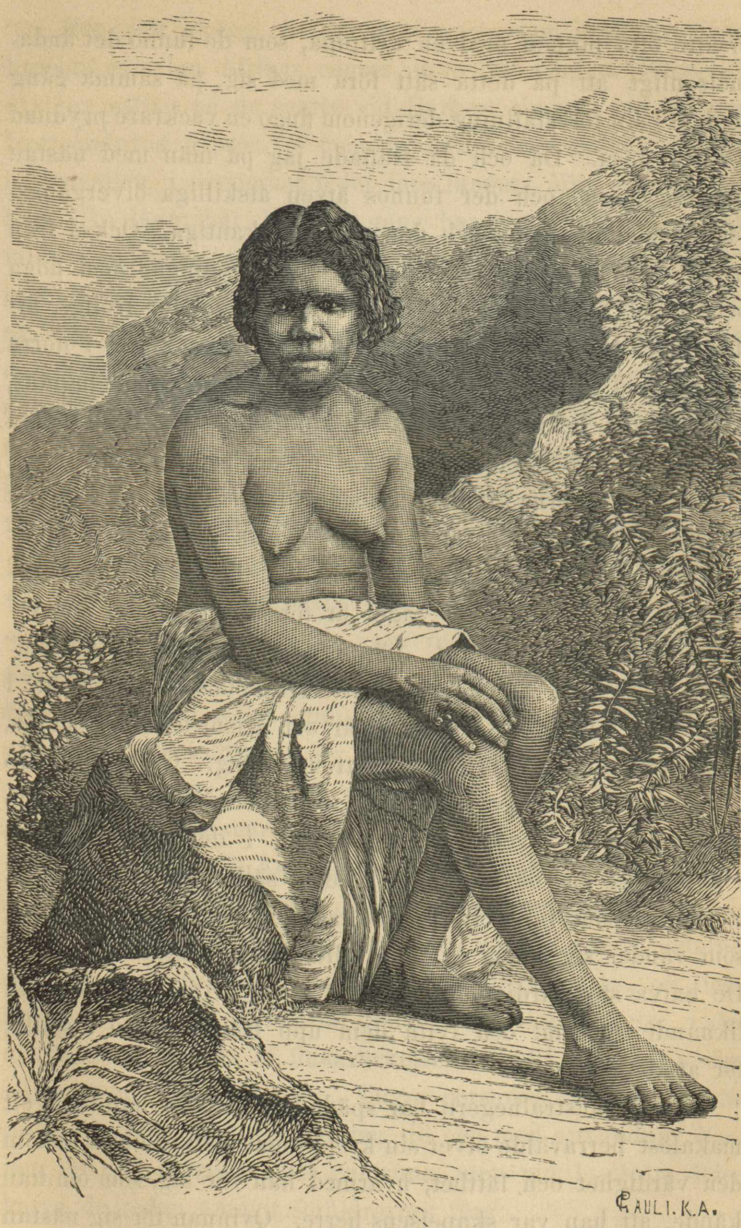

Fig. 44.
Ung flicka från Maryborough, mellersta Queensland.

ersatte ofta pinnen med en kritpipa, som de funno det ändamålsenligt att på detta sätt föra med sig, på samma gång som de i sin föreställning derigenom fingo en vackrare prydnad för sin näsa. Då och då träffade jag på män med nästan romersk näsa, och der funnos äfven åtskilliga öfvergångsformer mellan denna och den platta trekantiga. Också från nya Syd-Wales har jag hört omtalas infödingar med höga och något böjda näsor. Jag skulle anse det för troligt, att den stora form af dessa, som man stundom finner i norra Queensland förskrifver sig från en blandning med papuas, hvilka, som bekant är, sätta sin stolthet i sina näsor. Den ojämna kroppsväxten tyder också på det samma.

Australnegerns kindben äro starkt framskjutande, munnen är stor och öppen, oftast ful; de svarta vid Herbert river brukade dock hålla ihop den, hvilket förbättrar deras utseende, som i det hela taget är fördelaktigare än hos infödingarne längre söderut. Läpparna äro rödblå, hakan temligen kort och tillbakaskjuten. Muskelutbildningen är i allmänhet ringa, särskildt äro lår och armar temligen smala, men härifrån har jag dock sett undantag. Qvinnorna äro alltid kobenta, något som man också ofta finner hos männen, ehuru i mycket mindre grad, i det att deras ben i allmänhet äro nästan raka, mycket sällan starkt hjulbenta. Fötterna, som i regeln äro stora, lemna efter sig ett spår, som vänder sig något åt sidan eller också nästan rakt fram. De hafva stor färdighet i att med tårna gripa om spjut och liknande föremål och lyfta dem upp från marken i stället för att böja sig.

Ehuru australnegern har späda lemmar, har han dock ett makalöst herravälde öfver sin kropp; man kan afundas honom den värdighet och lätthet, hvarmed han rör sig, som om han kände, att han var skapelsens herre. Qvinnan för sig nästan som en drottning; hon har icke heller ett så vildt utseende som mannen.

Hår och skägg, hvilka äro svarta som beck, äro icke krusiga som hos Afrikas negrer, utan lätt vågiga. Slätt hår såg jag sällan på de svarta vid Herbert river — jag antager blott omkring 5 proc. — men det är annars temligen allmänt i Australien, i synnerhet i det inre landet. Män och qvinnor bära lika långt hår, blott en gång har jag sett en man med vildt utstående hår såsom hos papuas. Kroppen har i allmänhet en tunn hårbeklädnad. Vid Herbert river hade åtskilliga gamla män ganska riklig hårväxt på bröstet och delvis på rygg och armar. Detta har jag aldrig sett hos qvinnorna. Skägget växte tunnt på de svarta vid Herbert river, och de få skäggstrån, som funnos, rycktes ständigt ut. Men i det öfriga Australien får man icke sällan se män med mycket vackert skägg, som de dock sjelfva icke anse för någon prydnad. I nya Syd-Wales lär det till och med finnas qvinnor med riklig skäggväxt. Hår och skägg är icke hos australnegern groft och skulle vara vackert och glänsande, om han vore litet mera renlig. Vid Balonne river i Queensland finnes en familj (icke stam), hvars medlemmar äro alldeles utan hår. Snöhvitt hår ser man ibland på gamla personer, men albinos har man, så vidt jag vet, aldrig funnit bland Australiens infödingar.

Infödingarne i Australien kallas svarta *(blacks)*, men de äro mestadels, således också vid Herbert river, chokladbruna, hvilket faller mest i ögonen, när de under badning dyka ned under vattnet. Man kan tydligt märka, att hudfärgen i ansigtet förändras under stark sinnesrörelse, i det att de t. ex. blekna af förskräckelse, det vill säga, att huden antager en gråaktig färg. Yngre personer, hvilkas hud är tunn och genomskinlig, har jag till och med sett rodna. Barnen äro vid födelsen ljust gulbruna, men vid 1—2 års ålder hafva de redan antagit föräldrarnes färg.

Man kan icke säga annat än att rasen är ful, om också ansigtsuttrycket hos de flesta alldeles icke är obehagligt, i

synnerhet när deras uppmärksamhet på ett eller annat sätt väckes. Då och då kan man verkligen träffa på vackra individer, mest kanske bland männen, som i allmänhet äro mera välskapade än qvinnorna. De sistnämda ha spädare lemmar, vanligtvis stor mage och långt nedhängande bröst, hvilket hufvudsakligen beror derpå, att de arbeta strängt, lefva af osund växtföda och gifta sig tidigt. Men äfven bland qvinnorna har jag ett par gånger sett »skönheter», nämligen i det vestliga Queensland. Händerna voro små, fötterna nätta

Fig. 45.
Äldre man från Herbert river.

och välformade och med en vrist så hög, att man måste fråga, hvarifrån de i all verlden fått detta aristokratiska skönhetstecken. Deras figur var oklanderlig, och huden, såsom förhållandet är med unga qvinnor, fin och sammetslen. När de så smålogo och visade sina vackra, hvita tänder, och ögonen tittade kokett fram under det vågiga håret, som på modernt sätt ligger ned i pannan, kan man nog förstå, att det ibland kan talas om skönheter äfven bland Australiens infödingar. Vid Herbert river såg jag aldrig någon

vacker flicka, men ungefär 70 mil vesterut uppe i höglandet träffade jag deremot på en ung välväxt qvinna, som hade

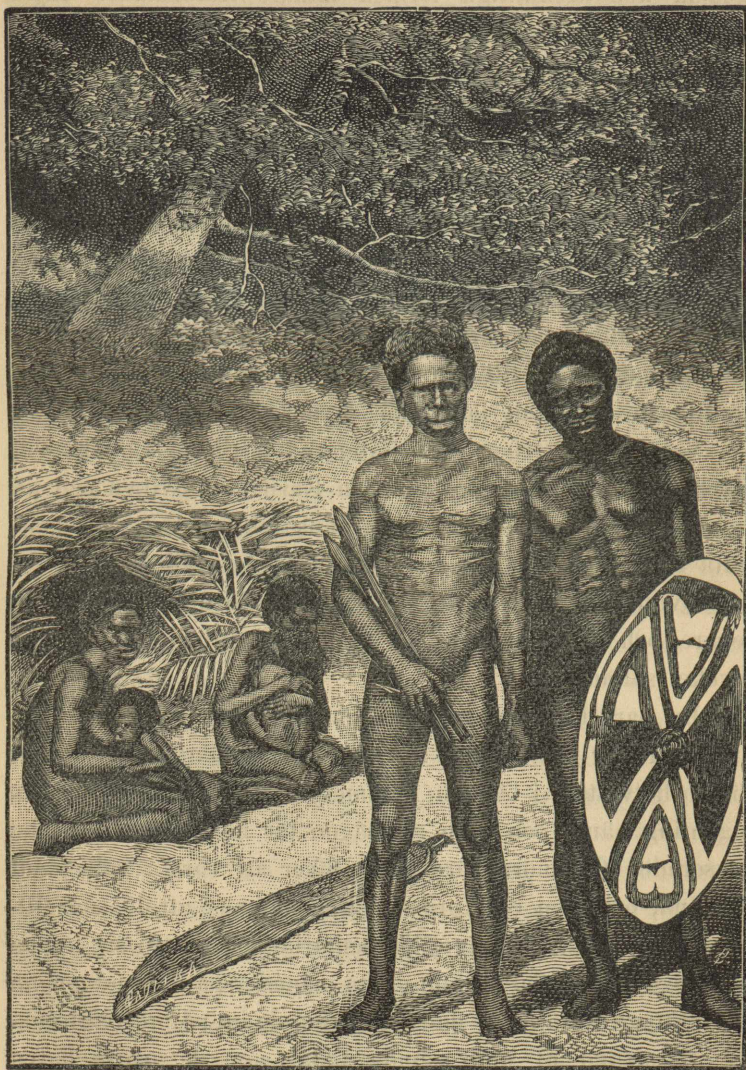

Fig. 46.

Grupp af infödingar från Herbert river.

ett märkvärdigt regelbundet ansigte med vackra ögon och en välbildad näsa, hvars nedre del var smalare än vanligt, hvarigenom den trekantiga formen mindre framträdde. Eljes måste jag tillstå, att jag bland menniskor aldrig sett något fulare än de gamla qvinnorna, sådana de sitta sammankrupna kring elden, kliande sina magra lemmar. Af muskler fins icke mycket qvar, magen är stor, huden rynkig, håret grått och tunnt, ansigtet mycket frånstötande, i synnerhet som ögonen äro nästan försvunna. Qvinnorna åldras tidigt och uppnå på grund af det tunga lif, de föra, icke samma ålder som männen, hvilka blifva något öfver 50 år gamla. Männens ålder har antagits på vissa ställen i det inre af Queensland uppgå till och med till 70—80 år, medan i den nordligaste delen af landet få sägas lefva längre än 40 år.

Vid Herbert river äro qvinnorna talrikare än männen, likaså hos stammarna sydvest om Karpentaria-viken och på andra ställen, men enligt noggranna iakttagelser eger motsatta förhållandet rum i en stor del af Australien.

Qvinnorna föda barn först vid 18—20 års ålder, ibland senare, och få sällan flere än 3 till 4. Tvillingar förekomma mycket sällan.

En barnsbörd tyckes icke genera modern mycket. Hon aflägsnar sig ett stycke från lägret, och när barnet blifvit födt och tvättats i bäcken, kommer modern tillbaka, som om ingenting händt och utan att någon tar minsta notis om det passerade. Qvinnorna äro stolta öfver att vara i välsignadt tillstånd, och som ett kuriosum kan nämnas, att de, som tillhöra stammarna upp emot Karpentaria-bugten, tro sig kunna förutsäga den nyföddes kön några månader på förhand genom att iakttaga antalet af de ringar, som de ha på bröstvårtorna.

På grund af den osunda föda, som de svarta hafva att tillgå, afvänjas barnen mycket sent, och det händer till och med, att ett barn diar tillsammans med sin nästa broder eller syster.

Tillfällen, då modern dör under barnsbörden, gifvas nog, men mycket sällan. Storkens budskap uppfattas icke alltid såsom en glad tilldragelse. Barnamord är derför allmänt i Australien, i synnerhet om det är ondt om mat, och under sådana omständigheter äta de till och med upp sjelfva barnet. De känna sig under sitt ständigt kringflackande lif besvärade af flere barn, och särskildt är det männen, som icke gerna se, att qvinnorna, som anskaffa mycken föda och måste utföra allehanda arbete åt dem, äro besvärade med många barn. På vissa ställen skär man till och med bort bröstvårtorna för att hindra qvinnorna från att uppföda barnen.

Den starka lukt, som i hög grad följer med de svarta, gör ett något olika intryck mot lukten af en orenlig hvit man. Man kan icke heller draga i tvifvelsmål, att med de svartas personer är förenad en egendomlig lukt, som gör boskap, hundar och hästar oroliga, när de komma i infödingarnes närhet, till och med om dessa icke äro synliga, hvilket ofta har räddat upptäcktsresandes lif. Utdunstningen är sålunda ganska stark och dessutom äfven blandad med lukt af smuts, rök, jordfärger och dylikt, hvarmed de ständigt insmörja sig.

Australnegrernas stämma är nog välljudande, om också ofta hes, och häntyder på musikalisk begåfning. Den är både hos män och qvinnor hög; en basröst är sällsynt, likaså falsettoner.

Infödingarne äro lika förtjusta i att utsira sin kropp som någonsin en matros, men de göra det på ett rått och groft sätt och bruka för ändamålet en hvass sten eller ett snäckskal, med hvilka primitiva instrument de skära parallela linier tvärs öfver bröst och mage. För att hindra såren från att gro igen strö de oupphörligt under ett par månaders tid kol och aska i dem, hvarigenom dessa slutligen skjuta upp i svällande strimmor; ibland låta de också myror spatsera omkring i såren för att nå samma resultat. I skuldrorna

göras inskärningar på liknande sätt i nedåt löpande, ungefär 5 cm. långa linier, ofta så djupa, att infödingarne se ut, som om de vore utstyrda med epålettfransar. Med tiden blifva dessa egendomliga linier, som hos de unga männen äro mycket framträdande och så tjocka som ett lillfinger, otydliga, så

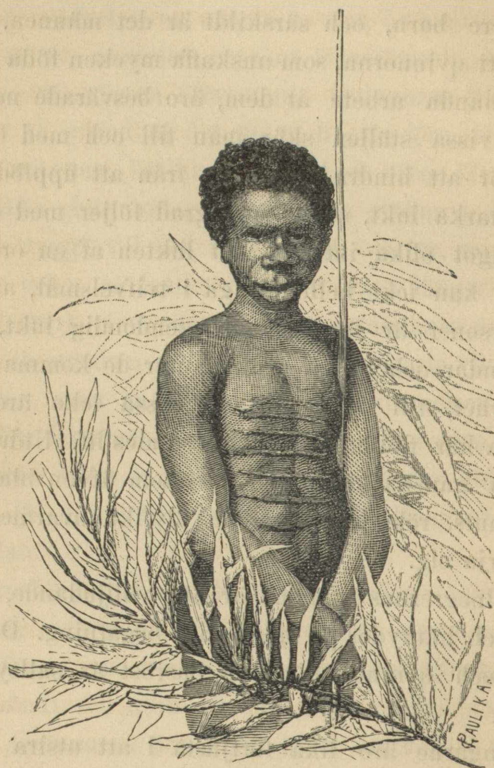

Fig. 47.

Ung gosse från Herbert river.

att de hos de gamla männen nästan försvunnit. De beteckna alltid en viss rangordning, och det är åldern, som här är afgörande. Unga gossar under en viss ålder tatueras sålunda icke, men med tiden få de åtskilliga tvärstreck öfver bröstet och magen. Efter hand ökas streckens antal, och till

slut, när han är fullvuxen, skäres en halfmånformig linie kring bröstvårtorna, så att halfmånens horn vända sig utåt på detta sätt:) (. Detta yttre tecken till att gossen är manbar gifves honom under vissa högtidligheter, och de hudremsor, som efter hand falla från såren under läkningen, uppsamlar han i en liten korg (fig. 48), hvilken derefter bäres en tid kring halsen, tills han en dag kastar dess innehåll ut i skogen, »gifver det åt djefvulen», såsom det kallas. Detta är också det enda spår till kult, som jag funnit hos de svarta vid Herbert river, i det att de sannolikt betrakta detta som ett slags offer för att afvända ett ondt väsens vrede. Från den stunden är det den unge mannen tillåtet att äta hvad som helst; han har nämligen hittills måst afhålla sig från vissa rätter såsom ål, stora ödlor och dylikt. Gossens öfvergång till att vara fullvuxen betecknas icke här som mångenstädes annars i Australien dermed, att man beröfvar honom en af framtänderna.

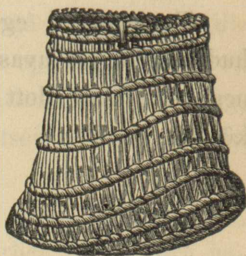

Fig. 48.
Liten korg, som bäres om halsen. (Herbert river.)

Förutom dessa värdighetstecken har mannen också andra linier, som äro mera afsedda till prydnad och i synnerhet finnas på armarna. Det är i sådant fall raka, korta, parallela linier gruppvis tvärs öfver armen, och såren få gro igen, så att de icke framträda mycket tydligt. Ett och annat djupt snitt anbringas äfven här och der på rygg eller skulderblad.

Ansigtet har jag aldrig funnit vara försedt med någon som helst inskärning.

Det är blott männen, som dekoreras med ofvannämda värdighetstecken på bröst, mage och skuldror; qvinnorna är sådant icke medgifvet. Inskurna linier och streck till prydnad är det också egentligen blott mannens företrädesrättighet att hafva, emedan det icke anses passande, att qvin-

nan pyntar ut sig mycket. Hon måste derför nöja sig med några klumpiga streck öfver brösten, armarna och ryggen. Hon sätter dock mycket värde på att hafva de ornament, som äro henne medgifna, och den ömtålighet, som i allmänhet utmärker australnegrerna, märker man ingenting af, när det gäller kroppens utsirande. Jag såg sålunda en gång två qvinnor sysselsatta med att skära märken i hvarandras armar med tillhjelp af ett stycke glas. Dessa märken bestodo af korta parallela streck utefter armen, af samma sort som äfven männen använda, men det såg icke ut, som om denna operation generade dem det minsta, emedan de samtidigt njöto af sina pipor.

Tatuering i egentligaste mening genom att punktera huden med ett hvasst föremål förekommer icke hos australnegrerna, utan blott detta ofvan beskrifna sätt att rispa upp köttet.

Samma morgon, som borbobi afslöts, anträdde jag min nya expedition, i det jag begagnade tillfället att skaffa mig folk nu, då så många svarta voro samlade. Utom dem, jag hade med mig på första turen, fick jag tre nya ledsagare. Vi skulle åstad till ett annat »land», der jarri och bungari voro talrika. Trötta efter gårdagens ansträngningar och derför mer än vanligt dåsiga, föreslogo mig de svarta upprepade gånger att slå läger, ehuru vi blott hade tillryggalagt några få mil. Vi gingo emellertid uppåt långs stranden af en stor fjällflod och passerade på vägen en af de svartas öfvergifna lägerplatser, der Pickle-bottle nödvändigt ville stanna. Jag gjorde honom uppmärksam på, att »solen ännu var stor», och att man här hvarken kunde finna jarri eller bungari, hvaremot han invände, att det just här fans många sådana, och att det här var bra att äta.

Han kom naturligtvis i dåligt humör, då jag icke gaf efter för hans benägenhet att lata sig, men fortsatte dock marschen, i det han såsom den mest »civiliserade» och den, som hade bästa kännedom om terrängen, ledde min packhäst. I stället för att nu draga uppåt den östliga fjällbranten, der det såg lättast ut att komma fram, förde han oss längs den skummande fjällfloden, hvars bädd blef allt smalare och hvars stränder blefvo allt brantare, ju längre vi ryckte framåt. Jag litade dock på Pickle-bottle såsom förare, tills passet slutligen blef så trångt, att det var omöjligt att tränga fram längre. Nu förstod jag, att han ville drifva igenom sin vilja och få mig att slå läger på det ställe, som han hade föreslagit. Jag hade intet annat val än att gå samma väg tillbaka för att finna ett beqvämt ställe för uppstigandet. Med stor möda fick jag hästarne vända, men denna gång red jag, förargad öfver försinkandet, sjelf i spetsen och gaf skaran befallning att följa mig.

Då och då såg jag mig tillbaka för att förvissa mig om, att jag hade dem allesammans i min närhet. Men huru bestört blef jag icke, då jag vid en krökning af vägen fick sigte på Pickle-bottle och packhästen uppe i stenhoparna icke långt från det ställe, der vi hade vändt. Då han nämligen såg, att jag var fast besluten att begifva mig vidare, ville han bespara sig den långa omvägen och hade beslutit att klättra med djuret rakt uppför den höga, branta sluttningen, i det han, såsom den allmänna tron är bland de svarta vildarne, antog, att en häst kan komma fram öfverallt lika bra som en menniska. Just som jag såg honom i färd med att föra hästen öfver toppen på branten — dess framben hvilade redan på kanten — miste den fotfäste i de lösa stenarna, förlorade jämvigten och kom med full packning rullande långsamt ned för sluttningen som en tung mjölsäck. I stor spänning väntade jag hvart ögonblick, att den skulle stanna. Men den rullade och rullade det ena hvarfvet efter

det andra, ända tills den kom ned till flodbrädden, der den lyckligtvis blef liggande utan att falla i.

Pickle-bottle och de andra svarta voro som bortblåsta. Då de förstodo, att jag skulle bli ond, fruktade de, att jag skulle skjuta dem, och försvunno i buskskogen. Jag ropade på dem i en lugnande ton och gaf mig strax i färd med att upplösa packningen. Försigtigt tittade de fram bakom träden för att noggrannare undersöka stämningen, fattade snart mod och kommo fram till mig. Jag såg nu till min stora glädje, att hästen, otroligt nog, hade sluppit undan med några obetydliga skråmor; icke ett ben var afbrutet. Sedan vi fått den upp på benen och badat den i floden, skakade den på sig, frustade och tycktes befinna sig jämförelsevis väl efter den misslyckade fjällturen.

Vi fortsatte färden och Pickle-bottle var nu medgörligare. »Icke tobak i dag, Pickle-bottle», antydde jag åt honom, en hotelse, som gjorde honom mycket samvetsgrann. Han fann nu med stor lätthet den rätta vägen för uppstigandet, och vi följde ännu under ett par timmar en af de svartas stigar uppöfver höjderna. Buskskogen stod tät på båda sidor, och fjällen slöto sig mer och mer tillsamman, tills landskapet plötsligen vidgade sig till en bred, högt liggande fjälldal med gräsbevuxna slätter på bottnen och småskogklädda åsar rundt omkring. Här slogo vi läger nära invid floden. Der fans nog af gräs åt hästarna, ty trakten var mycket fruktbar och aldrig använd till bete.

Denna lägerplats begagnade vi nu såsom utgångspunkt för flere utflykter i de kringliggande buskskogarna. En dag visade mig de svarta några spår efter bungari på en trädstam. Nu hade jag visshet om, att djuret fans, och beslöt att icke ge tappt, förrän jag fick döda det. Jag anade visserligen icke då, huru många besvärligheter förestodo mig, och att jag skulle ströfva omkring i tre månader, innan det lyckades mig att få tag i något. Spåren voro gamla, men

ännu mycket tydliga, så att man icke kunde taga miste på dem.

Under en af dessa utflykter till toppen af fjället hörde jag i den täta buskskogen en fogel sjunga mycket ihållande och kraftigt. Jag närmade mig försigtigt och sköt fogeln, som satt på marken. Den hörde till de förut nämda *bower-birds* eller lekfoglarna och hade en grå, ytterst anspråkslös fjäderdrägt och en storlek som den allmänna grå trasten *(Scenopæus dentirostris)*.

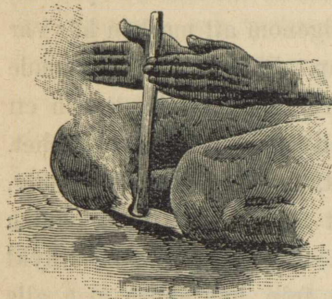
Då jag tog upp fogeln, väcktes min uppmärksamhet af en frisk grön löfmatta på den svarta mullen. Det var dess lekplats, som under de täta buskarna bildade en fyrkant, omkring en meter på hvar sida, derigenom att marken här var frigjord från gammalt löf och skräp. På denna fint putsade plats hade fogeln lagt några stora friska blad, ett och ett vid sidan af hvarandra, med temligen stor regelbundenhet, och här alldeles i närheten var det, som han satt och sjöng, tydligen ytterst lycklig öfver sitt arbete. Så snart bladen vissna, ersättas de strax med nya. Jag såg på denna utflykt tre sådana lekplatser icke långt från hvarandra, och alla hade de friska blad, märkligt nog af samma slags träd, medan en stor hop redan torra och använda lågo kastade åt sidan. Det tyckes, som om den äfven bortskrapar mullen, hvar gång den byter om blad, för att alltid hafva en svart botten, hvarigenom de gröna bladen taga sig bättre ut. Kan man tvifla på, att denna fogel har skönhetssinne?

Den förekommer temligen allmänt. Sedan fann jag den flere gånger på toppen af kustbergen i de täta buskskogarna, ty dessa lemnar han aldrig. Infödingarne kalla den för *gramma* (tjufven), emedan den »stjäl» dessa blad, som den begagnar till sin lekplats.

Under sommaren är regnmängden stor i fjällen. Man kan aldrig vara säker på vädret, emedan det snart sagdt hvarje natt är nederbörd. Vi blefvo en dag öfverraskade af

ett häftigt slagregn. Fjällbäcken växte mycket hastigt till en strid ström, hvilken vi vadade utefter för att komma hem. Vi föredrogo denna väg framför buskskogen, der det i regnväder är mer än annars svårt att komma fram, drypande våt och mörk som den är.

Infödingarne äro icke nöjda under sådana omständigheter, emedan de långt mera än europeerna äro ömtåliga för obehagligt väder. När det regnade, kunde jag derför aldrig öfvertala dem till att följa mig, och de hysa en sådan förskräckelse för regn, att de under den våta årstiden hellre svälta i flere dagar än de lemna sina hyddor för att söka föda. De drogo upp axlarna och ilade, skakande af köld, utefter bäcken, så att jag hade svårt att följa med. På vägen funno vi ett ställe, der berget sköt litet ut; i detta skygd sågo de svarta strax med sin erfarna blick, att man kunde göra upp eld, och de stannade. Jag begrep icke, hvar de skulle få torra qvistar, nu då allt var drypande vått. Det dröjde dock icke länge, innan de förfrusna kropparna letade fram en liten hög torra qvistar ur ihåliga träd och blad ur prokuratorpalmens sammanhopade knippor. Snart lågade ett litet bål ganska muntert, och liksom smeksamma kattor smögo sig infödingarne kring elden och fångade röken åt sig med händerna för att så mycket fortare bli varma.

Fig. 49.

När mitt folk skulle göra upp eld, gaf jag dem i allmänhet tändstickor, som de funno så mycket nöje i att begagna, att de alltid begärde sådana för att tända sina pipor med, äfven när en stor eld brann. De kallade dem *mardshe* efter det engelska *matches*, en benämning, som jag småningom lärde dem. Men i allmänhet bruka de frambringa eld med

tillhjelp af två 30—60 cm. långa bitar af ett lätt träslag, helst korkträ *(Erythrina vespertilio)* eller *black fig.* (Fig 49). Det ena stycket, hälften af en klufven gren, lägges på marken, så att den flata sidan vändes uppåt, det andra, en rund, rak qvist, hålles lodrätt mot det förra och vrides mycket hastigt omkring som en borr mellan händernas inre sidor, så att det borrar sig ned i det underliggande stycket, hvars ved oftast är lösare än borrens. Efter några sekunder börjar det röka, och strax faller ut ur borrhålet glödande, fin spån, hvilken antänder de torra blad, som i förväg lagts i ordning. Vederbörande måste sjelfva hjelpa till med tändandet genom att blåsa på spånerna. Qvistar och grenar, som de nu hastigt föra ihop, brytas icke af på vanligt sätt mot knäna, utan alltid mot den starka, takåsformiga hjessan, hvars benmassa är så tjock, att de med lätthet bryta af störar, som äro 4—5 cm. tjocka. De två trästycken, med hvilka de göra upp eld, föra de med sig, så länge de äro användbara. Jag försökte att betjena mig af dem, men kom icke längre än att frambringa rök.

När australnegrerna hvila, göra de upp eld, om det är aldrig så hett och på hvilken tid af dagen som helst, dels för det angenäma deri, dels för att steka de födoämnen, som de möjligen påträffat. På kortare utflykter låta de gerna qvinnorna föra med sig en eldbrand, då de anse det beqvämast att icke begagna trästyckena. Framför sina hyddor hafva de ständig eld, men denna är i allmänhet liten, sannolikt för att icke väcka fiendtliga stammars uppmärksamhet.

Medan vi sålunda sutto lägrade kring bålet, kunde jag, stelnande af köld i mina våta kläder, icke annat än afundas de nakna svarta, som, obesvärade af klädsel, inom få minuter blefvo varma och i godt humör. Icke långt derefter blefvo de dock lika frusna som förut, ty vi måste vidare i det ihållande regnet. Då och då utbrusto de huttrande: *takolgoro ngeipa!* (stackars jag!), och vi måste åter göra halt,

för att de skulle få värma sig vid en eld, och snart voro de sorglösa menniskorna åter muntra och glada.

Regnet hade upphört, då vi sent om aftonen kommo hem till vårt läger. Infödingarne voro hungriga och ville hindra mig från att taga mitt vanliga bad, slogo sig otåligt på magen och ropade: *ammeri! ammeri!* (hungrig, hungrig). Jag hotade dem med min revolver, emedan jag icke ville gå miste om detta det enda behagliga, som jag erfor under dagens lopp, hvarpå de lugnade sig, och jag njöt ett uppfriskande bad i fjällbäckens klara vatten.

Jag började alltid min dag före soluppgången, och sedan jag gjort de nödiga förberedelserna för utflykten, ströfvade jag omkring med de svarta ända till aftonen, ofta utan att äta. Marschen i de täta buskskogarna är mycket tröttande, det heta klimatet gör en slapp, så att man blott med ansträngning kan hålla sitt mod och sitt humör uppe och på samma gång egga de loja infödingarne. När härtill kommer, att man ständigt måste vara på sin vakt mot öfverfall, så inses lätt, att jag behöfde vara en stund för mig sjelf, fri från dagens spänning, och att jag för att vidmakthålla helsa och lifskraft använde denna för ett bad i närmaste vattensamling eller bäck.

Sedan jag sålunda uppfriskat mig, måste jag vara kock både åt mig sjelf och åt mina glupska jagtkamrater. Lyckligtvis slapp jag denna afton preparera de djur, jag hade skjutit, ty det var så kyligt efter regnet, att de kunde hålla sig öfver natten.

På hemvägen till Herbert vale passerade vi de gummiträdskogar, som betäcka bergskedjans fot. Här är binas käraste uppehållsort, och mina svarta började strax att spana efter dessa djur, hvilkas honung är ett af infödingarne högt värderadt födoämne, som ätes i stora qvantiteter. Märkvärdigt nog försmå de larverna, om de än äro aldrig så hungriga. Vaxet använda de som bindemedel vid förfärdi-

gandet af olika redskap, likasom de också vid sina danser och fester begagna det i håret som »pomada». Det australiska biet är icke så stort som vår vanliga fluga och lägger sin honung i de ihåliga träden, ibland mycket högt upp. Till en höjd af 30 meter kunna de svarta, då de passera under träden, med sin skarpa syn upptäcka de små djuren i den klara luften, när dessa flyga till det lilla hål, som leder in till deras upplagsplatser. När infödingarne draga fram i det öppna skogslandskapet, bruka de ständigt hafva sin uppmärksamhet fäst på bina, och då jag träffade dem der, fann jag dem i regeln gå och titta upp i träden.

Ehuru min synförmåga enligt en ögonläkares förklaring lär vara mer än dubbelt så god som en normal sådan, var det mig oftast omöjligt att få sigte på bina, till och med då de svarta hade antydt för mig, hvar de funnos. Mera ledd af hörseln än af synen, upptäckte jag likväl till stor förvåning för mitt folk en dag en liten svärm på blott 4 meters höjd. En yttrade sin glädje genom att rulla sig i gräset, de öfriga skreko högt af öfverraskning öfver, att en hvit man kunde finna honung.

Det är mycket nöjsamt att se infödingarne i färd med att insamla honung. En af dem klättrar upp i trädet och hugger först hålet så stort, att han kan få in armen, hvarefter han tager ut det ena stycket efter det andra af honungskakorna och underlåter i allmänhet icke att suga i sig en hel del af det söta ämnet. De framtagna styckena låter han derpå falla ned till kamraterna, som stå nedanför och uppfånga dem med händerna. Bina svärma samtidigt som en svart sky omkring honom utan att dock synnerligen genera honom. Dessa bin sticka nämligen icke, utan tillfoga blott ett lindrigt, obetydligt bett.

Största delen af honungen förtäres på stället, men en del tages dock med till lägret, då den gerna transporteras i en korg, som är särskildt inrättad till sådant bruk. Denna

korg är gjord af bark och i fogarna hopkittad med vax, hvarigenom den blir så tät, att den kan hålla qvar vatten. Af samma fason som infödingarnes vanliga korgar skiljer den sig från dessa genom sin soliditet, likasom den icke heller göres mycket stor. Ibland föres honungen vid kortare afstånd blott på ett stycke bark, i det att man lägger likasom en fördämning af fint, tuggadt gräs rundt omkring kanterna, eller också på ett palmblad, som veckas och sammanknytes i båda ändarna, så att det får utseende af ett tråg. Det är i sådana slags tråg, hvilka lätteligen kunna förfärdigas på några minuter, som infödingarne hemta vatten till sitt läger.

I nästan alla biboningar finner man en del äldre honung, som varit i jäsning och blifvit sur, och som bina icke äta. Denna gamla honung får utseende af mjuk, gulaktig ost och kallas af de civiliserade svarta *»old man sugarbag»*. De svarta rata den emellertid icke, utan späda ut den i vatten tillsammans med den färska honungen, hvilket sker antingen i barkkorgarna eller helst i de nyss beskrifna trågen. Äfven färsk honung ensam utspädes gerna med vatten.

Denna blandning af honung och vatten drickes icke, såsom man skulle tro, utan ätes eller sörplas upp på ett mycket egendomligt sätt. De svarta taga litet tunnt, fint gräs och bearbeta det med munnen, tills det får utseende af en blåntåtte, som de doppa ned i tråget och sedan suga ur i munnen liksom en svamp. Under måltiden sitta de på huk rundt omkring tråget, och som en hvar försöker att förse sig med så mycket som möjligt, försiggår ätningen i allmänhet mycket fort. I brist på sked måste ju denna uppfinning anses vara naturlig och särdeles praktisk, och säkerligen är det hela beräknadt på en lika och rättvis fördelning mellan de ätande, då det på detta vis icke är så lätt för den ene att taga för sig mera än de andra. Efter måltiden läggas tåttarna

ned i korgen och föras med i denna, så länge de räcka, såsom ett nödvändigt tillbehör.

Den australiska vilda honungen, som oftast är mörkbrun till färgen, är i afseende på smaken knappt jämförlig med den bästa europeiska, emedan dess arom är väl stark och derför icke så fin som den sistnämdas. Inne i trädstammarna håller den sig, till och med på heta dagar, stel och kylig och erbjuder en sund och behaglig föda, af hvilken jag emellertid icke, likasom infödingarne, kunde göra mig någon ordentlig måltid. Jag blef snart led vid den, men den utgjorde då och då en behaglig omvexling i min inskränkta matsedel och ersatte delvis bristen på socker. I de större buskskogarna funno vi aldrig honung.

Då jag anlände till Herbert vale, hade posten nyss kommit. Det var en riktig fest, då postbudet två gånger i månaden passerade stationen och förde till oss nyheter från den yttre verlden. Han plägade nämligen tillbringa natten här på sin väg upp till höglandet, der några stationer lågo. Väpnadt med revolver eller bössa, måste ett postbud med sina hästar ofta rida 300 mil för att föra fram brefven.

Kanaken och jag sutto stundom om aftnarna tillsammans kring eldstaden såsom åhörare, när postkarlen berättade historier och nyheter från den civiliserade verlden. Han hade upplefvat åtskilligt och flackat mycket omkring i kolonierna, hade en gång varit fårherde och var för öfrigt ett godt exemplar af dessa s. k. *rough men,* som dock icke alltid äro så frånstötande, som man af namnet skulle tro. Det fans icke någon häst, som han icke kunde rida, eller, såsom han sjelf uttryckte sig: *I can ride any beast, that has got hair on.* Han var en oförvägen krabat, alltid lika glad, förlorade aldrig fattningen och gaf aldrig vika för något hinder. Hvad han åt var honom likgiltigt, blott han fick mat, han brydde sig icke om väder och vind och färdades lika gerna i regn som i solsken.

Född i Viktoria, hade han på grund af några ungdomsstreck nödgats draga bort derifrån till dessa nordliga ociviliserade trakter, och det dröjde icke länge, innan hans passion ändrade natur, i följd hvaraf han också tagit anställning häruppe i de svartas nejd. För öfrigt var han rätt godmodig och en typ för den vanliga delen af arbetsklassen hos de hvita australierna: pålitlig, korrekt och pligttrogen som den är, härdig och nitisk i sitt arbete, men lättsinnig och hänsynslös i sitt sätt att vara: »*I care for nobody, and nobody cares for me*» är dess lifsmaxim.

På stationen träffade jag en annan *rough man*, mindre kavaljer än postkarlen och hos hvilken revolvern satt löst i bältet. Han hade slagit sitt läger i närheten och trodde sig kunna göra affärer med zoologiska trädgårdar genom att fånga lefvande kasuarungar. Dessutom sökte han efter en palmart, af hvilken man efter hans utsago kunde få utmärkta biljardköer. Försedd med tobak och brokiga halsdukar som betalningsmedel, gjorde han flere utflykter, men alla utan resultat.

Jag kom att berätta honom, att jag varit med vid ett af vildarnes stridsmöten, och detta bestämde honom för att öfvervara det nästa, som skulle ega rum just i dessa dagar. Han ville icke, att jag skulle vara den enda hvite man, som hade sett borbobi, och han förmådde kanaken att visa honom vägen dit upp. De nödgades dock båda fly för att rädda lifvet, ty de svarta omringade dem och ropade: *talgoro, talgoro!* (menniskokött, menniskokött!).

Willi, en af de svarta, som ibland kom fram till stationen, hade lagt märke till, att jag hade både kött och tobak, och yttrade en dag en önskan att få följa mig. Han sade: »kom med till mitt land, så skall du få både jarri och bungari». Willis land låg en dagsresa eller två borta i fjällen, och hans stam var i vänskapsförhållande till många af Herbert vales svarta, men stod dock på spänd fot med en del

af dem, emedan han bodde på gränsen. Som jag något kände Willi och hade ett visst förtroende för honom, beslöt jag mig för att undersöka denna nejd, som han så högeligen berömde.

ELFTE KAPITLET.

Respekt för eganderätten. — Nytt land. — Uppstigning. — Trädartade ormbunkar. — Farlig nässla. — En natt i en håla. — Teckningar af de svarta. — Ätliga larver. — De vildas musik. — Dristig fordran.

Expeditionen gälde alltså nu Willis lofprisade land, i det jag antog både honom och hans vän *Chinaman* i min tjenst och behöll några af mina förra ledsagare. På grund af den nyss hållna borbobi voro flere af mitt folk försedda med svärd och spjut. Då de icke kunde få användning för dessa vapen, stucko de dem under dagens lopp under en buske för att gömma dem der till ett annat tillfälle. Jag hörde aldrig, att något sådant stals ifrån dem. De lemnade också alltid sina saker efter sig, fullt säkra om att återfinna dem. Annorlunda förhöll det sig med födoämnen, som ibland kunna gömmas undan på detta sätt. En hvar vill gerna begagna tillfället till att i alla fall förse sig med litet. Men känslan af att förgripa sig på främmande mans egendom är dock stark, så att de i det hela taget icke stjäla mycket från hvarandra.

Om t. ex. en svart finner ett förråd af honung i ett träd, men icke har tillfälle att strax hugga ut det af brist på redskap, så kan han trygt låta honungen vara till en annan gång. Ingen skall röra den, om han blott har talat

om sitt fynd eller satt ett märke i trädet, såsom det brukas på vissa ställen i det vestliga Queensland. Den, som upptäcker honungen, eger den. Äro infödingarne på jagt, så tillegna de sig icke en annans byte, i det att alla, som tillhöra samma stam, synas hafva obetingad tillit till hvarandra. Eganderätten respekteras sålunda alltid till en viss grad, dock märkligt nog, såsom förr är antydt, minst, när det gäller deras käraste egendom — qvinnan. Men det är naturligtvis blott inom samma stam, som det fins en så stor skilnad på mitt och ditt. Främmande stammar betrakta hvarandra som vilda djur.

Vägen var mycket besvärlig. Vi drogo öfver åsar och djupa dalar och måste ofta hugga ned träden för att komma fram. Jag förvånade mig öfver, hur hastigt de svarta gjorde detta med min tomahawk. Ehuru jag var starkare än de flesta af dem, höggo de dock ned trädet på kortare tid än jag, emedan de förstodo att gifva yxan större svängkraft. Sedan vi en längre tid hade ridit uppåt en sakta sluttande grässlätt, som slutligen blef alldeles plan, fingo vi plötsligen en fri utsigt öfver en temligen bred och lång med buskskog bevuxen fjälldal, genomströmmad af en skummande elf med många vattenfall och strida strömdrag. Elfbruset och den ofantliga massan af mörkgrönt, som täckte dalens sidor från foten till toppen, så långt ögat kunde se, försatte mig strax i en glad stämning och väckte förhoppningar om intressanta fynd. I stark kontrast mot den mörka bakgrunden lyste palmerna fram nere i de lägre partierna af buskskogen. Massvis sträckte sig dessa furstliga träd med sina blanka glänsande kronor högt öfver de andra.

Det var, som om en fläkt af okänd friskhet hade slagit emot oss, då vi trädde fram på den sista afsatsen af gräsmarken. Willi föreslog, att vi skulle bygga hyddan litet annorlunda än eljes. Hans bevekelsegrund var naturligtvis lättja, emedan han ville slippa hemta palmblad från busk-

skogen, men hans påfund var så till vida lyckligt, som jag derigenom kom att få en solidare hydda, än annars hade blifvit förhållandet. Han högg af stammarna af några smäckra träd fyra korta klykformiga stänger, hvilkas nedre ändar han icke försummade att tillspetsa för att så mycket lättare kunna slå ned dem i jorden. Stängerna sattes i en fyrkant och höjde sig knappt 1 m. ofvan jorden. I klykorna lades långa grenar, och ofvanpå dessa bildades taket af andra grenar och långt, torrt gräs. Jag gjorde i ordning åt mig ett mycket beqvämt läger af löf och gräs, bredde regntyget deröfver och lade till hufvudgärd de småsaker, jag förde med mig, deribland min skatt, tobaken, och vid min sida låg bössan såsom en trogen sängkamrat.

Medan vi voro sysselsatta med att bygga hyddorna, hade emellertid Chinaman försvunnit. En stund derefter kom han tillbaka med en hel hop junglehönsägg eller *girauan*, ett namn, som infödingarne för öfrigt använda både på fogeln *(Megapodius tumulus)* och dess ägg. Detta var ju Chinamans eget »land», och han kände således hvar fläck i skogen och icke minst alla de jordhögar, i hvilka junglehönsägg funnos. Det var just tiden för girauan nu i november. Junglehönan finnes i mängd i den lågt liggande delen af buskskogen, men icke högre upp, der *kutjari (Talegalla)* uppträder i stället.

Äggen, som äro ungefär så stora som fyra hönsägg, tillredas och ätas på följande originella sätt: sedan de svarta först med stor försigtighet gjort en öppning på den ena sidan af ägget, lägga de det på den glödheta askan och efter ett par minuters förlopp är innehållet i kokning. Genom att knacka hål på ägget vinnas två fördelar, för det första att det icke lätt går sönder, och dernäst att det kan ätas, medan det ligger och kokar i askan. De sörpla hela tiden innehållet i sig med tillhjelp af ett stycke

rotting, som tuggats i den ena änden, tills det fått utseendet af en pensel.

Som bekant utkläcker junglehönan likasom talegallan sina ägg medels konstgjord värme, i det att hon lägger dem in i en stor hög, som hon sjelf uppför af mull och allt slags affall af träden, och den värme, som uppstår i högen genom de förruttnade vätxämnenas jäsning, är tillräcklig för att utkläcka äggen. Flere hönor begagna samma hög, och som äggen lagts med långa mellantider, befinna de sig följaktligen på olika utvecklingsstadier. Som oftast fins det kyckling i dem, men det är så långt ifrån att dessa ägg ratas, att de tvärtom föredragas framför de friska. Är kycklingen blott till hälften utvecklad och ligger, så att säga, i sin egen sås, äta infödingarne först med tillhjelp af »skeden» mycket omsorgsfullt hvitan och den återstående gulan, derefter krossas ägget, och ungen tages ut. Sedan denna lätt befriats från dunen, lägges den på glöden och ätes med näbb och klor.

Uppstigandet den följande dagen försiggick längs elfven; nästan hela vägen måste vi vada i dess strida flöde. Infödingarne gingo med en makalös lätthet på stenarna och så fort, att jag i mina skor hade mycket svårt att följa med. Vägen var lång och besvärlig; trött och törstig, lutade jag mig ofta ned, drack af det kyliga vattnet och badade mitt hufvud deri. Jag upplifvades också vid åsynen af de yppiga och praktfulla omgifningarna. Träd och buskar stodo tätt som en mur längs flodbädden, lutande på bägge sidor ut öfver det sorlande vattnet. Inne i skogen var allt mörkt och fuktigt, men lyfte jag upp blicken, lågo trädtopparna badande i det mest glittrande solljus, som ibland trängde ned till oss i elfven, och ofvanom oss sträckte sig himmelen i ett oändligt azurblått djup. Någon enda gång fick jag mellan trädens toppar se en skymt af höjderna, som på bägge sidor reste sig som en enda massa af grönt

i de mest olika nyanser. Här och der såg jag inne ibland träden den långa smala stammen af den allmänna australiska palmen eller den praktfulla solfjäderspalmen med dess stora glänsande blad.

Då och då skrämma vi upp från hans gren den vackra lilla indigoblå och röda isfogeln *(Alcyone azurea)*, som derpå med korta vingslag flyger framför oss uppåt elfven. Mellan trädens toppar fladdra de stora lysande blå eller gröna *ornithoptera* (fjärilar). I bottenfördjupningarna ses talrika flodkräftor, som infödingarne alltid roa sig med att spetsa. En styf palmgren spetsa de i ena änden och sticka ned den till kräftan, i det att de samtidigt utstöta ett sakta lallande ljud för att ådraga sig dess uppmärksamhet; djuret griper fast om spetsen, en stöt af den svartes raska hand — och kräftan sitter spetsad på palmqvisten.

Allt efter som vi stiga högre, blir landskapet vildare och mer pittoreskt. Flodbädden blir smalare och smalare, vattenmängden aftager, kräftorna försvinna, isfoglarna ses icke heller mera. Palmerna hafva nu lemnat rum för jättelika trädartade ormbunkar, som här i de fuktiga klippklyftorna i all sin prakt breda de mäktiga bladen öfver sorlande bäckar, hvilka emellanåt såsom små vattenfall försvinna utefter de branta sluttningarna. För att bilda mig en föreställning om dessa ormbunkars storlek afbröt jag ett af bibladen och fann, att det nådde mig till halsen, men jag såg också flere, som voro åtskilligt större. Verkan af ljus och skugga är här uppe makalös, sceneriet är öfverväldigande, och dock finnes det ingen, som kan beundra all denna skönhet, utom de svarta, som icke förstå sig på den!

Medan vi sålunda närmade oss slutet af vår dagsmarsch och klättrade upp mellan klipporna, stannade plötsligt Willi, som gick i spetsen, och lät mig med tecken förstå, att jag skulle skyndsamt komma till honom med bössan. Innan jag hann halfvägs, hade emellertid djuret försvunnit; det

var en ung jarri, som han skrämt upp från dess läger på några få stegs afstånd. Willi hade lätt kunnat slå ihjäl den med min tomahawk, men han underlät det, emedan han blifvit van vid, att allt skulle skjutas med bössan, till hvars dödande och säkra verkan mina svarta snart hade fått stort förtroende, hvarför de också i allmänhet öfverlemnade åt mig att döda allt vildt, vi träffade på. På grund af Willis enfald gingo vi derför denna gång miste om det sällsynta djuret. Sedan hade vi en besvärlig marsch öfver massor af rullande stenar eller i törnig buskskog. Midt i dessa väldiga stenhopar upp emot toppen växte mycket höga, smala löfträd, och här var det, som mina svarta först och främst sökte efter bungari; ty löfvet på dessa träd var detta djurs förnämsta föda. Der det icke växte träd, lågo krypväxter utbredda såsom en matta öfver stengrunden, hvilket gjorde det så mycket farligare att färdas fram här, emedan stenarna rullade undan och våra fötter blefvo fastsittande i detta nät af slingerväxter.

Uppe på toppen träffar man också partier af en helt annan karakter. Här är prokuratorpalmens egentliga hem på små höjder, der jordmånen består af djup, svart mull och derför är så fruktbar, att allt växer i den rikaste mångfald. Att framtränga i denna terräng är vanskligt på grund af att denna palm sammanhopar sig till ofantliga knippor, som kunna nå en höjd af 6—8 meter, den ena vid sidan af och fast sammanfiltad med den andra. På detta sätt uppstå stora, sammanhängande massor, som tyckas bilda en ogenomtränglig mur. Men infödingarne finna som oftast en smal gång, der man krypande kan tränga sig igenom, dock icke utan att få kläder och hud sönderrifna.

Det är just i en sådan tät och obanad terräng, som bungari uppehåller sig, och vi funno många spår efter djuret, ofta ganska färska, så väl på de stora, smala stammarna som i småskogens lägre träd.

Innan vi arbetat oss upp långs fjällets sida ända till toppen, gjorde infödingarne mig uppmärksam på ett djur af en katts storlek, som sprang omkring i grenarna af ett träd. De kallade det *tulla*. Jag sköt djuret, hvilket visade sig vara ett nytt slags opossum, som nu är i zoologien bekant under namn af *Pseudochirus archeri*. Det var långt fram på eftermiddagen, då detta djur fäldes. Ehuru det är en phalangista och såsom sådan ett nattligt djur, är denna art dock, märkvärdigt nog, i rörelse äfven en stund på dagen, nämligen vid 3- eller 4-tiden på eftermiddagen. Detta djur är det enda af denna stora familj, med hvilket detta är förhållandet. Djurets färg är ganska egendomlig: grönaktigt gul med enstaka matta strimmor af svart och hvitt, och det liknar således på ett öfverraskande sätt en trädstam, som är beklädd med laf och mossa.

En af de värsta plågorna i detta svårtillgängliga landskap är den giftiga nässlan, *the stinging tree (Laportea moroides)*. Den är så giftig, att om blott dess vackra hjertformiga blad sättas i rörelse, bringas man till att nysa. Frukten liknar till utseendet ett hallon, bladen äro på båda sidor besatta med brännhår, och ett sting af dessa åstadkommer stor smärta. En hund skulle tjuta vildt; men i synnerhet på hästar tyckes giftet hafva en våldsam verkan. De tumla om ursinniga af smärta, och har man icke tillfälle att strax taga hand om dem, så skola de på detta sätt döda sig sjelfva, något som icke sällan händer i norra Queensland. Infödingarne äro mycket rädda för att bli stuckna af denna nässla och undviker den sorgfälligt. Blir man bränd på handen, känner man strax efteråt uppför armen en smärtsam stickning, som till slut sätter sig i armhålets lymfkörtlar. Man sofver oroligt den första natten, efter hand försvinner visserligen smärtan i armen, men ännu i 14 dagar eller tre veckor har man en förnimmelse af, att man blifvit bränd på handen, så snart denna kommer i beröring med vatten, i det att smärtan då strax åter yttrar sig på de brända ställena.

Harald Jensen lith.

Hoffensberg & Trap's Etabl.

PSEUDOCHIRUS ARCHERI. N. SP.

TULLA.

Jag har dock funnit fruktan för denna nässla i hög grad öfverdrifven. Om man ögonblickligen stryker på såret saften af den ingefärsliknande växten *Collocasia macrorhiza*, som man alltid finner tillsammans med nässlan, lindras smärtan strax, och verkan af giftet förebygges till stor del. Denna skarpa hvita saft, som sjelf är giftig, frambringar en häftig sveda på ställen med tunt skinn, t. ex. på läppen.

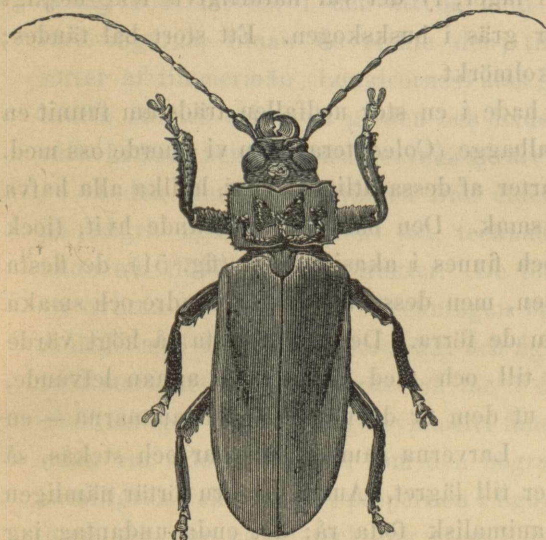

Fig. 50.

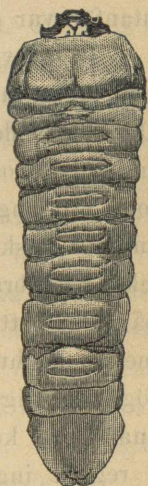

Fig. 51.

Ätlig skalbagge och larv *(Euranassa australis)*. Naturlig storlek.

Det är egendomligt, att denna giftiga nässla alltid har detta sitt motgift växande i närheten, och man kan icke underlåta att tänka på en parallel härtill: *kusso* och *kamala*, de bästa medlen mot bennikemask, finnas i Abessinien, bennikemaskens hem.

En natt tillbragte vi i en håla vid sidan af fjällbäcken. Det var i början icke utan betänklighet, som jag öfvernattade i dessa buskskogar, der luften i synnerhet på denna tid af dygnet är osund och plägar åstadkomma feber. I buskskogarna vid Johnston river dogo sålunda fyra hvita män

på en vecka. Jag antog dock, att jag, van vid klimatet som jag var, kunde sofva der lika bra som de svarta, hvilka icke togo någon skada deraf. De lägre liggande buskskogarna äro dessutom helt säkert mycket osundare än de, som sträcka sig uppåt bergets sidor, der jag aldrig hade något allvarligt men af att tillbringa natten. Hålan var icke stor, låg, kall och fuktig och derför föga inbjudande. Vi hade blott dess nakna stenar till läger, ty det var naturligtvis icke möjligt att komma öfver gräs i buskskogen. Ett stort bål tändes; utanför var det kolmörkt.

Mina svarta hade i en stor nedfallen trädstam funnit en hop larver af skalbagge (Coleoptera), som vi smorde oss med. Det finnes flere arter af dessa ätliga larver, hvilka alla hafva en ganska olika smak. Den bästa är glänsande hvit, tjock som ett finger och finnes i akasiaträden (fig. 51), de flesta andra i buskskogen, men dessa äro något mindre och smaka icke lika bra som de förra. De svarta sätta så högt värde på dem, att de till och med äta en och annan lefvande, medan de hugga ut dem ur de murkna trädstammarna — en föga aptitlig syn. Larverna samlas i korgar och stekas, så snart man kommer till lägret. Australnegern förtär nämligen i regeln ingen animalisk föda rå; det enda undantag jag känner är ibland just dessa skalbaggs-larver.

Det stora bålet sprakade muntert inne i hålan, medan vi sutto kring elden och tillredde larverna. Detta går helt enkelt så till, att man kastar dem i den glödheta askan, der de ögonblickligen blifva styfva och sköra, och de äro så feta, att det fräser i dem, medan de stekas. Sedan man vändt om dem ett par gånger med en pinne, krafsar man fram dem ur askan, och anrättningen är färdig. Märkligt nog voro dessa larver den bästa rätt infödingarna kunde bjuda mig, och jag fann en verklig njutning deri. Bryter man af en sådan larv, så finner man, att den består af en gul massa, som är temligen kompakt, ungefär som en omelett.

Den påminner också i smaken något om ägg, men det förekom mig dock, som om den bästa sorten, nämligen akasialarven, med sin bismak af nötkärna, öfverginge en europeisk omelett. Infödingarna åto alltid larven hel och hållen, medan jag gerna bet af hufvudet och spottade ut skinnet; mitt folk förtärde dock i regeln äfven dessa ratade rester med stor aptit. De åto likaledes sjelfva skalbaggen med samma välbehag som larven, i det att de blott refvo bort de hårda täckvingarna, innan de stekte den; till och med simplare sorter af timmermän (Longicornes) ätas gerna. En sorts flodkräfta stektes också på glöden och hade lika fin smak som våra kräftor hemma, men det fans tyvärr icke mycket af dem.

I den starka belysningen från elden föllo mina blickar på några figurer i hålans tak, tecknade af de svarta, som hade sitt tillhåll i dessa trakter. De förestälde en man och en qvinna med ett barn. Teckningen bestod blott af streck, målade med kol och röd jordfärg, och figurerna voro försedda med stora utspärrade fingrar och tår, i det hela taget ytterst ofullkomliga, men ett slags symmetri fans der dock. Venstra sidan var således alldeles som den högra; för öfrigt fans det naturligtvis icke mycket proportion i figurerna. Infödingarna förstå sig icke på en teckning utom i dess råaste form. Jag visade dem en gång min fotografi, men de hade ingen aning om, hvad den skulle föreställa, eller huru de skulle hålla den; de vände den upp och ned eller som det kunde falla sig. Kanaken i mitt hufvudqvarter, som var närvarande vid samma tillfälle, förstod deremot ögonblickligen, hvad det var. De civiliserade svarta hafva emellertid bättre begrepp om afbildningar och igenkänna lätt en person efter fotografi.
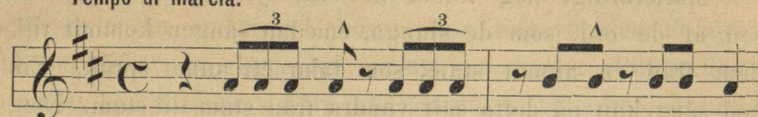
Om morgonen väcktes vi af en liflig fogelsång. Mest framträdande var det enformiga och ihållande ljudet från en fogel, som de svarta på grund af dess oaflåtliga qvittrande kalla *taudala*. Den har rödbrunt bröst, är stor som en vaktel, mycket rädd och håller sig mest på marken, der den
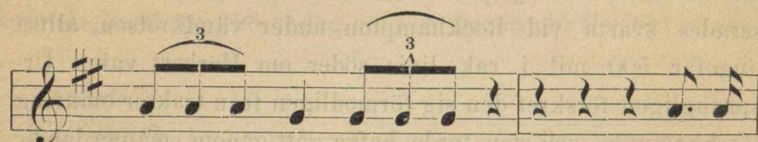
rör sig särdeles hastigt. Denna morgon satt en sådan på andra sidan elfven och sjöng så oaflåtligt och högljudt, att en af infödingarna, irriterad deraf, sökte att skrämma bort den. Fogeln *(Orthonyx spaldingii)* är oskiljaktig från buskskogen och sjunger lifligt både morgon och afton. Om också sången icke är mycket omvexlande, tyckte jag dock om att höra den, jublande och lefnadsglad som den är.
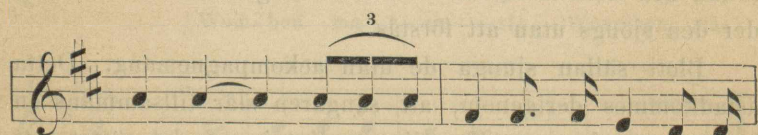
I sanden längs elfven hade den vanliga »vatten-iguanen» lagt ägg. De äro så väl gömda, att det nästan är omöjligt att upptäcka dem. Men intet undgår vildarnas skarpa blick. Bäst som det är, gräfva de fram äggen, hvilka för öfrigt aldrig finnas i stor mängd på ett ställe. Sjelfva ormödlan lyckas det dem också ibland att få tag i genom att slå ihjäl den med en käpp. Den ligger och hvilar vid vattnet, men är mycket skygg, hoppar gerna ned med en häftig plaskning och försvinner. Både ormödlan, hvilken smakar som kyckling, och äggen ätas med begärlighet af infödingarna.
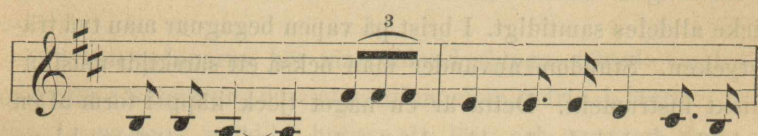
Vi tillbragte flere nätter i vårt hufvudläger i denna vackra och friska bergstrakt. När vi hade ätit om aftonen och rustat allt i ordning, lade vi oss omkring elden och kände ett riktigt välbehag efter den ansträngande marschen. En af infödingarna plägade då gerna sjunga, i det han, liggande på ryggen, ackompagnerade sig genom att slå tillsammans två träbitar. Sången var som oftast ett oaflåtligt upprepande af ett par strofer, af hvilka hvar och en slutade med en enformig, lång följd af djupa toner, hvarefter strofen upprepades. Att kunna riktigt länge hålla ut den sista tonen är ett bevis på skicklighet i sångkonsten. Har en sång länge varit känd af stammen, förlorar den efter hand sin popularitet och lemnar rum för en ny komposition, som antingen är original eller införd från en angränsande stam. Dock förekommer det icke ofta, att infödingarna ha tillfälle att lära sig nya, och deras repertoar är derför mycket inskränkt. Den sång, som nu var på modet och som de oftast uppvaktade med, var följande:
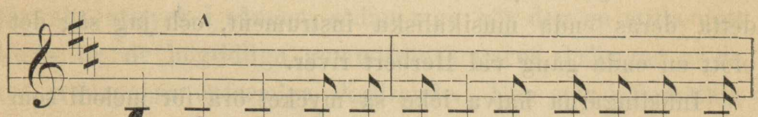
Tempo di marcia.
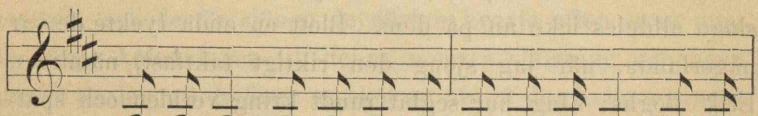

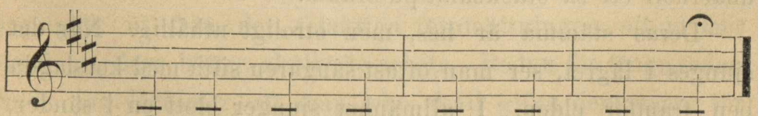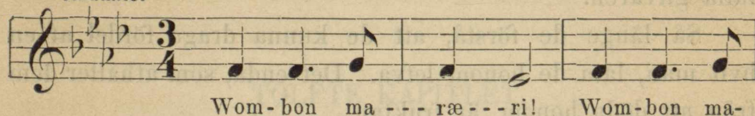

Märkvärdigt nog förstå de ofta sjelfva icke betydelsen af de ord, som de sjunga, emedan sången kommit till dem från en annan stam, som talar ett annat språk. En god sång kan på detta sätt vandra från stam till stam. Den här anförda hörde jag sålunda sedermera sjungas af »civiliserade» svarta vid Rockhampton under vändkretsen, alltså ungefär 500 mil i rak linie söder om Herbert vale. Ursprungligen förskref den sig förmodligen från trakter omkring Rockhampton, och den torde hafva gått genom »många land», innan den kom fram till vildarna i bergen vid Herbert river, der den sjöngs utan att förstås.
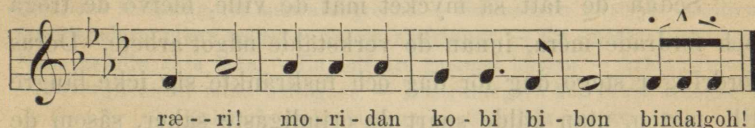
Blott sällan sjunga de utan ackompagnemang. Detta åstadkommes derigenom, att sångaren slår tillsammans en bumerang och en nolla-nolla vanligtvis på det sättet, att bumerangen träffar den sistnämda med båda ändarna, men icke alldeles samtidigt. I brist på vapen begagnar man två trästycken. Stundom använder man också ett särskildt musikaliskt instrument. Detta är en något tjock käpp i form af en klubba, arbetad af en hård träsort, som gifver starkare klang än ett vanligt trästycke; men det är dock sällan man träffar detta deras enda musikaliska instrument, och jag såg det blott en enda gång vid Herbert river.

Infödingarna hafva icke så mycket öra för melodi som för takt. Jag har dock af mitt folk lärt mig sånger, som äro ganska melodiösa, t. ex. den nyss anförda. Mina sånger slogo alldeles icke an på dem. Blott en enda tyckte de var någorlunda, när jag sjöng den riktigt taktfast, nämligen Erik Bøghs: »Jag har seglat rundt kring verlden och spatserat många mil.» Men det var icke ofta jag på detta sätt underhöll ett så otacksamt publikum.

Deras stämma är hes, men otroligt uthållig. När det sjunges i lägret, ser man oftast sångaren sitta med korslagda ben framför elden. I allmänhet sjunger blott en i sänder, ibland två, under det att de ackompagnera sig sjelfva; men

aldrig förena sig flere till en kör. Också när en af dem ströfvar ensam omkring i skogen, kan man stundom få höra honom gifva sin glädje luft, så att det skallar vildt mellan träden; han känner sig fri och lätt på de bekanta jagtmarkerna. Nedanstående krigssång, som besjunger mothaken på spjutets kastkäpp, hörde jag ute i skogarna vid Herbert river:

Äfven qvinnorna hör man ibland sjunga, när de vandra omkring i skogarna, deremot sällan eller aldrig i lägret.

Australiens infödda hafva ett lätt och muntert sinne, men det är dock en förunderligt melankolisk stämning, som får sitt uttryck i sången, sådan man hör den en stilla natt ljuda ur de högtidliga gummiträdskogarna, ledsagad af de två trävapnens enformiga skallrande. Den står i förträfflig harmoni med den australiska naturens melankoliska prägel.

Mitt folk var vid mycket godt humör under hela denna marsch, och derför sjöngo de nästan hvarje afton utan uppmaning. Anledningen till denna muntra stämning var ingen annan än den, att de fingo mycket att äta af den hvite mannens kost. Jag hade nämligen rikligen försett mig med proviant och var dessutom temligen frikostig vid utdelningen, emedan jag gick ut från den felaktiga förutsättningen, att ju mer de fingo, dess bättre skulle de arbeta. Redan för länge sedan hade jag lärt mig, att man icke skall gifva dem något för intet, utan alltid fordra arbete till gengäld. Men hvad jag

ännu saknade erfarenhet af, var, att man *endast* bör gifva dem den mot arbetet svarande betalningen; ty ju mera de få, dess mera vilja de hafva. Att vara gifmild mot dem är rent af lifsfarligt, emedan de tro, att gåfvan lemnas af fruktan, och man anses då för en person, som det är lätt att slå ihjäl. För stor gifmildhet demoraliserar dem; de börja med anspråksfullhet och olydnad och sluta med att lömskt öfverfalla gifvaren.

Så länge de förstå, att de kunna draga fördel af en hvit man, låta de honom lefva. Det enda, som afhåller dem från att döda honom, är fruktan.

Sedan de fått så mycket mat de ville, blefvo de tröga och fordrade mera, innan de verkstälde något arbete. Deras fordringar stego dag för dag och inskränkte sig icke längre till maten, utan gälde snart de orimligaste saker, såsom de kläder jag hade på mig, för att icke tala om skjutvapnen och hela tobaksförrådet.

En morgon, då Willi skulle ut och hemta hästarna, kom han helt oförskämdt fram och begärde att få de benkläder jag hade på mig. Då han efter ett bestämdt afslag förstod, att han icke kunde komma någon vart, bad han att få låna dem åtminstone för att skydda sig mot det af daggen våta gräset, som han påstod generade honom.

Huru mätta de än voro, sade de dock aldrig nej, när jag i min öfverdrifna liberalitet bjöd dem mera att äta. De gömde undan, hvad som blef öfver, men jag såg genom fingrarna dermed, ty jag önskade behandla dem väl för att få dem med mig en annan gång. Det blef mig dock snart klart, att jag måste taga saken på ett annat sätt, ifall jag önskade behålla lifvet.

TOLFTE KAPITLET.

Qvinnans ställning hos australnegrerna. — Husmodern försörjer familjen, familjefadern idkar sport. — Svarta slafvinnor. — En »märkt» hustru. — Hänsynsfulla äkta män. — En tolf års gammal hustru. — Ärfda qvinnor. — Öfvergifven af mina ledsagare. — Australnegern kan också resonnera. — Kolmörkt och slagregn. — Gifmilda herrar.

Willis och Chinamans hustrur hade hela tiden följt expeditionen på afstånd, i det att dessa två med en del andra af stammens qvinnor sökte efter frukter och larver. Hos australnegrerna är det nämligen qvinnorna, som väsentligen sörja för det dagliga anskaffandet af födoämnen, och de företaga ofta långa utflykter för att samla sådana. Qvinnans ställning är i det hela taget här likasom hos alla vilda folkslag mycket underordnad.

Hon måste utföra allt hårdt arbete, gå ut med sin korg och sin käpp för att söka frukter, gräfva upp rötter och hugga ut larver ur trädstammarna. Frukter finner hon dels på marken, dels i träden, som hon klättrar upp i, om också med mindre färdighet än mannen. Den nämda käppen, qvinnans enda redskap, är för henne oumbärlig på expeditioner efter föda; den göres af hårdt, segt trä, 1 $^1/_2$ à 2 m. lång och tillspetsas i ena änden genom att ömsevis brännas i elden och afslipas mot en sten. Till och med vid dans och

festligheter bär den gifta qvinnan käppen med sig till tecken af sin värdighet såsom familjeförsörjare.

Ofta måste hon också hela dagen bära sitt lilla barn på axeln, och hon lägger det ifrån sig, blott då hon skall gräfva i jorden eller klättra i träden.

När hon så kommer hem, har hon som oftast att företaga en vidlyftig tillredelse med att steka, bulta och urvattna de vanligtvis giftiga frukterna. Det är likaledes qvinnans sak att bygga hyddan och skaffa material dertill. Mannen hjelper visserligen till med att hugga och sätta upp de 4—5 smäckra stammarna till resverket, men qvinnorna måste släpa de tunga knippena af palmblad eller gräs till lägerplatsen, och hon gör också marken slät inne i hyddan, i det att hon med tillhjelp af käppen och sina fingrar utplånar alla ojämnheter. Vatten och ved måste hon också sörja för.

Qvinnan måste bära all packning, när infödingarna vandra från det ena stället till det andra. Man ser derför alltid mannen komma först, fri och ledig, med några lätta vapen, t. ex. spjut, kastklubbor eller bumeranger, medan hans hustrur följa efter, lastade som packåsnor med ända till fem korgar, som i regeln innehålla lifsmedel. Ofta hafva de ett litet barn i en af korgarna, och dessutom kan man få se dem bära ett större på axeln.

Mannens bidrag till huset består förnämligast i honung, men också en och annan gång i ägg, vildt, ödlor o. d. Animalisk föda plägar han dock som oftast behålla för sig sjelf, och qvinnan är således väsentligen hänvisad till den växtföda hon kan skaffa sig och sitt barn. Mannen drifver jagten mera för sportens skull än för att skaffa något hem till familjen, som det egentligen icke är hans sak att sörja för. Han känner i det hela taget icke, att han har några pligter som familjefader, utan lefver blott för sin beqvämlighet, dröjer om förmiddagen med att gå ut på jagt, tills daggen i gräset torkat, och kommer ofta tom-

händt tillbaka till lägret, sedan han på stället förtärt sitt jagtbyte.

Han behandlar sin hustru efter godtfinnande och visar sig ofta mycket grym. Om han vill, kan han döda henne. Regnar det, och natten är ruskig och kall, så måste hon ändock gå ut för att hemta ved och vatten. När jag om aftonen bad en af mina svarta göra detta, brukade han alltid öfverlemna det åt honom anförtrodda värfvet till sin hustru, som strax begaf sig åstad, och i allmänhet tog han ingen hänsyn till, om hon var gammal eller ung. En natt, som jag tillbragte på en farm icke långt från Mackay, hörde jag ett förskräckligt skrik från ett läger af civiliserade svarta i närheten. Då vi om morgonen gingo dit, funno vi en af de unga qvinnorna i ett ömkligt tillstånd, badande i blod, gråtande och med ett par afbrutna fingrar. Hon berättade, att hennes man hade slagit henne om natten. Då jag frågade denne, hvarför han gjort så, svarade han, att det hade varit dugtigt kallt om natten, och att den der qvinspersonen icke hade velat strax gå ut och hemta ved till elden. Han var en mer än vanligt duglig svart, som bland annat hade följt en katolsk missionär tvärs igenom kontinenten till Karpentariaviken. Men med alla sina goda egenskaper i öfrigt hade han ännu icke lärt sig att behandla qvinnan annorlunda än hans svarta bröder, hvilka icke anse henne för en menniska såsom de sjelfva.

Den värsta förbrytelse en qvinna kan begå är naturligtvis att rymma bort ifrån mannen, hvars slafvinna hon i sjelfva verket är. Hon är den förtryckta, som finner sig i slafveriet utan att i allmänhet längta efter en friare ställning, emedan hon icke känner till något bättre. Mannens vilja är hennes; hon vet, att han icke tål något knot. Men så undergifven mannens vilja hon än ser ut att vara, och så underkufvad hon i generationer varit, så fins det dock talrika exempel på att hon icke underkastar sig sitt öde,

utan tar till flykten. Hon kan nämligen också hafva sitt hjertas utvalda, och det är icke sällan en qvinna rymmer bort till den hon håller af, oaktadt hon riskerar att bli straffad, ja t. o. m. lemlästad af sin man, om denne åter får tag i henne: han brukar då gifva henne, helst i ryggen, ett eller två hugg af tomahawken, hvilket de svarta kalla att »märka qvinnan». Icke sällan dödar han henne, i synnerhet om hon upprepar försöket att rymma bort.

När han straffar henne för andra förseelser, sker det vanligen med slag i hufvudet med det första föremål, som faller honom i handen. I följd af denna behandling bära qvinnorna ofta talrika märken efter slag och skråmor, som tillfogats dem af deras egenmäktiga män. Man må icke tro, att de göra många formaliteter med dessa afstraffningar, hvilka försiggå i ögonblickets uppbrusande vrede, antingen någon ser derpå eller icke.

Som qvinnorna måste utföra allt arbete, äro de australnegerns vigtigaste egendom, och hans rikedom står i förhållande till antalet af dem.

I allmänhet hafva de två hustrur, mycket ofta tre, ibland fyra; någon enda gång har jag sett en man med sex hustrur. Den som har många väcker de öfrigas stora afundsjuka. Ingen borde hafva flere än två, yttrade ofta någon af mitt folk; sjelfva hade de nämligen blott en hvar och sträfvade tillsvidare icke högre än att fördubbla antalet. Den svarte mannen har i regeln en favorithustru, som han föredrager framför de andra och behandlar bättre. Emellertid gifver månggiftet icke anledning till så många familjestridigheter, som man skulle tro, om det än är tvist nog bland männen för qvinnornas skull. I allmänhet synas man och hustru komma bra öfverens med hvarandra. Det vankas icke alltid hugg och slag. Jag har till och med sett exempel på, att mannen låter sig ledas af hustrun och håller till godo med bannor och tillrättavisningar, ja att han frågar henne till

råds. Det är naturligtvis ytterst sällan, som mannen på detta sätt står under toffeln.

Man måste erkänna, att australnegern ibland behandlar sina hustrur väl, äfven då mannen är den styrande, och ett sådant undantag från den gängse regeln egde bland annat rum med ett par af de män, som jag hade med mig på denna utflykt.

Det var ett mer än vanligt vackert drag af Willi och Chinaman, att de åt sina hustrur gömde lifsmedel, som de fått af mig. En eftermiddag, då de önskade att gå och besöka sina hustrur, bådo de att få låna en säck, och en stund efteråt såg jag dem draga åstad med en mängd hopsparad proviant i den. Denna gång medförde deras hänsynsfullhet visserligen icke någon afsaknad för dem sjelfva, ty de fingo ju hos mig mera, än de orkade äta, men jag har sedermera kommit att erfara, att de ibland till och med gjort uppoffringar för sina hustrur. Det bör i alla händelser betraktas såsom något öfverraskande, att de i detta fall icke gömde åt sig sjelfva för att förtära det en annan gång.

Willis och Chinamans hustrur voro mycket unga; den ena var en liten flicka på 11—12 år. Så länge hustrurna äro så unga, tror jag, att de i det hela taget behandlas bättre än längre fram.

På detta sätt kunna äfven de australiska qvinnorna hafva sina »sötebrödsdagar». Dessa två män voro stolta öfver sina unga hustrur; ty i allmänhet är det svårt för unga män att få sig hustrur, emedan de gamla, såsom de mest ansedda, nästan ständigt gå dem i förväg. De äro i alla händelser omgifna af de yngsta och vackraste, medan en ung man får skatta sig lycklig, om han erhåller på sin del en gammal käring. Mina båda män hade fått sina hustrur på grund af en egendomlig lag, hvars enskildheter blott de svarta sjelfva känna.

Qvinnan kan nämligen vara bestämd för en man ända ifrån födelsen och utlemnas till honom, så snart hon är 11—12 år gammal. Det är rent af löjligt att se en sådan man med en hustru, som man hellre skulle antaga för hans unga dotter. Hon lefver då tillsammans med mannen, som således på visst sätt uppfostrar henne, på samma gång som han också i verkligheten är gift med henne. Ty det förhåller sig icke så vid Herbert river som bland de sydligare stammarna, t. ex. vid Rockhampton, att qvinnan icke bortgiftes, förr än hon är fullständigt utvecklad. Men vid Herbert river tager man dock hänsyn till hennes ungdom så till vida, som man icke väntar, att hon skall skaffa så mycket till huset som den fullvuxna qvinnan. »Hon springer för mycket omkring, när hon är så liten», sade Willi och Chinaman och mente dermed, att hon icke var lika dugtig och erfaren som de äldre i att skaffa föda. Jag lade alltid märke till, att den vuxna qvinnan utförde sitt arbete på ett allvarligt och omsorgsfullt sätt och dervid icke lät sig störas. De, som på nämda sätt få sig en hustru, anse sig gerna stå i förbindelse hos slägtingarna, som gåfvo henne, och visa sin tacksamhet genom skänker af lifsmedel, tobak o. d.

Icke sällan ärfver australnegern en hustru efter en död äldre medlem af stammen, men det allmännaste sättet, hvarpå han får henne, är såsom förut nämts att taga henne med våld.

Willi och Chinaman togo alltid hänsyn till sina hustrurs ungdom och läto dem derför icke bära så tunga bördor, som qvinnorna annars släpade på. De måste visserligen hemta blad och gräs till hyddan, springa efter vatten och söka larver och frukter, i det hela taget uträtta alla slags ärenden, men eljes hade de goda dagar, och männen skaffade dem också åtskilligt att äta. Vid detta tillfälle, då hustrurna fingo den hopsparade provianten, och i andra dylika fall drefvos männen helt säkert af något annat än blott den

materiela tanken, att qvinnorna genom att födas väl skulle bli starkare och således kunna utföra mera arbete, än om de lefde dåligt.

Om aftonen, då Willi och Chinaman kommo tillbaka från sina hustrur, förde de med sig en korg med tillredd frukt af den giftiga palmarten *Cycas media*, som af infödingarna kallas *kadjera*. När nöten krossats, underkastas kärnan en vidlyftig behandling med bultning, stekning och urvattning, tills det hela förvandlats till en hvit gröt. Oaktadt mitt folk satte ett så ofantligt värde på min kost, som de nu fingo i riklig mängd, längtade de dock märkvärdigt nog äfven efter sina egna rätter. Kadjera utgjorde under denna årstid, från oktober till december, de svartas väsentligaste föda, liksom några andra frukter — *tobola* och *koraddan* — voro deras hufvudföda under de derpå följande tre månaderna. När skördetiden för dessa frukter kommer, bruka qvinnorna vanligen slå sig tillsammans för att samla och tillreda dem och äro då ofta i flere dagar frånvarande från lägret.

Vi hade nu ansträngt oss både länge och väl och utstått många besvärligheter för att få tag i bungari, då plötsligt alla en dag förklarade, att det aldrig kunde falla dem in att söka efter bungari utan hund, och att det var till ingen nytta att fortsätta expeditionen. Denna upplysning kom som ett streck i räkningen för mig, men dervid var intet annat att göra än att vända tillbaka för att få tag i en dingo och på samma gång skaffa mera proviant.

Vid min ankomst till Herbert vale fick jag äfven en del nytt folk. Bland dem utmärkte sig i synnerhet *Jimmi*. Det var en undersätsig, atletiskt bygd karl med kort hals och breda skuldror: han hade ett dystert ansigtsuttryck och en sluten karakter. Dessutom värfvade jag en annan inföding, *Mangola-Maggi*, en släthårig ung man, som trots sin ungdom åtnjöt stort anseende bland de svarta på grund af sin skicklighet att skaffa *talgoro*, d. v. s. menniskokött. Det var

just icke sådana utmärkta egenskaper, som jag närmast hade användning för. För mig var det af största vigt, att mina karlar voro skickliga jägare, en hänsyn som jag derför lät vara afgörande vid valet af dem, i det att jag måste öfverse med deras öfriga mindre goda egenskaper.

Jag föreslog dem, att de skulle taga sina hustrur med sig och lyckades förmå dem dertill, så mycket mera som qvinnorna i alla fall ämnade begifva sig samma väg för att samla frukter, och de fingo befallning att under insamlandet hålla skarp utkik efter bungari, som sofva uppe i de höga träden om dagen.

På vår väg upp genom gräsmarken gingo Willi och jag i spetsen. Fram på eftermiddagen stannade några bakefter för att gräfva fram en bandikut; bland dem var också *Lucy*, Willis hustru. Detta hade hon gjort utan sin mans tillåtelse, och derför måste hon ha straff. Då hon efter en stunds förlopp hann upp oss, frågade Willi, hur hon kunde ge sig till att bli efter, och i detsamma tog han upp ett stort stycke af en tjock gren, som han slungade tätt förbi hennes ansigte. Hon vågade icke röra sig, knapt nog blinka med ögonen och gjorde intet försök att afvärja projektilen, emedan hon visste, att han då skulle bli ännu mera rasande och försöka att slå henne. Nu upprepade han blott flere gånger kastandet för att sätta skräck i henne.

Bandikuten, som gifvit anledning till den husliga scenen mellan Willi och Lucy, önskade jag få i min samling; men Chinaman ville icke afstå den. Han hade i det hela taget en egoistisk, sinlig och glupsk natur. Sålunda berättade han mig ett par gånger, att han föredrog köttet af små barn framför fullvuxna, emedan de voro »så feta». När vi hade dödat ett djur, var matfrågan för honom det vigtigaste, och jag gick ofta förlustig sällsynta exemplar, som han och hans kamrater hade dödat och förtärt, innan jag hann fram. Det gälde således icke blott att få reda på djuren och döda

dem, utan också att »rädda» dem från att försvinna i de svartas tomma magar. Äfven om de svarta visste, att de skulle få tobak för djuret, så var dock ögonblickets njutning dem så öfvermäktig, att de icke hade tid att tänka på tobaken.

Då vi på morgonen vid soluppgången började uppstigandet, hade jag fördelat min packning mellan de svarta så, att qvinnorna buro provianten och männen geväret, ammunitionen samt låren af en wallaby, som jag hade skjutit för att begagna som lockbete för jarri. Bestruket med stryknin, utlades köttet af denna wallaby på åtskilliga ställen uppåt höjderna långs fjällelfven, helst der en bäck föll ut i denna, ty just här plägade jarri enligt infödingarnas utsago draga fram under natten.

Vi arbetade oss upp för stora stenar och mellan krypande buskväxter. Vid middagstiden närmade vi oss målet för vår dagsresa, då vi befunno oss ett par hundra meter nedanför fjälltoppens nivå. Framför oss hade vi ytterligare en mycket brant och obanad terräng, och vi höllo nu rast för att få oss något att äta på ett ställe, der två fjällbäckar stötte tillsammans.

Det var min plan, att qvinnorna skulle gå för sig sjelfva åt ett annat håll och i flere dagar genomsöka buskskogen, på samma gång som de samlade frukter, medan vi skulle följa upp efter bäcken för att slå läger på toppen. Skogarna äro så täta, att en man blott kan tillryggalägga en kort sträcka på dagen, och som det var af vigt att få en så stor terräng som möjligt undersökt, hoppades jag, att qvinnorna på detta sätt kunde vara till stor nytta. Männen ville dock icke gå in härpå, utan föreslogo mig i stället att sända ut qvinnorna den följande dagen och deremot strax låta dem föra proviant och packning till den påtänkta lägerplatsen, medan de sjelfva och jag skulle gå söderut för att under vägen söka efter bungari. Vi skulle sedan om aftonen mötas

uppe på toppen. Jag fann deras förslag utmärkt, emedan vi sålunda kunde begagna tiden så mycket bättre, och vi begåfvo oss åstad, utan att jag anade, hvad som egentligen låg till grund för deras plan.

Det varade som vanligt icke länge, innan jag befann mig ett godt stycke bakom mina män, som vid ett sådant uppstigande voro vana vid att vara långt framför mig, emedan jag, klädd i stöflar, hade mycket svårt att följa skyndsamt med. Jag tyckte nog, att de hade litet mera brådtom än vanligt, men jag fäste icke synnerlig vigt dervid. Slutligen såg jag blott Chinaman. Vår väg, som följde en liten bäck, var särdeles brant och så trång, att vi måste böja oss ned och ofta krypa på händer och fötter under de väldiga trädartade ormbunkarna för att komma fram.

Snart försvann äfven Chinaman i småskogen, och jag fann mig plötsligen alldeles ensam med min hund »Donna». Jag ropade, men fick intet svar, och det blef nu klart för mig, att jag var föremål för en komplott. För att få tag i min proviant hade de naturligtvis öfverenskommit om ett ställe, der de skulle sammanträffa med qvinnorna, eller också skulle de mötas på lägerplatsen för att der fråssa af provianten. Jag visste, att de icke skulle röfva och äta allt, i det att de likasom barn, hvilka snatta snask, lugna sig med att ingenting skall upptäckas, blott de lemna qvar något, äfven om detta är försvinnande litet. Det var onekligen fara för, att min proviant skulle till den grad smälta i hop, att expeditionen icke skulle kunna bringas till slut. Jag hade varit oförsigtig nog att låta lägga matvarorna i de två öppna säckarna, dock var tobaken bättre förvarad; den låg nämligen längst in i mitt bagage, som var mycket väl packadt.

Efter en stunds förlopp hörde jag dem på afstånd signalera till qvinnorna. Det var naturligtvis ingenting annat att göra än att försöka taga sig fram på egen hand. Jag visste ungefär, hvar det ställe låg, som var bestämdt till

lägerplats, men det var icke lätt att hitta vägen i buskskogen, der man ser litet eller intet, som kan leda en till rätta.

Jag hade några timmars arbete, innan jag märkte, att jag hade nått toppen. Det hade emellertid börjat regna, och solen närmade sig sin nedgång, så att det var på tid, att jag snart kom fram till lägret. Jag hörde slutligen de svartas prat på toppen af en liten höjd icke långt borta och fann snart stället, en helt liten öppning i den täta buskskogen knappt 8 m. på hvar sida. Här hade de redan uppfört sina hyddor. Platsen var mycket beqväm till läger, och jag kunde se, att den ofta hade begagnats dertill, ty öfverallt lågo stora högar af fruktskal.

Jag befalde dem att strax bära fram proviantsäckarna och upptäckte till min glädje, att de hade förtärt mindre af innehållet, än jag befarade. Då jag frågade dem, hvarför de hade öfvergifvit mig för att röfva provianten, svarade de, att de hade varit mycket rädda för att den hvite mannen skulle gå vilse, men tillade inställsamt, att de nu skulle bygga honom en bra hydda. Något mildare sätt att straffa dem stod mig icke öppet än att skjuta en af dem; och jag gjorde derför intet vidare vid saken, än att jag lät dem förstå, att jag nästa gång skulle begagna revolvern; jag satte dem derefter i rörelse för att uppföra hyddan, emedan natten redan föll på och regnet blef allt häftigare.

Man ser af denna tilldragelse, att det icke förhåller sig så, som många påstå, att australnegern handlar blott efter instinkt. Det må visserligen medgifvas, att hans förmåga att resonnera är mycket svagt utvecklad, emedan han icke länge kan koncentrera sina tankar på samma föremål, men han kan dock göra en logisk slutledning, hvilket man förnekat.*

---

* Se t. ex. *Transactions of the Royal Society of New South Wales* för januari 1883.

Om några minuter stod hyddan fullt färdig. Det var ganska dystert att under en så regnig natt vara ensam med vildarna. Ute var det tät dimma och så mörkt, att vi icke kunde se handen framför oss. Som min hydda låg emellan infödingarnas, hade jag eld på båda sidor, och för att riktigt kunna hålla öga på dem gjorde jag två ingångar. Jag var trött och föll snart i sömn.

Frampå natten utbröt plötsligen ett våldsamt slagregn. Vattnet silade tvärs igenom taket på våra hyddor och släckte eldarna. Jag vaknade i kolmörker och hörde infödingarna våndas i sitt missnöje öfver detta oväntade störtbad på deras nakna kroppar. Jag satte mig upp och kröp ihop med ylletäcket tätt omkring mig för att sålunda afbida dagens inbrott. Långt förr än det ljusnade, började infödingarna röra på sig och försökte att göra upp eld å nyo, och det dröjde icke heller länge, innan de med sin beundransvärda färdighet hade fått i ordning en liten eld utanför hvar hydda; det hade nämligen lyckats dem att bevara elden i några glöd, som de öfvertäckt med palmblad. Bäst som det var, måste de in i buskskogen för att samla barkbitar eller torrt ris i ihåliga träd. För att icke regnet åter skulle släcka elden, bygde de mellan hyddorna ett tak af palmblad för att skydda den, hvarigenom våra hyddor likasom förenades med hvarandra under ett tak, men detta hade också till följd, att röken icke så litet besvärade oss.

Det är otroligt, hur behagligt det är, när man trött och våt kan få sträcka ut sina trötta lemmar vid elden äfven i en australnegers hydda och hafva det varmt och lugnt, medan det ösregnar derute. För australnegrerna är elden naturligtvis af stor betydelse, emedan den så att säga ersätter dem kläder, då vädret är kyligt. Vid Herbert river äro infödingarna, såsom förr nämts, fullständigt nakna hela året om. Blott någon enda gång kan man i regnväder få se qvinnorna, i synnerhet de äldre, kasta omkring sig en matta,

gjord af téträdets bast, hvilken matta ibland också begagnas för att lägga på hyddans golf. De bära den öfver skuldrorna, men den räcker icke stort längre än öfver axelbladen likasom våra damers pelskragar. Skinn af fälda djur brukas aldrig till matta och ännu mindre till kläder.

De svarta tillbragte tiden förnämligast med att sofva och äta under de 2—3 dagar vi uppehöllo oss på detta ställe. Qvinnorna skötte elden och lagade taket, då regnet trängde igenom. Jag för min del måste först och främst sörja för att mina kläder blefvo torra. Jag tog af mig dessa och hängde upp dem framför elden, och efter förloppet af en dag voro de så pass torra, att jag åter kunde sätta dem på mig. Som det icke kunde komma i fråga att taga någon motion i det fria, måste jag tillbringa dessa dagar inne i hyddan dels i liggande dels i sittande ställning, i det att jag likasom de svarta försökte att fördrifva tiden med att sofva. Det ihållande regnet förstörde snart taket på hyddorna, så att både männen och qvinnorna måste ut i buskskogen och hemta palmblad för att göra taken tätare. De gräfde också en liten ränna rundt omkring hvarje hydda för att leda bort vattnet. Men eljest var det omöjligt att få dem att uträtta något. När de icke sofvo, begärde de genast mat och tobak, och männen voro härvid till en viss grad i sin rätt, men qvinnorna hade deremot intet anspråk på mig, emedan det ursprungligen var aftaladt, att de skulle följa med på egen bekostnad. De hade derför också medfört sin egen föda, bestående af de vanliga osmakliga växt- och fruktrötterna.

Mitt folk, som oupphörligt hade lagt märke till, att jag tog mina måltider regelmässigt, nämligen frukost, middag och afton, hade derigenom fått vana att begära mat vid samma tid och begagna de civiliserade benämningarna på måltiderna. Annars är det infödingarnas vana att lefva alldeles oregelbundet och äta, när det faller dem in. Det

var ganska kuriöst att höra dem reqvirera »*breakfast*», »*dinner*» och »*supper*», äfven om de hade ätit sig aldrig så mätta af sina egna rätter. Under dessa dagar hörde jag knappt andra ord från dem.

Märkligt nog gåfvo männen af sina ransoner åt qvinnorna, och hvad som i synnerhet förvånade mig, de gåfvo dem mera, än de behöllo sjelfva. Australnegern vill nämligen gerna visa sig såsom den der har fullt upp, äfven inför sin hustru; ty den, som kan utdela gåfvor åt höger och venster, anses för stor. Sålunda är det alltid sed, att den, som har fält ett djur, sjelf äter litet eller intet deraf, utan utdelar det frikostigt till sina kamrater, som han med tillfredsställelse iakttager, medan de tillreda och förtära hans byte. Denna deras ridderlighet mot det täcka könet var mig alltid särdeles oläglig, ty jag hade icke mycket proviant att slösa med.

Som regnet efter ett par dagars förlopp ännu fortfor, måste jag göra dem uppmärksamma på, att provianten höll på att taga slut, så att de sjelfva måste försöka att skaffa ihop litet föda. Ett par af dem gick också ut och kom strax derpå tillbaka med några larver och en hop palmkål. Mera bryderi kostade det dem icke att skaffa sig mat för en hel dag. Palmkålen var de unga bladskotten af *ptychosperma cunninghamii.* Den stektes i askan, men åts annars äfven rå. Jag kunde icke äta den, ty den har en äcklig och motbjudande smak, äfven sedan den kokats i vatten.

En dag, då jag gick utanför hyddan för att sträcka ut mina domnade lemmar, upptäckte jag i dimman en fogel, som bar sig åt på ett underligt sätt. Medan den satt på en gren, lyfte den vingarna och vred kroppen åt båda sidor, hvarigenom den fick en viss likhet med skarfven, när den torkar sina vingar. Jag sköt den, och de svarta förde den fram ur buskskogen. Det var en australisk paradis-

fogel, den berömda »*rifle-bird*» (*Ptilorhis victoriæ*), som enligt Gould är den praktfullast färgade af alla Australiens foglar. Färgen är annars mycket svår att bestämma, emedan fogelns sammetsliknande fjäderklädnad vexlar i de mest olika färgskiftningar, allt efter som ljuset faller.

TRETTONDE KAPITLET.

Mongan, ett nytt däggdjur. — Till samlingen eller för de svartas munnar? — Infödingarna äta icke rått kött. — En ung jarri. — En meteorsten. — Fruktan för öfverfall. — Förhållandet mellan stammarna.

Dagen derefter hade regnet ändtligen upphört, men infödingarna vägrade att fortsätta färden, emedan vatten dröp af småskogen. Jag var emellertid fast besluten att bryta den ledsamma karantänen, äfven om jag derigenom utsatte mig för att få det ännu otrefligare. Efter ett par timmars förlopp lyckades det mig verkligen att förmå dem att bryta upp, och vi begåfvo oss på väg trots Willis försäkringar, att det icke ginge för sig att komma fram till den andra dalen, dit jag ämnade mig. Jimmi begaf sig ensam upp på några höjder för att söka efter *mongan*, ett däggdjur, som infödingarna hade omtalat för mig, men som jag ännu icke hade sett.

Qvinnorna fritogos från att söka efter frukter i den nu svårtillgängliga buskskogen och skulle i stället begifva sig ned till det gräsbevuxna landet, i det att de fingo befallning att under vägen se efter de förgiftade köttstycken, som vi hade utlagt för jarri. De öfriga gingo med mig till den närliggande fjälldalen, der qvinnorna en gång hade sett bungari på en af sina expeditioner efter frukt.

Harald Jensen lith.

Hoffensberg & Trap^{s} Etabl.

PSEUDOCHIRUS HERBERTENSIS .N.SP.

MONGAN.

Det långvariga regnet hade bildat otaliga små bäckar, som klara och glänsande oaflåtligt korsade vår väg för att strax försvinna i den täta buskskogen. Himlen var nu molnfri och klar, och den våta, täta skogen badade sig skinande och glittrande i det heta solljuset, medan de varma ångor, som uppstego från marken och träden, gjorde luften fuktig och tryckande, så att vi blott med stor ansträngning kunde arbeta oss fram.

Alltsomoftast stötte vi på stora högar af hopsnärjda prokuratorpalmer, som stängde vägen för oss. Willi fäste upprepade gånger uppmärksamheten på, att han haft rätt i att säga, att buskskogen nu icke var lätt att genomtränga, men vi arbetade oss dock omsider fram, dels genom att kringgå dels genom att krypa under de hopsnärjda palmerna.

Då vi kommo fram ur buskskogen, gingo vi långs efter en brant stenig mark, bevuxen med slingerväxter, en farlig väg, emedan stenarna ständigt gledo undan våra fötter och rullade nedåt med mycket buller. Efter bungari sågo vi blott gamla spår, deremot sköt jag åter ett exemplar af den nyss omtalade *tulla (Pseudochirus archeri)*. Hundarna visade sig odugliga. Min Gordon-setter var naturligtvis för tung i buskskogen, der den dessutom icke var van att röra sig, och Chinamans hund bedrog mig också i mina förväntningar. Den gjorde till och med sin herre så rasande, att han kastade ett trästycke efter honom, emedan han icke ville »sträcka ut.»

Vi hade kommit öfverens om att mötas med qvinnorna och Jimmi vid foten af bergskedjan invid gräsmarken, och och då vi i skymningen uppnådde lägerplatsen, voro de redan på stället. Både Jimmi och qvinnorna hade undersökt de förgiftade köttstyckena, som alla hade visat sig vara orörda.

Men Jimmi hade till min stora glädje funnit *mongan, (Pseudochirus herbertensis)* ett nytt mycket vackert däggdjur

som uteslutande uppehåller sig i de högsta topparna af kustbergens buskskogar. (Se den kolorerade planschen.)

Willi och Chinaman hade ihärdigt begärt att få den tulla jag skjutit. Och som vi icke hade mycket proviant, måste jag förargligt nog uppoffra den, medan jag dock sökte att rädda skinnet, men de invände på det ifrigaste, att djuret skulle förlora sin goda smak genom att tillredas utan huden. För att tillfredsställa deras hunger måste jag derför uppoffra både skinn och skelett.

De kastade nu djuret på elden för att afsveda allt håret. Derefter togo de det derifrån och skuro upp buken med ett hvasst trästycke, lade det på glöden, och så snart det var halfstekt, slets det i flere stycken och utdelades, hvarefter hvar och en stekte sin andel. På detta sätt tillreder australnegern köttet af alla mindre däggdjur. Det är honom motbjudande att äta köttet rått; men man må icke tro, att han väntar, tills stycket är genomstekt. Så snart det bildat sig en skorpa på köttet, tager han det från glöden och gnager af de stekta delarna, hvarpå det åter lägges på glöden och stekes vidare.

Vinsten af qvinnornas expedition var en mängd frukt, som infödingarna kalla *koraddan*. Den ser ut ungefär som röda ärter och växer på en slingerväxt, som förekommer öfverallt i buskskogen. I allmänhet kan man icke nå frukten från marken, så att qvinnorna måste klättra upp i träden för att samla den. Koraddan stekes mellan gräs och heta stenar och är en jämförelsevis välsmakande rätt, hvilken luktar och smakar som kokta ärter.

Det vållade mig stort besvär att förmå infödingarna att se efter de stryknínförgiftade köttstyckena, hvilkas verkan de för öfrigt icke alls trodde på, emedan de sjelfva icke ega något gift. Mot löfte om mycket tobak, om de förde med sig hem det eftersträfvade rofdjuret, fick jag dem dock åstad, och en dag kommo de verkligen till min öfverraskning hem

med en jarri. Som infödingarna hafva den föreställningen, att »vattuflöde» skall komma, ifall en ung man lyfter en död jarri, så måste Jimmi såsom den äldre bära djuret, och i spetsen för de öfriga kom han triumferande till lägret med den, i det han försigtigt och med armen högt upplyft bar den vid svansen. Hade icke han varit tillstädes, skulle jag sannolikt icke hafva fått djuret.

Jag lät icke infödingarna märka min glädje, utan invände, att det icke var en jarri, som de hade fångat; de utropade då med vild fasa: jarri! jarri! jarri! Dock förklarade de, att det var en unge. Skinnet var knappast en meter från nosen till svansspetsen och gulgrått med hvitaktiga runda fläckar. Emellertid visade det sig vara en *Dasyurus maculatus* (pungmård), emedan jarri är en gemensam benämning, som infödingarna gifva hela familjen *dasyurus*. Att det dock finnes ett stort, ännu okändt rofdjur af denna familj, är jag fullkomligt öfvertygad om. Detta, som infödingarna företrädesvis kalla jarri, får jag längre fram tillfälle att omtala.

Tyvärr hade det exemplar, som de nu förde till mig, legat så länge, att det redan börjat bli grönt i buken och luktade illa. Som mina knifvar tillika voro slöa, var det ett mindre trefligt göra att flå djuret, som har ett mycket segt skinn. Olyckligtvis slant också knifven och tillfogade mig ett djupt sår i tummen. För att förekomma blodförgiftning använde jag lapis och karbolvatten, som jag alltid hade med mig, och fortsatte att flå, sedan jag fått en lapp om fingret.

En dag kom jag öfver den besynnerliga *Hypsiprymnodon moschatus*, som bildar öfvergångsformen mellan känguruerna och falangisterna. Detta djur, som af infödingarna kallas *jopolo*, är icke så alldeles sällsynt i den nedre delen af buskskogen, men svårt att få tag i. På gräsbevuxen mark förekommer det aldrig; det håller sig i synnerhet vid flo-

derna. Mina svarta plägade ofta, när vi vandrade längs en elf i buskskogen, frambringa ett smackande ljud, hvarvid djuret, som är mycket nyfiket, kommer fram och sålunda röjer sin vistelseort. Jopolo är brun och så stor som en hermelin. Sitt läger bygger den konstfärdigt som ett kulformigt näste af nedfallet löf vid foten af ett träd, men det är blott den svarta mannens skarpa blick, som kan upptäcka det bland löf och gräs. Icke sällan lyckas det infödingarna att fånga djuret genom att hastigt sätta foten på nästet, men i allmänhet jagas jopolo med dingo.

Den näst sista aftonen under denna expedition hände en ganska lustig tilldragelse. Medan vi åto vår aftonmåltid, hörde vi plötsligen ett förfärligt skrik från qvinnorna, som befunno sig i ett läger för sig sjelfva längre ned vid floden. Efter ett ögonblicks betänketid sprungo männen dit ned och förde snart qvinnorna upp till vårt läger. En sten hade kastats mot en klippa alldeles vid sidan af dem och varit nära att träffa en af dem, hvarför de voro uppskrämda och rädda för att vistas ensamma dernere. De förmodade, att stenen kastats af främmande infödingar och bådo mig att »skjuta landet» för att injaga skräck hos dessa, och först när jag hade aflossat fyra skott, trodde de, att de kunde »sofva utmärkt».

Nästa morgon begaf jag mig ned till det öfvergifna lägret, och de visade mig strax stället, der stenen med stor kraft hade slagit emot klippan. I närheten funno vi också alla styckena, hvilka tillsammans bildade en tung sten, så stor som en stor potatis, utan minsta tvifvel en meteorsten. Qvinnorna hade således gjort blindt alarm; det var ingen fara på färde den gången. Men eljes hade de allt skäl att vara på sin vakt; ty grannstammarna lefva ständigt på krigsfot och äro alltid utsatta för hvarandras öfverfall.

Individer, som tillhöra samma stam, äro goda vänner och komma bra öfverens, medan det herskar fiendskap på lif och död mellan stammarna inbördes. Derför ve den främ-

mande australneger, som vågar sin in i en annan stams land! Han förföljes såsom annat villebråd och blir utan skonsamhet ihjelslagen och uppäten. Härvid är dock att märka, att hufvudstammarnas små familjestammar, som bo närmast gränsen, stå i vänskapsförhållande och gå öfver i hvarandra, så att gränserna mellan de stora hufvudstammarna blifva mycket obestämda. Familjestammarna äro oftast konstant begränsade, och mellan dessa inbördes råder vänskap. Huru stor en hufvudstam är, törs jag icke så noga afgöra. Den, som bodde närmast Herbert vale, egde en areal, som jag anslår till omkring 40 mil i längd och 30 mil i bredd. Den var indelad i många familjestammar, hvilka rörde sig på sitt bestämda område, som de väl kände till. Utanför detta hade de icke någon kunskap om landet. Detta var en af de svårigheter jag i början hade att kämpa med, i det att jag mycket snart fann, att en infödling utanför sitt »land» var mig till ringa eller ingen nytta, emedan han då kände sig mycket osäker. Ännu värre var förhållandet, när han kom in på en annan hufvudstams område (»främmande land»); då var han riktigt orolig och bäfvande.

Det kan finnas ungefär 20—25 individer i en sådan familjestam, mycket ofta färre. Men huru många sådana småstammar fordras för att bilda en stor, är omöjligt att säga, emedan det icke fins någon som helst organisation; de hafva icke ens höfdingar och skilja sig i detta hänseende från infödingarna i andra delar af Australien, der man kan till och med träffa på två höfdingar i en stam, i allmänhet en gammal och en ung. Man kommer möjligen sanningen nära genom att anslå en hufvudstam till 200—250 individer. Vid vigtiga tillfällen rådfrågas de gamla männen, hvilkas vägledning är bestämmande för hela stammen; någon höfding hafva infödingarna vid Herbert river mindre användning för, emedan stammarna icke här, såsom t. ex. i det vestliga Queensland, föra öppen strid med hvarandra,

utan blott söka att förminska hvarandras antal genom lömska anfall.

Sorglös vandrar australnegern omkring i sina skogar dagen i ända, ehuru han alltid hyser en hemlig fruktan för de främmande svarta. Men när »solen är nära bergen» *(vi molle mongan)*, betages han af ångest och oro vid tanken på de faror, som hota honom vid mörkrets inbrott. Det minsta ljud gör honom misstänksam, han spritter till och lyssnar samt hviskar rädd till sina kamrater: »*kolle! mal!*» d. v. s. tyst, karl! Har han förvissat sig om att fruktan är ogrundad, kommer han snart i jämvigt för att återigen uppskrämmas af nästa misstänkta ljud. Ett afrifvet blad eller ett spår, som han icke kan förklara för sig, väcker om dagen ögonblickligen hans misstänksamhet.

FJORTONDE KAPITLET.

Dingon, medlem af familjen. — En svart, som icke röker tobak. — Jagt på den flygande ekorren. — Sjukdomar hos infödingarna och »läkemedel». — Lysande anbud. — Otrefliga sängkamrater. — Expeditionen blir om intet.

Det var ganska behagligt att komma ned till Herbert vale igen och möta Nellys småleende ansigte vid grinden. Hon frågade mycket intresserad, hvad slags djur jag hade fått, och visade glädje öfver att se de medförda skinnen. Min första visit gälde köksdepartementet, der jag bemäktigade mig en spilkum färsk mjölk; deri bröt jag ett stycke af en nyss tillagad damper och strödde ett tjockt lager af socker derpå, en rätt, som under dessa omständigheter smakade mig bättre än en middag hos Bignon.

Midt i natten väcktes både uppsyningsmannen och jag af ett förskräckligt tjut från Nelly, som fick stryk af sin man kanaken uppe på vinden. Gamle Walters måste dit med sin bamburörskäpp, som han alltid hade stående utanför dörren, utan att det dock lyckades honom att göra sin auktoritet gällande.

Strax på morgonen begaf jag mig åstad för att uppsöka en användbar dingo för min nästa expedition. Men detta var en utomordentligt svår sak, ty dingo äro sällsynta här i motsats mot längre söderut i Australien, der man kan se australnegern följas af en 10—12 hundar af de mest

olika raser, i det att infödingarnas dingo mycket snart blanda sig med kolonisternas får-, känguru- och råtthundar. I hvar stam här uppe vid Herbert river finnes sällan mer än en eller två dingo, och i allmänhet är den af ren'ras. Infödingarna hitta dem som valpar i ihåliga trädstammar och uppföda dem med större omsorg än sina egna barn. Dingon utgör en vigtig medlem af familjen, ligger i hyddan och får rikligt med mat, icke blott köttmat, utan äfven frukter; aldrig får den stryk af sin herre, han bara hotar den, smeker den som ett litet barn, plockar bort lopporna från den och kysser den midt på nosen.

Ehuru dingon blir så väl behandlad, springer den ofta bort, i synnerhet under parningstiden, och då för att icke mera vända tillbaka. Den blir således aldrig riktigt tam. Infödingarna hafva dock mycken nytta af den, ty den har ett fint väderkorn och uppspårar allt vildt, som kan jagas, medan den dock icke ger hals och söker med mindre ifver än våra jagthundar. Den jagar emellertid mycket raskt och griper icke sällan villebrådet i språnget. Ibland händer det, att den nekar att gå vidare, och egaren måste då bära den på skuldrorna, hvilket den märkvärdigt nog gerna finner sig i. Dingon följer ingen annan än sin egare, hvilken omständighet icke minst bidrog till att föröka svårigheterna vid att finna en hund, emedan den således var obrukbar, så framt ej egaren lät förmå sig att sjelf följa med; dessutom är det blott det minsta antalet dingo, som förstår sig på jagten efter bungari, ty härtill måste de särskildt dresseras, från det de äro små.

Med fyra man och hästarna drog jag åstad upp åt *Seaview range*, på hvars topp skulle vara lägrad en stam, som egde en särdeles god hund, hvilken jag hört mycket omtalas. Jag sände två af mitt folk till lägret med ett förråd af tobak för att låna hunden, men de kommo om aftonen tillbaka utan både hund och tobak, ty hunden hade följt sin egare

till ett annat läger, och tobaken hade de med sin vanliga frikostighet i alla fall utdelat till höger och venster.

Under vägen sköt jag en känguru för att begagna den som lockbete. Känguruerna äro mycket seglifvade. Således hände det en gång, att ett sådant djur hoppade 90 steg, sedan det fått ett skott med en »expresstudsare», hvars exploderande kula sönderslitit dess hjerta. Enligt min erfarenhet dö de lättast, när de träffas i bröstet med en laddning groft hagel, hvilken, när skotthållet icke är för långt, oftast kommer dem att störta på stället. Vid detta tillfälle gjorde kängurun hastiga död ett så starkt intryck på mina infödingar, att tilldragelsen var under ett par dagar föremål för deras samtal. På sina jagter äro de nämligen vana vid att se känguruerna ila sina färde, ehuru de genomborrats af flere spjut.

Då vi om aftonen närmade oss den stam, der hunden skulle finnas, sände jag två af mitt folk i förväg för att förbereda infödingarna på min ankomst, emedan de annars skulle bli rädda för den hvite mannen och springa sin väg. Vi slogo läger i närheten på ett stycke gräsbevuxet land, hvilket sträckte sig som en tunga ned i buskskogen. Hundens egare, *Gongola*, och ett par andra infunno sig, då de fingo höra afsigten med vår ankomst. Gongola var en stor, stark karl och mycket välvillig. För att göra mig till vän med honom förärade jag honom på förhand ett stycke tobak, som han tog emot, hvarpå han aflägsnade sig. Det dröjde icke länge, förrän han kom tillbaka med två jungle-hönsägg, som han förärade mig. Jag blef mycket förvånad öfver denna gifmildhet, som är så sällsynt bland de svarta, utom när det gäller deras eget folk; han ville alltså härmed visa, att jag var välkommen. Jag har i det hela taget gjort den erfarenheten, att de svarta vildarna äro mycket välvilligare och anspråkslösare än de, som kommit i beröring med de hvita männen. Den vänlighet, som Gongola här visade mig, var så mycket mera berömvärd, som min gåfva icke hade något värde

för honom, emedan han icke tyckte om tobak. Det är sällan man träffar en infödning, som icke tycker om tobak, jag har blott sett en utom Gongola. Jag inbjöd honom att spisa qväll hos oss, och han fick deltaga i alla våra måltider, så länge vi uppehöllo oss här uppe.

Sent på aftonen hörde mitt folk den flygande ekorren *(petaurista)* klättra omkring i de höga gummiträden öfver våra hufvuden, och den följande dagen anstälde de svarta jagt på djuren, i det att några af dem klättrade upp i träden för att med tillhjelp af sin kâmin skrämma dem fram ur deras smyghål. Likasom skorstensfejare drogo de kâmin upp och ned i de ihåliga trädstammarna, medan de samtidigt utstötte ett egendomligt ljud *po-pò! po-pò!* för att efterhärma en nattfjärils läte, hvilket också upprepades af alla dem, som stodo under träden. Infödingarna tro sig nämligen kunna på sådant sätt bibringa detta nattdjur den föreställningen, att mörkret har inträdt, för att sålunda locka ut det. I allmänhet kommer det med stor fart ut ur hålet, spänner ut flyghuden och sväfvar sakta och elegant ned på ett annat träd. Medan djuret klättrar uppför detta, dödar man det med käppar, som man kastar efter det.

Det lyckades dem snart att skrämma fram ett, och oaktadt det var strålande solsken, hamnade djuret med förvånande säkerhet nederst på stammen af ett gummiträd, som stod 80 steg längre ned; medan det klättrade upp, sköt jag det.

Infödingarna häruppe, i synnerhet qvinnorna, sågo skröpliga ut, emedan de voro magra och smutsiga; åtskilliga af dem hade en sjuklig blek färg och torr hud, och flere af barnen voro betäckta med utslag. Jag antager, att de hade för liten omvexling af näring, emedan de hufvudsakligen närde sig af osund växtföda. Australnegern är annars frisk och sund och plågas icke mycket af sjukdomar. Om man undantager de hudsjukdomar han får vid beröringen med de hvita har han i allmänhet god helsa.

I mellersta Queensland under vändkretsen, 300 mil vester om Rockhampton, lär för ungefär 50 år sedan hafva gått en epidemi af *erysipelas* (rosen). Föreståndaren för en station der borta berättade mig, att der på egendomen funnos hålor, som inneslöto flere hundra skelett, hvilket antydde, att det verkligen hade gått en epidemi bland infödingarna. De svarta hade berättat honom, att många hade dött på samma gång, i det att de blefvo »sjuka i mun och näsa». Koppor hafva också upptäckts bland Australiens infödingar, sålunda enligt Beveridge vid Merrumbidgee i Nya Syd-Wales.

Jag hade icke tänkt mig möjligheten af bröstsjukdomar bland vildarna i Australien, förr än jag fick se dessa bleka ansigten på Sea-view range. Ty de sågo verkligen ut, som om de hade lungsot. Men då jag icke hade andra symptom att stödja mig på än blott deras yttre, så kan mitt antagande naturligtvis icke betyda mycket.

Märkvärdigt nog klagade infödingarna vid Herbert river aldrig öfver gikt och reumatism. De plågades till en viss grad af veneriska sjukdomar, som de icke hafva något medel emot, och som för öfrigt icke heller uppträda våldsamt någonstädes i Australien. De svarta, som kommo fram till Herbert vale, brukade smörja in såren med tjära, som de fingo på stationen. Annars måste de naturligtvis låta sjukdomen hafva sin gång.

När australnegern blir »civiliserad» och får kläder på sig, förekomma sjukdomsfallen oftare. Ty han ser i kläderna blott prydnader, som han efter godtfinnande kan taga af och på sig. Han svettas gerna hela dagen i en ylletröja, men om aftonen, när det blir kyligt och han mest kunde behöfva en sådan, finner han det beqvämast att taga den af sig för att kunna sofva på det sätt, som han är van vid. Då han går på jagt, tager han för beqvämlighetens skull af sig alla kläderna, om han än är aldrig så »civiliserad», emedan han vill vara naken, när han klättrar och förföljer

djur. Men detta fåvitska sätt att begagna kläder framkallar förkylningar och dermed reumatiska febrar och lungsjukdomar. Frossa har jag aldrig sett bland de vilda australnegrerna, blott en enda gång hos en väl klädd »civiliserad» svart vid Herbert river.

Emedan infödingarnas hårda och sega vegetabiliska föda sätter deras tänder på hårda prof, och de vid förfärdigandet af sina redskap ständigt taga tänderna till hjelp, så blifva vid en mera framskriden ålder deras framtänder afnötta ända till tandköttet och derigenom mycket ömtåliga. Tandvärk kan också då och då besvära dem. Vid sådana tillfällen låta de någon suga på kinden, tills blodet sipprar fram. Tandvärk i en framtand botas ibland mycket radikalt, dermed att en tillspetsad käpp sättes emot tanden, hvarefter »tandläkaren» med ett kraftigt slag slår den in i munnen.

Vid Herbert river känna de svarta ingen medicin. Den enda kur, som brukas, är den nyssnämda blodsugningen på det ställe, der de erfara smärta, eller också ingnidning med spott. De sjuka behandlas af »doktorn», som i regeln är den slugaste i stammen och en stor humbugsmakare. När han har utsugit blodet på ett ställe, der patienten har ondt, brukar han gerna framvisa ett stycke ben eller en liten sten, som han sugit ut och som han föregifver vara orsaken till sjukdomen. I andra delar af Australien, der sjukdomsfallen torde förekomma oftare, sägas de svarta känna läkande örter, likasom man också på många ställen använder egendomliga behandlingssätt af sjukdomarna.

Vid Herbert river har man intet medel mot ormbett; den olycklige lägger sig blott ned för att dö, medan man deremot från Nya Syd-Wales hör talas om en ganska intressant kur i sådana fall. Såret klämmes mellan tummarnas naglar, tills blodet kommer fram, och ett stycke uppvärmdt opossumskinn lägges derefter på såret, som utsuges, så snart skinnet blifvit kallt. Opossumskinnet, som emellertid åter

värmts, lägges på igen, och på det viset fortfar man, tills patienten är utom all fara. Hela operationen brukar räcka en $^3/_4$ timme. Mycket egendomligt är det, att infödingarna vid Herbert river tillägga svetten i armhålorna läkande kraft. De fästa mycket vidskepliga föreställningar vid denna och stryka patienten under näsan med den, i det att de tro sig dermed kunna göra honom frisk.

Det är rent af förvånande, huru lätt sår och skråmor läkas hos de svarta. Två infödingar hade en gång kommit att slåss i närheten af en station, sedan de fått låna knifvar af de hvita. Den ena flängde huden af sin motståndares rygg, medan den andra oaflåtligt gjorde djupa snitt på ett och samma ställe i den förres lår, tills han nådde benet. De stridande skildes åt och fördes till lägret i ett ömkligt tillstånd. Deras kamrater gjorde icke annat med såren, än att de strödde aska i dem, och tre veckor derefter spatserade slagskämparna omkring lika käcka som förut.

Infödingarna äro mycket godsinta och deltagande mot sina sjuka, som de föra med sig från det ena lägret till det andra. Detta är det enda ädla drag, som jag har upptäckt hos Australiens befolkning.

Sedan jag fått låna Gongolas hund för ett stort stycke damper, ströfvade jag omkring ett par dagar, innan jag vände tillbaka till Herbert vale. Mitt väsentliga byte var ett slags bandikut, *perameles nasuta*, som utstöter ett egendomligt ljud, hvilket de svarta förstå att efterhärma för att locka fram den.

Sista aftonen uppmanades jag af stammens ungkarlar att ställa mig i spetsen för ett angrepp på grannstammen. Afsigten var att röfva qvinnor. De förestälde mig, huru vackra qvinnorna voro i den främmande stammen, och huru lätt det var att göra ett öfverfall, då vi hade gevär. För att ytterligare fresta mig gåfvo de mig löfte om prioritet vid bytets fördelning. De fäste dessutom min uppmärksamhet

på, att det fans fullt upp med jarri i detta land. Jag afslog alla deras lockande anbud, men de fortforo det oaktadt att besvära mig med sina planer för ett nytt »Sabinskornas bortröfvande», tills de slutligen, då de icke kunde förmå mig att följa med och således icke hade geväret att lita till, slogo alltsammans ur hågen.

De flesta unga män gå temligen länge, innan de få sig hustru, delvis derför att de icke våga taga sig en sådan med våld och derigenom utsätta sig för en tvekamp med de gamle männen. De föredraga derför att vänta, tills en hustru tillfaller dem genom arf eller på grund af de förut omtalade bestämmelserna. Det händer dock ofta, att en man dör ogift, och som de flesta män hafva två hustrur, är det qvinliga könet vid Herbert river talrikare representeradt än det manliga. Detsamma påpekar den förträfflige iakttagaren mr. White beträffande det vestliga Queensland, men i en stor del af Australien antages, så vidt jag vet, förhållandet vara motsatt.

Sedan jag tillbragt natten på Herbert vale, der jag fick litet mera folk, anträdde jag den nya expeditionen, försedd med proviant för lång tid, i besittning af en utmärkt hund och ledsagad af flere skickliga jägare, af hvilka en var väl bekant i de trakter jag ämnade genomströfva. Tidigt en morgon begaf jag mig på väg i strålande sommarväder; daggen hade fallit starkt under natten och droppade som regn af taken på Herbert vale, det våta gräset glittrade i det skarpa solljuset, och allt lofvade en lycklig tur. Vid middagstiden veko infödingarna mycket bestämdt af mot norr; de ville bort till det land jag hade besökt under min senaste expedition, föregifvande, att vi der skulle finna många bungari. Men den egentliga orsaken var nog den, att de här i kända trakter kunde lugnt och makligt förtära min proviant och slippa den långa, besvärliga färden till det främmande landet. Förtörnad gjorde jag dem uppmärksamma

på att vårt aftal var att besöka detta mera aflägset liggande land och gaf bestämd befallning om att draga vidare.

Dröjande och trögt måste de då fortsätta färden, men nu kommo de med nya svårigheter. De stannade ofta för att visa mig, huru omöjligt det öfverallt var att komma fram. Vi anlände till en flod med branta stränder, som vi måste öfver, men det var omöjligt att förmå de svarta att visa mig ett bestämdt vadställe, hvarför jag icke hade någon annan utväg än att följa flodens lopp långt nedåt och sedan uppåt igen för att om möjligt sjelf finna ett passande öfvergångsställe.

Chinaman, som var vår vägvisare och den ende, som kände terrängen, visade sig som en komplett skälm. Det var han, som var hufvudmannen för alla dessa intriger. Han föredrog framför resans besvärligheter att förtära min mat och sköta sin beqvämlighet. Men då jag stod fast gent emot alla hans undanflykter, förklarade han slutligen rent ut, att han icke ville gå och anstränga sig här mellan klippor och snår. Att försöka gå öfver denna afton var omöjligt, ty solen sjönk redan bakom fjällkammen.

Vi hade svårighet att finna material till hyddorna här på gräslandet; några träd nedhöggos och flätades tillsamman till ett långt halftak, som sluttade ut öfver oss, så att hela den ena sidan af »huset» var öppen. Här lågo vi allesamman. Jag gjorde mig, som vanligt, en hufvudgärd af buskar, som tillika bildade skiljeväggen mellan mitt och de andras rum. Två af mina följeslagare, hvilka fingo lust att göra som den hvite mannen, lade beslag på den motsatta delen af hufvudgärden. Ehuru detta nära granskap ingalunda var mig behagligt, var jag dock för trött för att göra mycket väsen deraf.

Jag kände Ganindalis vaxade hår mot mitt hufvud och visste, att det var tätt bebodt af dessa små svarta djur, som i så hög grad plåga infödingarna; som de emellertid blott trifdes hos de svarta, lade jag mig trygt att sofva. Då och

då vaknade jag, när mina sängkamrater refvo sig i håret för att hålla styr på de objudna gästerna, men icke sällan var det mitt och icke deras hufvud, som blef lidande på kuppen. När jag på detta mindre tilltalande sätt väcktes, kände jag en olidlig stank, som jag icke kunde förklara för mig.

Slutligen blef den så stark, att den störde min sömn, och först sedan mina svarta på min anmodan hade flyttat sig, fick jag sofva återstoden af natten i ro. Jag upptäckte på morgonen, att den förskräckliga stanken förskref sig från ett stort sår hos Ganindali. Hans kamrater berättade, att han hade haft det ända från barndomen, och att han fått det af djefvulen. Det kan icke nekas, att det var ohyggligt att ha en sådan kamrat med sig; men hunden ville blott följa honom, så att han var oumbärlig.

Till min stora förargelse hade Chinaman, den ende, som kände till trakten, försvunnit, han hade sprungit bort under natten. Jag hoppades, att han skulle komma tillbaka, och väntade på honom till middagstiden, men han var och förblef borta. Vi drogo då vidare utan honom, och det lyckades oss att komma öfver floden på ett beqvämt ställe. Om aftonen slogo vi läger vid foten af bergen. Mitt folk var visserligen villigt, men det visade sig alldeles omöjligt att uträtta något i det främmande landet utan någon som kände det.

Det var således ingenting annat att göra än att taga saken, sådan den var, och vända tillbaka till Herbert vale för att förbereda en expedition till ett annat land. Jag anträdde återtåget i ett nedstämdt lynne, anställande reflexioner öfver menniskoslägtets ondska. För att varna de andra hotade jag med att jag skulle skjuta Chinaman, om han längre fram komme i min närhet.

Värmen var nu oerhörd, allt torkades bort af solen, fälten lågo gråa och afsvedda och gjorde ett vinterligt intryck. Herbert vale erbjöd derför denna gång ett dystert utseende. Stora flockar af gräshoppor flögo omkring i luften och kastade

sig glupskt öfver de få gröna strån, som ännu funnos qvar i det torra gräset. De frambragte en egen susning, när de i täta skaror höjde sig från marken, och man kom ovilkorligen att tänka på snöyra, då man stod midt ibland dem. Svarta pojkar sprungo omkring och roade sig med att skrämma svärmarna. Qvinnorna samlade massor af sådana djur i sina korgar. På ett ställe satt en hop infödingar omkring en eld och spisade dem. Först kastas hela korgens innehåll på elden, hvarvid vingar och ben afsvedas, och derefter rostas hvart särskildt djur. Gräshopporna ha en smak som af nötter, men det är naturligtvis ofantligt litet mat på dem.

Jag lät mina svarta slå läger i närheten af stationen och började strax att göra mig i ordning till en ny expedition. Då det emellertid icke var möjligt att i en hast få fatt i mera folk, blefvo de otåliga och försvunno med hunden, och dermed gick alltsammans tills vidare sönder.

Slutligen fick jag några med mig, och så snart jag kunde, red jag åstad efter rymmarne och var också nog lycklig att efter ett par dagar finna Ganindali och några andra svarta på jagt, men hunden hade de redan lemnat tillbaka till dess egare, Gongola. De kommo helt glada emot mig och berättade, att den nyss hade tagit en stor jarri. Den hade jagat djuret upp i ett träd, och infödingarna hade sjelfva dödat det med käppar. Jag frågade mycket ifrigt, hvar djuret var — men ack och ve! de gamla qvinnorna hade redan ätit upp det, svarade de helt naivt. Jag skulle få det en annan gång, så ljöd den dåliga trösten.

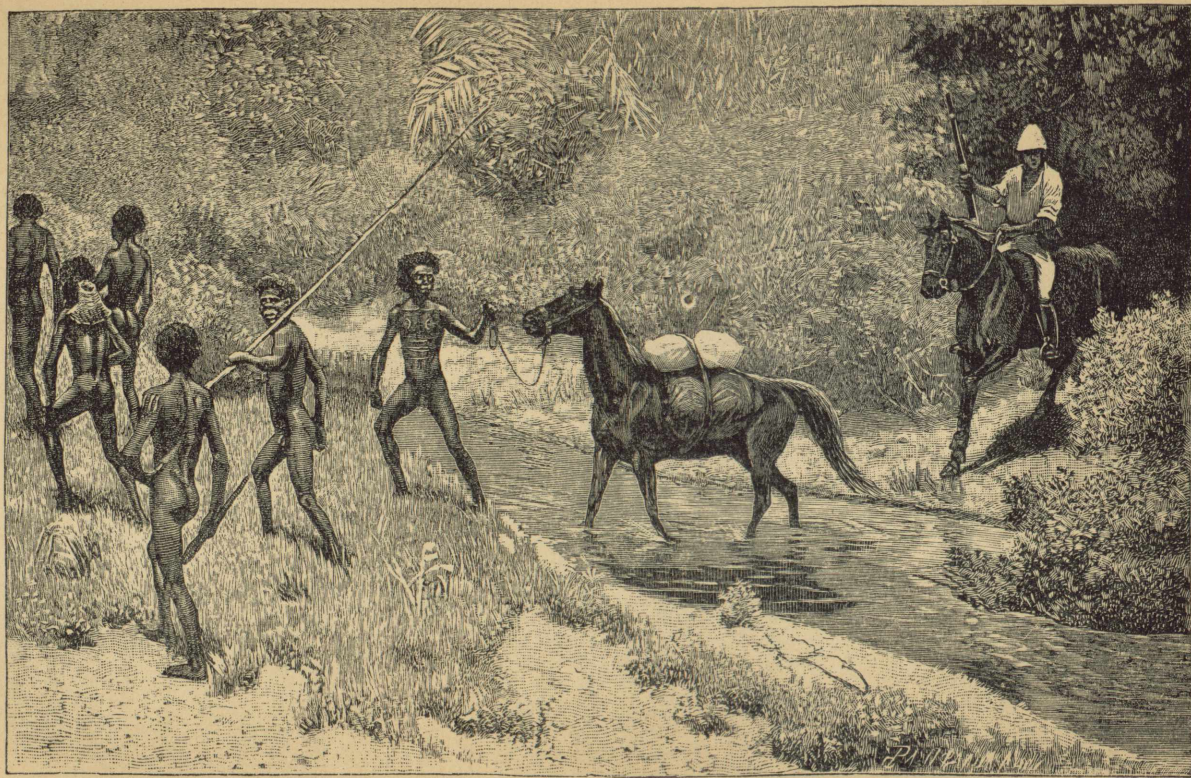
Af Gongolas stammar hade jag upprepade gånger hört, att det skulle vara godt om bungari i ett land, som låg mycket långt borta. De pekade uppåt Herbert rivers dalgång till några aflägset liggande fjäll, och det var upp till dessa trakter jag nu hade bestämt, att den nya expeditionen skulle begifva sig.

FEMTONDE KAPITLET.

De svartas skicklighet i att uppspåra. — En främmande stam. — Korgar. — Två småttingar. — Familje-interiör. — Barnauppfostran. — *Pseudochirus lemuroides* med en unge. — En »normal-arbetsdag» hos vildarna. — Stillhet och tomhet. — Alarm om natten. — Bösskott. — En kaxe. — Slägtskapsförhållanden. — De gamla qvinnorna.

Det var nu svårare att få folk än någonsin förr. Ty det land vi skulle besöka låg så långt borta, att de svarta, som jag vände mig till, hade alla slags betänkligheter. De ville icke riskera att bli uppätna. Jag varnades också sjelf på det bestämdaste af mina gamla vänner. Både Willi och Jacky skakade på hufvudet och sade: *komorbori talgoro* d. v. s. mycket menniskokött. Det fans bara *maioll* der borta, som skulle äta upp både oss och hästarna, sade de. Jag tröstade mig emellertid med att jag i mitt följe hade en man, som tillhörde en familjestam, hvilken bodde på gränsen af det land vi skulle besöka. Ganindali var också bekant i en närboende stam. Dessutom hade jag med mig en »civiliserad» svart, som jag någorlunda kunde lita på.

Då vi på förmiddagen lemnade Herbert vale, gåfvo de gamla qvinnorna oss en ohygglig afskedshelsning, i det att de tjöto och jämrade sig, emedan deras fränder skulle begifva sig till ett farligt land.

Uppbrott till en expedition.

Vi följde Herbert river uppåt åt n. v. och höllo vid middagstiden en kort rast nere på flodstranden. Just som vi hade packat in alltsammans för att draga vidare, öfverföllos vi af ett våldsamt åskväder. Före regntiden komma der ofta åskbyar, stundom mycket plötsligt, ibland också våldsamma stormar. Blixt och knall följde slag i slag. Mitt folk sökte strax skydd under träden och kunde icke förstå, hvarför jag stod på öppna fältet och blef våt. Infödingarna hysa nämligen, märkvärdigt nog, ingen fruktan för åskan och blixten, som är mycket ond på träden, men icke dödar de svarta, säga de. Ehuru man i dessa trakter af landet mycket ofta ser träd splittrade af blixten, förstå de dock icke, att det är fara för dem, när de i åskväder ställa sig derunder.

Vi drogo fram längs floden, så långt det var möjligt att rida, och öfvergingo den tre gånger för att komma fram. Än var den brusande än lugn, men alltid vållade oss de stora stenarna på bottnen svårigheter, så att jag till och med ett par gånger måste lassa af hela packningen och låta infödingarna bära den öfver. För beqvämlighets skull hade jag denna gång en mycket lätt drägt, blott en skjorta, skor, hatt och om lifvet en rem, hvari jag bar min revolver. Jag försökte äfven att gå barfota liksom infödingarna, men måste afstå derifrån, emedan de af solvärmen upphettade stenarna brände mina fötter. Ibland bildade floden stora bassänger, der vattnet var djupt, svart och stilla som i en damm. Här är det, som krokodilerna trifvas.

Ju högre upp vi kommo, dess smalare blef dalen, och till slut blef det omöjligt för hästarna att komma fram. Vi slogo då läger och läto dem stanna här, och packningen fördelades mellan infödingarna. Det gälde nu att finna en liten stam, som Ganindali kände, och som jag hoppades skulle hjelpa oss under jagten efter bungari.

Jag iakttog med intresse, huruledes infödingarna buro sig åt för att få reda på dessa menniskor. De fäste sig vid alla spår, som kommo i vår väg, lade märke till afbrutna grenar, afrifven bark eller stenar, som voro vända, litet mossa, som var afskafd, kort sagdt vid sådant, som skulle helt och hållet undgå en hvit mans uppmärksamhet, och som han knappast skulle kunna förstå, äfven sedan hans uppmärksamhet blifvit fäst derpå.

Australnegrernas skarpa förmåga att sålunda finna och följa spår synes vara ensam i sitt slag och öfverträffar förmodligen till och med de nordamerikanska indianernas. De hvita hafva förstått att draga stor nytta af denna deras begåfning såsom spårhundar, de göra t. ex. polisen värdefulla tjenster vid uppdagandet af mord. En svart *tracker* är i stånd att under fullt galopp följa ett spår.

Första dagen lyckades det oss icke att finna den der stammen. Deremot stötte vi på flere af dess öfvergifna läger. Infödingarna förstöra nämligen icke sina primitiva läger, när de förändra vistelseort, utan lägga utanför lägret ett palmblad, som skall visa deras vänner, i hvilken riktning de begifvit sig. Med tillhjelp af dessa kännetecken fingo vi slutligen säkert spår efter den främmande stammen. I ett af dessa läger funno vi också en bortsprungen dingo. Den kunde kanske blifva oss till nytta, och vi förmådde den derför att följa oss genom att gifva den litet mat.

Först fram på eftermiddagen den följande dagen kommo vi i närheten af den lilla stammen. Infödingarna visade mig, att det rökte icke långt borta. Jag sände då som vanligt ett par man i förväg för att underrätta om vår ankomst. Främlingarna voro tillbakadragna och tysta, såsom infödingarna gerna visa sig första gången de komma i beröring med den hvite mannen. Många stammar äro mindre försagda inför

den hvite mannen vid sådana tillfällen och pläga känna på honom öfver hela kroppen, för att förvissa sig om att det är ett menskligt väsen.

Då jag kom fram till lägret, märkte jag några gamla qvinnor, som sutto och bultade frukter, medan ett par äldre män voro sysselsatta med att fläta korgar. De unga männen lågo och latade sig.

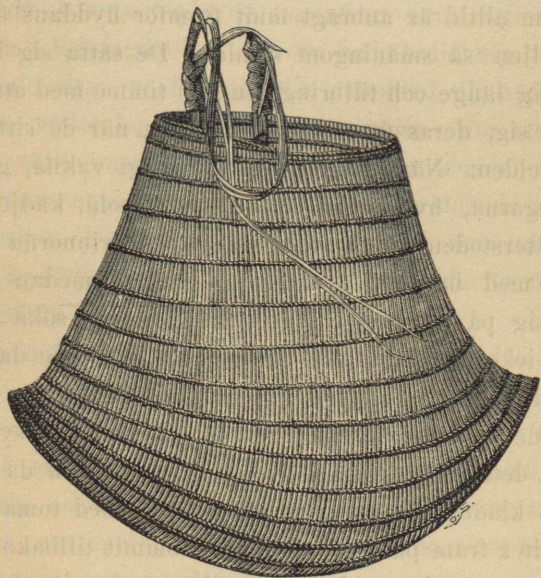

Fig. 52.

Genast som infödingarna fingo reda på min afsigt, visade de sig så förekommande, att de sände bud efter en gammal man, som icke bodde långt borta; han skulle vara den raskaste i att jaga bungari. Vi måste vänta på den gamle jägaren en hel dag, hvilken jag tillbragte i lägret hos dessa naturbarn. Här uppe lefde de oberörda af allt slags civilisa-

tion och fria från det förderf, som alltid visar sig, när infödingarna komma under de hvitas inflytelse. Allt var oförfalskad natur, och sådana vildar är det naturligtvis, som man har största vinsten af att studera. Dessa svarta äro dessutom icke heller så farliga som de, hvilka lärt känna den hvite mannens sedvanor och karakter.

Männen sofva länge om morgnarna, ty de tycka icke om att gå ut förrän klockan 10—11, sedan daggen försvunnit ur gräset. Qvinnornas första göra om morgonen är att tända elden, som alltid är anbragt midt framför hyddans öppning, der familjen så småningom samlas. De sätta sig i askan, sträcka sig länge och tillbringa en half timme med att skrapa och klia sig, deras favoritsysselsättning, när de sitta rundt omkring elden. När männen blifvit riktigt vakna, gripa de efter korgarna, hvilka äro fylda med tobola, kadjera eller kanske återstoden af en stekt wallaby. Qvinnorna gå derefter ut med barnen för att söka frukter, medan männen begifva sig på en mindre jagttur eller för att söka honung. När det icke regnar, måste australnegern hvarje dag hafva sin jagtutflykt. Äfven hos infödingar, hvilka äro så pass civiliserade som de, hvilka äro anstälda vid den svarta polisen, är detta behof så bjudande, att de då och då taga af sig sina kläder för att göra ett ströftåg med tomahawken. När de litet fram på eftermiddagen kommit tillbaka, tändes strax den oumbärliga elden, några lägga sig att sofva, andra prata litet och vänta på att qvinnorna skola komma hem med frukter. En och annan åldring kan taga ihop med en korg, som han har under arbete.

Qvinnorna komma sent hem och hafva då nog att göra med den vidlyftiga tillredningen af de giftiga frukterna, men de arbeta aldrig länge inpå aftonen. Hafva de funnit mycket, gömma de resten till den följande dagen. Alla njuta nu ett ostördt *dolce far niente* efter dagens mer eller mindre ansträngande arbete, de ha intet att bry sitt hufvud med, intet

som bekymrar dem. De hafva ingen omsorg för morgondagen, än mindre för framtiden. Man utbyter icke många ord. Först när mörkret fallit på, sätter fruktan för öfverfall lif i den svarta skaran, men efter hand kommer hela familjen till ro, och man hör icke annat än cicadernas ensamma melankoliska surrande i den djupa buskskogen.

Litet före solnedgången den följande dagen kom den gamle mannen, följd af sina två vackra välfödda hustrur. Han var en af stammens äldsta och njöt stort anseende. Genast de kommo sade de ingenting, utan satte sig ned i lägret med korslagda ben. Då de hade hvilat sig litet, sände den gamle dem ut för att söka palmblad till hyddan, som uppfördes under loppet af ett par minuter. För att visa, att vi voro välkomna, sändes till vårt läger, som vi emellertid hade slagit upp i närheten, en gåfva, bestående af ett par stora korgar. Detta var ett höflighetsbevis, som mina svarta redan på förhand väntade sig och omtalade för mig. Det var två nätta korgar, riktiga praktexemplar.

Här uppe i den främmande stammen fans det två småttingar, som tilltalade mig mycket. De hade stort intresse för mig och mitt läger och voro icke rädda för att komma fram till mig. De voro också ovanligt tjenstaktiga. Jag förundrade mig öfver att de voro så snälla, men såg äfven sedermera exempel på det samma. De svartas barn äro i det hela taget icke så dåliga, som man skulle tro efter den uppfostran de få, i det att deras vilja aldrig möter någon motsägelse. Modern är alltid förtjust i sitt barn, och många gånger har jag beundrat hennes tålamod med det. Hon bär det ständigt med sig, i början i en korg, men sedermera, när det blir stort nog härför, på sina axlar, i det att antingen hon samtidigt stöder det med sin hand, eller också barnet sjelft håller sig fast i hennes hufvud. På det sättet bär hon det med sig, tills det blir flere år gammalt. Skriker det, kan hon visserligen bli ond, men aldrig kommer hennes

vrede henne att slå det. Barnen tuktas aldrig någonsin vare sig af fadern eller modern.

En bekant till mig, som mycket umgicks med de svarta, gaf en gång en okynnig unge en lätt örfil, hvarvid modern blef mycket upprörd och yttrade, att det icke var till någon nytta att slå barnet; det var blott »en liten parfvel, icke stor nog». Innan ännu barnen kunna hålla en pipa i munnen, få de röka; modern delar sålunda njutningen af tobak med sitt diande barn.

Barnen hålla mera af sin moder än af sin fader. När de blifva vuxna, hör man dem nästan aldrig nämna sin fader, ofta känna de honom icke ens. Ty qvinnorna ombyta ju icke sällan man. Fadern är dock äfven mycket snäll mot barnet och bär det mycket ofta, tager det i famn, smeker det, undersöker dess hår, leker med det och förfärdigar små bumeranger, som han lär det att kasta. Men han föredrager gossar framför flickor, hvilka senare han icke befattar sig synnerligen mycket med. Barnen leka nästan hela dagen, bygga högar, rita figurer i sanden, kasta med bumeranger och dylikt.

Sålunda växa de upp i full frihet, utan att någonsin straffas. Så snart de kunna gå, tillegna de sig de äldres sätt och vanor, men först när gossarna äro 8—9 år gamla, få de tillåtelse att följa fadern på jagt. Smågossarna behandlas som fullvuxna, eller rättare sagdt, australnegern blir aldrig fullvuxen, emedan fadern är lika mycket barn som sonen.

När männen uppehålla sig i lägret, är deras hufvudsakliga sysselsättning, ifall de icke sofva, att tillverka vapen och förnämligast att fläta korgar. Det var intressant att iakttaga den förvånande färdighet de lade i dagen under detta arbete. Blott männen fläta korgar, aldrig qvinnorna, och de äro stolta öfver att kunna framvisa den vackrast förfärdigade.

Korgen kan vara af olika storlek, men formen är gerna lika, mer eller mindre oval, smal upptill och bred nertill, såsom fig. 52 och 54 visa. Till material begagnas nästan uteslutande prokuratorpalmens grenar, hvilka med tillhjelp af tänderna klyfvas i tunna smala band, hvarefter dessa skrapas fina och jämna med snäckskal eller stenar. Dessa korgar äro beundransvärdt fint och starkt gjorda och målas ofta med röda, gula och hvita jordfärger, ibland med strimmor och punkter af menniskoblod, som vederbörande taga från sin egen arm (fig. 54). Korgen bäres i ett handtag af samma material och hänger nedåt ryggen, medan handtaget lägges öfver pannan, hvarigenom alltså tyngden kommer att hvila på hufvudet. En svart bär nämligen icke gerna något i handen.

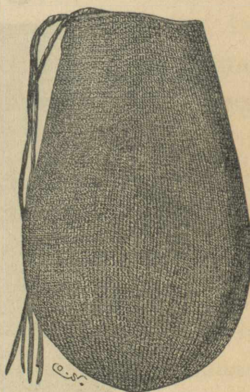

Fig. 53. Korg af mjukt material (gräs) från Herbert river. 1/6.

Vi voro mycket tidigt ute om morgonen för att begifva oss åstad efter bungari, ty vi hade en hel dagsmarsch till den trakt, der den skulle förekomma i så stor mängd. Jag hade väntat, att blott den gamle mannen och ett par andra svarta skulle följa med, men hela stammen slöt sig till oss, så att vi voro ett stort följe, då vi tågade in i taffellandet. Vid middagstiden fingo vi i sigte målet för vår dagsresa, en rad buskbeklädda höjder, som terrassformigt höjde sig i fjärran. Männen och jag gingo då en omväg för att genomströfva en buskskog, som låg der nedanför, medan qvinnorna med provianten och männens vapen begåfvo sig till det ställe, der vi skulle slå läger om aftonen. När infödingarna äro ute på färd, måste de nämligen samtidigt sörja för att få något att äta, emedan de sällan medföra proviant; de vandra derför på olika vägar, utan att afståndet dem emellan

blir särdeles stort, mot det för aftonen bestämda lägerstället och samla hvad de under vägen finna af lifsmedel, såsom opossum, ödlor, ägg, honung och dylikt.

Den enda vinst vi hade af vår marsch var en mängd honung, som påträffades högt uppe i ett träd. Infödingarna förstodo af trädets beskaffenhet, att det var ihåligt ända till roten, hvarför honungen skulle till ingen nytta falla ned

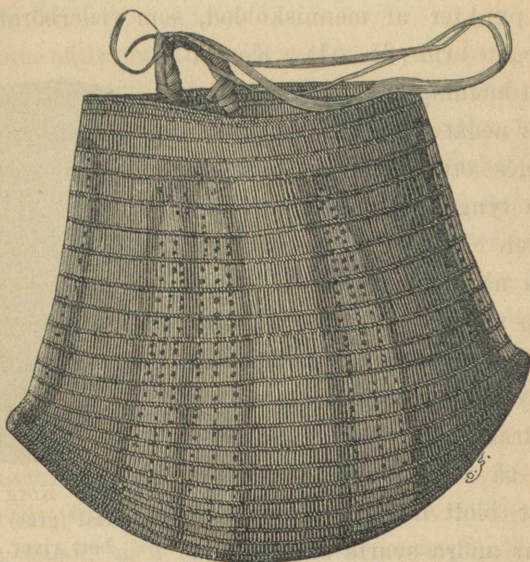

Fig. 54. Korg (från Herbert river) med målade strimmor och punkter af menniskoblod. $^1/_4$.

till bottnen, om man försökte att taga ut den på vanligt sätt genom att hugga hål på stammen. De fingo derför låna min yxa för att fälla det tjocka trädet, som var mer än en meter i genomskärning och af en mycket hård träsort. Under halfannan timme voro de ifrigt sysselsatta med att i tur hugga vid roten af detta väldiga träd, och de gåfvo sig icke förr än det föll. Detta kan tjena som exempel på den uthållighet och seghet, som australnegern kan lägga

i dagen, när han väl kommit på spår efter byte; eljes är han mycket trög och maklig.

Men arbetet lönade också mödan. Jag blef helt förvånad öfver den stora mängd honung, som fans i denna trädstam. Honungen smakade förträffligt, emedan den trots den tryckande hettan var stel och kylig. De förde med sig största delen af fyndet till en fjällbäck i grannskapet, och som de icke hade till hands något tråg, blandade de den gamla och färska honungen i vatten på det primitiva sättet, att de lade den i en fördjupning i klippan invid elfven, stänkte vatten derpå med båda händerna och rörde om. De satte sig derefter alla omkring »mjödskålen», och med tåttar af fint gräs, som växte i närheten, sörplade de snart klippfördjupningen tom.

Vid vår ankomst till lägerplatsen sutto qvinnorna der i det gröna gräset rundt omkring en liten eld. En främmande stam, som stod i vänskapsförhållande till mina följeslagare, hade slutit sig till dem. En hvar gonade sig på bästa möjliga sätt, några lågo på ryggen, andra sutto alldeles stilla och stirrade tanklöst ut i rymden, medan en och annan stod och pratade. Qvinnorna hade berättat för den främmande stammen om den hvite mannens ankomst och hade naturligtvis skrutit förfärligt öfver hur mycket tobak och mat han hade med sig; de voro stolta öfver att han var med deras stam. Men de hade icke vidtagit den minsta förberedelse för att bygga hyddor, icke en gång hemtat palmblad; så snart vi anlände, begåfvo sig emellertid qvinnorna helt makligt åstad, ty solen närmade sig redan sin nedgång. Den främmande stammen och en hel hop af dem, som följde med mig, slogo läger på den ena dalsidan, och jag med mitt folk på den andra.

Terrängen var utmärkt för bungarijagt, och det var icke heller så svårt att komma fram här som i bergskedjans buskskogar. Vår halfvilda dingo dugde till ingenting. Det

fans dessutom ingen, som den ville följa. Emellertid hade jag nu så mycket folk, att jag ändå hoppades på ett godt resultat.

Jag sköt här en ganska märkvärdig phalangista i buskskogen; den har sedermera beskrifvits under namn af *Pseudochirus lemuroides*, emedan den har en viss likhet med lemurerna (halfaporna) på Madagaskar. Dess svans är nämligen icke naken på den undre sidan såsom hos de öfriga phalangisterna, utan helt och hållet besatt med hår. Infödingarna kalla den jabbi. Först försökte de att döda den på vanligt sätt genom att klättra upp i träden och kasta käppar på den. Djuret är icke så särdeles skygt; men när det störes, ilar det hastigt från gren till gren från sitt höga tillhåll, så att en svart har svårt att döda det, om han icke har ett par af sina kamrater, som passa på i de kringstående träden. På detta sätt döda infödingarna alla phalangister.

För att få slut på jagten ropade infödingarna, att jag skulle skjuta djuret. Det föll ned från grenen, blef hängande en stund på svansen, men ramlade derefter dödt ned. Då infödingarna sågo djuret falla från denna höjd, utbrusto de i rop af förundran, och denna tilldragelse blef under någon tid ett stående samtalsämne bland dem. Djuret visade sig vara en hona med en alldeles förvånande stor hårbeklädd unge i pungen. Ungen, som också hade fått ett dödande hagel, var nästan hälften så stor som modern. Ehuru det var midt på sommaren, hade djuret en fullhårig och mycket vacker pels. Jag har aldrig sedermera sett denna art, och dessa två äro de enda exemplar, som hittills skjutits. *Pseudochirus lemuroides* finnes icke i den del af kustbergen, som ligger öster om Gowri creek. Den uppträder först i bergsträckningen mellan Gowri creek och Herbert river och är temligen talrik derifrån och norrut. Dessa två skötos i en *table land scrub*.

Sent en afton, då vi som vanligt hade lägrat oss på begge sidor om den lilla dalgång, hvilken sträckte sig ned

Bolboceras rhinoceros.

Stigmodera alternata. N. sp.

Harald Jensen lith.

Hoffensberg & Trap^{s} Etabl.

PSEUDOCHIRUS LEMUROIDES. N. SP.

JABBI.

mot elfven, ropade man öfver till oss från det andra lägret, att man der hörde fiendtliga svarta röra sig i gräset på andra sidan om den elf, der vårt läger låg. Mina följeslagare reste sig ögonblickligen under utropet: *kolle! mal!* d. v. s. tyst! folk!

Jag var så van vid infödingarnas uppskrämda fantasi om aftnarna, att jag icke vidare gaf akt på deras oro, men snart förekom det emellertid äfven mig, som om röster hördes i fjerran. Knappt hade jag yttrat min misstanke för mina svarta, förrän de ropade öfver till de andra: »*Mami** hör också!» Nu inträdde en tystnad så djup, att jag tror, att man kunde hafva hört ett blad falla till jorden. Jag antog emellertid, att det misstänkta ljudet förskref sig derifrån, att två träd gnedos mot hvarandra i den svaga aftonvinden. Detta meddelades strax till det andra lägret. Men här läto de icke lugna sig; de hörde fortfarande röster, och strax derpå kom en hop unga män, tätt följda af barn, som skreko med full hals, upp till mig. Männen voro också mycket uppskrämda. Jag nödgades stiga upp, gick ut och aflossade ett par skott i den kolmörka natten. Mitt folk blef lugnadt deraf och uttalade till och med sitt medlidande med kamraterna i det andra lägret, der dödstystnad herskade, och der en gammal man gick på vakt hela natten. Af hvad jag sedermera erfor, känner jag mig emellertid öfvertygad om, att vi denna natt verkligen hörde röster från en fiendtlig stam, som efter all sannolikhet skulle hafva öfverfallit oss, om jag icke hade skrämt bort den med mina skott. Huru litet behöfs det icke för att visa den civiliserades öfverlägsenhet öfver vildarna!

Jag ansåg det onyttigt att stanna längre i denna trakt. Spår af bungari syntes blott undantagsvis, och infödingarna hade under hela tiden visat sig ovilliga att söka efter den,

* *Mami*, som betyder stor man, är samma namn, som infödingarna vid Herbert river gåfvo officerarna vid den svarta polisen; de titulerade mig alltså efter den högsta värdighet de kände till.

emedan den förekom så sparsamt och de icke hade hundar. De talade deremot mycket om en längre bort belägen trakt, der det skulle finnas *komorbori* (många) *bungari*. Men dit tordes de icke följa mig af fruktan för främmande stammar. Icke dess mindre beslöt jag mig för att besöka detta land, men då naturligtvis ingen af mitt folk var bekant med detta, måste jag laga så, att jag kunde bland de vänligt sinnade infödingarna finna någon, som kände till det. Detta visade sig långt svårare än jag hade trott. Jag bjöd lifsmedel, jag bjöd tobak, men intet hjelpte. Alla tyckte, att det var rent vanvett att försöka att komma dit; de voro nämligen rädda för främlingarna, som de hade hört den der natten.

Jag försökte att göra den gamla bungarijägaren till min vän och gaf honom derför litet proviant. Förr än han träffade mig, hade han aldrig smakat vare sig salt kött eller damper, och på båda delarna satte han ett ofantligt värde. Han lät sig också maten väl smaka, men längre kom jag icke heller med honom. Slutligen lyckades det mig efter många underhandlingar att förmå en af dem att följa mig för en skjorta och för löfte om mycket tobak och mat, om han skaffade mig en bungari. För att vara så mycket säkrare på att få honom med mig, gaf jag den gamle jägaren, som hade ett visst inflytande öfver honom, ett stort stycke kött och bad honom uppmuntra min nya följeslagare att stå fast vid sitt beslut att följa mig.

Den gamle behöll blott ett helt litet stycke för sig sjelf, och med den för australnegrerna egendomliga gifmildheten utdelade han ädelmodigt resten åt alla sidor för att derigenom föröka sitt anseende hos stammen. Australnegern är af naturen slösaktig, och när han gifver, så gifver han mycket. När t. ex. en civiliserad svart efter en längre tids utflykter med sin herre återvänder till stationen, plägar särskildt hans liberalitet yttra sig mot kamraterna, som samlats omkring stationen. Han är ofantlig spendersam med de nya kläder

han fått, och man kan efter några timmars förlopp få se den ena svarta spatsera omkring med hans benkläder, en annan med hans sporrar, en tredje med hans hatt o. s. v., medan han sjelf möjligen blott behåller skjortan.

Den svarte, som jag hade förmått att följa mig, var i slägt med en af mitt folk, nämligen Janki. Han var Jankis *otero*. Det fins nämligen i stammarna benämningarna *otero*, *gorgero*, *gorilla*, *gorgorilla*, som beteckna åtskilliga slägt- och broderskapsförhållanden. Ibland kallades en man blott *otero* och *gorgero* och icke med något annat namn, och hvar och en visste dock, hvem som menades. Liknande benämningar förekomma också bland qvinnorna, och namnen äro de samma, blott att det sista *o* eller *a* förändras till *ingan*, således: *oteringan*, *gorgeringan* o. s. v.

Utan tvifvel stå dessa indelningar i sammanhang med deras äktenskapliga system, men jag har emellertid aldrig kommit på det klara härmed. Infödingarna kunde eller ville icke lemna mig någon närmare förklaring häröfver, men i motsats till hvad man vet från andra håll hade männen ingenting emot att omtala för mig sina eller qvinnornas namn och hvem som var deras *otero* o. s. v. För öfrigt indelas medlemmarna af Australiens flesta stammar i fyra klasser, och afsigten dermed skall enligt mr M. Curr, en australisk författare, vara att hindra äktenskap mellan slägtingar, något som australnegrerna synas hafva en stark motvilja för.

Janki var öfvermåttan älskvärd mot sin otero och ofantligt glad öfver att han skulle vara med på expeditionen. Han skulle sofva tillsammans med honom, gifva honom tobak, och allt skulle vara så bra, att det var ingen måtta med det. Nu ändtligen var också mitt öfriga folk villigt att följa med. I min glädje öfver att expeditionen kom till stånd skänkte jag åtskilliga köttbitar åt dem, som icke skulle med, och vi skildes åt som de bästa vänner.

Det undgick icke min uppmärksamhet, att under alla dessa förberedande förhandlingar en gammal qvinna frågades till råds. Hon gjorde mycket kraftiga inlägg i diskussionen och afrådde på det bestämdaste hvar och en att följa mig, emedan *mal* hade varit så nära oss den der natten. Orsaken till att man tog hänsyn till henne känner jag icke. Möjligen har hon varit rask med att skaffa menniskokött eller andra lifsmedel. Och australnegern har en viss respekt för de gamla qvinnorna, om de icke kommit till den åldersgräns, att de blifvit rent af orkeslösa. Deras instinkt att finna föda tyckes till en viss grad växa med åren. Saken är väl helt enkelt den, att erfarenheten hjelper dem. De gå gerna med på menniskojagt, och de finna till och med medel att föda dem af deras eget kön, hvilka äro för gamla för att sjelfva lemna lägret och söka sig föda. Vore det icke så, skulle männen säkerligen hastigt nog göra slut på dessa gamla; australnegern betänker sig ju icke på att skaffa ur vägen det, som besvärar honom. Men de gamla qvinnorna äro så långt ifrån till öfverlopps, att jag till och med ofta har sett unga kraftiga kavaljerer taga sin tillflykt till dem för att bedja om mat.

Medan vi marscherade fram öfver gräsmarken, ropade plötsligt mitt folk: »*bungari! bungari!*» och satte i väg efter ett djur, som försvann bakom en gräsklädd höjd. De kommo dock mycket snart tomhändta tillbaka, men de voro öfvertygade om, att de hade sett en bungari. Jag uttryckte min förundran öfver, att den fans i det gräsbevuxna landet, men infödingarna berättade, att den ströfvade vida omkring och gjorde vandringar från den ena buskskogen till den andra uppe i taffellandet.

SEXTONDE KAPITLET.

Vildt landskap vid Upper Herbert. — *Kvingan*, de svartes djefvul. — Fruktan för det okända. — En ödesdiger ål. — »Sorgdrägt.» — De svartas flykt. — En kompromiss. — Julafton. — Ensam. — Julkost. — En »trofast» slägting. — Välkommen wallaby.

Tiden var nu redan så långt framskriden, att det icke var möjligt att komma tillbaka till mitt hufvudqvarter före jul. Det nya landet, som vi temligen snart uppnådde, visade en storartad, vild och romantisk natur. Vi kommo ned från taffellandet och fingo då plötsligt se Herbert river ila mörk och orolig djupt nedanför oss.

Vi följde flodens krökning åt öster, i det vi gingo långs en af afsatserna på den branta fjällsidan ungefär 300 m. öfver floden. Nedanför oss var fjällsidan vild och sönderskuren, medan den ofvanför oss var tätt bevuxen med buskskog. Der floden gjorde den största krökningen, slogo vi läger vid sidan af en fjällbäck, som brusande störtade sig ned i djupet. Det var förenadt med icke ringa svårighet att finna en lägerplats här, ty det var knappt möjligt att upptäcka en fläck, der man kunde sofva i horisontel ställning.

Infödingarna knöto vissa underliga vidskepliga föreställningar vid detta ställe. Nere i djupet bodde ett odjur, *Jamina*, som åt menniskor, och för hvilket infödingarna hyste

den dödligaste ängslan. Ingen tordes sofva dernere. Det hade händt, berättades det, att svarta hade blifvit uppätna, då de tillbragte natten der. Till och med vid en danstillställning, som en gång hållits der, hade några försvunnit. Jag föreslog, att vi skulle göra en tur dit, men de ryckte blott på axlarna och svarade icke. Det var till ingen nytta att begagna bössan, sade de, ty odjuret kunde icke såras.

Förnämligast huserade dock i dessa trakter *Kvingan*, deras onda ande, som ofta lät höra sig om aftnarna eller nätterna både från djupet och från buskskogen. Jag upptäckte, att det egendomliga melankoliska ljud, som de tillskrefvo anden, kom från en fogel, som kunde höras på mycket långt afstånd. Det är emellertid obestridligt den mest hemlighetsfulla fogelstämma jag hört, och man kan icke förundra sig öfver, att folk på australnegrernas ståndpunkt anknyter vidskepliga föreställningar till den. Kvingan finnes i de otillgängligaste berglandskapen, och jag hörde den icke blott här, utan äfven i de angränsande nejderna. Flere gånger försökte jag under dessa månljusa nätter att få infödingarna med mig för att skjuta fogeln, men det var naturligtvis en förmätenhet, som det icke kunde komma i fråga, att de ville vara med om. Vid andra tillfällen, när de talade om sin onda ande, fann jag, att den dolde sig för dem i en cikadas skepnad. Deras begrepp om denna onda ande synas vara mycket förvirrade. Hvad cikadan angår, frambringar den om sommaren ett mycket starkt ljud i trädtopparna, men det är omöjligt att upptäcka den med ledning af ljudet. Just detta starka, skärande ljud från alla håll, hvilket man icke kan hänföra till någon enskild punkt, har naturligtvis gifvit anledning till de vidskepliga föreställningarna.

I den sydöstliga delen af Australien kallas infödingarnas onda väsen *Bunjap*, ett odjur, som man tänker sig bo i insjöarna. Man har på senare tider antagit, att detta är ett ännu oupptäckt större däggdjur. För öfrigt beskrifves djefvu-

len på många ställen som ett odjur med otaliga ögon och öron, så att han kan se och höra åt alla håll; han har mycket skarpa klor och springer hastigt, så att det är svårt att undkomma honom. Han är grym och skonar ingen, hvarken ung eller gammal. Orsaken till att infödingarna så ofta byta om lägerplats ligger nog sålunda i den omständigheten, att de vilja undgå djefvulen, som ständigt upptäcker deras tillhåll. Ibland antages han uppenbara sig för åtskilliga af de äldre och mera erfarna männen i stammen hvilka derför stå i stort anseende. Uppe vid Carpentariaviken berätta infödingarna, att djefvulens läppar äro med ett snöre fästa vid hans panna.

Men med undantag af det förut (s. 173) omtalade bruket har jag icke hos australnegrerna funnit något försök att afvända detta onda väsens vrede. Hela deras uppfattning af detta väsen synes inskränka sig till fruktan, och detta i förening med deras tro, att de nyss aflidnas andar hemsöka dem, är naturligtvis de väsentligaste anledningarna till att infödingarna äro så mörkrädda. För det okända hysa de i det hela taget en vidskeplig fruktan.

Vi genomsökte noga buskskogen i trakten och funno en mängd spår efter bungari i träden, men de voro alla gamla. Djuret hade utrotats af infödingarna, som här hade haft lättare att jaga det, der skogen icke var så tät; prokuratorpalmen förekommer nämligen rätt sällan här. Infödingarna berättade, att deras »gamla män» förr i tiden hade dödat många bungarier i buskskogarna här i taffellandet.

Två af mitt folk förde hem till lägret en mycket stor ål, ungefär så tjock som en mansarm och mycket lång. De hade funnit den liggande död; solen hade nämligen torkat ut den vattenpuss, i hvilken den hade uppehållit sig. Detta var för mig nog att icke vilja smaka på honom, men de svarta gjorde mycket väsen af denna fisk. Den tillagades på samma raffinerade sätt som infödingarnas största läcker-

heter. Men derför fingo icke heller alla lof att äta af den. Många voro härför alldeles för unga. Andra, som buro gula halsband till tecken af sorg (fig. 55), fingo icke heller smaka denna herrskapsrätt.

Dessa halsband bestå, såsom förr är nämdt, af korta afskurna gula grässtrån, uppdragna på ett långt snöre, som kan lindas tio à tjugu gånger kring halsen. Ibland bäras de som prydnad både af män och qvinnor. Då australnegrerna hafva sorg, afhålla de sig mycket sorgfälligt från åtskilliga rätter, och det förundrade mig, att de kunde genomföra denna måttlighet så väl, som de gjorde. Slutligen kom jag emellertid underfund med, att orsaken var den vidskepliga föreställningen, att de förbjudna rätterna skulle bränna upp dem invärtes. De äro mycket glada, när sorgetiden är förbi, och ehuru deras tidräkning är ytterst ofullständig, veta de mycket väl, när de kunna lägga bort »sorgedrägten», det gula halsbandet. Ibland har jag också sett qvinnorna under sorgetiden måla sin kropp med krita.

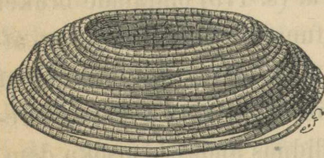

Fig. 55.
Gult halsband, som bäres af de svarta till tecken af sorg.

Sorgen öfver en afliden är icke särdeles djup. Man brukar visserligen under en längre tid tjuta sin klagosång hvarje afton, men detta är i grunden blott en formel hyllning åt den aflidne. Jag har ofta hört dessa melankoliska sorgetoner ljuda under de stilla nätterna. Samma strof, t. ex. *vainta bémo bémo jongul naiko!* (hvar är min brorson, den enda jag hade!) upprepades hela tiden. Det är i regeln de gamla qvinnorna, som ombesörja denna jämmerklagan.

I närheten af Coomooboolaroo i mellersta Queensland visade en gammal qvinna sin sorg vid mannens dödsläger på ett mycket egendomligt sätt; hon gjorde nämligen oupphörliga halsbrytande språng utefter marken, hvarefter hon tog

två trästycken och slogo ihop dem i sin förtviflan. Strax derpå dog mannen, och en qvart derefter blef han begrafven.

Under sorgetiden undviker man helst att nämna den dödes namn, och när man lagt bort det gula halsbandet, omtalas han aldrig mera. Detta är tvifvelsutan orsaken till att australnegrerna icke hafva någon historia. Många af dem känna ju för öfrigt icke en gång sin fader, mycket mindre tidigare generationer. Det var ofta med underliga känslor jag vandrade utefter de stigar, som de svarta med sina nakna fötter under århundraden bildat i buskskogen, och tänkte på att här rörde sig det ena slägtet efter det andra utan tanke på forntiden och utan bekymmer för framtiden, lefvande blott i det nuvarande ögonblicket.

Om aftonen, sedan ålen uppätits, låg enhvar i sin hydda och njöt hvilan efter dagens ansträngningar. Det var sent, och jag trodde, att mitt folk sof. Den strålande fullmånen kastade sitt sken öfver det romantiska landskapet. Då och då lät den egendomliga nattfogeln, infödingarnas onda ande, höra sin hemlighetsfulla stämma. På en gång resa sig två af infödingarna, gå fram till min hydda och säga: »Vi vilja bort, stort vatten skall komma, det är icke bra ställe att vara på här!»

Jag låg ganska lugn och uttalade mitt förakt för deras dåraktiga infall. Jag svarade, att de gerna kunde gå sin väg, och att jag ämnade stanna der jag var. Jag tänkte emellertid, att de nog också skulle stanna. Strax derpå reste de sig dock allesamman, pekade på de två, som hade ätit ålen, och sade, att dessa förstodo sig bäst på ställets farlighet.

Saken var naturligtvis den, att dessa hade blifvit sjuka, emedan de förätit sig på den sjelfdöda ålen; de förbannade nu stället och spottade åt alla håll. De öfriga följde exemplet, och strax derpå gingo de allihop sin väg uppför fjällbranten, oupphörligt spottande.

Jag fortfor att ligga och hoppades, att de skulle vända tillbaka, men häri blef jag bedragen.

Då jag legat ensam en stund, blef jag likväl ense med mig sjelf, att det var säkrast att gå efter dem, för att de icke skulle öfvergifva mig. Jag skulle i sådant fall komma i en mycket ledsam situation, ty ehuru jag hade åtskilligt tobak, fans det dock ytterst litet proviant qvar, och utan infödingarnas hjelp kunde jag icke skaffa mig lifsmedel, emedan vildt är sällsynt i denna verldsdel och den vegetabiliska födan dålig, oftast omöjlig att förtära. Det återstod blott ett litet stycke kött och något mjöl, knappt tillräckligt till en liten damper.

Jag reste mig och klättrade efter dem uppför ett stycke stenig gräsmark, som sträckte sig till toppen af fjället långs buskskogen. Månen lyste klart, så att det var lätt att finna vägen; jag ropade till dem, men fick intet svar. Slutligen då jag hade arbetat mig upp till toppen, fick jag ändtligen sigte på dem. De sutto hopkrupna under ett stort kasuarinaträd och voro alldeles tysta. De hade verkligen varit i begrepp att springa bort. Men då de hörde mig ropa, hade de velat vänta, för att jag skulle följa med dem tillbaka till den trakt vi nyligen lemnat. Här var obestridligen för mycket *kvingan* för dem.

Jag nekade att följa med dem och hotade att begifva mig tillbaka till Herbert vale och sända den svarta polisen på halsen på dem; den skulle gå på jagt efter dem i flere månader och skjuta ned dem. Å andra sidan lirkade jag också med dem och lofvade dem mycket tobak, det enda nämnvärda jag hade qvar. Utan följeslagare kunde jag naturligtvis icke fortsätta färden. Efter hand gingo de in på en kompromiss. Vi skulle allesamman sofva deruppe på toppen, men till gengäld skulle de följa mig ned till lägret för att hemta sakerna. Märkvärdigt nog motsatte de sig icke detta; hufvudsaken för dem var, att de sluppo sofva dernere.

Vid vår återkomst till lägret funno vi, att dingon emellertid hade begagnat tillfället att stjäla det lilla stycke kött, som ännu fans qvar. Det skulle den nog få umgälla; derom rådde blott *en* mening; men tyvärr var det tills vidare omöjligt att få tag i tjufven.

Följande dagen kommo vi till en vild terräng med branta sluttningar och buskskog. Här var det svårt att komma fram och ännu värre att finna ett ställe, som kunde tjena till läger. Men *otero,* som hade kännedom om trakten, förde oss ned till en liten jämn plats vid buskskogens öfre rand. En bäck slingrade sig der förbi, men för öfrigt var hela denna trakt särdeles vattenfattig och torr. Här slogo vi oss ned för flere dagar. En sådan mängd färska spår efter bungari hade jag ännu icke sett, och infödingarna gjorde sig också all möjlig möda under jagten i denna förfärliga terräng. Men vi saknade hund, ty de stammar, som vi hade besökt, egde ingen sådan, en brist som var i hög grad beklaglig. Vi förlorade dock icke modet. De svarta voro för öfrigt icke rätt hemmastadda här, ty de kände sig icke riktigt trygga; *mal* var icke långt borta. Vi kunde tydligen se röken borta i fjällen, när de brände af gräset på sina wallabyjagter.

En dag, då vi voro ute i buskskogen, hörde vi yxhugg långt borta. *Otero* klättrade upp i ett träd för att signalera till dem som höggo, ty han kände den stam, som egde detta område. Han hojtade så mycket hans lungor medgåfvo, yxhuggen afstannade och en hojtning ljöd tillbaka ur fjerran.

Otero ropade: »*ngeipa ngeipa Ka-u-ri!*» d. v. s. jag-jag (är) Kauri!

Mina svarta hade redan fått hela situationen klar för sig. Den man, hvars yxhugg vi hade hört, var ute för att söka honung, och deraf slöto de strax, hvar hans läger måste befinna sig, ty infödingarna hafva gerna sina regelbundna lägerplatser. Hvad han hette, kommo de också någorlunda

på det klara med, ty de visste, hvilka området tillhörde. Hvarest stammens qvinnor uppehöllo sig, och hvad de togo sig före, visste de också; ty nu var det just tidpunkten för skörden af ett visst slags frukter, och de kände stället, der denna frukt förnämligast växte.

Vid andra tillfällen har jag sett de svarta signalera med eld, i det att de med tillhjelp af röken eller antalet af rökpelare kunna beteckna, i hvilken riktning de ämna gå o. s. v. De lära också vara i stånd att göra sig förstådda genom olika betoning af de ord, som de hojta till hvarandra.

Det var julaftonen år 1882.

I anledning af högtiden hade jag anmodat mitt folk att göra sitt bästa för att anskaffa något riktigt godt; de skulle få en dubbel portion tobak för hvad de kunde föra med sig.

Jag satt ensam qvar vid hyddan. Det var ganska underligt att på en julafton befinna sig så långt borta från civilisationen och djupt inne i en australisk buskskog. Sommaren hade klädt höjderna i vår närhet i sin yppiga gröna drägt, men dyster sträckte sig buskskogen som ett omätligt haf nedanför lägret. Solen glittrade och spelade öfver de friska färgerna. Det var litet svalare här uppe på fjället än i den tryckande hettan nere på dalbottnen. Ingen vindflägt rörde sig, och ett välgörande lugn hvilade öfver landskapet. I trädtopparna prisade cikadorna med högljudd sång den härliga midsommaren, allt var ljust och lätt — bara vi haft mat!

Det enda jag hade qvar var ett stycke bröd, så att det var klent beställdt med julkosten. Frampå eftermiddagen kommo emellertid de svarta hem med några bitar af en sällsynt rot, *vondo*, litet honung och några få hvita larver. Men den bästa present de förde med sig var dock ett djur, som jag icke förut hade sett. Infödingarna kallade det *borrogo*. Det är en brungul phalangista, så stor som en liten katt.

Rätterna utgjordes alltså af kokt borrogo-kött, litet af brödstycket, rostad vondo och honung i vatten. Måltiden var så till vida ingenting att klaga på, men det tråkiga i saken var, att den icke räckte till för så många. Jag tänkte ovilkorligen på alla de grötgrytor, som nu stodo och kokade så inbjudande der hemma i det aflägsna Norge. Den som nu hade haft sig en tallrik risgrynsgröt!

Man ser, att det icke är så lätt, som man skulle tro, att uppehålla lifvet i norra Australien, hänvisad som man är till hvad man kan skaffa sig sjelf i skog och mark. Australnegerns kost passar i längden illa nog för europeens kroppskonstitution. Talegalla och dufvor, hvilket kan räknas för det bästa, träffar man blott tillfälligtvis. Pungdjurens kött är äckligt. Ödlorna äro ganska goda, men ormköttet är torrt och smaklöst. Det fins blott ett par sorters frukter och rötter, som kunna ätas med smak, deribland den omtalade vondo, som växer i sandjord på toppen af de med buskskog bevuxna bergen och har en trådfin stjelk, som det är svårt för alla att upptäcka utom för infödingarna, då den slingrar sig kring träden. Ett fikon, *janki*, som är gulaktigt och halft genomskinligt, smakar utmärkt bra, men förekommer så sällan, att jag under hela min vistelse der såg det blott en enda gång; en annan fikonart, *jari*, växer på gräslandet och är mera allmän.

En afton kom en dingo smygande fram till lägret, och vi sågo snart, att det var vår gamla bortsprungna slyngel, som så skamligt hade missbrukat vår gästfrihet. Infödingarna uppmanade mig ifrigt att skjuta den, och ehuru jag ännu hade en svag förhoppning om att den skulle kunna göra någon nytta, gaf jag dock slutligen till deras stora glädje efter och lät den släppa till lifvet.

Under vår vandring i buskskogen hörde jag *otero* berätta för sina kamrater, att han en gång just på det ställe, der vi nu befunno oss, hade utan hund träffat på en bungari,

hvilken från ett träd hoppade ned på marken och försvann. Han visade oss sjelfva trädet. Denna berättelse gjorde mig ännu ifrigare, men vi ansträngde oss förgäfves. En del andra djur fingo vi dock tag uti, deribland fyra exemplar af en liten flygande ekorre, *Petaurus breviceps*, hvilka vi funno ligga tillsammans i ett ihåligt träd.

Det var fortfarande svårt för oss att skaffa tillräckligt med mat. Och då *otero*, vår vägvisare, en dag sprang sin väg, var det icke fråga om att längre stanna här, ty ingen af de andra hade kännedom om trakten, hvarför de kände sig otrygga och ville hem.

Näst mig hade väl ingen större skäl att förargas öfver *oteros* flykt än Janki, hans trofaste slägting. Janki hade vid hvarje tillfälle uppoffrat sig för sin *otero* och delat med honom både mat, tobak och annat godt, som kunde stå till buds. Och nu sprang han trots sitt oskyldiga utseende sin väg, och det till på köpet med Jankis skjorta. Det var skamligt, och det visar, huru mycket man kan lita på australnegrerna.

Jag förmådde de andra att stanna här ännu en dag och lofvade dem att skjuta en wallaby, när vi kommo ned på gräslandet. Men de kunde icke uträtta stort, sedan vår ledare öfvergifvit oss, och vi måste begifva oss i väg, om icke för annat, så för att skaffa mat.

Vi måste gå i sicksack nedåt för att komma till bottnen af Herbert rivers dalgång, så brant bar det utföre. En klipp-wallaby sprang upp och försvann åter inför våra ögon. Vid middagstiden passerade vi det väldiga vattenfall, som floden bildar, och höllo en kort rast i närheten. Omgifningarna voro i hög grad vilda och måleriska, men jag måste tillstå, att jag var för hungrig för att kunna riktigt njuta af det imponerande skådespelet. Sedan följde vi utefter flodens lopp och marscherade raskt framåt i det höga gräset. Hela naturen tycktes slumra. Intet lif syntes, medan vi under

den glödheta dagen vandrade fram långs flodens ständer. Intet ljud nådde mitt öra utom vattenfallets aflägsna åsklika dån bland de ensamma fjällen. Man har sagt, att ett australiskt skogslandskap andas melankoli, och sanningen häraf känner man till fullo, när man på en sådan dag vandrar mellan dessa allvarliga, högtidliga gummiträd och akacier; sinnet intages ovilkorligt af en känsla af ensamhet och öfvergifvenhet.

Ett par timmar före solnedgången, liksom tidigt om morgnarna, bruka wallabyerna komma fram och beta, och det är då icke så svårt att få dem inom skotthåll. Men just den aftonen voro de ovanligt skygga. De få, vi fingo sigte på, försvunno och bragte hoppet om en god aftonmåltid på skam.

Det var sent och redan mörkt, då vi kommo till vårt gamla läger, der vi hade släpt hästarna. Jag hade varit så försigtig att gömma en liten brödbit åt mig sjelf och hade helst äfven vid detta tillfälle delat med åt mitt folk, men det var ingenting att dela på, och jag visste ju dessutom, att infödingarna voro i stånd att svälta många gånger bättre än jag.

Då de således icke hade något att äta, gaf jag dem litet tobak, för att de icke skulle vara alldeles utan tröst, men de stoppade den på sig utan att röka och lade sig strax ned vid elden för att sofva bort tiden, hvilket de svarta pläga göra, när de t. ex. under regntiden ha svårt för att skaffa sig mat och lida af hunger.

Vi hade lemnat hästarna på ett ställe, som var omgifvet af en naturlig inhägnad, så att de icke kunde springa bort. Det borde derför vara mycket lätt att hitta reda på dem, så framt icke de infödda under vår långa frånvaro hade slagit ihjäl dem. Ty detta kunde vi verkligen frukta, och vi blefvo sålunda gladt öfverraskade, då vi under den mörka qvällstunden fingo höra pinglan, och nästa morgon funno vi dem i godt behåll.

Tidigt före soluppgången voro Ganindali och jag ute för att jaga wallaby, och strax vid lägret påträffade vi en talrik flock, som gick och betade. Vi lyckades skjuta tvenne. Ganindali förde den ena till lägret och lät en af sina kamrater hemta den andra, medan han sjelf och de öfriga började med tillredningen. Nu blef det lif i lägret! Inom ett par minuter brann en liflig eld. Det ena djuret kastades på elden och vändes med tillhjelp af den långa svansen. Ganindali var den ifrigaste i att fungera som kock. Sedan håren blifvit afsvedda, drog han åter djuret ur elden. Med en hvass sten öppnades bukhålan, och inelfvorna drogos ut. Fyra glödheta stenar stoppades in i deras ställe, och djuret lades derefter på glöden. Då det var någorlunda stekt, kastade sig de svarta glupskt öfver det och sleto det i stycken.

Det dröjde icke länge, innan de hade ätit sig mätta af det saftiga köttet. Derpå sprungo de ned till elfven, vadade ett litet stycke ut i vattnet och böjde sig ned för att dricka, i det de upptogo vattnet med händerna. Sedan de släckt sin törst, begåfvo de sig helt makligt tillbaka till lägerplatsen och fortsatte måltiden. Derpå slogo de sig ned rundt omkring elden. Ty nu skulle de röka. De ville dock icke tända pipan med en brand från elden, utan begärde att få tändstickor. Jag plägade i allmänhet icke gifva dem sådana, när vi sutto vid en flammande eld; men nu, då resan nästan var slut, unnade jag dem gerna nöjet att tända pipan på samma sätt som den hvite mannen och höra tändstickan fräsa. Emellertid hade äfven jag slutat min måltid, och det annars oaptitliga känguru-köttet hade smakat mig förträffligt.

SJUTTONDE KAPITLET.

Huru de svarta gifta sig. — Kärlek hos australnegrerna. — Första mötet med Jokkai. — I sällskap med storätare. — Missöde. — Ensam med Jokkai. — En besvärlig nedstigning. — Återkomst till Herbert vale. — En ny skalbagge. — Djurvänner.

Då vi kommo tillbaka till Herbert vale, blef jag ovanligt väl mottagen af den gamle uppsyningsmannen. Han hade flere gånger stått i begrepp att utsända några svarta för att söka efter mig, emedan han fruktade, att jag blifvit öfverfallen af infödingarna.

Det var otroligt välgörande att åter få sofva trygt och godt i hans hus.

Dagen derpå kommo två infödingar och berättade, att de svarta med två hundar »dödade och uppåto en mängd bungari deruppe». Så måste jag då åter åstad, fick folk samladt och provianten rustad i ordning. Men följande dag, just då vi skulle bege oss i väg, började det att regna. Jag var rädd för att regntiden redan kommit, och då skulle det vara omöjligt att företaga någon expedition. Regntiden plägar i norra Queensland med vissa afbrott räcka i 3—4 månader och börjar oftast i januari; vi voro nu redan i denna månad. Efter ett par dagars förlopp upphörde emellertid regnet, och vi begåfvo oss i väg.

Icke långt från Herbert vale var jag nog lycklig att få se, hur det går till, när en svart tager sig en hustru. Ett läger af infödingar bröt just upp, då jag plötsligt såg en gammal man gå fram till en qvinna och fatta henne om venstra handleden, i det han utropade: »*jongul ngeipa!*» d. v. s. denna tillhör mig (egentligen en jag!). Hon sparkade emot och skrek, men han släpade henne dock bort med sig, ehuru hon hela tiden gjorde motstånd och tjöt förskräckligt. Ännu på en mils afstånd kunde vi höra skriket. Jag frågade på skämt några af mitt folk, om de icke skulle hjelpa henne, men de endast logo. Det hade länge varit tal om detta parti; hvad som nu passerade var blott det offentliga tillkännagifvandet af äktenskapets ingående; andra bröllopsceremonier brukas icke der. I detta fall var partiet mycket passande; han var enkling och hon enka. Men qvinnorna bruka för öfrigt alltid göra motstånd, då de icke tycka om att lemna sin stam; och i många fall hafva de nog också fulla skäl att spjerna emot sina friare. Anser en man sig stark nog, fattar han om hvilken qvinnas hand som helst och uttalar sitt *jongul ngeipa*. Är en qvinna vacker, vilja alla män gerna hafva henne, och den, som har största inflytandet, eller den, som är starkast, vågar sig gerna på att taga henne. Hon kan sålunda lätt komma att byta om gemål många gånger i sitt lif. Men det händer också, ehuru ingen frågar efter hennes samtycke, att hon får den hon håller af — ty hålla af kan äfven en svart qvinna —, och hon är då mycket lycklig. Det är icke ovanligt, att qvinnorna fly bort med den de älska. Svartsjuka kunna de svarta qvinnorna likaledes vara, och de gräla ofta häftigt om de män, som de tycka om och gerna vilja hafva. Är mannen otrogen, råkar qvinnan icke sällan i raseri häröfver. Huru godt än förhållandet är mellan dem, visa de aldrig sin kärlek med en kyss.

Qvinnorna beundra mera ett vackert ansigte än en bra figur, ehuru de också sätta värde på en sådan. I synnerhet

fästa de sig vid partiet kring ögonen och sätta värde på att vederbörande hafva ett frimodigt och öppet eller kanske rättare vildt ansigtsuttryck. Huru stora de äro, taga de ingen hänsyn till.

Att kärleken äfven hos dessa menniskor kan vara häftig, visar följande historia. En »civiliserad» svart kom fram till en af stationerna vid Georgina river och bortförde en qvinna, som tillhörde en ung svart på stationen. Hon höll af sin älskare och var glad öfver att komma bort från stationen, men de hvita ville behålla henne för sin svarta tjenare, som annars icke skulle trifvas hos dem, och förde henne tillbaka, i det att de antydde för den främmande svarta, att de skulle skjuta honom, om han komme igen. Utan att bry sig om hotelsen gjorde han sedermera åter ett försök att bortföra sin älskade, men de hvita förföljde det flyende paret och sköto den stackars mannen.

Vår första lägerplats var i en temligen högt liggande fjälldal. Här träffade vi några infödingar, som just då hade slagit ihjäl ett ungt näbbdjur i en mindre elf, som faller ut i Herbert river, och här läto vi hästarna stanna qvar.

Då vi följande dag marscherade uppför dalen, mötte vi två infödingar, som hade deltagit i den bungarijagt, vi nyss hört talas om. Af mitt folk fick jag veta, att dessa två egde en af de hundar, som varit med på jagten, och det gälde nu att få med både dem och hunden. Den ena höll sig till hälften gömd bakom ett gummiträd, tittade fram och log hela tiden, medan den andra stod helt blyg der bredvid. De hade visst aldrig förr sett en hvit man i denna del af landet och kunde icke begripa, hvad jag hade der att göra. Jag bjöd dem mat och tobak och frågade, om de icke ville taga sin hund med sig och följa mig. De sågo ut att hafva stor lust härtill, i synnerhet den ena, som höll sig gömd bakom trädet och som hette Jokkai. Ehuru hunden fans hos en stam långt borta, erbjödo de sig dock att hemta den

och sjelfva komma efter, så snart de kunde. Vi kommo öfverens om att träffas på ett ställe uppe i fjället.

Efter några timmars marsch kommo vi till en liten stam, som var lägrad vid fjällets fot, och der vi hoppades finna den andra hunden. Men stammen hade efter jagten skingrat sig åt olika håll, och jag kunde följaktligen icke få så många med. Högt uppe i fjället slogo vi läger om aftonen för att vänta på de två, som skulle komma med hunden. Som vädret var stadigt, uppförde infödingarna en hydda blott åt mig. Främlingarna, som voro ganska vilda, betraktade mina saker med den största nyfikenhet och följde alla mina rörelser, då jag öppnade min packning.

Flere gånger såg jag häruppe den vackra kungsdufvans *(Megaloprepia magnifica)* bo. Det anbringas vid ändan af en lång gren och är på dufvornas vis ganska vårdslöst bygdt, blott hopfogadt af några få qvistar. Jag fann aldrig mer än ett ägg i dessa bon. Huru ungen kan undgå att falla ned, då det blåser, är mig en gåta. Infödingarna, som gerna äta densamma, bruka skaka ned den.

På toppen af fjället förekommo också talegallaer i stor mängd. Mitt folk stötte upprepade gånger på deras bon och uppgräfde en hel mängd ägg ur de stora högarna. Medan jagtbytet för min del var ytterst torftigt, voro infödingarna riktigt i sitt esse och utstötte rop af förtjusning, hvar gång de hittade talegallaägg. Ett par gånger gjordes rast, och ett allmänt fråssande egde då rum. En man förtärde under ett par timmar fjorton ägg oaktadt deras storlek, men mådde icke dess mindre alldeles förträffligt. Det var en riktig festdag för dem.

Under loppet af dagen skaffade Willi mig ett ovanligt stort exemplar af *mongan (Pseudochirus herbertensis)*, fullvuxet och alldeles kolsvart med skinande hvitt bröst och hvita skuldror. Han var ganska stolt öfver sitt byte och väntade en betydlig portion tobak. Men ehuru jag i sjelfva

verket hade stor lust att mottaga djuret, bad jag honom dock att behålla det sjelf, så att man skulle begripa, att det blott var bungari det gälde att få tag i.

Jag insåg, att jag icke kunde hafva någon fördel af dessa storätares sällskap, och jag beslöt derför att gå till en annan stam för att få användbart folk. På vägen mötte jag de två infödingarna med hunden. De hade styrt ut sig mycket ståtligt. Den ena spatserade stolt omkring i skjorta; den andra hade en fruntimmershatt på sig. Klädespersedlar äro mycket dyrbara prydnader för australnegern och bruka gå från den ena stammen till den andra, från de mera »civiliserade», som hålla sig nära nybyggarne, till vildarne, som aldrig kommit i beröring med de hvita. Det dröjde icke länge förr än hatten var ute i lån bland mitt folk, och flere af dem stoltserade i tur med detta civilisationens kännemärke. En af dem gjorde en ganska putslustig figur, der han gick framför mig och svettades *in puris naturalibus* med mitt gevär på axeln och fruntimmershatten på sned. Jag tänkte för mig sjelf på, hur mycket denna hatt måtte ha upplefvat på sin långa vandring från de hvita och ända hit upp till vildarna i fjällen.

Då vi kommo ned till den främmande stammens läger, skulle Willis byte anrättas. Det var förargligt att se den präktiga pelsen afsvedas öfver elden; den hade förtjent ett bättre öde, men dervid kunde nu intet göras.

Det var fortfarande svårt att skaffa folk. Utom de två, som egde hunden, fick jag blott fyra med mig för expeditionens fortsättande. Willi, som väl kände till den trakt vi skulle besöka, kunde icke på något vilkor förmås att följa med. En annan, som jag säkert räknat på, svek mig också. Vi två hade nämligen på morgonen begifvit oss ut för att söka efter hästarna och redo hem på dem. Men då vi efter den korta rasten stego af, förklarade han, att han hvarken kunde rida eller gå vidare och nekade derför bestämdt att

fortsätta färden. Jag blef förargad öfver denna löjliga undskyllan, men han fick medhåll af sina kamrater, som försäkrade, att han var alldeles oduglig att vara med på någon expedition. Oaktadt infödingarna otvifvelaktigt känna mindre smärta än vi af sår eller skråmor, visa de föga uthållighet och tålamod i att fördraga sådant, och om en af dem blott får en spricka i huden under en tå, är han föremål för allas medömkan och håller sig hemma i lägret.

Genom denna obetydliga händelse förlorade jag alltså ännu en man, så att vi voro blott fem, då vi begåfvo oss i väg. Efter två dagars färd kommo vi upp till toppen af vårt jagtområde, der vi slogo läger. Infödingarna kunde icke känna sig riktigt hemmastadda. Ett undantag gjorde dock Mangola-Maggi, men han hade också följt mig två gånger förut. Han var emellertid icke något praktexemplar; det var en lat och förslagen gök, som i sjelfva verket blott hade intresse af att äta min proviant. Det hjelpte mig derför föga, att han kände till terrängen. Tvärtom inverkade han menligt äfven på de öfriga; de gingo tröga och tysta och voro alldeles likgiltiga för hvad som intresserade mig. Kanske gjorde sig tillika någon liten fruktan för den hvite mannen gällande. De kunde icke heller begripa, hvad det skulle tjena till att färdas så långt och att göra sig så mycket omak bara för en bungari. Hunden följde troget sina herrars fotspår, men det var också allt; efter vildt gitte han icke leta.

En förarglig omständighet var det dessutom, att jag icke hade en ordentlig fotbeklädnad. Mina skor voro utslitna, och sulan föll ifrån, så att jag ofta måste stanna och låta binda fast den med vidjor af prokuratorpalmen.

Följande dags morgon sände jag två af de svarta åstad för att se efter de förgiftade köttstycken, som jag lagt ut för jarri, i det jag visade dem en mängd tobak, som de skulle få, om de kommo tillbaka med fångst. Då de upprepade gånger försäkrade mig, att den andra hunden, *Baln-*

glan, som de talat om för mig, var den enda brukbara, beslöt jag mig för att sända två andra bort efter dem. Jag gaf dem mycket kött och damper och lofvade dem mera, om de förde hunden med sig. Jag visade dem hela mitt förråd för att göra mig säker om, att de skulle komma tillbaka.

Nu var jag således ensam med en af de svarta midt i den tjocka buskskogen. Det var den nyss nämnde Jokkai, egaren af den hund vi hade. Vi tillbragte dagen med att ströfva omkring, väntande på de andras återkomst. Jokkai samlade frukter, och jag sköt en talegalla, men då vi kommo till lägret om aftonen, var det tomt, icke en gång de, som skulle se efter det förgiftade köttet, hade kommit tillbaka.

Om aftonen tillredde Jokkai tobola och åt af alla krafter. Jag åt också en 6—7 stycken af de rostade kärnorna, men underlät att förut bulta dem. Efter en timme kände jag mig illamående, fick qväljningar och frossbrytningar. Jag trodde, att jag hade fått klimatfeber, men Jokkai förstod strax, att mitt illamående berodde på den omständigheten, att jag icke hade bultat tobolan, innan jag åt den. Han hade rätt; nästa morgon var jag återigen frisk.

Icke heller den följande dagen kommo de fyra tillbaka, och jag måste derför antaga, att de hade sprungit bort. Luften var klar och het i det starka solskenet, men tung och tryckande. Icke ett blad rörde sig; det enda ljud, som nådde mitt öra, var cikadornas enformiga melankoliska surrande i trädtopparna, ett ljud, som blott ökade intrycket af enslighet. Det enda förnuftiga väsen i min närhet var Jokkai, men vi kunde icke göra oss mycket begripliga för hvarandra, och dessutom var han ännu litet rädd och förbehållsam. Jag förundrade mig blott öfver, att icke äfven han såg sig om efter tillfälle att komma bort. Antagligen kände han icke tillräckligt till dessa trakter.

Han var välskapad, men icke starkt bygd, och hade något nästan jungfruligt i sitt yttre. Pannpartiet sköt, såsom

vanligt är hos infödingarna, starkt fram öfver ögonen, men det var för öfrigt icke så bakåtlutande som hos de flesta bland dem. För att vara en svart hade han ovanligt vackra ögon; de voro nötbruna och klara med långa ögonhår, men ibland kunde ljuset, när det föll på dem, gifva dem ett underligt blått skimmer. Näsan hade en uppåtsträfvande tendens och bar märken af att någon gång hafva skadats; han bar också tydliga skråmor på andra delar af kroppen. Han talade en annan dialekt än de svarta vid Herbert vale.

Vi väntade och väntade; ensamma kunde vi intet uträtta, ja, jag tordes icke en gång begagna min bössa, ty Jokkai kunde ju möjligen bli rädd och springa sin väg. Då mörkret föll på, tog jag för gifvet, att ingen skulle komma tillbaka. Jag var öfverlemnad åt mitt öde på toppen af ett brant och svårtillgängligt fjäll och med den täta buskskogen på alla sidor, afstängd från verlden. Fuktig och däfven strömmade buskskogens källarluft emot mig i kolmörkret; blott elden gaf ljus och visade mig Jokkais modstulna anlete. Sprunge äfven han bort, måste jag öfvergifva alltsammans och klättra utför klipporna ensam med mitt gevär.

Jag gick in i hyddan för att sofva. Jag märkte då, att min yxa icke var på sin plats, och frågade Jokkai, hvar han hade gjort af den, ty han hade lånat den under loppet af dagen. Han visste det icke och började att leta efter den. Sedan han sökt den länge både i och utanför hyddorna, hade jag nästan förlorat hoppet om att få igen den, då han till min stora förundran fick tag i den i sin egen hydda. Detta föreföll misstänkt, och jag visste icke, hvad jag skulle tro om honom; kanske gjorde jag honom orätt, men jag fruktade för att provianten — en stor säck med kött — var honom för frestande, och jag kände ju väl till, att australnegrerna icke betänka sig ett ögonblick på att taga ett menniskolif, när det gäller att tillfredsställa sina önskningar.

Jag gömde emellertid yxan hos mig och beslöt att stiga upp tidigt följande morgon, innan solen gick upp, för att passa på, att han i alla fall icke sprunge ifrån mig.

Jag sof lugnt om natten, var tidigt på benen och väckte min följeslagare, hvarpå vi strax gjorde oss i ordning för nedstigandet. Jag lofvade honom mycket proviant och tobak, om han ville hjelpa mig att bära en betydlig del af packningen. Besynnerligt nog var han villig härtill och delade troget dagens ansträngningar med mig.

Det var under denna särdeles besvärliga nedstigning, som jag fäste min uppmärksamhet vid att Jokkai icke var någon vanlig svart, och innan jag kom fram till mitt hufvudqvarter, hade jag fått höga tankar om honom. Han blef också från denna tid min ständiga följeslagare, ända tills jag lemnande Herbert river, och under dessa många månader var han mig till stor hjelp och nytta; ja, han räddade till och med flere gånger mitt lif och visade sig i det hela taget trogen och hängifven. Det oaktadt kunde jag icke skänka ens honom min fulla tillit, jag måste alltid iakttaga en viss försigtighet gent emot honom; ty emedan han var mycket lätt ledd, kunde jag aldrig vara säker på, att han icke en vacker dag läte öfvertala sig af sina kamrater att svika mig, så att de finge tillfälle att döda mig.

Jokkai var icke så lat som de andra jag hade varit van att umgås med. I det hela taget var han en liflig och verksam natur, långt mera rättfram och lättrörlig än de öfriga infödingarna. Men å andra sidan var han också listig, hade en blixtsnabb uppfattning och ganska godt förstånd. När jag bad honom om något, knotade han icke, utan var tjenstaktig, hjelpsam och tog till och med sjelf initiativ.

Han tyckte, att det gick något långsamt med nedstigandet, och uppmanade mig upprepade gånger att gå hastigare, emedan vi annars icke skulle komma ned från fjället före aftonen. Men marschen var besvärlig, ofta måste jag klättra

på alla fyra och draga packningen efter mig. Härtill kom, att mina stöflar högeligen besvärade mig. Jokkai måste gång efter annan hjelpa mig med att få reda på vidjor för att binda upp sulorna. Då vi måste passera något vattendrag, hade jag emellertid den fördelen, att vattnet rann ut lika fort, som det kom in. Det hände också, att iglar kröpo in i de trasiga strumporna och fäste sig mellan tårna.

Litet före solnedgången uppnådde vi foten af bergskedjan, der vi slogo oss ned, hvarefter vi omsider kommo välbehållna tillbaka till Herbert vale.

Vi voro nu i regntiden, men regnet hade ännu icke börjat på allvar; man kunde emellertid hvar dag vänta, att det skulle bryta löst. Derför var det till ingen nytta att inlåta sig på långa utfärder; man kunde riskera att icke komma tillbaka igen, emedan elfvarna stiga genom de häftiga slagregnen, så att man omöjligt kan passera dem. Under denna tid hålla sig de svarta på gräslandet och vilja icke ge sig in i buskskogen. Djurlifvet och naturen hade nu fått en prägel af oro och rastlöshet; man kunde märka, att man stod på öfvergången mellan två årstider. Flyttfoglarna hade ägg eller ungar och skulle snart draga norrut; de väntade blott på den kallare årstiden. Torres-sund-dufvorna *(Carpophaga spilorrhoa)* förekommo nu i mängd och hade bon rundt omkring i träden.

På de ströftåg jag företog i trakten af stationen lyckades det mig att föröka min samling med flere intressanta fynd. Jag sköt också en dubbel-beckasin för hund och en hvit hök af samma art, som jag träffat på i vestra Queensland *(Elanus axillaris)*. De svarta skaffade mig ett exemplar af den vackra svarta och hvita *ngalloa (Dactylopsila trivirgata)*, som tycker lika mycket om honung som infödingarna sjelfva; detta sällsynta djur, som ursprungligen är beskrifvet från Nya Guinea, förekommer icke längre söderut än till Herbert river.

Flere praktfulla skalbaggar tog jag både från träden och i gräset. Jag fann sålunda en gång i gräset vid Herbert river i slutet af december 1882 en praktfull skalbagge (en *Stigmodera;* se den färgtryckta planschen), som är ny för vetenskapen. Hufvudet och kroppens undersida äro metallgröna; thorax nästan alldeles purpurblå. Täckfjädrarna äro till något mer än en tredjedel från basen gula, för öfrigt mörkblå, med ett rödt band ungefär en tredjedel från spetsen, i det att bandet är smalast på midten. Nedtill har kroppen fem gula fläckar på hvar sida. Längden är 28 mm. Jag föreslår namnet *Stigmodera alternata.*

En dag blef jag vittne till ett ganska besynnerligt drag, hvilket visar den respekt, som de unga infödingarna hysa för sina hustrurs slägtingar. Jag vandrade tillsammans med en af mitt folk i buskskogen, der vi sågo tusentals flygande hundar *(Pteropus),* som hängde i långa rader på grenarna. Min följeslagare tiggde och bad, att jag skulle skjuta några af dessa djur åt honom. Men jag hade icke användning för dem och ville icke skrämma det byte jag förföljde. Han höll emellertid i sig och förestälde mig, hvilken läckerhet dessa djur voro för honom, i synnerhet nu, då han var så hungrig. Slutligen måste jag foga mig efter honom och sköt ned tre stycken. På hemvägen träffade vi en gammal man, som vände tillbaka från jagten, och då vi möttes, blef jag mycket förundrad öfver att se, huru min följeslagare kastade alla tre djuren åt den gamle, som med glädje tog emot dem. På min fråga, hvarför han icke sjelf ville behålla, hvad jag hade skjutit åt honom, svarade han, att den främmande var hans hustrus farbror. Ehuru sjelf hungrig, ville han dock visa sig som en matador mot farbrodern, af hvilken han hade fått sin hustru, och lägga i dagen den erkänsla, han var honom skyldig.

Vädret började nu blifva mera ostadigt. Om aftnarna var det ofta åskväder och ibland våldsamma slagregn med

storm. På Herbert vale var allt tyst och i vanlig ordning. Den enda förändring jag kunde märka var, att de infödingar, som höllo sig omkring stationen, hade blifvit dristigare. De vågade sig fram öfverallt, stulo potatis i trädgården och kött i köket. De brukade i skymningen gå in i köket och gjorde då ofta rätt mycket ofog.

En afton fångade vi i köket en halftam opossum *(Ph. vulpecula)*. Den gjorde våldsamt motstånd och ville slita sig lös. En af de svarta erbjöd sig då att lugna den. Han tog fatt i den med sin ena hand och höll den tätt intill sig, medan han med den andra uppsamlade svett ur armhålorna och ingned den på djurets nos. Det tycktes dock icke, som om bedöfningsmedlet verkade, ty djuret var lika oroligt som förut. Jag vill här på samma gång omtala, att de civiliserade australnegrerna på ett egendomligt sätt förstå att göra sig till vänner med europeernas husdjur, i synnerhet hästarna, som ofta kunna vara mycket vilda, och som de till den grad skämma bort, att en hvit man knapt vill rida en häst, som en svart begagnat under en längre tid; så ledsamt lugn har den då blifvit. Jag förargades mer än en gång öfver huru Nelly skämde bort min hund; hon brukade taga den i famnen och befria den från loppor, och på det sättet kunde hon sitta med den långa stunder, i det hon genomsökte hans hår och åt upp, hvad hon fann.

Under min vistelse på Herbert vale utbjöd en qvinna till salu åt mig en fogel, som hon beröfvat förmågan att flyga genom att rycka bort dess ving- och stjertfjädrar. Hon log och hade roligt åt den stackars fogeln, som icke kunde komma ur fläcken. Mot vilda djur och foglar, som infödingarna gå på jagt efter, kunna de ofta visa sig grymma, utan att det just är deras mening att pina sitt byte; men det roar dem att se lemlästade djur göra förtviflade försök att komma undan. I allmänhet slå de strax ihjäl djuret, icke derför att de önska att göra slut på dess lidanden,

utan blott för att vara säkra på sitt byte. Jag såg vid flera tillfällen, huru de svarta roade sig åt att se känguruer, hvilkas bakben blifvit sårade, sprattla förgäfves för att komma undan.

Mot de hvita kan det icke vara fråga om, att australnegrerna skulle visa någon raffinerad grymhet som t. ex. indianerna; de lägga nämligen alltid an på att strax slå ihjäl sina fiender.

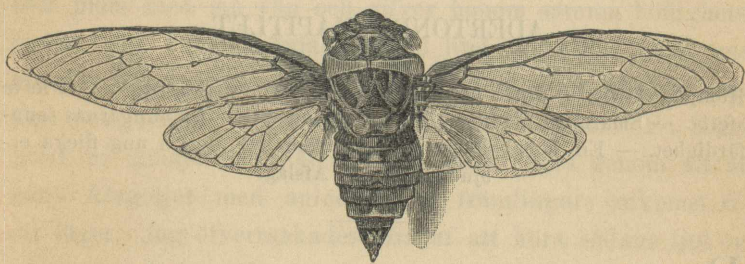

Fig. 56. *Cicada aurora.*

ADERTONDE KAPITLET.

Höflighetsbevis. — Huru en inföding begagnar en tidning. — Att lefva »fett». — Smärtsam glädje. — Bungari, bungari! — Infödingarnas sannfärdighet. — En kort glädje. — En lyckad kur. — En ung flicka erbjudes mig. — Afslag.

De svarta hade i några dagar talat om att det skulle hållas en dansfest uppe i en aflägsen fjälldal.

En stam hade lärt sig en ny sång och nya danser och skulle nu visa sina prestationer för en hel mängd andra. Herbert-vale-stammen hade särskildt fått inbjudning att bevista festen. Infödingarna läto mig förstå, att det skulle bli grufligt roligt. Dessutom skulle Nilgora, som egde den omtalade präktiga hunden Balnglan, infinna sig, hvilket för mig var bestämmande, ehuru jag hade mina betänkligheter för hästarnas skull. Då vi nu voro i regntiden, kunde jag nämligen riskera att icke få dem tillbaka med mig.

Tidigt en morgon begåfvo vi oss på väg, ett stort följe, gamla och unga, qvinnor och barn. Strax innan vi närmade oss målet för vår resa, mötte vi en skara infödingar, ty man väntade oss den aftonen. Åtskilliga af de främmande voro gamla bekanta till mitt folk, men detta kunde man icke märka, ty de helsade icke på hvarandra, en artig-

het, som australnegern i det hela taget icke känner till. När två bekanta råkas, uppföra de sig alldeles som främmande och säga icke en gång »god dag». Att taga hvarandra i handen bruka de icke heller. Först senare, efter en stunds samvaro, visa de sin glädje öfver återseendet.

Om en svart önskar att riktigt visa denna glädje, sätter han sig ned, tager vännens hufvud i sitt sköte och börjar att leta efter de små, men talrika varelser, af hvilka infödingarna plågas och som de finna en sådan njutning i att äta upp. När den ena sålunda fått sitt hufvud undersökt, byter han plats med sin vän och gifver honom samma höflighetsbevis. Jag kunde vänja mig vid litet af hvarje under min vistelse bland dessa naturbarn, men i längden blef det mig för motbjudande att bevitna dessa operationer. En högre grad af glädje öfver återseende ådagalägges genom att utstöta klagotjut med anledning af främlingars ankomst till ett läger. Jag öfverraskades ofta af att höra sådana tjut om aftnarna och fann då, att det var till ära för en eller annan främling, som ankommit under loppet af dagen. Denna egendomliga hyllning varade blott en kort tid, men upprepades flere aftnar å rad under hans dervaro. Den största hänförelsen öfver ett sådant återseende visa de genom att pina sin kropp.

Långt fram på eftermiddagen kommo vi upp till den dal, der dansen skulle hållas. De, som skulle uppträda, hade redan varit lägrade här i flere dagar. Vi voro också temligen tidigt ute, ty festen skulle börja först följande afton. Flere väntades under loppet af morgondagen, deribland äfven Nilgora. Man föreslog att skicka två man upp på fjället med anmodan till honom att söka få tag i bungari på nedfärden, och tidigt följande morgon före soluppgången begåfvo de sig verkligen också i väg, sedan de blifvit försedda med litet tobak.

Jag hade med mitt folk slagit läger ett par hundra steg från de öfriga. Hyddan hade jag denna gång låtit

bygga större och solidare än annars. Den var icke högre än att den nådde mig upp till bröstet, men taket hade gjorts mycket tätt och tjockt för regnets skull. I början höllo de svarta sig på afstånd. Men så småningom kommo några af de modigaste fram till hyddan. Som vanligt tittade de mycket förundrade på alla mina saker. Jokkai gick med mycken sjelfkänsla omkring och gaf sig min af att förstå sig på allt möjligt. Han hemtade vatten från bäcken, satte bleckflaskan öfver elden och gick, följd af ett par beundrare, ned för att urvattna det salta köttet, innan det skulle kokas. Tändstickorna, den stora mängden tobak, min näsduk, mina kläder och stöflar — allt detta gjorde ett djupt intryck på vildarna. En tidning låg efter uppackningen kastad på marken; en af de svarta satte sig ned och lade den öfver båda axlarna som en schal, i det han betänksamt mönstrade sig för att se, huru han tog sig ut. Men då han märkte, att materialet icke höll, lät han den vårdslöst glida ned på marken igen.

Min hvita yllefilt väckte i synnerhet deras beundran. De gåfvo detta tillkänna genom att smacka med tungan och hänryckta utbrista: »*tamin*, *tamin!*». d. v. s. fett, fett! Begreppet »utmärkt» uttryckes nämligen af australnegern med ordet »fett», likasom ofta hos oss t. ex. i förbindelsen »att ha det fett», »fett pastorat» o. s. v. Detta har naturligtvis sin grund i en från urminnes tider ärfd förkärlek för det feta, som således har blifvit liktydigt med något i sitt slag förträffligt. Hos oss är det bland de lägre klasserna ännu vanligt, att maten icke är riktigt god utan tillsats af en massa fett.

Jag erinrar mig härvid historien om de två bröderna från Valders, som talade om, hvilka läckerheter rikt folk åt på julaftonen. »*Ko tru kungen et' joleftan?*» (Hvad tror du kungen äter på julaftonen?) frågade den ena. »*Han et væl skire tölgje*» (Han äter väl bara talg), svarade den andra.

Det är ett intressant faktum, att civiliserade australnegrer, så mycket de än tycka om fett, aldrig kunna förmås att äta fläsk; det är »för mycket djefvul» i det, säga de.

Vid middagstiden hörde jag ihållande klagoljud, men som jag antog, att de gälde en eller annan död, tog jag i början icke närmare notis derom. Ett sådant begråtande försiggår emellertid vanligen först om aftnarna, och jag beslöt derför att undersöka, hvad som var på färde. Utanför en hydda fann jag en gammal qvinna i ett ömkligt tillstånd. Hon hade skrapat sönder och rispat sin kropp med en hvass sten, så att blodet rann och blandade sig med hennes tårar, som droppade ned, medan hon snyftade högt.

Osäker om anledningen till all denna jämmer, gick jag in i hyddan och fick der sigte på en ung och kraftig qvinna, som låg utsträckt till hälften på ryggen, till hälften på sidan, lekande med ett barn. Jag trädde närmare, hon vände hufvudet och visade mig sitt vackra ansigte med skälmska ögon och skinande hvita tänder, en särdeles behaglig, men tillika obegriplig kontrast mot den ömkliga synen utanför. Jag fick veta, att den unga qvinnan i hyddan var dotter till den gamla, som icke hade sett sitt barn på lång tid och som nu på detta högst märkvärdiga sätt yttrade sin glädje öfver återseendet. Jag uttalade min förundran öfver att icke se den gamlas ansigte stråla af glädje, men detta tycktes vara ett dunkelt tal. Jämmern måste just vara med hos dessa naturbarn för att visa, att känslan är stark.

Det led fram på eftermiddagen, solen började närma sig fjällkammen, och atmosferen var i hög grad upphettad och dof, så att man kunde märka, att det var åska i luften. De svarta sutto hemma vid hyddorna eller drefvo långsamt omkring, väntande på att det skulle bli tillräckligt kyligt för dansen. Jag hade just ätit middag och njöt af skuggan i min hydda, medan mitt folk låg rundt omkring och rökte tobak.

Då hördes plötsligt rop från infödingarnas läger. Mina följeslagare reste sig, vände hufvudena upp mot fjället och utbrusto: *Bungari! Bungari!* Ut ur buskskogen syntes några svarta hastigt komma ned för den gröna backen; en af dem bar ett stort, mörkt djur på skuldran.

Skulle det verkligen vara en bungari? Nu lade jag också märke till hunden Balnglan, som vädrande satte af i förväg, följd af Nilgora, en lång, kraftig man.

Det mörka djuret slängdes ned på jorden vid mina fötter, utan att någon af de svarta yttrade ett ord. De väntade blott på att få en eller annan gåfva.

Så hade jag då ändtligen fått en bungari, som jag så länge eftersträfvat. Jag behöfver icke skildra min glädje öfver att sålunda se detta för vetenskapen hittills obekanta djur vid mina fötter. Jag glömde naturligtvis icke infödingarna, som fört till mig djuret; Nilgora gaf jag en skjorta, den som burit det fick en halsduk, och för öfrigt fingo alla tillräckligt att äta. Tobak fattades icke heller.

Jag beredde mig strax att flå djuret; men först måste vidjorna lösas upp, med hvilka dess ben voro sammanbundna för att kunna bäras. Ändarna af dessa voro lagda om mannens panna, medan djuret hängde öfver hans axlar, så att tyngden, som vanligt hos australnegrerna, hvilade på hufvudet.

Jag såg strax, att det var en kängurubjörn *(Dendrolagus)*. Den var temligen stor, men jag hade väntat mig den större, ty enligt infödingarnas utsago blef ett fullt vuxet exemplar större än en wallaby, således ungefär så stort som ett får. Det visade sig emellertid vara en icke fullvuxen hane.

Kängurubjörnen är ett djur med ojämförligt mycket vackrare proportioner än den vanliga kängurun. Frambenen äro nästan lika mycket utvecklade som bakbenen; de förra äro försedda med stora krokiga klor, medan de senare ungefär likna känguruns, om de än icke äro så

Harald Jensen lith. Hoffensberg & Trap^s Etabl.

DENDROLAGUS LUMHOLTZII. N. SP.

BUNGARI.

kraftiga. Fotsulan är något bredare och mera elastisk på grund af det tjocka fettlagret under huden. Fötterna lära i lös jordmån efterlemna spår, som nästan likna ett barns. Öronen äro ganska små och uppstående, svansen lika lång som djuret sjelft; skinnet är segt och pelsen mycket stark och vacker. Färgen är hos hanen gulbrun, hos honan och de yngre individerna mera gråaktig, men hufvudet, ryggen, tassarna och undre sidan af svansen äro svarta. Det fins således mera omvexling i färgerna hos denna känguru-björn än hos de arter man träffar i Nya Guinea.

Bungari är, i det hela taget, det vackraste däggdjur jag sett i Australien. Den är ett pungdjur och är i rörelse blott om nätterna. Om dagarna sofver den i träden, hvilkas blad den äter; den är i stånd att hoppa ned från en stor höjd och rör sig också hastigt på marken. Den tyckes lefva uteslutande i *ett* slags träd; jag har åtminstone blott sett dess spår på stammen af detta, hvilket förekommer temligen allmänt på toppen af kustbergen och växer till en betydlig höjd, men dess namn känner jag icke. I regnväder vistas bungari oftast i de låga, yngre träden. Den tyckes också föredraga de klippigaste och otillgängligaste ställen, alltid upp emot toppen af bergen och ofta på betydligt afstånd från vatten, hvarför de svarta påstå, att den icke går ned för att dricka.

Under den heta tiden plågas den mycket af ett slags broms och kan då, enligt de svartas berättelse, röja sin närvaro genom att med armarna slå efter bromsen, som faller död ned. Om nätterna lär man kunna höra den gå uppe i träden.

Då jag slutat att flå djuret, smorde jag in dugtigt med arseniklösning i skinnet och lade det att torka på ett ställe, som jag ansåg för säkert. Jag inrättade nämligen en plats i taket af min hydda och lade skinnet der, så att det var skyddadt på alla sidor.

Mitt folk hade emellertid begifvit sig ned för att se på dansen. Väl tillfreds med dagens vinst, beslöt jag också att gå dit för att roa mig, men innan jag blef färdig med prepareringen af skinnet och kunde bege mig åstad, hade mörkret redan inbrutit, och dansen var derför uppskjuten, tills månen gick upp. Infödingarna hade emellertid dragit sig tillbaka till sina särskilda läger, tills dansen kunde börja igen.

Den stam, som skulle uppföra dansen, hade lägrat sig längst bort, medan de andra stammarna, som blott voro åskådare, hade slagit sig ned närmast mitt läger. Pratet var lifligt vid hyddorna. Alla hade grupperat sig vid eldarna och gjorde ingenting, qvinnorna sutto med sina barn i knäet, och de som hade tobak rökte sina pipor. Jag gick från den ena gruppen till den andra och språkade med dem, och de inläto sig gerna i samtal, i det att de, hvar gång jag kom fram till dem, hoppades på tobak. Man bör just begagna sådana tillfällen för att få veta ett och annat af de svarta. Det är annars mycket svårt att få någon tillförlitlig upplysning af dem, emedan de äro stora lögnare, för att icke tala om att de begagna ofantligt öfverdrifna uttryck, när de skola beskrifva något. Dessutom hafva de icke nog tålamod att uthärda någon examinering och tycka icke om att bli tillfrågade två gånger om samma sak. Man skall en längre tid hafva umgåtts med dem för att kunna förstå, om de ljuga eller icke, samt på hvad sätt man skall locka ur dem sanningen. Bäst är det att nämna det, som man vill ha reda på, alldeles i förbigående, som om det vore den likgiltigaste sak i verlden. De pålitligaste underrättelserna får man dock genom att uppmärksamma deras samtal inbördes. Försöker man att utforska dem, så göra de sig till och söka att gissa, hvad svar man önskar. Af denna anledning hafva så många förts bakom ljuset af vildarna; derför har det också berättats så många osanningar om australnegrerna.

Mellan hyddorna lyste eldarna, men utanför lägerplatserna var det kolmörkt, så att gestalterna aftecknade sig som siluetter i de mest olikartade fantastiska grupper.

Det roade mig att gå omkring här, men jag var dock mest upptagen af dagens stora tilldragelse. I lägren fans det flere halfvilda dingoer, och ehuru bungari-skinnet låg väl förvaradt, kände jag mig dock icke riktigt säker för det. Jag begaf mig derför tillbaka för att se efter min skatt, närmade mig raskt hyddan och stack in handen i löfverket för att förvissa mig om att skinnet låg säkert. Men huru förskräckt blef jag icke, då jag fann, att det var försvunnet.

Det klack till i mig. Hvem kunde ha tagit skinnet? Jag ropade ögonblickligen på de svarta, bland hvilka underrättelsen gick som en löpeld, och efter någon stunds sökande kom en af dem springande med ett sönderrifvet skinn, som han hade hittat ett stycke utanför lägret. Hela hufvudet, en del af svansen och benen voro uppätna. Det var mitt stackars bungariskinn, som en af dingoerna stulit och misshandlat på detta sätt. Jag hade intet säkrare ställe att gömma det på och lade det derför tillbaka på samma plats i hyddans tak, hvarefter jag missmodig vandrade ned till de svarta.

Här försökte nu en hvar öfvertyga mig om att icke hans hund var den skyldiga. Alla hundarna fördes fram, och egarna slogo på deras buk för att beteckna, att den var tom, och voro mycket ifriga att bevisa hundens oskuld. Slutligen frambars ett halfvuxet hundkreatur. Egaren lade det på ryggen, tog ett par kraftiga tag i dess buk, och utbrast: »*ammeri, ammeri!*» (d. v. s. hungrig, hungrig!) Men hans behandling af missdådaren verkade högst oväntadt som ett kraftigt vomitiv, och snart låg en massa små skinnbitar framför oss på marken.

Min första tanke var att samla ihop dem, men de voro så söndertuggade, att det icke var någon nytta med dem. Som skinnet blifvit dugtigt insmordt med arseniklösning, gälde det att rädda hunden, ty om den blefve sjuk eller dog, skulle jag aldrig mera få låna någon hund.

Nu gafs dessutom ett godt tillfälle att föröka mitt anseende hos infödingarna. Jag berättade dem, att hunden ätit *kola*, d. v. s. vrede, såsom de kalla giftet, och som mitt folk småningom fått stor respekt för dess farlighet, skulle det ställa mig högre i deras ögon, om jag kunde rädda hunden. Hastigt blandade jag tillsammans tobak och vatten och hälde det i djuret, hvarigenom jag befriade det från återstoden af det förgiftade skinnet. Hunden var räddad, och alla kunde icke nog uttömma sig i loford öfver mig. Jag fick löfte om att jag åter skulle få låna »Balnglan», och jag kunde dermed hysa förhoppning om att komma i besittning af en ny bungari, men de gjorde naturligtvis till vilkor, att de skulle få tobak för lånet.

Redan tidigt följande dag lyckades jag förmå dem att göra sig färdiga till jagten, men mig ville de icke hafva med, emedan hunden var rädd för den hvite mannen.

Största delen af de svarta stannade dock qvar med anledning af dansen. I lägret rådde ständig feststämning, och ännu innan det ljusnade om morgonen, väcktes jag af bullret från dansplatsen. Så snart det började bli varmt, samlade de sig emellertid i grupper under träden och sutto der dåsiga och sysslolösa och pratade, tills det åter blef afton och kyligt. Än var jag hos den ena flocken, än hos den andra. De bådo mig, att jag skulle gifva dem europeiska namn, hvilket jag ofta blef anmodad om på mina färder bland stammarna. Anledningen härtill var nog, att de vilda svarta, som icke varit i beröring med hvita, gerna önskade att få detta första tecken till civilisation, som de funno hos mitt folk, och hvarmed de antogo, att tobak och andra gåfvor

följde. Sins emellan behöllo emellertid dessa vildar sina ursprungliga namn, hvilka i allmänhet både för män och qvinnor äro tagna efter djur, t. ex. foglar. En fader ger under inga omständigheter sin son samma namn, som han sjelf har.

Jag gaf dem åtskilliga norska namn. De hade visserligen mycket svårt för att uttala en del af dem, men namn sådana som Ragna, Inga, Harald, Ola, Eivind o. d. gjorde alltid stor lycka.

En af dem kom fram till mig och bad om att få litet salt kött och anförde som skäl, att han hade ondt i magen, emedan han på länge icke ätit annat än tobola. Öfverallt, der jag på den senare tiden färdats, var tobola det väsentliga födoämne, som de svarta under ett par månader af året nästan uteslutande lefva af. Denna frukt växer i buskskogen på toppen af fjällen; den är blåaktig till färgen och så stor som ett plommon. Trädet är mycket stort och har långa grenar, så att infödingarna finna det mera beqvämt att vänta, tills frukterna falla ned på marken än att klättra upp efter dem; de hopsamlas af qvinnorna och bäras i korgar till lägret, der de hällas ut öfver elden och rostas, tills fruktens kött är alldeles förbrändt och kärnan genomstekt. Skalet kring kärnan blir då så mört, att det med lätthet kan borttagas. Nu bultas kärnorna, en och en i sänder, ett par gånger mellan två flata stenar, tills de förvandlats till en geléartad massa. Sedan de på detta sätt tillräckligt bultats, läggas de i korgar för att urvattnas i bäcken, och efter en dags förlopp äro de färdiga att ätas. Massan ser krithvit ut och är mycket vattnig. Den har ett inbjudande utseende, men ingen smak. De svarta äta denna »gröt» med handen, som de gifva formen af en sked. Denna föda är säkerligen mycket osund, ty infödingarna, som för öfrigt tycka mycket om den, beklagade sig ofta öfver att de icke befunno sig väl, då de något tid hade ätit tobola. Näringsvärdet är

nämligen mycket ringa, och de sätta i sig en stor mängd för att bli mätta, hvilket i förening med dess hårdsmälthet naturligtvis måste vara skadligt för helsan. Jag har ofta förundrat mig öfver, att infödingarnas helsa i det hela taget är så stark efter all den enformiga, osunda och hårdsmälta växtföda, som de förtära. Ännu mera måste det förvåna, att de svarta hafva utrönt, att det öfver hufvud fins någon näring i de giftiga vegetabilier, de förstå att använda och som man på förhand skulle anse alldeles otjenliga till menniskoföda. Intressant är det också, att det i åtskilliga delar af Australien användes vissa giftiga eller i sitt råa tillstånd oanvändbara vegetabilier, som underkastas olika slags behandling, okänd för befolkningen i andra delar af landet.

Under min vandring mellan hyddorna träffade jag på Chinaman, som så skändligt hade rymt från mig och derigenom kommit min stora expedition att misslyckas. Han inbillade sig nu, att allt var glömdt. När en månad gått förbi, tro de svarta, att hvarje förnärmelse är förgäten, äfven om de begått ett mord. Chinaman försökte visa sig förekommande, men jag höll honom på tillbörligt afstånd för att visa de svarta, att jag icke tålde ett sådant uppförande, som han lagt i dagen.

Långt fram på eftermiddagen kom, som vanligt vid denna tid, ett våldsamt åskväder. Den ena blixten aflöste oupphörligt den andra; dundret slog med brak mot de branta fjällen, och hvart ögonblick väntade jag att få se träden omkring oss splittrade. Men infödingarna voro icke rädda; vid hvar blixt skreko allihop med full hals och hade obegripligt roligt.

Först vid solnedgången, då dansen skulle börja, kom Nilgora med sina följeslagare tillbaka från jagten, och till min stora glädje förde de med sig en ny bungari, som också var en hane, men tyvärr något mindre än min förra. Den bar tydliga märken i ryggen efter Balnglans bett. Jagten

efter detta djur försiggår nämligen, efter hvad jag sedermera haft tillfälle att öfvertyga mig om, på följande sätt.

Den börjar vanligen tidigt på förmiddagen, medan spåren ännu kunna vädras på marken. Hunden ger sig god tid, stannar då och då, nosar noggrant och förhastar sig icke. Under hela tiden eggas den af sin herre att ligga i och tilltalas på följande egendomliga sätt: »*Tsche' — tsche' — tsche' — gangari pul — pulka — tsche', pul — tschinscherri dundun — mormango — tsche', pul — pulka!*» o. s. v. (d. v. s. Tsche' — tsche' — tsche' — vädra bungari — vädra honom — tsche, vädra — ta honom i benen — raska tag — vädra honom o. s. v). Finner hunden spåret, följer han det till det träd, i hvilket djuret sprungit upp. Några af infödingarna klättra nu upp i de kringstående träden för att hindra dess flykt, medan en annan, beväpnad med en käpp, begifver sig upp efter det. Antingen griper han om djurets långa svans och krossar dess hufvud med käppen eller tvingar han det att hoppa ned, der dingon står färdig att döda det.

Då jag om aftonen kom ned till de svarta, som blott väntade på att månen skulle gå upp för att dansen skulle kunna börja, uttalade mitt folk fruktan för att främmande stammar skulle öfverfalla dem under loppet af natten. Jag fann denna fruktan löjlig nu, då så många voro samlade, men de invände, att de främmande också voro talrika, och gåfvo sig icke, förr än jag fogade mig efter dem och aflossade ett revolverskott.

Strax derefter kommo några från de dansandes läger, hvilka tydligen uppskrämts af skottet, hastigt springande mot de svarta, som jag talade med. Dessa förklarade mig, att man gerna ville tala med mig och bad mig följa med. Vi gingo alla öfver till de dansande, bland hvilka rådde ett riktigt oväsen. Alla pratade om hvarandra, men då jag kom närmare, kunde jag midt i förvirringen uppfatta en-

staka ord såsom *kola* (vrede), *nejli* (ung flicka), *Kelanmi Mamigo** (Kelanmi skall tillhöra *Mami*) och dylikt. En af mitt folk förklarade för mig: »De svarta önska att gifva dig en *nejli*, de äro rädda för böss-ungen.» »Välan», svarade jag, »för henne till min hydda.»

De svarta hade blifvit rädda för mig, emedan de uppfattat det skott jag aflossat såsom ett tecken till vrede, och ville nu, för att förmildra den, förära mig Kelanmi, en ung flicka, som gälde för att vara den vackraste i hela stammen. Då jag förklarade, att jag ville mottaga henne, blefvo de lugnade och deras fruktan lade sig.

Men Kelanmi var tydligen rädd för den hvite mannen och ville ogerna lemna sin stam; ty då jag aflägsnade mig, hörde jag infödingarna tilltala henne barskt och med hotelser tvinga henne att gå till den hvite mannen. Jag fick höra, att hon egentligen var bestämd för en af de svarta, som hette Kal-Dubbaroh, och bad honom för säkerhets skull följa med. Jag tände upp eld i mitt läger och väntade på, att de skulle komma med Kelanmi. Månen gick just då upp, så att jag kunde tydligt urskilja de mörka gestalter, som nalkades mig, men jag såg ingen *nejli*; hon gick bakom en af männen, som höll henne om handleden. Hon gjorde emellertid icke något motstånd, utan följde frivilligt med. Då sällskapet kom fram till min hydda, släppte de henne utan att säga något. Jag bad henne sitta ned. Hon var »klädd» i sin bästa ståt med anledning af danstillställningen, i det att både ansigtet och en del af kroppen var insmord med röd jordfärg. Det var en helt ung och jämförelsevis vacker flicka med bra figur. Hon hade mycket emot att bli bortgift, i synnerhet när hon skulle tillhöra en hvit man. Rädd satt hon vid elden med korslagda ben och väntade på sin nya herres befallningar. För att lugna henne hemtade jag

* *Go* är ett suffix, som betyder *med hänsyn till*; satsen betyder således: egentligen Kelanmi med hänsyn till Mami (d. v. s. jag).

strax något kött och bröd, men hon gömde det under sig af fruktan för de kringstående, ty sådana läckerheter äro för goda för en qvinna. Jag gaf henne derpå en bit tobak, som hon också gömde undan. Förmodligen ville hon skänka den åt sin förre »tillbedjare» Kal-Dubbaroh, som nog väntade någon ersättning för den förlust han lidit. Jag tyckte synd om den lilla försagda stackarn och sade henne, till de svartas stora förvåning, att hon kunde få gå, hvarpå hon strax sprang sin väg. De kunde icke tänka sig någon annan anledning, än att jag var missnöjd med henne, och erbjöd mig derför en annan. Jag sökte emellertid förklara för dem, att allt var godt och väl oss emellan, och föreslog, att vi skulle gå ned och dansa.

Man skulle just till att börja, då vi kommo tillbaka till danslägret, der jag satte mig bland åskådarna och roade mig långt inpå natten med att iakttaga det sätt, hvarpå de förlustade sig vid sådana tillfällen. För att visa mitt välvilliga sinnelag tog jag en hel stång tobak och kastade midt bland de dansande. Denna frikostighet öfverraskade infödingarna, som naturligtvis störtade sig öfver tobaken för att bemäktiga sig densamma. Snabb som en blixt snappade en af dem stången och försvann med den in i sin hydda.

På hemvägen uppmanade Jokkai mig att skjuta Kal-Dubbaroh, i det han yttrade: »Kal-Dubbaroh icke god man.» Jag kunde icke riktigt fatta meningen, men Jokkai höll i sig. Saken var den, att Jokkai, såsom jag sedermera fick veta, då han litet emellan plågade mig med denna uppmaning, sjelf gerna ville hafva Kelanmi och derför önskade att få sin rival ur vägen.

Äfven följande dag lät Nilgora förmå sig att gå på jagt och kom tillbaka med en ung bungari, ännu mindre än den förra. Dagen var så het, att då jag skulle preparera det nya exemplaret, tassarna redan begynt svälla, och jag var rädd för att djuret skulle börja ruttna, innan jag fick det

flådt. Jag utförde derför arbetet med prepareringen på den kyligaste plats, som fans, nämligen i den obetydliga skugga, som gummiträden skänka, och måste hela tiden flytta mig med solen för att undgå dess brännande strålar. Köttet, som vi stekte på glöden, fann jag mycket välsmakande, nästan såsom vildt hemma hos oss, och alldeles olikt kängurukött.

Men en omständighet bidrog till att förminska njutningen. Bungari är nämligen liksom de flesta australiska däggdjur, som lefva i träden, plågad af ett slags smal, rund, hård mask, som fäster sig mellan musklerna och huden, der dessa spiralformigt hoprullade små djur finnas i mängd. Dessa besvärade emellertid icke infödingarna, som icke ens brydde sig om att plocka bort dem.

Deremot beklagade de sig öfver, att jag icke tillät dem att gnaga benen, i synnerhet tassarna, som de ansågo för det bästa på hela djuret.

NITTONDE KAPITLET.

De svartas festdans. — Deras orkester. — Tarflig välfägnad. — Jokkai vill blifva »hvit man». — Jokkais bekännelse. — Farlig situation. — Ett familjedrama.

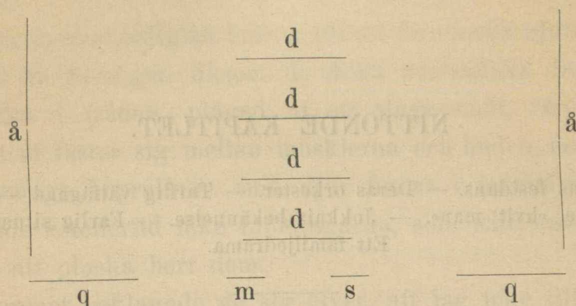
Följande dag före solnedgången började åter dansen. Vid den ena ändan af den lilla dansplatsen, der gräset redan var alldeles nedtrampadt, satt orkestern, som vanligen blott bestod af *en* man, ibland två. Musikanten vid detta tillfälle satt på marken med korslagda ben och föredrog den nya sången, i det han ackompagnerade sig sjelf med en bumerang och en nolla-nolla, hvilka han slog mot hvarandra.

Framför honom på slätten rörde sig de dansande efter musiken, 14—16 man i slutna led, 4 à 5 i hvarje. Till höger om och alldeles bredvid orkestern dansade en qvinna upp och ned på samma ställe i takt med männen och musiken.

Vid Herbert river deltager aldrig mer än en qvinna i dansen, och det är för henne en stor ära, hvilken alla andra qvinnor afundas henne. Dessa sitta i rad på båda sidor om henne och spelmannen. De intaga den ställning de mest tycka om, när de sitta, icke såsom männen med korslagda ben eller på huk, utan de falla på knä med benen tätt

sammanslutna och sjunka derpå ned, tills de hvila på vaderna och hälarna. I denna ställning bruka de ackompagnera musiken genom att samtidigt slå flata handen mot kroppen, hvarigenom frambringas ett starkt, doft ljud.

På båda sidor om de dansande alldeles invid det ställe, der qvinnorna sitta, taga åskådarna plats:

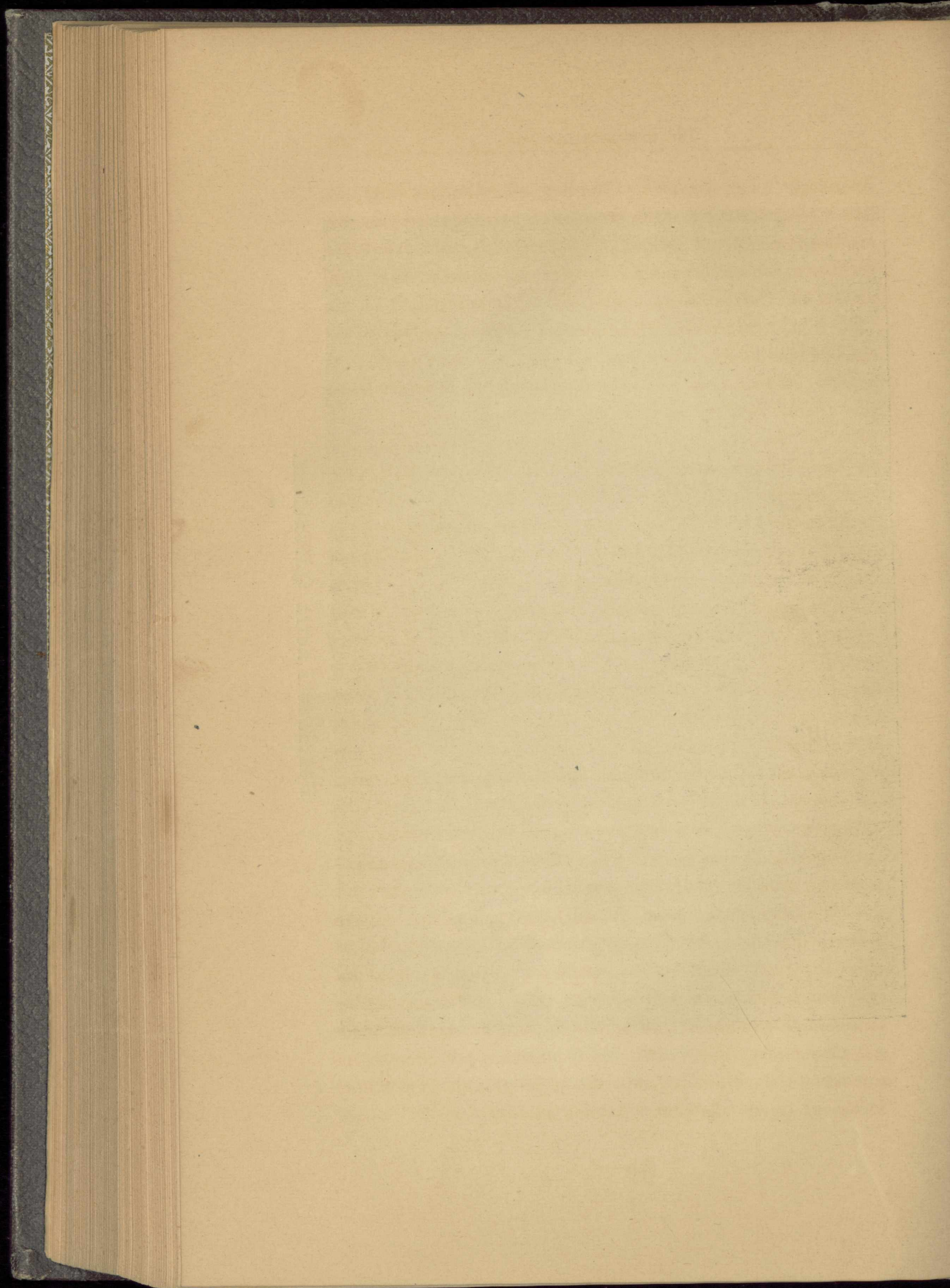
m musiken. s solodanserskan. q qvinnorna.
dddd de dansande. å åskådarna.

Det är icke många af åskådarna, som gjort sig det omaket att synnerligen pryda sig för detta tillfälle. En och annan har fått litet jordfärg af en kamrat och smort den på sig. De dansande deremot hafva ansträngt sig för att se granna ut. Deras kroppar lysa i rödt eller gult och hvitt, håret är dugtigt insmordt med vax och besatt med fjädrar, toppfjädern af den hvita kakaduan o. d. Några hafva också tofsar i munnen, antingen af talegallans fjädrar (fig. 57) eller af garn, förfärdigadt af opossumhår, för att se morska ut. Dessa sistnämnda tofsar kalla infödingarna *itaka*. Somliga hafva ett snäckskal (fig. 58) fastklibbadt med vax vid skägget; australnegrerna och malajerna äro de enda vildar, som begagna denna prydnad på sådant sätt.

Flere qvinnor voro också målade. Somliga hade till och med omvexlande svarta och röda fält tvärs öfver ansigtet. Märkvärdigt nog hade den dansande *dombi-dombi*

Festdans i norra Queensland.

(qvinnan) ingen prydnad. Hon var en medelålders qvinna med ganska vackra ögon, men med spensliga lemmar och en stor framstående mage. De ytterst enformiga hoppande rörelserna af hennes magra lemmar voro icke vackra. Armarna slog hon utåt och utspärrade de långa tunna fingrarna vidt från hvarandra. Att se denna varelse i den nyss beskrifna ställningen hoppa upp och ned på samma ställe med brösten dinglande åt alla sidor var verkligen en frånstötande

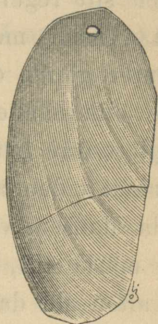

Fig. 57. Tofs af talegallans fjädrar. Fig. 58. Snäckskal till prydnad.

syn. Men sjelf tycktes hon finna stort nöje deri, blef aldrig trött och aflöstes aldrig af någon annan.

Allas uppmärksamhet är emellertid riktad på dagens hjeltar, de dansande männen framme på den öppna platsen. De taga alltid sin utgångspunkt på den öppna sidan midt emot orkestern och röra sig fram emot denna under taktmessiga vridningar och böjningar, oupphörligt utstötande ett grymtande ljud i takt med musiken och sina egna rörelser. Vid orkestern göra de plötsligt halt och skiljas åt för att en stund derefter komma tillbaka.

Musiken hade en rask takt och var icke utprägladt melankolisk. Dess enformiga skallrande, qvinnornas dofva ackompagnemang, männens grymtande och deras taktfasta steg, allt detta gjorde på mina öron närmast intrycket af att en ångmaskin var i arbete, i synnerhet när man befann sig på något afstånd från scenen.

Under det att både musiken och sjelfva sången hela tiden är ett enformigt upprepande af samma strofer, varieras dansen något. Man omvexlar då och då med olika turer och marscher. En af turerna tog sig ganska bra ut. Sex man marscherade i slutet led fram emot musiken, i det att de under sitt regelmessiga trampande höggo i takt till höger och venster med en tomahawk eller en bumerang. I andra turer gjorde de allehanda komiska rörelser. Sålunda satte de ofta händerna i sidan, spärrade ut benen så långt som möjligt från hvarandra, med knäna utåtvända, och hoppade framåt i denna ställning grymtande och taktfast.

Hela dansen var ytterst barnslig, men jag lade med intresse märke till, att de hade ett något olika program för hvarje afton de dansade. Flere gånger uppförde de, hvad man närmast kunde kalla en pantomim, som emellertid är svår att beskrifva, då jag icke fullt förstod meningen. På den öppna sidan midt emot musiken var uppförd likasom en skärm eller ett slags afstängdt rum, der de förnämsta uppträdande gjorde toalett och höllo sig dolda, tills föreställningen skulle börja. Då tiden var inne, störtade de ut derifrån, alla mer än vanligt brokigt »draperade» med en massa fläckar af åtskilliga jordfärger öfverallt på kroppen och med påsatt skägg och hår af bastfibrer. De ordnade sig tillsammans med de öfriga dansande, och under de vanliga vridningarna och trampningarna marscherade de upp mot musiken, der de gjorde halt. Strax derpå ordnade de sig i två långa rader, den ena framför den andra. Plötsligt trädde två af de mest groteskt utstyrda fram ur raden.

Medan de öfriga förblefvo stillastående, sprungo dessa två fram och tillbaka mellan leden och uppförde ett clownartadt spektakel med en hel hop narraktiga åtbörder. Det väsentligaste i deras prestation bestod deri, att de lade sig på knä midt emot hvarandra och stucko i jorden med en pinne, som de höllo i högra handen, i det att de samtidigt med mångahanda åtbörder och grimaser böjde sig emot hvarandra. Sålunda höllo de på en längre stund till publikens stora förnöjelse, och det kan icke nekas, att de två infödingarna i sina prestationer ådagalade en betydlig komisk talang. Det var i synnerhet den sista föreställningen, som slog an, och hänryckta frågade de, om icke äfven jag fann det utmärkt. Det var omöjligt att få dem att förklara mig betydelsen af föreställningen, men så mycket förstod jag dock, att det hade något med djefvulen att göra.

Då och då ger publiken sitt bifall till känna genom att skratta högt. Qvinnorna sitta med ett leende på munnen och betrakta med tillfredsställelse männens rörelser. Danserskans ögon följa dem också uppmärksamt, något som icke kan sägas om spelmannen vid hennes sida. Medan han slår trävapnen mot hvarandra och sjunger med en skorrande, men kraftig andra tenor, ser han sällan upp. Han har redan i veckotal sett på öfningarna, så att han kan dem utantill. Men roar sig gör också han. Då och då höjer han med ett uttryck af tillfredsställelse blicken för att betrakta de nakna gestalter, som svinga sig fram under sällsamma vridningar. Han blir aldrig trött af att sjunga, och hvar gång han tager om strofen från början igen, höjer han rösten med ett slags hänförelse.

Dessa fester, som af civiliserade svarta kallas *korroberri*, äro naturligen tecken till godt förstånd mellan stammarna. Vid detta tillfälle hölls dansen af flere vänskapligt sinnade gränsstammar. Men annars bruka korroberri mestadels i Australien afsluta stammarnas krig och tvistigheter

och är sålunda likasom ett fredens insegel. Tvifvelsutan hafva dessa fester i Australiens historia haft en viss betydelse för infödingarnas sociala utveckling. Ty korroberri har jämte den byteshandel, som på vissa ställen drifves, bidragit till att främja samfärdseln mellan stammarna. Lustigt nog händer det mycket ofta, att dessa »fredsslut» sjelfva framkalla nya tvistigheter på grund af de förnärmelser mot qvinnor, som ofta förekomma vid sådana tillfällen.

Dansen begynner alltid vid fullmåne. Den tager sin början en half timme innan solen går ned. När dennas sista skimmer försvinner vid horisonten, hvilar man sig en stund, tills månen kommer upp. Då börjar dansen riktigt på allvar och varar ofta hela natten. Men de nöja sig icke med den bleka månen; de tända nämligen ett stort bål, och dettas rödaktiga lågor vid sidan af det hvita månljuset gifva scenen ett ganska underbart fantastiskt utseende. Framemot morgonen hvilade de sig litet, men redan före daggryningen ljödo åter deras monotona sång och slammer, som väckte mig. Litet efter soluppgången blir det för varmt, och dansen upphör då.

Under festen hade man visat en beundransvärd förnöjsamhet. Jag har aldrig sett australnegrerna äta tillsammans för sitt nöjes skull eller för att högtidlighålla någon tilldragelse. Någon festmåltid är det således aldrig fråga om, ja, vid detta tillfälle roade de sig till och med så att säga fastande. De inbjudna hade nämligen icke tagit med sig några lifsmedel, emedan de hade väntat att få mat hos sina värdar. Men dessa hade trott, att de hade mat med sig, och resultatet blef, att de inbjudna stammarna under de tre dagar dansen varade på detta ställe måste nöja sig med så godt som ingenting. Några af dem fingo litet tobak; andra stimulerande medel funnos icke, ty Herbert rivers svarta tillreda ju icke några sådana. De läto sig nöja med glädje och källvatten, men efter de tre dagarnas förlopp måste de

ut i de närgränsande buskskogarna för att få litet tobola, och dermed höllo de på i några dagar; derefter fortsatte de dansen på ett ställe längre bort. Åter samma sång och samma dans, och så ut i skogen igen efter mera föda.

Efter hand flyttades dansplatsen på detta sätt allt närmare Herbert vale, med hvars svarta de stodo på vänskaplig fot och för hvilka de uppförde dansen ett par aftnar. I bortåt sex veckor varade denna festtid. Men å andra sidan dröjer det ganska länge, ofta kanske till och med flere år, innan de svarta åter samlas till dans, ty de vilja hafva nya föreställningar och ny sång för hvar gång, och deras diktare och dansmästare gitta icke bry sina hufvuden allt för mycket.

Då de svarta drogo upp i fjällen för att samla tobola, lyckades jag förmå Nilgora och ett par andra att stanna qvar hos Jokkai och mig. Jag ville ogerna lemna detta ställe, som hade visat sig vara en så utmärkt jagtterräng för bungari, utan att först hafva skaffat mig ett fullvuxet exemplar. De hade dock mera lust att följa de andra upp i fjällen och voro trötta och leda vid att gå på jagt för min räkning dag efter dag. Infödingarna vilja hafva omvexling och hata all enformighet. Upprepade gånger försökte de att öfvertyga mig om, att det icke fans flere bungari, men detta var blott tomma undanflykter. Jag förestälde dem, hvad de skulle få, och jag bjöd allt, hvad jag hade, ända till skjortan på min kropp, om de kunde skaffa mig ännu en bungari. Men de svarade: *vainta bungari vainta? maja, maja! nongarshli jongul!* (hvar är bungari, hvar? nej, nej, blott en enda i skogen).

Slutligen begaf sig Nilgora tidigt en morgon med Balnglan ut på jagt. Framemot aftonen kom han emellertid tillbaka med oförrättadt ärende. Nästa morgon nya öfvertalningsförsök. Jag visade dem tobak; provianten kunde jag icke fresta dem med, ty jag hade icke mera qvar. Skjorta hade han redan fått, så att den jag hade på mig icke längre

lockade honom. Mitt sista hopp stod nu till hatten, en prydnad som de svarta sätta synnerligt värde på. Till slut gaf han efter. Me n det gagnade tyvärr till ingenting, ty han kom tillbaka på eftermiddagen lika tomhändt, som han hade gått.

Nilgora drog med de sina upp i fjällen för att sedan åter bevista dansen, och i förening med Jokkai begaf jag mig ned till Herbert vale.

Denne Nilgora var en riktig vilde, han hade aldrig förr varit tillsammans med hvita, hvarför han också var lättare att behandla än de andra, men han var temligen sluten och förbehållsam. Besynnerligt nog gick han alltid väpnad med en bajonett till sabel, hvars historia det var mig omöjligt att få reda på. Han var mycket rädd för de hvita, derför kom han aldrig ned till dem från sina fjäll, och detta vapen måtte alltså ha länge vandrat från stam till stam, innan han blef egare dertill. Den svarta polisen begagnade icke bajonetter.

Det, som i synnerhet bidrog till att fästa min uppmärksamhet vid Nilgora, var hans höga, kraftiga kroppsbyggnad och nästan romerska näsa, ett nytt bevis på att folket här uppe är uppblandadt med papuas.

Under nedfärden till Herbert vale fick Jokkai det viktiga uppdraget att bära skinnen i en säck, emedan de måste behandlas med varsamhet, något som emellertid min svarta vän icke riktigt kunde förstå. Lyckligtvis var han rädd för det gift, hvarmed skinnen voro insmorda, och detta gjorde honom mycket aktsam.

Lätt till sinnes vandrade jag nedåt gräslandet. Bungarins svarta klor, som stucko fram ur säcken, påminde mig om hvad de senaste dagarna inbragt, och dessutom gladde det mig också, att Jokkai, efter den närmare kännedom jag fått om honom, icke hade svikit de förhoppningar jag från början hyst om honom, så att jag kände nu, att jag kunde se framtiden till mötes med större säkerhet och

större hopp om vinst, så länge jag hade honom till följeslagare. Jokkai kände nämligen mycket bra till flere af de vildaste stammarna i dessa trakter, och med hans tillhjelp kunde jag lättare skaffa mig följeslagare på mina expeditioner. På grund af hans stora naivetet och goda lynne kunde jag också i honom räkna på en underhållande och liflig kamrat. Han var dessutom icke så rå och glupsk som de andra svarta. Hvad som mest fäste honom vid mig var hans utpräglade lust att »blifva hvit man». Att kunna äta den hvite mannens kost, röka tobak, lära sig att laga damper, skjuta, syssla med hästar, hafva kläder på sig och tala engelska — deri bestod hans äregirighet.

Han brukade berätta mig en mängd historier om sig sjelf och gaf mig många intressanta upplysningar om infödingarnas lif och vanor. Han berättade mig bland annat, att han en gång gjort sig skyldig till stöld hos en hvit man, men det tycktes, som om han den gången fått en allvarlig skräck för de hvita och deras farliga vapen; de hvita voro för onda, sade han, och han försäkrade mig, att han aldrig mera skulle *gramma*, d. v. s. stjäla. Tillsammans med några af sina kamrater hade han nämligen en gång vågat sig ned till en farm vid kusten, der en tvättbalja med kläder i varit honom allt för frestande. Hans ena skuldra bar ännu märken efter en bösskula, hvarmed han helsats vid sitt besök hos den hvite mannen.

Min plan var nu att vända mig till höglandet. Uppe på *Valley of lagoons*, 70 mil vesterut, hade mr Scott, Herbert vales egare, sin hufvudstation. Der uppe är regnmängden under den regniga årstiden på långt när icke så stor som nere vid Herbert vale, hvarför jag ansåg det ändamålsenligt att tillbringa någon tid deruppe. Då jag kom ned till mitt hufvudqvarter, träffade jag en man, som skulle samma väg, och vi kommo öfverens om att göra sällskap. Jokkai stannade qvar i närheten af Herbert vale. Följande

dag, den 30 januari, begåfvo vi oss upp mot Sea-view-range, dit vi anlände redan frampå eftermiddagen. Här ville min följeslagare slå läger för natten.

Jag blickade tillbaka mot de med buskskog klädda bergen på andra sidan dalen. Luften var klar, och solen kastade långa skuggor i klyftorna. Långt borta på höjden steg en rök upp; de svarta brände af gräset och roade sig sorglösa och ostörda med jagt på wallaby. Palmerna, ormbunkarna, de skarpa solglimtarna, som lekte i vattenfallen, hela denna förtrollande natur skulle jag nu lemna för att draga öfver till det mera prosaiska höglandet och bo på en station tillsammans med de hvita. Nej, det kunde jag icke! Längtan drog mig tillbaka till mina svarta vänner. Då jag såg aftonsolen med sitt röda skimmer öfver horisonten förebåda vackert väder ännu en tid, var mitt beslut fattadt. Jag ville vänta på regnet så länge som möjligt, och detta år kom det ovanligt sent.

Jag sade farväl till min reskamrat och begaf mig tillbaka till Herbert vale.

Tidigt följande morgon uppsökte jag Jokkai, som jag snart fick reda på. Vi två drogo derpå upp mot fjällen för att om möjligt få tag i mera folk.

I en liten stam, som vi påträffade, voro några villiga att gå med, och någon tid derefter hade vi också lyckan att råka Nilgora och Balnglan. Lägret uppslogs på samma ställe som sist, på den gamla dansplatsen. Nilgora var nu mycket medgörlig. Han hade begagnat mellantiden för att äta sig trött på tobola och längtade åter efter att få smaka den hvite mannens kost, som han förra gången hade lärt sig att värdera. Under de fyra dagar vi uppehöllo oss här, lyckades det honom att skaffa en liten bungari och en unge. Nu hade jag således tillsammans fått 5 hanar och 1 hona. Ingen af dem var dock fullvuxen. Honan, som finnes på vidfogade kolorerade plansch, hade haft en helt liten unge i

pungen, men de svarta hade redan gifvit denna åt Balnglan, emedan de trodde, att den var värdelös.

En dag, då jag var ensam tillsammans med Jokkai i lägret, utbrast han plötsligt: *poor fellow, — white fellow!* (Stackars hvita man). I den förmodan, att det var mig han menade, frågade jag helt förargad, hvad som var på färde. »*Poor fellow, white fellow — Jimmi*», sade han och slog sig bak i nacken. »*Jimmi white fellow ngallogo*» (d. v. s. Jimmi, hvit man i vattnet). Jag förstod nu, att det måste vara något på färde, och fick ur honom, att samme Jimmi, som förut hade varit hos mig, dödat en hvit man och kastat honom i vattnet. Den hvite mannen hade rastat vid en elf icke långt från Herbert vale midt på dagen, »då solen var stor»; Jimmi kom fram till honom och erbjöd sig att skaffa ved och göra upp eld, hvilket anbud han mottog. Den hvite kokade sitt te och satte sig att äta; men då Jimmi icke strax fick något, blef han ond, och just som den andre förde bleckbägaren upp till munnen för att dricka, högg Jimmi honom i nacken med sin tomahawk, så att han nedföll död. Han tog derefter allt, hvad den hvite mannen hade, och kastade liket i vattnet.

Berättelsen om mordet gjorde ett djupt intryck på mig. Kanske borde jag nu vara nöjd med hvad jag fått här uppe. Dröjde jag längre, skulle jag kanske icke slippa helskinnad undan. Men inför Jokkai borde jag icke låta märka, att jag bekymrade mig mycket om saken; emellertid undföll mig det yttrandet, att den svarta polisen skulle bli rasande på Jimmi och döda honom.

Då Nilgora kom hem på aftonen, hörde jag, att Jokkai strax underrättade honom om, att »polisen skulle döda Jimmi». De svarta voro hela aftonen märkvärdigt tysta och otillgängliga och höllo sig litet på afstånd. Mitt oförsigtiga yttrande hade förmodligen skrämt dem. De visste, att polisen icke gjorde skilnad på personer, utan sköt den förste bäste

den påträffade, och de fruktade också för att Jokkais obetänksamma meddelande skulle komma att stå dem dyrt, när Jimmis fränder fingo nys om hvem som hade sqvallrat ur skolan.

Det gälde nu att vara situationen vuxen, ty det stod ju i deras förmåga att hindra, att underrättelsen om mordet fördes vidare. För att undgå alla eventualiteter beslöt jag att vaka den natten — den enda jag öfver hufvud vakat under min vistelse bland australnegrerna. Jag lossade som vanligt ett skott för att erinra mina följeslagare om mitt vapen.

Infödingarna lade sig rundt omkring elden framför hyddans öppning, men kastade då och då förstulna blickar på mig, som låg inne i hyddan med halföppna ögon. Vid skenet från elden var det lätt för oss att iakttaga hvarandra. För att låta dem förstå, att jag var vaken, bad jag dem då och då under loppet af natten lägga ved på elden. Jag var ingalunda lugn, och först fram emot morgonen föll jag, öfverväldigad af trötthet, i sömn.

Då jag slog upp ögonen, lyste solens första strålar in i hyddan, och jag vaknade med en glad känsla af att vara i godt behåll. Aldrig hade den daggstänkta, tropiska morgonen strålat emot mig så friskt som efter denna natt.

Jag beslöt att tills vidare vända tillbaka till Herbert vale och begaf mig samma dag med Jokkai på återvägen, fast besluten att göra hvad jag kunde för att få Jimmi straffad. Något måste göras för att visa infödingarna, att de icke ostraffadt kunde döda en hvit man.

Denne Jimmi hade flere gånger varit med på mina expeditioner, så att jag kände honom väl. Han var en brutal, egenmäktig gök med en temligen inbunden karakter. För icke länge sedan hade han till och med dödat en af sina hustrur. Han hade nämligen beröfvat en man hans unga, vackra hustru *Molle-Molle*. Hon höll emellertid af sin första

man och kunde icke trifvas tillsammans med Jimmi, så mycket mer som denne hade en annan hustru, som var mycket svartsjuk och uppretade honom mot Molle-Molle. Hon försökte att rymma tillbaka till sin man, men blef gripen af Jimmi, som högg henne med sin yxa i skuldran för att »märka» henne. Emellertid fann hon strax derpå tillfälle att undkomma och begaf sig till Herbert vale, der jag då händelsevis uppehöll mig. Hennes skuldra visade ett stort gapande sår, som för öfrigt icke tycktes synnerligen besvära henne. Hon bad mig skjuta Jimmi, ty han var icke »god». Trots hennes vackra, bönfallande ögon och det koketta leendet kunde jag ingenting lofva, utan bad henne skynda sig till sin första man, som hon nu sökte efter. Samma natt försvann hon.

Längre fram fick jag veta, att hon hade träffat den hon höll af. Tyvärr varade hennes glädje helt kort; Jimmi, som var den starkaste, hemtade henne tillbaka, och så vankades det straff på nytt. Efter infödingarnas utsago hade han nästan dödat henne. Han hade slagit henne med en sten i hufvudet, så att hon föll omkull i den heta sanden. Der lemnade han henne midt på dagen, sedan han vältat stenar öfver henne. Då jag nästa gång fick se Molle-Molle, hade hon förlorat sig mycket, hade blifvit blek och mager och hade stora skråmor i hufvudet. Hon stod just i begrepp att följa Jimmi nedåt floden till ett annat land. På denna färd slog han ihjäl henne med sin tomahawk, och en gammal man begrof henne. Detta hände blott tre veckor efter sedan Jimmi hade dödat den hvite mannen.

Jokkai var rädd för att bli dödad af de svarta vid Herbert vale, emedan han hade röjt den hvite mannens mord, men jag lugnade honom med den försäkran, att hans namn icke skulle nämnas.

TJUGONDE KAPITLET.

Den svarta polisen kommer. — Mördaren gripes. — Förhör. — Jimmi föres till Cardwell. — Han flyr. — En rättens handhafvare. — Expedition till Valley of lagoons. — En moder äter upp sitt barn. — Mitt anseende sjunker.

Då jag kom ned till stationen, talade jag med infödingarna om tilldragelsen. De låtsade, som om det öfverraskade dem mycket, men då de sågo, att jag var riktigt inne i saken, förstodo de, att det icke kunde tjena till något att spela komedi, och de talade strax om mordet, som var dem välbekant. Jag fick då fullständigare upplysningar angående denna ohyggliga tilldragelse. De funno det emellertid alldeles i sin ordning, att Jimmi hade dödat den hvite mannen, som icke hade velat dela sin mat med honom. Jag berättade dem, att detta icke var min åsigt, och jag hotade med att skicka bud efter polisen. Jag skulle verkligen också hafva gjort det, om icke tre dagar derefter händelsevis en sergeant med några menige man af den svarta polisen hade kommit och slagit läger vid Herbert vale. Han hade varit nere i Cardwell för att hemta proviant och dricksvaror åt sin chef, som bodde uppe i höglandet.

Då de svarta sågo polisen, svek dem deras minne åter. Det var icke längre Jimmi, som hade dödat den hvite mannen, utan två andra svarta, Kamera och Boko. Detta för-

höll sig så till vida riktigt, som dessa två för halftannat år sedan verkligen dödat en hvit man. Man hade trott, att denne blifvit uppäten af en krokodil, och det kom först nu i dagen, att äfven här ett mord förelåg. Men denne man var icke Jimmis offer. Genom att blanda ihop de två händelserna försökte de att draga uppmärksamheten bort från Jimmi. Kamera och Boko brydde de sig mindre om, de voro främmande, men Jimmi hörde till deras egen stam och måste räddas. De dristigaste och mest erfarna af dessa »civiliserade» infödingar försökte derför att göra sig till goda vänner med polisen. De förde till dem sina bästa qvinnor, de buro ved och vatten till lägret och sökte att på hvarjehanda sätt vara dem till tjenst. Jag berättade polissergeanten, hvad som hade händt, och anmodade honom att arrestera Jimmi, som kunde träffas vid ett stort *borbobi*, som just då skulle hållas ett par mil från Herbert vale.

Följande dag begaf sig sergeanten till platsen för att arrestera honom. Han tog tre af de svarta vid stationen samt kanaken med sig, för att dessa skulle visa honom på Jimmi.

Medan han var borta, kom postkarlen från Cardwell. Då han fick höra, hvad som skett, erinrade han sig, att han upprepade gånger hade märkt en otäck lukt just på det ställe, der mordet skulle vara begånget, nämligen vid *Dalrymple creek*.

Vi hoppades nu, att sergeanten om aftonen skulle infinna sig med förbrytaren, men han kom tillbaka med oförrättadt ärende. Man hade pekat ut för honom tre personer med namnet Jimmi, hvilka alla nekade för att hafva begått något mord. Infödingarna, som följde med, hade förklarat, att den rätte Jimmi icke var med vid borbobi. Jag visste, att detta icke var sant, och uppmanade sergeanten att göra ett nytt försök. Kanaken berättade mig, att den rätte mannen verkligen var der, och att han förargats öfver att sergeanten icke velat gripa honom. Sergeanten hade blott

haft öga för det vackra könet och visade intet intresse för att få reda på Jimmi.

Då jag bestämdt vidhöll min fordran, att mördaren skulle arresteras, drog han tidigt följande morgon åter åstad i sällskap med kanaken. Denna gång tog han dessutom med sig två af sitt eget folk och handbojor för fången. Redan tidigt på förmiddagen kommo de tillbaka med förbrytaren. Bud sändes efter mig. Ganska riktigt, det var Jimmi. Händerna voro sammanlänkade med handbojor. Hans misstänkta ansigte var oroligt, blodet steg honom åt hufvudet, och om man i det hela taget kan tala om att en svart kan rodna, så inträffade det vid detta tillfälle.

Under staburen, som stod på mycket höga stolpar, var ett stort rum, omgifvet af ett tätt gallerverk. Här satte sig rätten. Fången fördes in af två svarta polissoldater, och förhöret begynte. Närvarande voro sergeanten, den gamle uppsyningsmannen, postkarlen, kanaken och jag. De svarta stodo utanför grinden och iakttogo alltsammans med spänd uppmärksamhet.

Sergeanten, en lång, kraftig man, som var den egentliga lagliga öfverheten på platsen, inledde förhandlingarna med att rycka en kastkäpp ur handen på en af de utanför stående och slog Jimmi med den i hufvudet för att på detta brutala sätt få fram sanningen.

»Du har dödat den hvite mannen!» ropade han upprepade gånger och gaf sina ord vigt genom nya slag, men förbrytaren nekade, i det att han med sina fastbundna händer försökte att afvärja följderna af sin hårdnackenhet.

»Du har dödat din hustru också!» skrek sergeanten, och härtill svarade Jimmi intet, utan sökte blott att skydda sig för de våldsamma slagen. Plötsligt slog sergeanten utaf käppen på Jimmis hufvud, och dermed slutades lyckligtvis denna inqvisitoriska del af förhöret. Sergeanten, som blifvit varm af ansträngning och ilska, vände sig derpå om

och stönade fram: »Det är inte något tvifvel om, att han är den skyldige, men låt oss höra, hvad de svarta säga.»

Ett par af dem inkallades, men de påstodo det samma som Jimmi; den hvite mannen hade han icke dödat; med hans hustru Molle-Molle var det deremot en annan sak, ty henne hade han enligt allas enstämmiga utsago mördat. Hon var en qvinna, derför ansågo de icke en sådan bekännelse farlig. Äfven Jimmi erkände denna förbrytelse.

»Ja, det är alldeles tillräckligt», mumlade den gamle Walters.

»För honom ned till floden och gör slut på honom», befalde sergeanten sitt folk.

»Och kasta honom i vattnet, så luktar det inte af honom», tillade postkarlen.

Dröjande följde de svarta polismännen sin stränge herres order. En af dem, David, anmärkte, att fången först borde utvisa den hvite mannens lik, ett påhitt, som blott hade till syfte att förhala saken och derigenom frälsa Jimmi. Polismännen ville nämligen gerna göra honom och hans vänner en tjenst tillbaka till gengäld för de qvinnor, som dessa hade sändt dem såsom mutor.

Sergeanten befalde dem emellertid, att de skulle föra Jimmi med sig till lägret och göra processen kort med honom. Då denne såg, att det blef allvar af, bleknade han formligen och följde viljelös med. Infödingarna, hvilka i början stodo såsom rådlösa åskådare, följde långsamt och tyst efter.

Uppsyningsmannen hade under förhöret låtit förstå, att saken icke borde omtalas för de hvita. Polisen har nämligen icke tillåtelse att gå så långt, som sergeanten ville. Jag fann också, att, hur tydligt mordet än var bevisadt, det dock icke efter engelsk lag gick an att sålunda utan vidare skjuta förbrytaren. Fången hade ju icke ens erkänt mordet eller, såsom David anmärkt, påvisat liket. Det var för mig maktpåliggande, att allt ginge riktigt för sig. Jag begaf

mig derför strax ned till lägret för att meddela sergeanten mina betänkligheter.

Här var allt lugnt. Polissoldaterna gåfvo sig god ro, och fången, som hade fått något att äta, tycktes befinna sig mycket väl bland dem.

Sergeanten mottog mig med den underrättelsen, att Jimmi nu hade erkänt allt. Då han fått se gevären, hade han blifvit mera språksam och meddelat flere enskildheter. Han hade öfverfallit den hvite mannen vid Dalrymple creek, huggit honom i nacken och kastat kroppen i vattnet. Stället, der han begått mordet, var han villig att utpeka.

Jag föreslog sergeanten, att han skulle föras till Cardwells polismyndighet, som egentligen hade med denna sak att göra. På vägen dit kunde han då visa, hvar den hvite mannen låg. Sergeanten fann detta mycket lämpligt. Då han tydligen sjelf kände sig mindre lifvad för att skriftligen underrätta denna myndighet om hvad som passerat, öfverlät han åt mig att skrifva rapporten.

Jimmi sattes på en häst mellan David och en annan polissoldat. Handbojorna löstes och sattes om hans fotvrister, som bundos fast vid stigbyglarna. Jag blef förvånad öfver att de fängslade fången på detta sätt, men sade ingenting, emedan jag antog, att de sjelfva förstodo detta bäst. I mitt bref till polismyndigheten i Cardwell underrättade jag om att fången hade erkänt och var villig att visa den mördades lik. Polissoldaterna skulle resa hela natten och kunde väntas tillbaka följande dags afton.

Sergeanten öfverlemnade sig nu åt ett högst egendomligt *dolce far niente*. Han gick in i sitt tält och lade sig att dricka af sin herres rom. För beqvämlighetens skull hade han satt krukan alldeles vid sidan af sitt läger.

Tidigt på morgonen den följande dagen blef jag mycket förundrad att träffa David, som lemnade mig tillbaka mitt bref och berättade, att de haft oturen att förlora fången. Då de

kommit till Dalrymple creek, hade Jimmi visat dem liket i elfven, men strax derpå hade han passat på tillfället, ryckt lös stigbyglarnas remmar och tagit till flykten med dessa kring benen. Natten var mörk och regnig, så att han kunde lätt komma undan, ehuru polissoldaterna sköto efter honom.

Mig gjorde denna underrättelse förargad, men den hade en motsatt verkan på infödingarna, som försäkrade, att Jimmi skulle nog slå sönder jernbojorna och frigöra sig från dem. Jag kunde icke annat än misstänka, att David gjort gemensam sak med infödingarna och gynnat flykten, och jag dolde icke, att jag var mycket ond häröfver. Men med sergeanten kunde jag tyvärr icke rådgöra om, hvad vi nu borde taga oss till. Jag fann honom blixtfull i tältet, och i detta tillstånd fortfor han att befinna sig fyra dagar å rad. Då och då kom han för ett ögonblick till medvetande, men blott för att å nyo dricka och ibland för att befalla sitt folk att skaffa litet frisk luft genom att fläkta med tältdörren. Ett par gånger om dagen tog han sig en kortare promenad kring tältet, hängande på två af soldaterna, som nästan måste bära honom mellan sig. Tillståndet blef värre och värre. Soldaterna begagnade sig också af tillfället och förságo sig ur krukan, ja de gåfvo till och med infödingarna grogg eller »*gorrogo*», såsom dessa kallade det.

Sålunda upprätthöll denna menniska lagens helgd i infödingarnas ögon, och sålunda vidmakthöll han disciplinen bland sitt folk. Hvilket begrepp skulle de stackars svarta på detta sätt få om rätt och orätt! I nyktert tillstånd brukade han säga: *the only way of civilizing a blackfellow is to give him a bullet*, d. v. s. det enda sätt, hvarpå man kan civilisera en svart, är att gifva honom en kula i kroppen.

Jag skref ett bref till mr Stafford, sergeantens förman, som bodde i polisbarackerna på höglandet, berättade tilldragelsen och fordrade, att Jimmi skulle straffas för de båda

morden. Om intet gjordes åt saken, förklarade jag, att jag skulle till regeringen inberätta hvad som händt.

Sedan jag bragt mina samlingar i godt förvar i mitt hufvudqvarter, gjorde jag mig i ordning att begifva mig till Valley of lagoons, der jag ämnade uppehålla mig den värsta delen af regntiden. Samlingen hade de sista dagarna förökats med två ganska intressanta djur. Det ena var en pungråtta (*Sminthopsis Virginiæ* eller *Didelphys Virginiana*, se fig. 59), som icke så sällan förekommer i dalgången vid Herbert vale. Den gör sig gångar under jorden och uppgräfves derifrån af infödingarna, som sätta mycket värde på dess kött. Detta exemplar är det enda, som finnes i museerna. Af en ofullständig beskrifning af de Taragon år 1847 kan man förstå, att han funnit samma djur, men detta exemplar har gått förloradt.

På ett ganska egendomligt sätt kom jag också i besittning af en talegallaunge, som kanaken hade fått af de svarta. Den var egentligen ämnad åt sergeanten, men denne hade bedt kanaken att gömma den. Djuret hade satts under en gryta i köket på bara jordgolfvet, der det tillbragte sex dagar utan mat. Kanaken berättade mig händelsevis, att han hade ungen i förvar, och erbjöd mig den, emedan egaren icke visade sig vara i den sinnesförfattning, att han kunde taga vara på den. Det stackars djuret hade sökt uppehålla lifvet med att krafsa i det hårdt tilltrampade jordgolfvet, der den naturligtvis icke kunde finna någon föda, och dock var den lika kry. De svarta hade tagit ungen ur boet, då de gräfde efter ägg; den var således icke mer än högst ett par dagar gammal, då den påträffades.

I slutet af februari bjöd jag alltså farväl för en tid åt Herbert vale, glad öfver att komma bort från alla de förtretligheter jag under den senaste tiden haft. Mitt förhållande till de svarta blef hädanefter kinkigare, ty de hade lagt märke till att jag var den enda, som yrkat på att få Jimmi

straffad, och nu sågo de mina ansträngningar tillintetgjorda. De hade förlorat respekten för mig, men den kunde måhända återupprättas, när mr Stafford sjelf kom ned och satte skräck i dem. För min egen säkerhets skull var det nödvändigt, att kraftiga mått och steg vidtogos, och jag ämnade derför försöka att träffa honom sjelf. Han bodde nämligen icke långt från mr Scotts station, Valley of lagoons.

Fig. 59. *Sminthopsis Virginiæ*, pungråtta.

Landskapet här uppe i höglandet har en helt annan prägel än i Herbert rivers dalgång. Stora, gröna gräsmarker sträcka sig in öfver taffellandet, oftast bevuxna med höga gummiskogar. Värmen såväl som regnmängden är betydligt mindre här, men i alla fall är terrängen rik på vatten, i synnerhet kring Valley of lagoons, som fått sitt välljudande namn af de många sötvattensjöar, som finnas här. Vid stationen, som ligger på en höjd, blåste ständigt en sval, uppfriskande bris.

Flere tecken tyda på, att i detta landskap finnes guld, och en vacker dag får man kanske höra talas om rika fynd. I närheten af stationen ligger en stor landsträcka, betäckt med lava. Här fins en mängd grottor, säkra tillflyktsorter för vildarna, som i denna nejd lefva på krigsfot med de hvita. Klipp-wallabyer trifvas väl i lavadistriktet. Jag sköt här den vackra lilla fogeln *Dicæum hirundinaceum.*

I den fiskrika Burdekin river iakttog jag en dag ett näbbdjur (*Ornithorhynchus paradoxus*), som simmade omkring i det klara vattnet.

Några dagar efter min ankomst fick jag besök af mr Stafford, som beklagade, att hans folk hade burit sig så dumt åt; så snart han fått hästarna skodda, skulle han sjelf begifva sig ned till Herbert vale »*to investigate the matter*» (d. v. s. för att undersöka saken), såsom han uttryckte sig. Han nämnde ingenting om att han ämnade ställa sergeanten till ansvar för hans uppförande, utan det tycktes, som om han mest intresserade sig för en längre utflykt, som han ämnade göra till Townsville.

De svarta i dessa trakter voro icke att leka med. De hade flere gånger omringat polisbarackerna om natten, så att man ständigt fruktade för deras angrepp. De voro också farliga fiender till mr Scotts kreatur, och enligt föreståndarens berättelse hade de dödat flere tusen. Dessutom funnos der tre af de svarta, som gjorde tjenst vid stationen och således hade blifvit »civiliserade», utan att dock vistelsen der i öfrigt hade synnerligen förändrat deras seder. En af dem, en qvinna, berättade mig sålunda, att hennes medtjenarinna hade födt tre barn, som alla blifvit dödade. De två första hade modern sjelf tagit af daga, det tredje fick lefva någon tid för att bli stort nog att ätas. Hon, som berättade historien, tog då och satte sin fot på det lilla barnets bröst och klämde ihjäl det. Derpå hade båda gemensamt uppätit barnet. Detta berättades med den lik-

giltigaste min i verlden såsom något, som icke var det minsta märkvärdigt.

Min vistelse på stationen varade blott i fjorton dagar, och redan i midten af mars befann jag mig åter på Herbert vale. Uppsyningsmannen berättade mig, att mr Stafford hade tillbragt en natt på stationen och rest vidare till Cardwell. Han hade icke gjort det allra minsta med afseende på Jimmi; det var möjligt, att han skulle gripa sig an med saken, när han kom tillbaka. Postkarlen och en sergeant från polismyndigheten i Cardwell hade emellertid funnit den hvite mannens lik och begrafvit det. Jimmi var redan så fräck, att han slagit läger blott halfannan mil från Herbert vale. Emellertid skulle det bli svårt att få fatt i honom. Jag försökte derför att förmå de svarta att döda honom, i det att jag förestälde dem, att i sådant fall ingen annan skulle bli skjuten, hvaremot det annars lätt kunde gå dem allesamman illa.

De tycktes verkligen också bli ängsliga och föreslogo mig att skjuta honom. De lofvade mig att i alla händelser utlemna honom, så snart mr Stafford kom tillbaka. Om han icke vid sin återkomst hade gjort något åt saken, skulle Jimmi icke undgå sitt öde. Men mr Stafford var sjelfva likgiltigheten. Han tillbragte natten der, och då han om morgonen var i begrepp att stiga till häst, stälde han blott några ord till ett par infödingar, som händelsevis voro tillstädes. »Det är bäst, att ni sjelfva dödar Jimmi», sade han. »Snart kommer jag ned och skjuter er allihop.» Det var allt, hvad han gjorde åt saken.

Min ställning blef nu farlig, mitt anseende hos de svarta hade fått en ny knäck. De sågo, att man ostraffadt kunde döda en hvit man, och det var mig omöjligt att gent emot mr Stafford göra min myndighet gällande; derför fingo de den tron, att han stod på deras sida och att de nu utan vidare kunde döda mig. Till och med Jimmi kände sig säker.

Dagen derefter flyttade han sitt läger närmare Herbert vale, och det dröjde icke länge, förrän han gjorde besök på sjelfva stationen. Jag såg honom dock aldrig. Några veckor derefter gjorde han inbrott på mr Gardiners farm vid Lower Herbert och dödade hans hund.

TJUGUFÖRSTA KAPITLET.

I regntiden. — Huru aftnarna tillbringas. — Härdade barn. — Mangola-Maggis hämnd. — Australnegrernas kranium. — Expedition till Cardwell. — Dalrymple gap. — Skändligt mord. — Intåg i Cardwell. — Jokkai som kock. — Balnglans död. — Tobak en tröstare i sorgen.

Det blef allt svårare att finna folk, som kunde begagnas. Jokkai kunde jag någorlunda lita på, men mot alla de öfriga hyste jag nu naturligtvis större misstänksamhet. Flere gånger var allt färdigt till en expedition, men då började det regna; vädret var naturligtvis i det hela mycket ostadigt, medan regntiden varade. Gamle Walters hade rest ned till Cardwell för att hemta proviant, och jag var ensam med kanaken på stationen. Tiden gick långsamt, ty jag var nästan utan böcker; jag skref, så länge jag kunde, återstoden af dagen tillbragte jag med att sitta i köket och språka med kanaken och de svarta. De kommo i allmänhet in långt frampå eftermiddagen för att värma sina nakna, af regnet rentvättade, rykande kroppar vid elden. Det var svårt för dem under denna tid, ruskigt och kallt var det ute, och i detta väder kunde icke heller qvinnorna finna mycket föda ute i skogarna, så att de ofta ledo af svält.

Vi sutto gerna tillsammans kring elden, medan de berättade historier ur sitt dagliga lif. En bland dem, hvilka

oftast kommo in, var den förr omtalade Jacky, en listig svart, som åtnjöt mycket anseende bland sina kamrater. Vi betraktade honom derför som ett slags höfding; för öfrigt var han en ganska godmodig och sällskaplig kurre. En afton dröjde han länge qvar och underhöll oss med sina historier. Det blef tal om, att vårt mjöl höll på att taga slut, och att vi då icke skulle ha annat än potatisen i trädgården att äta, tills uppsyningsmannen kom tillbaka. Och det kunde lätt dröja flere veckor ännu, innan han kom, emedan elfvarna hade stigit öfver sina bräddar och regnet ihärdigt höll i. Jacky ömkade sig öfver oss, den skurken! Följande morgon berättade mig kanaken, att största delen af potatisen var borta. Antingen hade Jackys qvinnor hållit på att stjäla den, medan han sjelf pratade med oss för att göra oss säkra, eller också hade han gått direkt från oss och stulit den.

Efter åtta dagars oafbrutet regnande började det klarna litet. Det enda angenäma jag haft under denna tid var att bada. När det någon enda gång var ett ögonblicks uppehåll, gick jag ned till floden i den disiga, kalla luften. Men det gälde att hålla skarp utkik efter krokodilerna och att icke våga sig för långt ut. I samma vattendrag, der jag brukade bada, hade för en tid sedan en hund gripits af en krokodil, medan den simmade bredvid sin herre. Hunden frälsade således dennes lif, ty krokodilen tycker företrädesvis om hundkött. Märkvärdigt nog äro icke infödingarna rädda för att simma öfver en elf, men jag vill dock icke råda någon hvit att göra det efter.

Så ofta det var möjligt, färdades jag äfven under denna tid omkring med de svarta. En dag, då jag var ute med dem, träffade jag en qvinna, om hvilken jag visste, att hon hade ett fjorton dagar gammalt barn. Hon bar en korg på ryggen, och som jag antog, att barnet låg deri, bad jag att få se det. Hon tog strax ned korgen, trefvade i den, fattade

barnet i fötterna och höll det med nedåthängande hufvud upp för mig, för att jag skulle kunna få se det. Det vaknade nu ur sin sömn och började litet förvrida ansigtsmusklerna till gråt, men tycktes eljes icke lida något ondt af denna behandling. Barnen äro i det hela taget härdade; på en station under vändkretsen sågo de hvita flere gånger ett några dagar gammalt barn ligga i kölden på ett barkstycke med rimfrost rundt omkring sig utan att taga minsta skada deraf.

En annan gång kommo vi att tala om ett litet barn, som dött en månad förut. En af infödingarna, som visste, att jag samlade ett och annat, frågade mig, om jag icke ville hafva detta barn, och tillade: »Hvarför var hon så dum och lade det i jorden? Du och jag ska gräfva upp det och hänga upp det att torka.» Han visade sig mycket ifrig för detta företag i hopp om att det skulle inbringa honom litet tobak. Barnets moder, som icke tänkte sig möjligheten af att det kunde bli en inkomstkälla, blef från detta ögonblick också mycket lifvad för affären.

Det är sällan det går så lätt att få infödingarna att uppoffra sina döda. Sina egna tycka de icke om att störa, och andra stammars våga de icke röra vid. Jag försökte just vid denna tid att skaffa mig ett kranium af en vuxen individ och gjorde i detta hänseende intressanta erfarenheter. Jag lofvade tobak för hufvudet af en man från en aflägset boende stam, hvilken för någon tid sedan dödats i en borbobi. Af fruktan för den främmande stammen kunde de dock icke förmås att skaffa det. Jag ville då försöka att sjelf taga det och fick Jokkai med mig för att visa mig stället, men vi kunde dock icke få reda på detta.

Slutligen lyckades det mig att förmå Mangola-Maggi att hemta hufvudet. Men den hufvudskalle han förde hem tillhörde en ung individ och icke en vuxen man. Dessutom var det ett stort hål midt i hjessan, hvilket gjorde kraniet

mindre värdefullt. Jag visade honom det och frågade, hvaraf det kom. »Dingo har ätit af det», svarade han. Ehuru jag bestämdt vidhöll, att det icke kunde vara sanning, framhärdade han dock i sitt påstående, att det var rätta hufvudet. Då han emellertid icke fick någon tobak och jag lofvade honom mycket, i fall han skaffade mig det rätta, begaf han sig bort igen i sällskap med en annan svart för att söka efter det.

Infödingarna berättade mig nu, huru det förhöll sig med denna hufvudskalle. Mangola-Maggi hade såsom ung svårt att skaffa sig en hustru och hade derför bedt en äldre man att gifva honom en af sina. Men den gamle ville, som naturligt var, icke höra talas derom. Mangola-Maggi, som på grund af sin förmåga att skaffa menniskokött var en mycket ansedd man, förargades häröfver och beslöt att hämnas. En gång, då han träffade mannens unge son, dödade han honom genom att slå honom med en sten i hufvudet, och det var denna unge mans hufvudskalle, som han fört till mig och som han nu sökte att draga fördel af. Sjelfva liket hade han deremot redan strax efter mordet ätit upp.

Följande dag kommo verkligen Mangola-Maggi och hans kamrat med det rätta kraniet och fingo sin betalning. Då jag förebrådde Mangola-Maggi för hvad han gjort med den gamles son, ryckte han bara på axlarna och smålog. Jag fick sedermera höra, att han utmanats af den dödades far på envig med träsvärd och sköld, hvarefter alltsammans blef glömdt.

Som bekant, höra australnegrerna, enligt Retzius, till de prognata dolikocefalerna. Det starkt framskjutande käkpartiet närmar sig aptypen mera än hos något annat folkslag och är, som vanligt, förenadt med ett lågt och tillbakaskjutet pannparti. Sjelfva benmassan är i det hela tjock och stark. Man finner sällan något kranium vare sig af män eller qvinnor, som icke företer tydliga tecken till att hafva

skadats. Muskelfästena äro starkt utvecklade, i synnerhet hvad beträffar tuggmusklerna. Ögonbrynsbågarna (*arcus superciliares*) skjuta starkt fram, kindbenen äro utstående, ögonhålorna djupa; hjessbenen bilda ett takåsformigt hvalf. Kanten kring orbita är temligen tjock, näsbenen platta och breda, tänderna stora och starka, de bakre kindtänderna försedda med ända till sex knöliga kronor. Riktningen af nackhålets plan går något uppåt och bakut.

Hos de af mig hemförda 8 kranierna från mellersta och norra Queensland är längd-bredd-index 71, i det att längden i genomskärning är 180,5 och bredden 128. Den dolikocefala formen beror således mest på kraniets ringa bredd.

Ansigtsvinkeln är i medeltal 68°. *Index orbitalis* är mikrosem (81,5), *index nasalis* platyrrhin (53) och *Daubentons* vinkel i medeltal 5°.

De manliga kranierna bära alla kännetecken till råhet i ännu högre grad än de qvinliga.

De ofvan anförda måtten, nämligen kraniets ringa vidd och särskildt den låga, bakåtsluttande pannan, som icke är gynsam för de frontala hjerndelarnas utveckling, antyda, att australnegern står på ett lågt utvecklingsstadium. Ju mindre sjelfva hufvudskålen är, dess lägre står i allmänhet rasen i kultur, men dess starkare äro också ansigtsdelens organ här utvecklade i förhållande till den öfriga delen.

Hvad som skiljer australnegerns kranium från europeens är först och främst det starkt framskjutande käkpartiet (prognatismen), som blott förekommer i ytterst ringa grad och mycket sällan hos europeerna, den låga pannan och den ovanligt ringa vidden, som hos europeerna skulle vara liktydig med mikrocefali och klen själsutveckling, dessutom den breda platta näsan, som också är ytterst sällsynt i Europa, slutligen den stora Daubentonska vinkeln.

Efter någon tid blef vädret bättre, så att jag kunde begifva mig ut på en längre expedition ned till Cardwell för

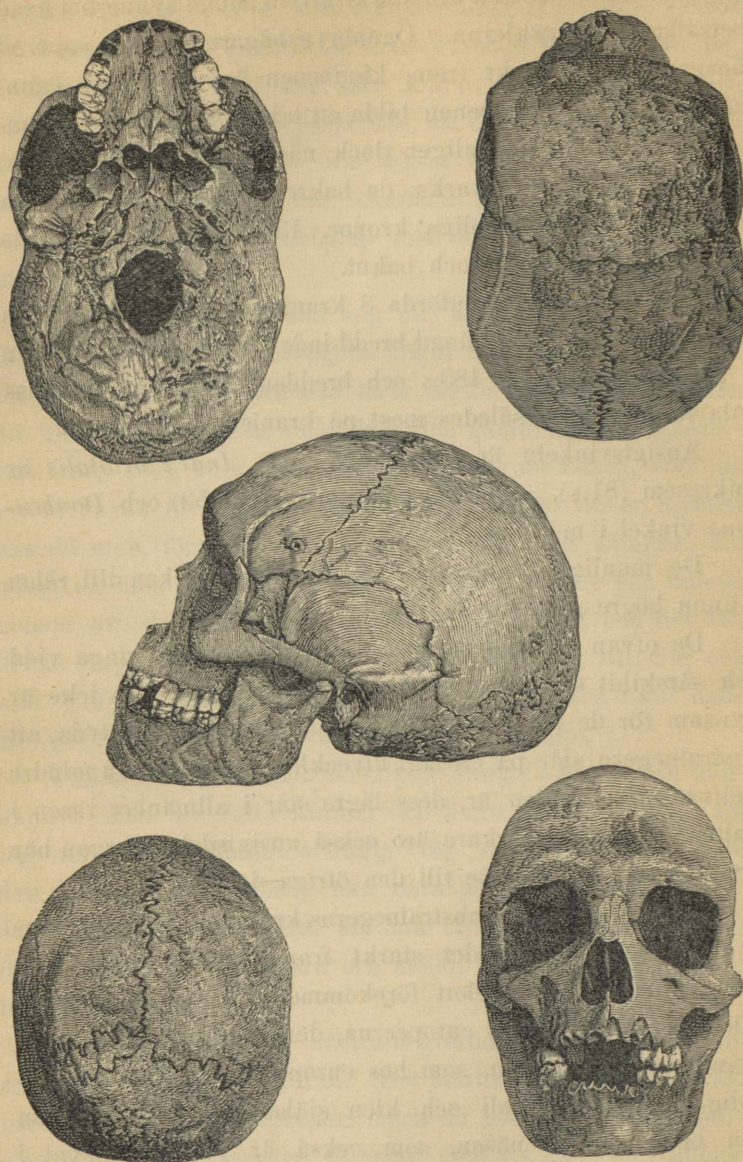

Fig. 60.

Manligt kranium från Rockhampton, mellersta Queensland, sedt från fem sidor.

att köpa proviant och derefter undersöka terrängen nordvest om denna lilla by. Jokkai och jag fingo efter åtskilligt besvär något folk samladt, som vi kunde begagna på denna tur. Hunden Balnglan var också med. Allt var friskt och grönt efter regnet; det är emellertid förvånande, huru hastigt det blir torrt igen och huru snart elfvarna sjunka tillbaka till sitt gamla vattenstånd. Luften var efter den rikliga nederbörden afkyld och mycket behaglig.

En afton fick jag ett handgripligt bevis på, hur nyttigt det är att med eldens tillhjelp rödja den plats man väljer till nattläger. Jokkai visade mig nämligen en förkolnad återstod af en giftig orm, som hade legat i gräset. Den omtalade försigtighetsåtgärden har också sin sanitära betydelse, ty det gamla gräset håller qvar miasmorna och gör marken osund.

På vägen passerade vi det ställe vid Dalrymple creek, der Jimmi hade dödat den hvite mannen. Ett stenröse visade mig, hvarest postkarlen hade begrafvit liket. I den vattenfylda gropen strax bredvid fann jag ännu några ben. Strax derefter passerade vi fjällryggen öfver en brant, som kallas *Dalrymple gap*. När man ser nedåt från toppen, har man en förtjusande utsigt åt båda sidor. En yppigt tropisk vegetation ler emot åskådaren. Palmer och bananer kämpa om platsen med en mängd större och mindre träd. Tvärs öfver branten hänger telegraftråden, som sätter det civiliserade Australien i förbindelse med Europa. Det var rätt underligt att möta detta tecken till civilisation efter att hafva tillbragt en så lång tid bland vildarna. Telegraflinien banar sig en bred väg genom den täta skogen och fortsätter sålunda norrut ända till Cap York. Denna breda öppning måste alltjämt rödjas på nytt, emedan den yppiga vegetationen annars skulle snart bringa ledningen i oordning.

Just i de trakter, der vi nu befunno oss, blef några år förut ett afskyvärdt mord begånget af de svarta. Saken

är väl känd i norra Queensland, men det är knappt någon utom infödingarna, som har reda på de närmare omständigheterna vid mordet. De talade flere gånger med mig om denna tilldragelse, som icke heller är glömd af de hvita; de svarta hyste ingen betänklighet för att berätta ett och annat derom nu, då så lång tid hade förgått.

En nybyggare, mr O'Connor, hade slagit sig ned vid Lower Herbert. Han odlade en farm och begagnade sig mycket af infödingarnas hjelp för att rödja buskskogen och utföra arbete på fältet, gaf riklig betalning och var i det hela mycket vänlig mot dem. Han sköt icke på dem såsom så många andra hvita, hvilka bosätta sig i de svartas land, utan var hvad man kallar *the blacks' protector*. Deras lön bestod i kött, mjöl och tobak. Han var emellertid för hygglig emot dem, så att infödingarne kände sig för säkra och grepos af en oemotståndlig lust att komma i besittning af allt, hvad han egde.

De beslöto att angripa hans farm och ryckte upp mot huset, väpnade med träsvärd och sköldar. Nybyggaren anade oråd, gick in efter sin revolver och måste slutligen skjuta på dem. Men hvar gång han sköt sprungo infödingarna bakom träden och ropade: »Skjut du, snart kommer turen till oss!» Slutligen hade han aflossat alla sina sex pipor utan att träffa en enda. De hade till den grad förlorat fruktan för honom, att de icke en gång voro rädda för hans revolver. De rusade på honom, dödade honom med sina tunga svärd, misshandlade hans kropp och plundrade huset. Bananerna i trädgården och hönsen togo de med sig. Hans hustru fördes i medvetslöst tillstånd ut i skogen och dödades sedermera.

Händelsevis befann sig i närheten en polisofficer med sina svarta på inspektionsresa. Som O'Connor var den enda nybyggaren i dessa trakter, ämnade polismannen besöka honom och upptäckte nu vid sin ankomst till farmen de svartas våldsgerning. Han lät anställa en skallgång på de svarta

från två håll. Soldaterna, som ofta njutit godt af nybyggarens gästfrihet, voro såsom rasande och förföljde ogernings-

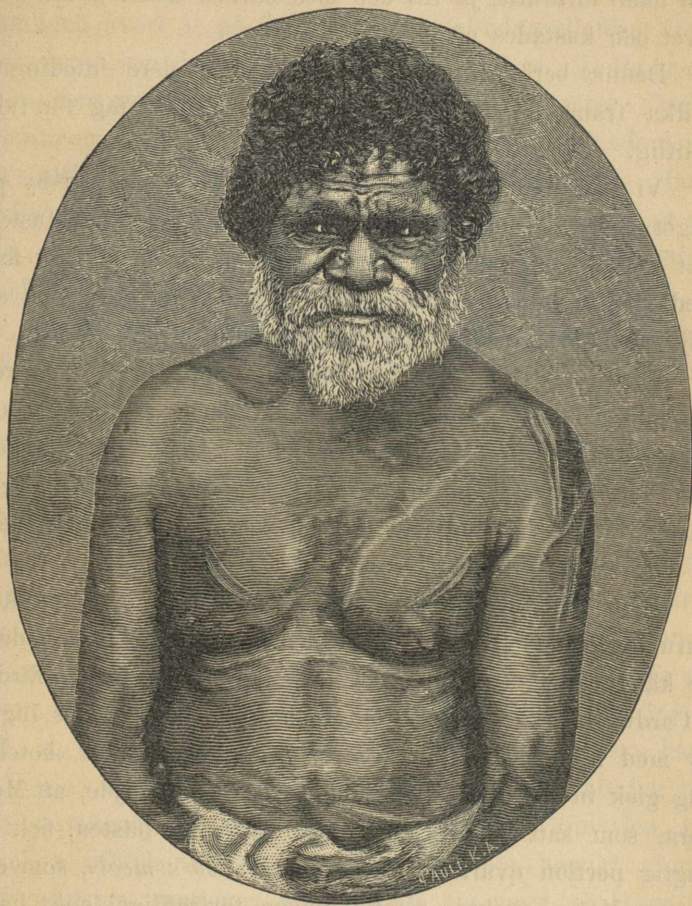

Fig. 61.
Äldre man från Townsville, Nord-Queensland.

männen som blodhundar. Efter de svartas berättelse lyckades det dem dock icke att skjuta mer än två af männen, en ung

och en gammal, men nästan alla qvinnor och barn föllo i deras händer. Qvinnorna, som i allmänhet skonas af den svarta polisen, måste vid detta tillfälle umgälla hvad männen hade förbrutit, ja till och med barnen måste plikta med lifvet och kastades på elden.

Denna berättelse, som jag har från flere infödingar, hvilka framstälde den på samma sätt, anser jag för fullt pålitlig.

Vi slogo läger i närheten af Cardwell, en liten by på något mer än hundra invånare, alldeles vid hafskusten. Det vållade mig stora svårigheter att få någon af mitt folk med mig in i byn, men slutligen lyckades jag förmå en att följa med, medan de öfriga skulle afbida vår återkomst.

Vårt intåg i byn väckte åtskilligt uppseende. Jag red och min ledsagare, Morbora, promenerade bredvid mig i sin paradisiska drägt. Med den ena handen stödde han geväret, som han bar på axeln, och med den andra drog han packhästen efter sig. Jag hade ett intryck utaf, att vi togo oss ut som ett tattarfölje på resa.

Byns folk samlade sig omkring oss och frågade nyfiket, huru jag kunde lefva bland de svarta utan att blifva dödad; de kände mig alla genom postkarlen, som började sina färder i Cardwell. Jag tog strax in i »hotellet», ty det ges ingen by med 20 invånare, utan att den skall hafva sitt »hotell». Jag gick in för att få min middag och ombesörjde, att Morbora, som satt på verandan och såg efter hästen, fick en dugtig portion qvarlefvor, »*a black fellow's meal*», som det heter. Maten tycktes smaka honom förträffligt; slikt hade han ju aldrig fått förr. Han var nästan utom sig för allt hvad han såg, och all fruktan var försvunnen. De hvita inläto sig i samtal med honom, och jag förvånades högeligen öfver hur väl han använde de få engelska ord jag hade lärt honom. Han kände sig som en riktig herre, der han satt och åt den hvite mannens mat.

Jag gjorde ett besök hos polistjenstemannen och talade med honom om Jimmi. Derefter köpte jag proviant, och så begåfvo vi oss af till lägret. Jag hade också med mig yllefiltar till hvar och en af mina svarta. Queenslands regering utdelar nämligen hvart år på drottningens födelsedag yllefiltar åt infödingarna, om dessa vilja sjelfva hemta dem. Detta är det enda, som regeringen gör för sina svarta undersåtar. Dagen för utlemnandet var ännu icke inne, men jag utverkade dock, att mitt folk redan nu på förhand kunde få dem. Här i civilisationens utkanter är det naturligtvis ännu ytterst få, som betjena sig af sådana, emedan vildarna äro mycket rädda för att närma sig de hvita.

Då vi kommo tillbaka till lägret, väckte dessa filtar allmän glädje och beundran; det var första gången dessa svarta gjorde närmare bekantskap med sådan lyx, och de tycktes finna behag deri. Men det som gjorde mäktigaste intrycket var mjölsäcken och sockret, som jag hade köpt. Det var icke mycket, men infödingarna hade aldrig sett så många läckra saker. I sin naivetet trodde de, att detta skulle ätas upp på *en* gång. Jag gjorde dem emellertid strax uppmärksamma på, att de skulle begagnas för många expeditioner. Af sockret gaf jag dem icke mycket; de kunde ju skaffa sig honung sjelfva. För mig hade det blifvit en ren nödvändighet, ty jag hade svårt att få ned maten, om jag icke hade socker i vattnet. På aftnarna hände det ofta, att jag låg och torrtuggade maten, utan att kunna svälja den, till mycken afundsjuka för infödingarna, som hastigt gjorde slut på sina portioner och önskade sig mera, så länge de sågo mig äta.

Vi begåfvo oss nu upp i kustbergen nordvest om Cardwell och slogo läger på en gräsbevuxen äng högt uppe i buskskogen. Vi bygde våra hyddor sorgfälligare än vanligt och gräfde rännor rundt omkring dem, så att vi kunde ligga torrt. Här var en förvånansvärd frodighet. Vi hade en

vidsträckt utsigt öfver hafvet och kustlandskapet under oss. Ögat kunde följa de med buskar beklädda åsarna långt i norr.

Jokkai, som jag uppfostrat så pass mycket, att jag kunde öfverlåta åt honom att styra med maten, visade sig mycket stolt öfver att få syssla med den hvite mannens saker. Jag hade lärt honom att tvätta sig och hålla sig ren, men detta fordrade jag blott, när han skulle vara kock, och då var jag alltid närvarande. I synnerhet hade han stort nöje af att baka damper. Det var något, som man aldrig behöfde bedja honom två gånger. Hastigt anskaffade han barken och lade försigtigt derpå det bestämda måttet mjöl. Vatten tillsatte han i passande mängd och knådade degen med en färdighet, som en bagare till yrket kunnat afundas honom. När han kommit så långt, arbetade han ihop degen till en rund kaka, kastade den slutligen några gånger upp i luften och tog den igen mellan händerna, liksom för att visa oss, att han förstod konsten i grund. Sedan han lagt kakan i askhögen, afskrapade han sorgfälligt de degsmulor, som ännu klibbade vid barkbiten och fingrarna, och samlade ihop detta till en liten klimp, som han stekte på glöden för sin egen mun. När dampern var färdig, fick han dessutom ett stycke af den i bagarelön.

Allt efter som han blef mera van vid att baka, lade jag märke till att degresterna på barken blefvo allt större, men då han för öfrigt var mycket anspråkslös, sade jag ingenting derom. Han fick också lof att tillreda köttet. Bleckflaskan, som förut användts härtill, hade jag icke längre med mig, ty köttet tillagades nu på infödingarnas sätt.

Vi ströfvade hvar dag omkring i buskskogarna, som här voro ovanligt täta och uppfylda af prokuratorpalmen. Iglar, hvilka icke ätas af infödingarna, förekommo, som vanligt på dessa berg, mycket talrikt och äro onekligen besvärliga. När man färdas omkring i skogarna, svettig och uttröttad, märker man knappt deras bett, förr än de ha tillfredsstält sin blod-

törst, men då strömmar också blodet rikligt från det sårade stället. Detta är dock en ringa plåga i jämförelse med den, som motten förorsakar. Alla buskskogarna häruppe voro alldeles fulla af dessa småkryp, så att det formligen kostar den hvite mannen en strid med sig sjelf för att våga bege sig ditin, hvaremot de svarta aldrig besväras af dem. Ett utmärkt hjelpmedel mot den olidliga klåda, som dessa djur förorsaka, är saften af citroner, som jag derför alltid förde med mig från Herbert vale. Jag insmorde kroppen med denna saft, hvarigenom djuren sannolikt dödades, ty jag kände strax en betydlig lindring. Den stora blodmott, som också finnes här och som dödar europeernas hundar, gör märkvärdigt nog ingen skada på dingon. Den besvärar deremot menniskorna betydligt, och man bör så hastigt som möjligt döda den genom att stryka på parafinolja. Att försöka rycka ut den tjenar till intet, emedan en del af dess kropp fastnar qvar och kan förorsaka mycket elakartade sår. Jag känner en man, som på några minuter slogs med blindhet af en sådan mott, som han icke blef fullständigt befriad ifrån, utan som till en liten del satt qvar i hans rygg.

Under vår vandring funno mina svarta i en vattenfördjupning, som bildades af fjällbäcken, en *tulla (Pseudochirus Archeri)*. Infödingarna ropade ögonblickligen med en mun: »Jarri!» De berättade, att den stora jarrin, hvilken det aldrig lyckades mig att få fatt i, men om hvars tillvaro jag icke hyser något tvifvel, till stor del föder sig af detta djur, som den här hade gömt i det kyliga vattnet för att sedan uppäta. Detta besynnerliga drag är det värdt att lägga märke till. Man frestas nästan att tro, att djuret instinktmessigt känner till vattnets konserverande förmåga. Äfven infödingarna bruka ju bevara sitt kött i vattnet under den heta sommartiden, emedan temperaturen der naturligtvis är kyligare. Den rimligaste förklaringen är väl den, att djuret anser vattnet för det säkraste gömstället för dess byte. Tullan

var nedlagd mellan stenarna alldeles invid åbrädden. Jag blef mycket glad öfver hvad infödingarna berättade mig, emedan det gaf mig hopp om att ändtligen komma i besittning af detta stora pung-rofdjur. Lyckligtvis hade jag stryknin med mig. Jag förgiftade tullan och lät den ligga på stranden. Längre upp vid elfven lade jag på åtskilliga ställen några stycken salt kött, som likaledes voro förgiftade, till stor förargelse för infödingarna, som helst hade velat äta upp det. Som vi dagligen voro ute och sågo efter lockbetet, var jag mycket rädd för att vår hund skulle få tag i dessa giftiga stycken, och jag varnade derför upprepade gånger de svarta.

En dag, då vi befunno oss på återvägen till lägret, skulle infödingarna göra en tur för sig sjelfva genom buskskogen. Jag bad dem uttryckligen att icke vända tillbaka långs elfven, utan taga vägen genom skogen för att undgå att komma i närheten af giftet. Frampå dagen, då de kommo hem, hörde jag dem prata sins emellan om gift och nämna Balnglans namn. Jag fattade misstankar och frågade ögonblickligen, om hunden hade ätit af det förgiftade köttet. De förnekade det, men då jag gick dem närmare in på lifvet, tillstodo de, att de ändå hade tagit återvägen utefter elfven, förmodligen af lättja, och att Balnglan då tagit den förgiftade tullan och lyft upp den. Jokkai hade emellertid ryckt djuret ur munnen på honom, så att han icke ätit deraf. Knappt hade de berättat detta, förr än hunden föll omkull under krampryckningar. Jag skyndade in i hyddan och blandade hastigt tillsammans vatten och tobak för att gifva honom, medan Jokkai och en annan man höllo honom. Men han dog strax.

Jokkai stirrade på honom ett ögonblick, vände sig sedan bort och började gråta ömkligt. Han satte sig ned och vred sina händer i förtviflan, medan strida tårar strömmade ned för hans kinder. Den andra började också att jämra sig och skrika högt.

Ehuru jag kände det största deltagande, var det dock icke möjligt att i längden uthärda denna jämmer. Jag hemtade två hela stänger tobak, som jag lofvade dem, om de upphörde dermed. Jokkai blef ögonblickligen tyst och bemannade sig, medan han stirrade på tobaken med ännu tårfylda ögon; med tillfredsställelse mottog han den, men intet leende syntes i hans ansigte. Den andra fortfor med sin klagan, tills turen kom till honom att få tobak; då tystnade också hans sorg.

Tilldragelsen gjorde också ett visst intryck på mig. Det präktiga djuret, som nu låg der dödt och stelt, hade varit mig till stor nytta vid jagten. Det var den bästa hund på många mils omkrets. Aldrig har jag påträffat en så intelligent dingo. Jag icke blott värderade den, utan höll verkligen af den och förlät, att den flere gånger hade förgripit sig på mina lädersaker, på remmar, skodon, ja till och med på fodralet till min revolver. Jag önskade att i alla fall bevara dess vackra svarta skinn med det hvita bröstet och de lädergula benen och föreslog derför Jokkai att flå den. Då jag visste, att en så förmäten begäran skulle möta svårigheter, erbjöd jag honom på samma gång tobak för skinnet. Han gjorde först en svag invändning, men då han fick se två hela stänger tobak, försvann hvarje betänklighet, och tillfredsställelse lyste ur hans ögon. Han hjelpte mig med att flå hunden, och från den stunden hade han fått tillbaka sitt utmärkta humör. Visserligen hyste han fruktan för att Nilgora, hundens egare, skulle bli vred, då han fick höra talas om den sorgliga tilldragelsen, men han var ganska viss om att kunna göra allt godt igen genom att förära honom sin yllefilt och något tobak.

TJUGUANDRA KAPITLET.

Förtretligheter på Herbert vale. — Nya expeditioner. — Jagt efter menniskokött. — Kannibalism. — Menniskokött är australnegerns största läckerhet. — Vidskepliga föreställningar fästa vid förtärandet deraf. — Menniskoätarnas smak. — Kannibalism i Birma.

Fig. 62.
Infödingar från Herbert river.

Efter denna tid var jag blott sällan på Herbert vale. Jag kunde ganska väl se, att den gamle uppsyningsmannen önskade mig bort, ehuru jag icke ofta hade besvärat honom med min närvaro. Han var en af dessa australiska eremiter, som lefvat så länge i sin egen sfer, att de icke tåla främmande i sin närhet. Jag gjorde allt hvad jag kunde för att icke på något sätt störa hans gamla vanor. Men han blef trött på mina djurskinn och besvärades af skeletten, hvilkas lukt icke undgick hans näsa, ehuru jag hade förvarat dem

i en annan byggnad. Slutligen visste jag knappt, hvar jag skulle göra af dem. Han var knarrig och föga sällskaplig. Vi talade aldrig med hvarandra, utom då det var absolut nödvändigt.

Med Nelly och kanaken hade jag hittills stått på ganska god fot; men det skulle inträffa händelser, som förändrade deras uppförande. Nelly hade en gammal enögd hundracka, som det var farligt att komma nära. Då jag kom hem från expeditionen i Cardwell, ville den med all makt hindra mig från att gå in i mitt rum; den skälde vildt hela tiden och visade tänderna i raseri. Jag fick tag i en käpp och gaf den ett dugtigt slag. Men som jag i min vrede icke beräknade, huru hårdt slaget skulle träffa, föll den medvetslös till jorden. Nelly, som emellertid hade skyndat fram, utstötte ett så förskräckligt tjut, att man knappt skulle kunnat tro, att det var frambragt af en menniska. Det var icke möjligt att få henne att upphöra härmed, hon kastade sig öfver hunden och tystnade icke, förrän djuret kom till medvetande igen. Hon trodde nämligen, att jag hade dödat det. Hunden blef sedan lika morsk, men med det goda förhållandet mellan Nelly och mig var det förbi.

Kanaken fäste sig icke särdeles mycket vid denna tilldragelse; han var nu en gång van vid Nellys skrik. Deremot skulle jag snart komma att stöta mig med honom på ett annat sätt. Jag gjorde honom nämligen förebråelser i anledning af en elfva år gammal svart flicka, som han behandlade på ett upprörande sätt, och detta kunde han aldrig förlåta mig.

På grund af dessa spända förhållanden hade Herbert vale ännu mindre dragningskraft för mig än förut. Jag lefde mest med de svarta, blott då och då afläggande ett flyktigt besök på stationen. Jokkai var fortfarande min trogna ledsagare och hjelpte mig att samla folk.

En dag passerade vi en dal, der han berättade mig att förr i tiden många svarta bott, af hvilka nu emellertid

icke ett spår fans qvar. De hade småningom allesammans blifvit ihjälslagna och uppätna af andra stammar.

Såsom jag flere gånger nämnt, lefva de australiska stammarna alltid på krigsfot och söka att utrota hvarandra, så ofta tillfälle ges. Öfverfall tänka de ständigt på, och dervid ådagalägga de en list och slughet, som vore värd en bättre sak. Detta hat mellan stammarna härflyter väsentligen från den vidskepliga föreställningen, att hvarje fiendtlig svart kan genom trollkonster sprida död bland stammens medlemmar. Derför ligger det naturligtvis makt uppå att få så många som möjligt af de främmande dödade. Då emellertid feghet icke anses som något fel hos australnegrerna, så inskränka de sig som oftast till att hata och frukta hvarandra, utom då ett tillfälle att döda kommer så att säga af sig sjelft. Prat och skryt förekomma således mera än verklig handling. Det händer dock emellanåt, att de anfalla hvarandra, i synnerhet för att hämnas direkta förolämpningar, t. ex. med anledning af qvinnorof, jagt på främmande område eller på grund af ett dödsfall, som naturligtvis främlingarna få skulden för. Dessutom lockas de också ofta af sin önskan att få flere hustrur, men den kraftigaste sporren är deras begär efter menniskokött. Att eröfra nytt land ingår aldrig i beräkningen under australnegrernas strider.

Vid Herbert river händer det till och med, att man gör expeditioner i det särskilda syftet att skaffa *talgoro* (menniskokött). Vid sådana tillfällen samlar sig en liten skara af de dristigaste och oförvägnaste, hvilka naturligtvis derför åtnjuta stort anseende i stammen. De äro icke många i sällskap, vanligen tre eller fyra, ty dessa öfverfall gälla alltid de små familje-stammarna, som lefva spridda öfver distriktet och som ibland blott bestå af 4 – 6 individer. Expeditionen försiggår långsamt, ty proviant medföres icke; den måste anskaffas under vägen. De måste naturligtvis

fara fram med stor försigtighet för att icke upptäckas och sjelfva bli föremål för öfverrumpling.

Hafva de funnit en sådan liten familj, som skall angripas, söka de att en afton slå sig ned i närheten af dennas läger, der man, eftersom under dagens lopp intet misstänkt har inträffat, sitter jämförelsevis trygg kring elden. Tidigt på morgonen, innan solen går upp, höres plötsligt buller. Den lilla familjen vaknar förskräckt; med de svartas starkt utpräglade fantasi är den alltid benägen att tro, att fienden är vida talrikare än den i sjelfva verket är. Hvar och en söker att rädda sig på bästa sätt. Det blir aldrig fråga om motvärn, än mindre om något ridderligt försvar af qvinnor och barn; enhvar får sörja för sig sjelf. I allmänhet är det de gamla, som få sitta emellan, de slås ihjäl och uppätas. En qvinna är naturligtvis ett utmärkt byte och dödas i allmänhet icke, om hon är ung. Är hon deremot gammal, slå de ihjäl henne, sedan de först våldtagit henne, och derpå äta de upp henne.

Infödingarna i norra Queensland och på många andra ställen i Australien äro sålunda kannibaler. Mitt folk gjorde aldrig någon hemlighet häraf; det var om aftnarna deras ständiga samtalsämne, som till slut både äcklade och retade mig. Australnegern känner icke någon större läckerhet än menniskokött; vid blotta tanken på *talgoro* börja hans ögon tindra. När jag frågade mitt folk, hvilken del af menniskokroppen de tyckte mest om, brukade de alltid slå sig på låren. Hufvudet äta de aldrig, icke heller inelfvorna. Men hvad de mest värderade, var fettet kring njurarna. Genom att äta detta trodde de sig dessutom få en del af den dödade mannens styrka, och så vidt jag kunde finna, skulle detta ännu mer vara händelsen, om de åte sjelfva njurarna. Ty dessa äro enligt en mycket spridd föreställning i Australien lifvets medelpunkt.

Det hände för en längre tid tillbaka i Victoria, att en hvit polisman öfverfölls af de svarta. De slogo honom med sina klubbor, tills de trodde, att han var död, uttogo derpå njurarna och sprungo så sin väg. Mannen kom för ett ögonblick till medvetande och berättade hvad som händt, men dog några timmar derefter. Infödingar vid Herbert river sätta i synnerhet stort värde på en slagen fiendes fett. De icke blott äta det som en läckerhet och ett stärkande medel, utan de föra det äfven med sig som en amulett. Ett litet stycke inlindas i gräs och gömmes i en korg (se fig. 41), som bäres kring halsen, och detta skall i deras tanke gifva dem lycka på jagt, så att de kunna gå rakt på sitt byte. En man berättade mig sålunda, att han, strax efter sedan han hängt på sig ett litet stycke menniskofett, vadade öfver till andra sidan om elfven och gick rakt fram till ett träd, der han fann en stor, ätlig orm.

Folk af sin egen stam äter australnegern i allmänhet icke. Jag känner emellertid exempel på motsatsen, ja till och med på att mödrar ätit sina egna barn. Utom vid det redan omnämnda tillfället hände det sålunda år 1883 vid Townsville, ungefär 100 mil från staden, att ett barn, som hade dött en naturlig död, blef uppätet, och att modern sjelf deltog i måltiden. Ett par dagar derefter dog hon och blef likaledes uppäten. Jag vill härvid uttryckligen anmärka, att barnamord äro mycket sällsynta vid Herbert river. Mödrarna tycka alltid om sina barn. Jag känner visserligen exempel på att de dödat barn, som varit för dem en börda; men detta händer ju också i civiliserade land. Det är dessutom fadern, som förfogar öfver barnets lif, så att det i allmänhet är hans order modern utför, när hon dödar det.

Mr White har meddelat mig, att infödingarna söder om Carpentaria-viken också till en viss grad äro kannibaler. De döda dock aldrig någon för att äta honom; men qvinnorna förtära dem, som dö en naturlig död.

I vestra Queensland på Westlands station vid Thompson river födde en qvinna, som tillhörde en stam af »civiliserade svarta» ett så kalladt *half cast* barn, d. v. s. afkomma af en svart moder och en hvit fader. En sådan blandad afkomma är som oftast, så länge de svarta ännu icke någon längre tid varit civiliserade, illa tåld och dödas derför. Vid här omnämnda tillfälle hade man helt säkert länge varit i beröring med de hvita, men i alla fall blef barnet dödadt. Det fick lefva i tre veckor, men en vacker dag grep en af männen om halsen på det med ena handen och höll det på detta sätt upplyft, tills det qväfdes. Sedan stektes det på glöden och delades bland de närvarande, som åto det med glupskhet. Detta bevittnades af många af stationens hvita befolkning. Huruvida modern vid detta tillfälle deltog i måltiden, är osäkert.

Hvita ätas icke gerna. Då den förr omtalade Jimmi slagit ihjäl den hvite mannen i närheten af mitt hufvudqvarter, väckte min fråga, om denne också hade blifvit uppäten, stor förundran. Svaret lydde: *Kolle ma! komorbori kauan!* d. v. s. »åh, långt derifrån! qväljer förfärligt!» På samma gång pekade vederbörande med en grimas på sin hals för att uttrycka sin motvilja mot den hvite mannens kött. De öfriga närvarande instämde häri. Jag hörde dem också sedermera säga, att den hvite mannens kött icke är godt.

Det är måhända tänkbart, att det ständiga förtärandet af salt kött, te och bröd ger den hvite australierns kött en annan smak än den svartes har. Ty denne äter ju hela sitt lif hufvudsakligen växtföda. Jag har hört påstås af »civiliserade» svarta, att de hvitas kött skall hafva en saltaktig smak, som infödingarna icke tycka om.

Detta synes också stå i öfverensstämmelse med deras smak för kött af kineser, hvilkas föda hufvudsakligen består af ris och annan växtföda. Längre norr ut i Queensland hände det ett par gånger, medan jag var i Australien, att

de svarta slogo ihjäl kineser riktigt hoptals. En gång skola tio kineser hafva utgjort kalasmat i flere dagar. Alla främlingar, som färdas genom en stams land, äro naturligtvis dennas fiender. Sådant är förhållandet både med hvita och kineser. Båda anses som ett annat slags svarta, som komma från fjärran land och slås ihjäl, om tillfälle dertill gifves.

Daglig kost är dock icke menniskokött för australnegern. Det är tvärtom mycket sällan han kan skaffa sig denna läckerhet. Under hela min vistelse vid Herbert river var det blott två svarta, som dödades och åtos. Den ena af dessa var en ung man, som hade vågat sig in på en främmande stams territorium och der blifvit öfverraskad; den andra, en äldre man, kunde icke fly undan tillräckligt fort, då hans stam angreps, utan slogs ihjäl med stenar. Hans kött fördes i korgar till Herbert vale.

Man tager miste, om man föreställer sig, att kannibalerna ha ett fulare utseende än andra vildar. Det är visserligen de dristigaste och slugaste, som gå på menniskojagt, men en menniskoätare kan dock se mycket saktmodig och tillgänglig ut. I måltiden deltaga både män och qvinnor.

Det fins tvifvelsutan ännu i dag kannibaler i andra land än Australien. Detta lär vara förhållandet i det inre af Afrika och på Borneo; men det torde vara mindre kändt, att det i Birma råder en egendomlig kannibalism, hvarom jag nyligen fått intressanta och trovärdiga upplysningar af en framstående birmansk advokat, mr Chan-Tonn, och som jag här begagnar tillfället att omtala. Denne berättar, att det i den nordöstliga delen af Birma fins en mängd bergstammar, hvilka lefva i ett barbariskt tillstånd, som närmar sig de australiska kannibalernas, och hvilka förtära sina fienders stelnade blod. Blodet hälles i bamburör, tillkorkas och stelnar deri småningom. De fylda bamburören hängas upp under hyddornas tak, och när stammens höfding vid något

passande tillfälle vill traktera med denna rätt, brytes röret af och den geléaktiga blodmassan förtäres med god smak. Ursprunget till denna sed antages af min sagesman bero på ett slags vidskeplig föreställning, att infödingarna på detta sätt hålla sina fiender fångna i bamburöret och att de genom att förtära det stelnade blodet alldeles tillintetgöra deras makt.

TJUGUTREDJE KAPITLET.

De svartas grafskick. — Svarta mumier. — Trollkarlar. — Myter och sagor. — En treenighetslära i Nya Syd-Wales. — Tron på ett lif efter detta hos de svarta.

Fig. 63. Graf i Norra Queensland.

Då vi voro på återvägen från en expedition, fästes vår uppmärksamhet vid en graf i en af de hvita myrornas stackar. Öppningen, som var omkring $^3/_4$ meter hög, var anbragt på sidan och räckte från marken till ungefär midten af stacken, hvilken sluttade starkt. Framför öppningen voro några stycken af teträdets bark uppstälda, och derofvanpå hade man lagt några tunga stenar, på det att de vilda hundarna icke skulle komma åt liket. I ett träd strax invid grafven hängde en stor korg. Detta bragte mig på den tanken, att australnegrerna möjligen tro på ett tillkommande lif, och

jag undersökte denna korg för att se, om det fans några födoämnen i den, men den var tom. Jag frågade infödingarna, om det hade varit mat i korgen, för att den döde skulle hafva något att äta; men en sådan tanke kunde de icke förstå. De berättade, att ett barn var begrafvet der.

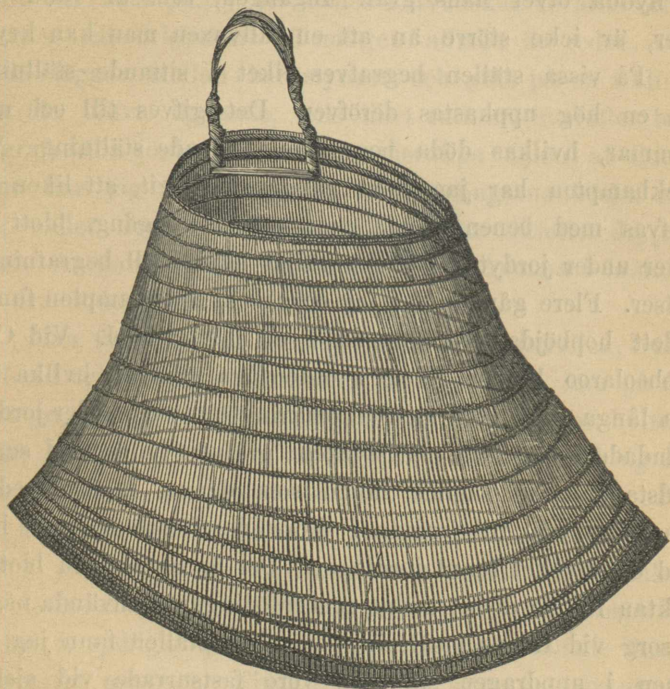

Fig. 64. Större korg från norra Queensland att bära barn i. 1/4.

Föräldrarna voro så bedröfvade öfver dess död, att de icke ville ha qvar korgen, i hvilken de burit det, och derför hade de hängt upp den bredvid grafven.

Infödingarna i Australien bruka i allmänhet begrafva sina döda, men de söka ständigt undvika, att liket kommer i direkt beröring med jorden, hvarför det inlindas i bark

och dylikt. Grafvarna äro icke särdeles djupa och äro stundom vända i riktning från öster till vester, så att fötterna ligga mot solens uppgång. I en del af Queensland sättas i närheten af grafven två rödmålade käppar, omkring $^3/_4$ meter långa och i toppen försedda med hvita kakadua-dun. Är det en ansedd man, som begrafves, bygges i vissa trakter en hydda öfver hans graf. Ingången, som är vänd mot öster, är icke större än att en fullvuxen man kan krypa in. På vissa ställen begrafves liket i sittande ställning, och en hög uppkastas deröfver. Det gifves till och med stammar, hvilkas döda begrafvas i stående ställning. Vid Rockhampton har jag flere gånger iakttagit, att liken begrafvas med benen vända mot solens uppgång, blott $^1/_3$ meter under jordytan. Gerna väljas höjder till begrafningsplatser. Flere gånger har jag också vid Rockhampton funnit skelett hopböjda och inlagda i ett ihåligt träd. Vid Coomooboolaroo läggas liken i ordentliga grafvar, hvilka äro lika långa som liken sjelfva, omkring $^3/_4$ meter under jorden, inlindade i tyg- och barkstycken; grafven fylles med smala trädstammar af samma längd som denna, lagda bredvid hvarandra upp till jordytan. Först derefter täckes det hela med ett mycket tunnt jordlager. Det är antagligen blott af fruktan för de dödas andar, som infödingarna använda någon omsorg vid likens bisättning; på vissa ställen fann jag, att benen i uppdragen ställning voro fastsurrade vid sjelfva kroppen för att likasom hindra de dödas andar från att gå omkring och skrämma de efterlefvande. Qvinnor och barn, hvilkas andar icke väcka någon fruktan, få en mindre omsorgsfull behandling efter döden.

På många ställen är det sed att begrafva liket, der vederbörande är född. Jag känner exempel på, att en döende man sålunda förts 50 mil för att begrafvas på sin födelseort. Det har till och med händt, att infödingar börjat gräfva utanför köksdörren hos en hvit, emedan man ville

begrafva en gammal man, som var född på denna plats. I mellersta Queensland har jag ofta påträffat begrafningsplatser, som varit belägna på en höjd. Sådana skola också finnas i Nya Syd-Wales och Victoria. Dessa platser hafva begagnats i generationer och anses för heliga.

I Syd-Australien och Victoria begrafves icke kroppen med hufvudet på, ty den dödes hufvudskål bevaras och begagnas till drickskärl. Temligen allmän är seden, att de döda läggas mellan barkstycken och gräs på en ställning, der de blifva liggande, tills liket ruttnar, hvarefter benen begrafvas i jorden. Från den nordliga delen af Queensland har jag hört berättas, att infödingarna bruka ställa sig under dessa ställningar för att låta likfettet drypa på dem, emedan de tro, att de derigenom komma i besittning af den döde mannens styrka.

Man finner också ett slags mumier i Australien, torkade vid eld och rök; i synnerhet är det gossebarn, som på detta sätt prepareras. Liket sammanpackas sedan till ett bylte och bäres en tid omkring af modern; hon för det med sig hvar hon går, och om natten sofver hon vid dess sida. Först då det efter en 6 månader återstår blott ben, lägger hon det i jorden. Äfven fullvuxna män kunna bäras omkring på detta sätt, i synnerhet stora krigare. Detta eger rum t. ex. i sydliga Queensland, och en sådan mumie finnes i Brisbanes museum. Finch-Hatton berättar i »Advance Australia», att när en gammal krigare dör, flås han med största omsorg, och sedan man ätit så mycket af honom, som man behagar, göras benen rena och packas in i huden och bäras sålunda omkring i åratal.

Infödingarna rundt omkring Portland bay i sydvestliga delen af Syd-Australien bränna sina döda. De ställa in liket i ett ihåligt träd och tända eld på det. Det samma är förhållandet bland stammarna vester om Townsville.

Man kommer här ovilkorligen att tänka på hvad Lucianus säger: »olika folk hafva olika begrafningssätt: grekerna brände sina döda, perserna begrofvo dem, inderna smörja dem med gummi, skyterna äta dem, och egypterna balsamera dem.» Detta är ju ungefär alla de sätt, på hvilka vilda och civiliserade folkslag behandla sina döda, och märkvärdigt nog återfinner man dem alla hos Australiens vildar.

Bland Australiens infödingar råder en egendomlig sed, hvilken också förekommer hos många andra vilda folkslag, att man icke nämner en död vid namn, för att icke vederbörandes ande skall höra ens stämma och således komma på spår efter en.

Tron på själens oberoende af materien tyckes vara mycket utbredd. Fraser säger härom: »Kulin-stammen (Victoria) tror, att hvarje menniska och hvart djur har en *murup*, en ande, som kan gå öfver i andra kroppar. En menniskas murup kan, medan hon lefver, lemna hennes kropp under sömnen och besöka andra i drömmen. Efter hennes död antages den gå igen, besöka grafven, möta lefvande väsenden i drömmen, äta öfverlefvor af mat, som ligga qvar kring de nattliga eldarna, och värma sig vid dessa.» * En liknande tro har man iakttagit bland de svarta i Nedre Guinea. Jag fann också på mina resor bland australnegrerna en genomgående fruktan för nyss döda menniskors andar, hvilka infödingarna i sin fantasi tillade alla slags märkliga egenskaper. Man fruktar tydligen mest för deras andar, som i lifstiden varit högt ansedda. Andar af länge sedan döda är man icke längre rädd för. I det hela taget tyckas dessa naturbarn icke kunna abstrahera den menskliga själen från kroppen, af hvars tillvaro deras föreställningar om ett lif efter detta synas bero.

---

* Transactions of the Royal Society of New-South-Wales 1882.

Hos de olika stammarna finnas så kallade trollkarlar, som gifva sig ut för att umgås med de dödas andar och hemta sin kunskap från dem. De kunna förorsaka sjukdomar och död, när de vilja, framkalla och fördrifva regn och mycket annat. Dessa trollkarlar äro derför mycket fruktade. Mr *Curr* har med rätta fäst uppmärksamheten på den inflytelse, som denna fruktan för trolldom har på infödingarnas karakter och plägseder. Den gör dem blodtörstiga, på samma gång den förmörkar och förbittrar deras tillvaro. En australneger kan nämligen icke tänka sig, att någon dör en naturlig död utom i händelse af ålderdomssvaghet; dödsfall och plågor tillskrifvas trollkonster af fiendtliga svarta. Denna vidskepliga fruktan vidmakthåller hatet mellan stammarna och är orsaken till att australnegrerna ständigt fortfara att lefva i sina små samhällen, utan att kunna höja sig till någon högre samhällsutveckling.

För att kunna utföra sina konster mot någon svart, måste trollkarlen hafva ett eller annat föremål, som tillhört vederbörande, t. ex. något af hans hår, matrester, som lemnats på lägerplatsen o. d. Vid Herbert river nöjer han sig med att blott veta den olyckliges namn, och i följd häraf bruka infödingarna mest kalla hvarandra med appellativa namn, och icke med sina verkliga namn. Trollkarlen är gerna något till åren, men jag har också känt en man på 20 år, som åtnjöt stort anseende såsom sådan. Han var dessutom stammens doktor, som inbillade sig kunna bota alla sjukdomar och hade stor makt öfver »devil-devil».

Jag träffade en gång en svart, som berättade mig, att han personligen varit föremål för främmande trollkarlars behandling och att han efter den stunden ständigt haft hufvudvärk. En eftermiddag för flere år sedan hade två trollkarlar fått tag i honom och bundit honom, tagit ut hans inelfvor, stoppat in gräs i stället och låtit honom ligga sålunda till soluppgången; då kom han plötsligt till medvetande och

blef sedan temligen frisk, hvilket han hade att tacka sin egen stams trollkarl för, hvilken alltså visade sig vara mäktigare än de två främmande. En sådan operation kalla de svarta *kôbi*, och den man, som kan företaga den och som naturligtvis är särskildt ansedd och fruktad, säges vara »mycket kôbi», något som äfven jag ibland brukade skryta med för att imponera på mina svarta, och det lyckades jag också ständigt göra åtminstone i början. »Kôbi» var det rysligaste af allt, som de kunde tänka sig, slutade vanligen med döden, och äfven om man genom trolldom kunde räddas, skulle man alltid efteråt hafva en »minnesbeta» i en oupphörlig hufvudvärk.

Märkvärdigt nog tror en stor del af de »civiliserade» infödingarna, att de efter döden skola förvandlas till hvita män — »*jump up white fellow*» (hoppa upp som hvita män), likasom det också är ett intressant faktum, att många stammar begagna samma ord för att beteckna »ande» och »hvit man». Det har mångfaldiga gånger händt, att infödingarna velat i hvita igenkänna sina egna döda. På många ställen i Australien tyckes man rent af tro på ett tillkommande lif. Vid en station i mellersta Queensland iakttogo sålunda de hvita, att en svart qvinna flere gånger bar mat till sin döda mans graf.

Australnegrerna fästa icke såsom så många andra vilda folkslag föreställningar om något gudomligt vid sol och måne. De anse dem nämligen som ett verk af andra svarta. Under en af våra expeditioner steg fullmånen stor och röd upp öfver palmskogen. Gripen af ögonblickets skönhet, pekade jag på den och frågade mitt folk: »Hvem har skapat denna?» De svarade: »Andra svarta.» Derpå frågade jag: »Hvem har skapat solen?» och fick samma svar. — Äfven regn tro de svarta, att de kunna göra sjelfva, i synnerhet genom sina trollkarlar; att framkalla regn kalla de »*milka*». När vi på våra expeditioner öfverföllos af ett våldsamt tropiskt

regnväder, råkade mitt folk alltid i raseri öfver de främlingar, som hade sändt det. Till och med min naiva vän Jokkai skröt en gång öfver, att han tillsammans med den unga Mangola-Maggi, som var trollkarl, hade framkallat regn för att förarga andra svarta.

Det lyckades mig aldrig att upptäcka några myter och sagor hos Herbert rivers svarta; men de iakttaga stjernhimmelen med stor uppmärksamhet och hafva, märkvärdigt nog, särskilda namn på planeterna allt efter deras storlek. På andra ställen i Australien befolkar infödingarnas fantasi stjernverlden, och sålunda hafva på detta sätt bildats åtskilliga vackra myter.

Australiens sydliga stammar sysselsätta sig icke blott med myter och sagor, utan de hafva äfven bestämda religiösa föreställningar. Några högst intressanta meddelanden om dessa sydliga infödingars gudsföreställningar hafva lemnats af mr *Manning*, som år 1848 upptäckte hos några stammar i Nya Syd-Wales en treenighetslära, hvilken har en så märkvärdig likhet med den kristna religionens, att man skulle tro den hafva uppstått genom missionärers inflytande.* Det var dock enligt författaren först många år senare som missionärer kommo till dessa stammar. De antaga ett godt, allsmäktigt högsta väsen *Boyma*, som sitter långt borta i nordvest på en ofantligt stor tron af genomskinlig kristall i ett stort vatten. Han har en allvetande son *Grogoragalli*, som för menniskorna till sin faders tron, för att de skola dömas af honom, och uppträder såsom medlare för dem. Det fins också en tredje person, till hälften mensklig, till hälften gudomlig, *Mudschigalli*, menniskoslägtets stora rådgifvare, som uppenbarar för menniskorna Boymas vilja. De tro också på ett helvete med en evig eld och på en himmel, der man dansar och roar sig. Äfven flere

---

* Transactions of the Royal Society of New-South-Wales 1882.

andra författare äro ense om, att Australiens sydliga stammar tro på ett godt högsta väsen, om man också ingenstädes funnit ett så utveckladt religiöst system som det här omnämnda. Särskildt är mr *Ridleys* uttalande om Kamilaroystammen märkvärdigt; dessa infödingar tro på en skapare *Baiame*, som skall döma menniskorna. Ordet kommer af *bajo*, skära eller förfärdiga, alltså skapare, och är tydligen det samma som Mannings *Boyma*.

Andra åter, som t. ex. mr *Mann* (i Nya Syd-Wales), hvilken studerat de svarta i 30 år, förneka, att infödingarna hafva någon som helst religion, blott fruktan för »devil-devil» känna de.

Grunden till denna brist på öfverensstämmelse är det icke lätt att komma på det klara med. Men om den förr omnämnda teorien, att Australiens sydliga del är bebodd af en högre och mera framskriden ras än den nordliga, håller streck, så ligger måhända förklaringen häri.

Hvad beträffar infödingarna vid Herbert river, så är det min öfvertygelse, att de icke trodde på något godt högsta väsen, utan blott på ett ondt, och äfven denna djefvul hade de svårt att förklara. Nu må det visserligen medgifvas, att infödingarna ogerna ville meddela något om sina religiösa föreställningar. De betrakta dem som hemligheter, hvilka icke få uppenbaras för andra än deras eget folk. Det kan således vara möjligt, att de trodde på en gud och hade mera utvecklade föreställningar än jag anade, men jag anser det föga sannolikt. Jag har dessutom från flere håll vittnesbörd, som tyda på att förhållandet är det samma inom andra stammar.

Mr *George Angas** yttrar om stammarna vid Murrayfloden i Syd-Australien: »De tyckas vara helt och hållet i

---

* *Savage life and scenes in Australia and New-Zealand.* I. London 1847, s. 88.

saknad af religiösa föreställningar. De antaga intet högsta väsen, dyrka inga afgudar och tro blott på tillvaron af en ande, hvilken de betrakta som upphofvet till det onda och för hvilken de hysa en vidskeplig förskräckelse. De lefva i ständig fruktan för ondskefulla andar eller onda män, hvilka de säga gå omkring om nätterna. Och de våga sig sällan utanför lägret i skymningen för att hemta vatten, om de icke ha med sig en eldbrand i handen, hvilken i deras tanke gör, att dessa onda andar bortjagas.»

Mr *Charles Eden* fäller i »*The fifth Continent*» uttryck, som synas mig vara väl starka: »Jag tror, att vi kommit till det hufvudsakliga af deras religion, i fall en vidskeplig fruktan för det okända kan betecknas såsom sådan. Deras själsförmögenheter kunna icke fatta den rena religionens högre sanningar.»

Mr *Curr* anser, att de religiösa föreställningar, som man trott sig kunna uppvisa hos australnegrerna, blott härröra från de hvitas inverkan och äro ombildade efter infödingarnas fantasi.

Så mycket står i alla fall fast, att ingenstädes i Australien förekommer afgudadyrkan eller offer. Icke heller har man någonsin, så vidt jag vet, iakttagit, att infödingarna bedja.

Jag vill till slut berätta något af ett samtal, som jag en afton hade med kanaken på Herbert vale, emedan det förefaller mig, som om detta kastade något ljus öfver denna sak. Han hade i sitt hem på de aflägsna söderhafsöarna gått i skola hos några missionärer, men hade icke blifvit kristen; han tyckte icke om missionärerna, sade han. Denna afton — det var en mild, stjernklar natt, sådan som man blott finner i de tropiska landen — frågade han mig, om det icke var så, att man en gång skulle komma dit upp till stjernorna. Jag förklarade honom, hvad kristendomen lär om det tillkommande lifvet. »Det vore ett mycket bättre ställe att vara på deruppe, när man är död», anmärkte han.

En hop infödingar stodo gapande omkring och hörde på oss. Plötsligt sade han leende, i det han pekade upp mot den tindrande stjernhimmeln: »De svarta tro icke alls, att det fins någon öfver oss deruppe.»

Man kunde kanske härvid invända, att infödingarna, särskildt de gamla, hafva hemligheter, som de icke vilja yppa för de yngre, med hvilka kanaken mest umgicks, och att han således egentligen icke hade reda på stammens religiösa föreställningar, men det tyckes mig, som om en så vigtig sak som gudsbegreppet svårligen kunde hafva undgått hans uppmärksamhet, ty han var alltid tillsammans med dem, dag och natt. Han talade deras språk utmärkt, var gift med en af deras qvinnor och hade fullständigt lefvat sig in i deras seder och tankegång.

TJUGUFJERDE KAPITLET.

Mitt lif i fara. — Morboras otacksamhet. — Åter i fara. — Min ställning förvärras. — De svartas efterapningslust.

Mitt lif började på den sista tiden att ständigt bli utsatt för fara. Jokkai kom också en gång att helt oförvarandes berätta mig, huru de svarta alljämt uppgjorde planer mot mig.

Vid denna tid skulle vi lägga ut gift för några djur, som jag sökte i Morboras land. Morbora var sjelf med, och jag lofvade honom icke blott tobak, utan äfven en brokig halsduk, om han ville uppriktigt säga mig, hvar jag helst borde lägga det. Det var två dalgångar att välja emellan, och jag hade starka misstankar, att han af hänsyn till sin beqvämlighet ville hålla sig till den närmaste. Jag sade honom derför uttryckligen, att, om han ljöge, skulle han icke få någonting. Men han påstod bestämdt, att djuren uppehöllo sig mest i den närmaste dalen, som således var att föredraga.

Då de andra svarta visade sig villiga att gå vidare, men icke dess mindre förklarade, att han ändock hade rätt, måste jag tro honom. Med stort besvär utlades förgiftade köttstycken på åtskilliga ställen längs floden.

Vi stannade der i två dagar, men utan att få något. Jag blef förargad och påstod, att han hade fört mig bakom

ljuset. Märkvärdigt nog erkände de öfriga detta med ett leende på läpparna: *Oito Morbora*, d. v. s. Morbora skämtade. Till gengäld fick han icke heller någon betalning, som han i alla fall fordrade. Senare på qvällen gaf jag honom dock litet tobak, för att äfven han skulle få röka likasom de andra.

Men härmed gaf han sig icke till freds. Han hade föresatt sig att komma i besittning af hela återstoden af min tobak genom att slå ihjäl mig. Han fick Mangola-Maggi, som för öfrigt sjelf hade erkänt, att Morbora ljugit, att vara med om detta. Som vi minnas, var han en erfaren menniskoätare. Han hade nyligen tillsammans med två andra varit ute för att söka menniskokött och haft tur med sig. Han hade ingenting emot att hjelpa till vid detta tillfälle, så mycket mera, som ju vinsten enligt de svartas beräkning skulle blifva riklig. Det fattades blott ett tillfälle.

Följande morgon erbjöd sig ett sådant. De voro redan färdiga att öfverfalla mig och hade fördelat rollerna sig emellan; Mangola-Maggi skulle angripa mig bakifrån, medan Morbora, som var den starkaste, skulle slå mig i hufvudet. Jag satt ute på marken ett stycke nedanför hyddan och hade oförsigtigt nog lemnat bältet med revolvern derinne. Jokkai försökte de också att draga in i komplotten, men han måtte i detta ögonblick hafva fått den för mig särdeles lyckliga ingifvelsen att göra allt för att rädda mig, och derför uppehöll han dem en stund med att göra invändningar, i det han afrådde dem från att göra något öfverfall just nu. Innan de fattat något afgjordt beslut, hade jag rest mig från marken och gått in i hyddan. Sålunda undgick jag denna gång Morboras mordiska plan. Först någon tid derefter fick jag tillfälligtvis höra af Jokkai de närmare omständigheterna vid det påtänkta öfverfallet.

Längre fram på dagen, då vi hvilade oss vid stranden af en elf, som vi skulle gå öfver, påträffade vi ett halft tjog

infödingar, med hvilka Morbora snart började samtala ifrigt. Jag hade satt mig ned i den mjuka sanden och tänkte äta middag der, men jag började så småningom ana oråd, då jag lade märke till att Morbora blef allt häftigare i sitt samtal med de främmande och till slut alldeles bleknade af raseri. Jag beslöt derför att bryta upp och gå öfver elfven för att äta middag der, hvarest jag ansåg mig tryggare. Sedermera erfor jag af Jokkai, att han på andra sidan elfven hört Morbora föreslå de främmande svarta att vara med om att slå ihjäl mig nu, då ett så godt tillfälle erbjöd sig. Det var derför icke att undra på, att Morbora icke följde med öfver elfven. Han stannade qvar hos de infödingar vi påträffat och med hvilka han strax derefter försvann in i buskskogen. Från den stunden såg jag honom aldrig mera.

Jag hade tagit mig an denne mans uppfostran mera än någon annans, behandlat honom väl och lärt honom, rädd som han i början var, att hysa förtroende till den hvite mannen. Och till lön härför sökte han nu icke mindre än två gånger på samma dag att mörda mig. Det var för mig ett nytt slående bevis på, hur dålig australnegerns karakter är.

En annan gång var faran ännu mera öfverhängande. Jag hade mitt läger i närheten af en liten stam, der en gammal bekant till mig, nämligen Mangoran, uppehöll sig. Såsom vi minnas, hade denne följt mig på min första expedition med de svarta.

Vi hade knappt slagit läger, förrän han infann sig, och mitt folk, som fruktade honom, gaf honom största delen af den mat och tobak det hade fått af mig. Detta kunde jag icke tåla, och som han dessutom med sin genomgående lättja utöfvade ett mycket dåligt inflytande på mitt folk, bad jag snyltgästen hålla sig till sitt eget läger. Häröfver blef Mangoran högst förnärmad och hyste från denna stund ett dödligt hat till mig. Min tillsägelse, att han skulle aflägsna sig, åtlyddes icke strax, men då jag hotade med revolvern,

hade detta önskad verkan. Jag kunde dock icke släppa honom ur sigte, ty min proviant kunde aldrig vara säker i närheten af denna glupska karl.

Detta hade till och med Jokkai blick för, ty kort derefter, då vi stodo i begrepp att begifva oss ut på en tur, föreslog han, att vi för säkerhets skull skulle taga Mangoran med oss, emedan denne eljes skulle stjäla maten under vår frånvaro. Mangoran visade sig strax villig och tycktes vara nöjd med den vanliga betalningen af kött och tobak, som han fick, då vi kommo hem.

Samma afton begaf jag mig ned till fjällelfven alldeles invid lägret för att taga mitt vanliga bad. Den dagliga samvaron med infödingarna hade gjort mig mindre vaksam än försigtigheten kräfde; revolvern hade jag sålunda lemnat qvar i hyddan. Medan jag var der nere, hölls ett formligt krigsråd i de svartas läger. Mangoran, som i flere dagar sökt ett lämpligt tillfälle, uppmanade ifrigt de andra att döda mig och förklarade, hur lätt detta nu läte sig göra.

Gräset var högt ända till stranden, så att man utan att ses kunde smyga sig på mig. Han förestälde dem, hvad de skulle vinna: mjöl, kött, tobak och en stor yllefilt. De kunde taga allt, till och med geväret. De öfriga svarta dröjde emellertid. En gammal man, som en gång blifvit skjuten i benet af den svarta polisen, ansåg företaget riskabelt. Jokkai och en annan pojke i mitt följe satte sig också emot att döda den hvite mannen. Slutet på öfverläggningarna blef, att Mangoran och hans hustru skulle åtaga sig mordet. De skulle smyga sig ned genom gräset för att öfverfalla mig i vattnet, han beväpnad med en yxa, hon med sin käpp. Det är icke svårt att förstå, hvad utgång denna plan skulle hafva fått, om jag uppehållit mig så länge i vattnet som vanligt; men lyckligt nog för mig var det denna dag så kyligt i vattnet, att jag blott kunde taga mig ett hastigt bad, och jag skyndade mig derför att kläda på mig. De hunno

således icke fram till elfstranden så tidigt, att de kunde öfverfalla mig i det försvarslösa tillstånd, hvari jag befann mig, och då de sågo mig så hastigt påklädd och redan på väg till min hydda, afstodo de från försöket för den gången.

Då Jokkai långt efteråt berättade mig detta, frågade jag honom, om de icke voro rädda för polisen, hvarpå han mycket riktigt svarade, att »buskskogen är mycket stor». Man hade varit så säker på att mordet skulle lyckas, att man redan fördelat mina egodelar sins emellan och bestämt, att min kropp skulle kastas i vattnet och icke uppätas. Den ena hästen skulle förtäras, men den andra, som var mycket mager, skulle få gå sina färde. Jokkai tillade, att han ändå icke skulle hafva tillåtit detta, utan tagit båda hästarna med sig till stationen och omtalat mordet för uppsyningsmannen. Allt detta lät i Jokkais mun så naivt och trohjertadt, som om han talade om en menniska, som redan var död och borta.

Jag hade en känsla, som om jag läste i tidningarna om min egen död och alla enskildheterna dervid, ty jag insåg nu till fullo, huru nära döden jag verkligen varit. Faror hotade mig nu från alla håll, och jag kunde icke vänta, att förhållandena skulle bli bättre, ty infödingarna hafva respekt blott för sådana hvita, som skjuta dem, och då jag aldrig begagnade mitt gevär på dem, blef jag slutligen ansedd för »en liten hvit man». Jokkai förebrådde mig också många gånger, att jag icke var tillräckligt *kola,* d. v. s. ond nog. »Du skjuter ju ingen», sade han.

Mina kläder voro så sönderrifna och utslitna, att de knappt hängde i hop, och detta kunde just icke heller tjena till att öka respekten. Infödingarna hafva nämligen likasom barn ett skarpt öga för sådana yttre saker, och de sågo deri ett tecken till, att jag icke längre var den store man, som de hade tänkt sig. När nu dertill kom det stora nederlag mitt anseende lidit vid polisens uppträdande, kan man förstå, att mitt lif hängde på ett hår.

Emedan de svarta vid Herbert vale hade visat sig lata och oanvändbara, tog jag dem aldrig mera med mig, och de fingo således ingen tobak, hvaröfver de voro ursinniga. Hvar gång jag gjorde en expedition, uppmanade de derför mitt folk, i synnerhet Jokkai, att döda mig och kasta mig i vattnet. Och det var icke blott mina gamla vänner, Willi och Jacky, som ifrade för detta, utan äfven Nelly och kanaken.

Den värsta faran hotade mig emellertid från mitt eget folk. Jag kände mig dock öfvertygad om, att Jokkai trots sitt föränderliga sinnelag skulle taga mig i försvar, så långt hans förmåga sträckte sig. Han hade sjelf vid ett tillfälle sagt mig, att han »tyckte om den hvite mannen».

Trots de många svårigheterna ville jag dock ännu icke gifva tappt, emedan jag antog för säkert, att det framdeles skulle lyckas mig att göra nya fynd i dessa intressanta och obekanta trakter.

Jokkai var den ende, som troget stannade hos mig. Visserligen måste han då och då bort till sin mor för att få litet tobola, men han kom snart igen, och höll ut hos mig, ty han ville blifva hvit man.

Han hade också kommit ett godt stycke på den vägen. Han rökte tobak lika bra som någon annan och egde till och med en kritpipa. Några få engelska fraser använde han med en viss färdighet. Utbildningen lemnade dock ännu ett och annat öfrigt att önska. Han plågade mig sålunda ständigt med att jag skulle lära honom att rida och skjuta. Men för sin ridlust blef han dock riktigt botad. För att komma upp på hästens rygg klättrade han nämligen uppåt dess ena framben, på samma sätt som när det gäller att äntra upp i ett träd. Icke alldeles nöjd med detta nya bestigningssätt, uppbjöd min packhäst, gamla Kassy, återstoden af sina krafter till ett dugtigt bocksprång, så att Jokkai kom betydligt mycket hastigare ned, än han hade stigit upp, och sedan hörde jag honom aldrig mera bedja om att få

rida. Med skjutningen gick det bättre, men han träffade aldrig något.

Som kock var han mig till stor nytta och besparade mig mycket arbete. Jag måste dock alltid se efter honom litet. Sålunda skulle han en gång laga damper, men först måste han tvätta sig om händerna, ett besvär, som han helst besparade sig. I stället för att gå ned till bäcken fylde han sin mun med vatten ur bleckflaskan och sprutade ut det öfver fingrarna, som han sedan torkade af i gräset. Han räckte fram dem till mig för att visa, att han hade tvättat sig, men fick det nöjet att göra det om igen på det rätta sättet.

Hvad jag än kunde hafva att anmärka mot Jokkai, så hade han blifvit alldeles oumbärlig för mig och var mig dessutom ofta till mycket nöje. Han hade också sjelf mycket roligt af mig, och sedan jag någorlunda lärt mig språket och kunde berätta honom ett och annat, som han fann löjligt, skrattade han alltid af hjertans lust. Jag har ofta vid sådana tillfällen sett honom skratta så, att tårarna tillrade ned utför hans kinder. Det, som de svarta finna löjligt, slår dem strax och kommer dem att ögonblickligen skratta. De äro mycket humoristiska, visa en utpräglad komisk talang och äro skickliga i att härma; jag såg sålunda en gång en ung australneger mottaga en befallning af sin husbonde, hvarpå han strax gick bort till sina kamrater och mästerligt härmade dennes sätt att tala och hans åtbörder till stor förnöjelse för hela lägret. Under sina danser återgifva de på ett slående sätt känguruns hoppande och emuns gravitetiska rörelser, hvilket alltid kommer åskådarna att skratta.

Infödingarna vilja gerna efterapa den hvite mannens skick och sätt att vara. Mitt folk hade sålunda lagt märke till att jag hvarje afton sköljde mig i munnen. Då de någon tid hade iakttagit detta, blef jag en dag mycket förvånad öfver att se några af dem göra det samma. Likaledes voro

de mycket ifriga efter att få tvål, dock icke så mycket för att hålla sig sjelfva rena, som för att tvätta en skjorta eller något annat klädesplagg, som jag gifvit dem. De hade ju så ofta roat sig åt att se mig tvätta kläder.

Trots deras respekt för geväret, för kläderna och de mångahanda saker, som den hvite mannen har, finna de honom dock, när de äro på sin egen terräng, mycket underlägsen, hvilket han naturligtvis i många hänseenden också är under dessa förhållanden.

Fig. 65.
Ormjagt.

TJUGUFEMTE KAPITLET.

Vinter i norra Queensland. — Ormar såsom föda. — En ormjagt. — En oväntad nattgäst. — Jokkais första drägt. — Norges »matberg». — Afsked från Herbert vale. — Farväl till de svartas verld.

Vintern hade nu kommit på allvar. Marken låg grå, och solen hade icke längre samma makt som förut. Om dagarna var det annars temligen varmt, utan att dock hettan besvärade. Man kan knappt tänka sig en behagligare temperatur än norra Queenslands under denna årstid, i synnerhet mot solnedgången. Jag befann mig riktigt bra af att gå i skjortärmarna utan vest. Om nätterna faller daggen

så starkt, att yllefilten blir genomvåt, om man sofver under bar himmel. Går man i gräset om morgnarna, är det nästan som att vada i en elf, man blir våt ända till höfterna. Men hvilka härliga morgnar! Det är, som om de eggade en till arbete och väckte lifsglädje med all sin friskhet.

I buskskogen är det mycket tyst under vintern, och denna tystnad ger årstiden dess egentliga prägel. Medan däggdjur och foglar nu äro iklädda sin vackraste och varmaste drägt, gå infödingarna lika nakna som om sommaren. Icke ens om nätterna hafva de några kläder på sig, utan värma sig blott vid eldarna. Föda kunna de dock lätt skaffa sig under denna tid. Visserligen är det ondt om frukter, men så är i stället den animaliska födan mer tillgänglig. Under denna tid äro de sålunda mycket upptagna af jagt på ormar, hvilka om vintern äro särdeles dåsiga och derför dödas massvis. Dessa djur utgöra en af deras mest omtyckta rätter. De äta emellertid icke de giftiga ormarna, hvilket är förhållandet bland flere sydliga stammar.

En af de ormar, som allmännast tjena till föda, är den australiska kungsormen. Det är den största orm i Australien. Här i norra Queensland kan den till och med uppnå en längd af mer än 7 m. Under vintern tyckes den i synnerhet trifvas i de stora kransar af ormbunkar, som finnas på trädstammarna. Om nätterna kryper den in mellan bladen och söker skydd mot kölden, men om dagarna lägger den sig gerna ute på kanten af kransen för att sola sig. Det är här, som infödingarna få sigte på den och slå ihjäl den med käppar. Den kan visserligen, om den angripes, bitas svårt med sina många tänder, men såret är icke farligt. Dessa ormbunkar växa i en krans omkring de stora trädstammarna och påminna i åtskilligt om märsen på en skeppsmast; de äro blott mycket talrikare. De äro likasom orchideerna, hvilka växa ungefär på samma sätt, föremål för de svartas lifliga intresse, ty här finna de utom ormar äfven råttor och andra

små däggdjur, *Uromys macropus*, *Antechinus* o. d. De göra sig derför gerna besvär med att klättra upp och undersöka dem. Ormarna upptäcka de på temligen långt afstånd, äfven om kransen är 50—60 m. öfver jorden.

Vi vandrade en gång längs en af fjällbäckarna, under det de svarta som vanligt höllo skarp utkik på ormbunkhoparna, som förekommo i stor mängd i buskskogen. Plötsligt blefvo de uppmärksamma på något, som låg ytterst på en af dessa, mycket högt upp. Då de trots sin utmärkta syn icke kunde afgöra, om det var en orm eller en afbruten gren, klättrade en ung pojke, som jag brukade kalla Willi, upp i ett närstående träd för att bringa ljus i saken. Det dröjde icke länge, förrän han ropade ned till oss: »*Vindsche, vindsche!*» (d. v. s. orm, orm). Jag blef mycket öfverraskad, ty föremålet tog sig ut för mina ögon som en gammal bladlös gren, som hade kommit att ligga qvar deruppe. Willi kom hastigt ned och steg lika behändigt upp i det träd, der ormen låg.

Då han fått fotfäste i en grenklyka alldeles bredvid ormbunkkransen, afbröt han en tjock gren och hamrade på ormen, som nu började visa tecken till att den lefde. Snart hade det tröga djuret fått så många slag i hufvudet, att det föll ned. Det visade sig vara mer än 3 m. långt. Medan vi togo det i närmare betraktande, hörde vi Willi, som vi hade svårt att upptäcka på den ofantliga höjden, ropa nedåt, att han såg ännu en orm, hvaröfver de svarta jublade högt.

Det såg emellertid ut, som om det skulle bli svårare att få bugt med denna andra, ty den höll sig dold inne bland bladen. Willi var tvungen att med all sin kraft begagna käppen för att jaga fram den. Ändtligen måste den fram och försökte då att komma undan, i det att den kröp ut öfver kanten af ormbunkkransen för att gripa om trädstammen. Men afståndet var för stort, så att den gled nedåt. Tillbaka kunde den icke komma, ty Willi slog med all sin styrka, och den öfver 5 m. långa ormen föll då ned genom

luften (fig. 65). Långt ned träffade den på kronan af ett palmträd, som hejdade dess fart, och blixtsnabbt slingrade den sig kring stammen som en korkskruf. Willi gaf sig icke, utan steg ned och klättrade upp i palmträdet till sitt seglifvade byte, som icke släppte taget, förrän hufvudet var krossadt.

Då vi nu skulle se oss om efter den första ormen, var den till vår stora förvåning alldeles försvunnen. Vi letade alla bland de stora stenarna vid flodstranden, men den var och förblef borta. Vi hade redan upphört att söka, då Willi till vår öfverraskning kom släpande med den. Han hade upptäckt den på bottnen af en fördjupning i elfven och hade dykt ned efter den.

Det är märkvärdigt, huru seglifvade ormarna äro. Denna tycktes ju vara död och orörlig, då vi gingo ifrån den. Ändå hade den förmått slingra sig tjugu steg och gömma sig på bottnen af en fördjupning i vattnet.

Emedan infödingarna ville förekomma sådana eventualiteter, ansågo de derför bäst att genast steka ormarna. Men detta hade vi icke tid till. De vidtogo derför det försigtighetsmåttet att binda dem båda två, tills vi kommo tillbaka på aftonen. De hemtade ett stycke vidja från prokuratorpalmen och tjudrade dem vid ett träd, hvarefter ormarna sjelfva rullade sig kring stammen. Då vi fram på eftermiddagen drogo förbi stället, var det ännu lif i dem, men nu fingo de det sista slaget, bundtades ihop och fördes hem för att tillredas till aftonen.

I en hast tändes elden, och stenarna upphettades, ty ormarna höra till de läckerheter, som tillredas på finaste sätt. Omsorgsfullt lades de först i spiral för att taga så liten plats som möjligt, på samma sätt som sjömannen rullar upp sina tåg på däcket. Hvardera ormen bildade sålunda en skifva, hvilken sammanhölls medels ett stycke rotting, som lindades om den samma. De stora ormarna och fisk, nöt- och mennisko-

kött samt den förr omnämnda vegetabiliska rätten koradan tillredas på följande intressanta sätt. Först gräfves ett hål i jorden, ungefär $^{1}/_{3}$ meter djupt, och öfver detta göres upp en stor eld. Öfver elden läggas några stenar af omkring två knytnäfvars storlek. När de blifvit glödheta, krafsas de åt sidan och återstoden af elden skaffas undan. Några af stenarna läggas derefter ned i jordhålet och ofvan på dem friska blad, i synnerhet af den så kallade *native ginger (Alpina cœrulea)*. På dessa lägges köttet, som åter betäckes först med blad och sedan med de andra glödheta stenarna. Här ofvanpå hopas den uppgräfda jorden, så att det hela till slut får utseende af en tufva. Om det fins en öppning, genom hvilken ånga kommer ut, kasta de genast jord derpå för att hålla värmen qvar.

Nu öfverlemnas stekningen åt sig sjelf. Infödingarna hafva noga reda på, när den är färdig, och taga aldrig miste derom. De heta stenarna hafva i detta tillslutna rum utvecklat en stark värme, som småningom gör köttet genomstekt, utan att det förlorar det minsta af sin must. När man öppnar högen, finner man, att de yttersta bladen äro brända, medan de innersta närmast köttet äro friska och gröna och gifva det ett mycket aptitligt utseende. Oxkött, tillagadt på detta sätt, smakar förträffligt. Använder man ingefärsblad vid tillredningen, får det dessutom en pikant bismak. Jag brukade, då jag någon tid bott bland vildarna, på detta sätt tillreda det salta oxkött jag förde med mig, sedan jag först lagt det i vatten i bäcken under natten.

Har man icke smakat kött, stekt på detta naturliga sätt, kan man svårligen göra sig en föreställning om hur välsmakande kött verkligen kan vara. Det är ungefär att gå till väga på samma sätt som när fransmännen steka foglar inbakade i lera och amerikanerna sina musslor *(clams)*. Jag tror, att denna tillredning af kött och fisk förtjenar att tagas till förebild af jägare och fiskare. Stora blad behöfvas

icke, ty vanligt gräs kan begagnas, men det bör vara friskt och grönt och läggas i tjocka lager.

Med vanligt kött gör dock australnegern sig icke så mycket besvär. Han steker det helt enkelt på glöden eller i den varma askan. Sålunda tillredas också larver, skalbaggar, foglar, ödlor och ägg. Fisk lindar han in i blad och steker den så i askan. Infödingarna begagna aldrig kokande vatten vid matlagning, och derför hafva de icke heller några kokkärl. Födan förvaras icke i rått tillstånd, utan stekes, innan den gömmes i hyddan. Det är dock icke så ofta, som de hafva något att gömma på.

Då ormarna efter slutad kokning framtagits ur de heta bladen, lågo de der lika hela i sina ringlar. Banden löstes upp, för att ormarna så mycket lättare skulle kunna öppnas. De sträcktes ut i hela sin längd och skuros upp långs ena sidan med ett af djurens käkben, hvilket tjenade som knif. Först tages fettet och utdelas i långa strimlor samvetsgrant åt de glupska munnarna, dernäst hjerta, lefver och lunga, och slutligen skall sjelfva kroppen styckas. Då käkbenet icke duger härför, bites den sönder i flere stycken med tänderna. Intet går förloradt, icke en gång den smula must, som dryper från köttet. De svarta slicka och suga och smörja sig grundligt. Ja, till och med ryggkotorna krossas emellan två stenar och ätas. I synnerhet är det dock fettet, som kommer dem att vattnas i munnen. Det, som icke kan förtäras på en gång, lägges åsido i hyddan, och vid detta tillfälle åto de qvarlefvor i fulla fyra dagar, tills det sista blef skämdt. Då vi lemnade lägerplatsen, märkte jag, att de, märkvärdigt nog, icke brände upp dessa ratade födoämnen. Deras vana är ju annars att uppbränna qvarlefvor efter mat, för att undgå främlingars trollkonster.

Ormkött är hvitt till färgen och ser icke oaptitligt ut, men det är torrt och har nästan ingen smak. Lefvern är deremot utmärkt; den smakar påfallande likt vildt och på-

Ormmåltid i mitt läger.

minner om de ädlare delarna af ripan. Ormarna spredo under uppskärandet en mycket behaglig lukt omkring sig såsom af färskt oxkött, och den stora lefver, som jag tog för min del mot vederlag i tobak, var under flere dagar en välkommen omvexling i min annars enformiga föda.

Infödingarna hafva stor fruktan för de giftiga ormarna, hvilket väl förskrifver sig från deras stora hjelplöshet emot dem. Möta de en sådan, gå de helst ur vägen, och ifall de våga sig på att döda den, sker det genom att på långt afstånd kasta på den, så att den dör. Mina svarta blefvo derför många gånger förbluffade af att se mig angripa en giftig orm och döda honom blott med en käpp; de kände säkerligen i ett sådant ögonblick den hvite mannens öfverlägsenhet. Jag för min del hade småningom blifvit så van vid ormarna, att det endast roade mig att träffa på dem, om de blott icke kommo i alltför farlig närhet. Skönheten i deras former och rörelser plägade ofta väcka min beundran, ehuru det å andra sidan måste medgifvas, att deras lif och vanor icke erbjuda synnerligt intresse.

Omkring två tredjedelar af de australiska ormarna äro giftiga, men blott fem arter lära vara absolut farliga för menniskan.

Den, som första gången besöker de tropiska länderna, är alltid i början rädd för ormar och visserligen till en del med rätta, men han skall sedermera finna, att hans fruktan varit något öfverdrifven, och att den bör bekämpas. I synnerhet om han skulle bli biten, gäller det att taga saken lugnt, emedan förskräckelsen eljes gör det onda värre och blir ödesdiger för tillfrisknandet. Det är icke ovanligt, att bushmannen, ifall han blir ormbiten, handlar så fåvitskt, att han afhugger den bitna lemmen.

Då ormarna äro så talrika i Australien, gäller det naturligtvis å den andra sidan också att hafva ögonen med sig, så att man icke kommer dem för nära. Man kan nämligen

stöta på dem öfverallt, både på marken, i träden, i vattnet, ja, till och med inne i husen. Ehuru lyckligtvis de flesta ormar äro i rörelse om natten, bör man likväl ej vara för säker. Jag anser således det försigtighetsmått, som bushmannen ofta använder, för mycket ändamålsenligt, nämligen att kasta en blick i sängen, innan man lägger sig. En gosse i närheten af Rockhampton blef biten i benet af en brun orm, som låg i hans säng, och dog deraf.

Dödsfall i följd af ormbett äro dock jämförelsevis sällsynta i Australien. Vid ett mig bekant tillfälle dog en man, som blifvit biten af en brun orm *(Diemenia)*, utan att han ända till det sista kände den ringaste smärta, men jag vet också exempel på, att andra ormars bett framkallat de våldsammaste smärtor.

Ormarna äro i grunden rädda djur, för hvilka det ligger nära att söka sin räddning i flykt, och efter min erfarenhet angripa de aldrig menniskan, om icke möjligen i parningstiden. Men kommer man oförvarandes i djurets närhet, skall nog dess retliga sinne och dåliga lynne komma det att utdela ett blixtsnabbt hugg.

De giftiga ormarna voro icke så talrika häruppe som lägre söderut i Queensland, men de höra icke heller till sällsyntheterna. En dag, då vi sutto samlade kring elden, blef jag uppskrämd af de svartas rop: »*Vindsche, vindsche!*» (orm! orm!). En orm uppenbarade sig nämligen i min hydda, men gömde sig åter vid de svartas ångestrop. Då det icke trots mina ihärdiga försök lyckades mig att drifva fram den ur det löfverk, hvaraf hyddans vägg bestod, antog jag, att den åter hade letat sig ut i gräset, som sträckte sig ända intill hyddan. Samma natt väcktes jag af någon för mig oförklarlig anledning; intet ljud hördes, och i det klara ljus, som elden spred, kunde intet misstänkt föremål skönjas. Jag förblef emellertid, såsom min vana är, liggande alldeles orörlig. I samma ögonblick blef mitt spejande öga varse

en orm, som ljudlöst och långsamt rörde sig längs min venstra sida i riktning upp emot mitt hufvud. Lugn lät jag djuret passera förbi, tills jag såg dess stjert försvinna alldeles invid min kind. Efter några få ögonblick reste jag mig hastigt upp, bytte om läger och sof under återstoden af natten på andra sidan om elden. Hade jag gjort den allra minsta rörelse, skulle ormen otvifvelaktigt hafva bitit mig.

* *
*

Vi voro nu i slutet af juni. De expeditioner, som jag på den senaste tiden företagit, voro visserligen intressanta, men gåfvo mig dock mindre i utbyte än förut. Jag förstod, att här var icke särdeles mycket mera för mig att uträtta. Och äfven om der ännu hade varit ett rikt fält för mina undersökningar, skulle jag knappast hafva kunnat hålla ut der under de mångahanda umbäranden och svårigheter jag hade att kämpa med.

Det var mycket långt ifrån att jag vantrifdes, men jag började ändå att längta bort. Här fans ju alldeles intet af det jag var van vid; månad efter månad hade jag lefvat tillsammans med menniskor, som icke ens kunde uttala mitt namn. Allt starkare började jag att tryckas af en känsla, som närmast var slägt med hemlängtan, längtan efter civilisationen. Och man må nu vara hur ifrig naturforskare som helst, så är man dock först och främst menniska; en sådan känsla öfvervinner man icke, man ger efter för den.

Jag begaf mig derför till Herbert vale och gjorde mig färdig att lemna dessa trakter för att resa tillbaka till mellersta Queensland.

Det var nödvändigt att få några af infödingarna med för packningens skull, men det gälde naturligtvis att vara försigtig vid valet af folk. Åt de svarta kring stationen ville jag icke anförtro mig, och de öfriga voro rädda för

det främmande land, som vi måste draga igenom. Språket skulle snart röja dem, sade de, och de skulle derför inom kort bli dödade och uppätna. Blott Jokkai yttrade en önskan att följa med »Mami», men tordes icke, om icke en annan af Herbert vales svarta följde med, nämligen Chinaman, den som jag minst af alla kunde fördraga. Såsom man kanske erinrar sig, var detta en stor slyngel, som hade gjort mig mycken förtret. Men det kunde nu icke hjelpas, jag måste bita i det sura äpplet, ty ensam kunde jag icke resa.

Med mycken omsorg inpackades alla preparat i stora dukar, som jag sytt ihop af gamla säckar. Dessa hade postkarlen skaffat mig från Cardwell. Derefter lassades alltsammans på hästarna. Det var en hel hop, så att djuren formligen sågo ut som kameler. Jokkai och Chinaman buro några lättare saker och ledde hästarna, medan jag sjelf vandrade bakefter.

Åt Jokkai hade jag skänkt en hel drägt till lön för hans trogna tjenst. Det var tyvärr så godt som det enda jag kunde göra för honom. Han var också utomordentligt lycklig i sin första drägt. Han kände sig dessutom säkrare gent emot främmande svarta, som af drägten skulle förstå, att han stod i en hvit mans tjenst. Infödingarna hysa nämligen betänkligheter för att angripa en svart, när denne har kläder på sig, emedan de äro rädda för att bli skjutna af hans herre. Jokkai hade på senare tiden talat mycket om, att han ville fara till Norge öfver det stora vattnet i den stora kanoten. Der var han säker på att få fullt upp med mjöl och tobak. I Norge skulle han taga sig en hustru, sade han; hvit måste hon vara, men han ville icke ha mer än en. Det var icke bra att ha två, menade han. Jag hade också lärt honom att uttala Norge, och han förstod, att turen gälde detta land med stora berg »af mat och tobak».

Under vägen tumlade en gång min gamla packhäst baklänges utför en brant flodstrand och blef liggande på sidan

med en del af den dyrbara packningen under sig. Då jag fick upp den, visade det sig lyckligtvis, att ingenting hade särdeles skadats. Om jag undantager denna otur, kom jag välbehållen tillbaka till mr Gardiners farm vid Lower Herbert, der jag mottogs med mycken vänlighet.

Här hade skett stora förändringar, sedan jag senast var der. Jag kände knappt igen mig. I närheten af farmen hade en alldeles ny sockerplantering skjutit upp. Der jag förr såg buskskogen växa upp tät och frodig, dignade nu jorden under bördan af sockerrör, och det var lif och rörelse öfverallt. På plantagen fick jag en hop lårar, i hvilka jag packade mina samlingar, och snart var jag färdig att inskeppa mig i en pråm, som skulle föra mig nedåt floden till Dungeness.

Jokkai var mycket upptagen af allt hvad han såg och hörde. Han lefde högt, smorde sig med sockerrör och gick omkring som en riktig herre, ty här var det för visso »kläderna, som gjorde mannen». Men allt var så nytt, så ovanligt för honom, att han icke kunde känna sig riktigt hemmastadd. Resan »öfver det stora vattnet» hade han redan längesedan slagit ur hågen, och han längtade blott tillbaka till sina fjäll.

Jag hade på förhand sörjt för, att han icke skulle lida något våld här i »det främmande landet», likasom jag vidtog åtgärder för att han skulle tryggt komma hem igen till sin stam.

Förr än jag steg i båten, frågade jag honom, om han ville följa med till Norge. Han ryckte på axlarna och svarade bestämdt nej. Jag tryckte hans hand och sade farväl. Men icke det minsta tecken till rörelse kunde hos honom märkas; han stirrade oafvändt på mig med sina stora, bruna ögon, som tittade fram under den bredskyggiga hatten. Pråmen gled sakta utför floden, och icke utan vemod följde jag med ögonen min svarte vän, som nu stod ensam qvar

på stranden, under det mången stund, tillbragt tillsammans med honom vid de nattliga eldarna, dykte upp i mitt minne.

Det var i det hela taget med underliga känslor jag sade farväl till de svartas verld och det intressanta lifvet der uppe i fjällen. Månget intryck af en härlig natur kan jag aldrig glömma. När den tropiska solen med sitt fulla klara dagsljus rinner upp öfver buskskogens daggdrypande träd, medan den australiska paradisfogeln ordnat sin praktfulla fjäderskrud i dess första strålar, och hela naturen vaknar till ett lif, som man kan föreställa sig, men icke beskrifva, är man blott bedröfvad öfver att vara ensam om att beundra all denna skönhet. Eller när fullmånen kastar sitt ljus öfver de med buskar beklädda höjderna uppe på toppen af bergssträckningen och öfver det stora slättlandet under ens fötter, medan vinden sakta leker mellan palmträdens blad, och nattfoglarna då och då låta höra sina hemlighetsfulla toner, så ligger der visserligen melankoli, men också underbar skönhet i en sådan stämning.

Folket deremot kunde jag icke hafva någonting emot att lemna. Jag hade kommit upp till Herbert river full af sympati för denna folkras, som kolonisten drifver framför sig med bössan, men efter de långa månader jag tillbragt hos dem, hade sympatien försvunnit och blott intresset stannat qvar. Erfarenheten hade lärt mig, att det icke är blott under civiliserade förhållanden, som menniskorna icke äro så goda, som de borde vara.

TJUGUSJETTE KAPITLET.

Budkaflar. — Dialekternas gemensamma ursprung. — Beslägtade ord. — Påfallande vidlyftig grammatik. — Språket vid Herbert river. — Jämförelse mellan några dialekter.

Ett så lågt stående folk kan naturligtvis icke hafva något skriftspråk. Men de äro ändock i stånd att göra sig skriftligen begripliga för hvarandra genom ett slags teckenspråk. Då och då bruka nämligen de svarta skicka underrättelse till andra stammar, och detta sker då genom figurer, inristade på en budkafle (*message sticks*), som är af trä, ungefär 10—15 cm. lång och 2—3 cm. bred; somliga äro flata, andra runda och tjocka som ett finger. Jag har sjelf vid Herbert river sett en sådan, hvilken anlände till en svart, som jag kände; vederbörande förklarade för mig, att han mycket väl förstod inskriften, ja, han gick äfven sjelf och skar åt sig en liknande pinne, hvarpå han ristade svar: räta och krokiga linier, oregelbundna och oordnade, likasom på den, hvilken han mottagit. Den här afbildade (fig. 66 a och b) är från mellersta Queensland. Den ena sidan, fig. 66 a, skall framställa en gärdesgård kring ett inhägnadt stycke jord. I gärdesgården är anbragt ett led, och punkterna betyda gräs och får. Andra budkaflar äro ristade med raka eller böjda linier i regelbundna mönster likasom på ett broderi, hvilket har ledt till en helt annan uppfattning af

deras betydelse, nämligen att de blott äro »legitimationskort» för budbäraren. Det är möjligt, att denna uppfattning i många fall är riktig, men det strider mot min erfarenhet från Herbert river.

Fig. 66 a. Budkafle från mellersta Queensland.

Nästan hvar och en af stammarna har sitt eget talspråk eller åtminstone sin egendomliga dialekt, så att de olika stammarna i allmänhet icke förstå hvarandra. Detta har till en stor del sin grund i den ovilja, som herskar mellan dessa inbördes. Hvarje stam är naturligtvis förtrogen med de närmaste grannstammarnas språk och brukar samma dialekt, när den talar med en vänskaplig stam, men uppträder deremot hånfullt emot dem, med hvilka den står på fiendtlig fot, och förlöjligar deras uttryck. Såsom ett språk, hvilket icke är skrifvet, förändras det ständigt, så att det

Fig. 66, b. Samma budkafle från den andra sidan.

är någon skilnad mellan de ungas och de gamlas uttal. Ställer man samma fråga till en svart tre eller fyra gånger, afviker hans sista svar något litet i uttalet från det första, ehuru orden äro de samma.

Trots den olikhet, som språken i olika delar af kontinenten sålunda utvisa, har man dock trott sig upptäcka ett slags intimare slägtskap mellan dem, och den allmänna meningen är nu, att de hafva ett gemensamt ursprung. Så mycket är i alla fall säkert, att det finnes en hel mängd ord, som äro allmänna öfver mycket stora sträckor, till och med

på ställen, som ligga så aflägset från hvarandra, att omöjligt någon direkt inverkan kan hafva egt rum. Sålunda känner jag exempel på, att en svart från Clermont förstod det språk, som talades i Aramac och vid Georgina river, och det ehuru han aldrig hade varit der förr.

Denna likhet i ordförrådet bör dock icke förvexlas med den mängd gemensamma ord, hvilkas utbredning härrör från europeerna, och af hvilka flere icke en gång äro australiska. Kolonisten, som flyttar från det ena stället till det andra, medför ofta åtskilliga ord af de svartas språk, hvilka derigenom öfverflyttas i en ny jordmån. Från Victoria och Nya Syd-Wales hafva på detta sätt åtskilliga ord utvandrat, hvilka vunnit inträde samtidigt med civilisationen. Det finnes nu en hel mängd sådana ord, hvilka äro i bruk bland de svarta så godt som öfver hela den civiliserade delen af kontinenten, t. ex.: *jariman*, häst; *dillibag*, korg; *kabra*, hufvud*; *bingee*, mage, buk; *gin* (uttal. *dschin*) qvinna; *gramma*, stjäla; *bael*, icke; *boodgary*, utmärkt; *koroberri*, festdans; *dingo*, hund, o. s. v. Ja, man kan till och med upptäcka ord, som europeen har öfverfört från andra verldsdelars infödingar, t. ex. *pikeninni*, unge. Detta ord lär ursprungligen hafva kommit från Afrikas negrer genom de hvita. I Amerika kallas nämligen negerbarnen *pikaninny*. Då de hvita kommo till Australien, använde de utan vidare detta ord som en beteckning på infödingarnas barn äfven i denna kontinent.

Sådana »civiliserade» ord slå dock sällan rot i de svartas egentliga språk. De begagnas oftast blott i samtal med de hvita. Ehuru enskilda ord på detta sätt öfverförts från det ena distriktet efter det andra, spelar dock denna öfverflyttning en mycket obetydlig roll.

---

* Enligt en ordlista från århundradets början begagnades detta ord i *Port Macquarie* (*cahbrah*) och *Port Jackson* (*cabbra*).

Man kan med säkerhet uppvisa en naturlig slägtskap mellan språken. En hel hop ord äro nästan likaljudande i stora delar af kontinenten. Ett utmärkt exempel härpå utgör beteckningen för ordet *öga*:

I Caledon Bay vid Karpentariaviken: *mail*. — Endeavour river vid nordvestra kusten (16° s. b.): *meul*. — Moreton Bay (29° s. b.): *mill*. — Port Macquarie (33° s. b., 168 mil söder om Sidney): *me*. — Port Jackson (Sidney): *mi* eller *me*. — Limestone creek (140 mil vester om Sidney): *milla*. — Yarrastammen (Victoria): *mii*. — King George Sound (sydvestra kusten, 35° s. b.): *mil*. — Herbert river (18° s. b.): *mill*.

Ett lika intressant exempel erbjuder räkneordet 2, som är temligen konstant öfver hela kontinenten: *bular*, *bulara*, *buloara*, *budelar*, *burla*, *bulla*, *buled*, *buulrai*, *pullet*, *pular*, *pollai*, *bolita*, *bulicht*, *bollowin* o. s. v. Till och med i Tasmanien återfinnes ordet *pualih*. Deremot äro beteckningarna för 1 och 3 alltid olika. Till jämförelse meddelas å följande sida en liten öfversigt.

En gemensam rot kan dessutom uppvisas i det personliga pronomen: *Jag* heter sålunda: *ngaia*, *nganya*, *ngatoa*, *ngaii*, *ngai*, *ngie*, *ngan*, *ngu*, *ngejpa*, *ngâpe* o. s. v. *Du: inta*, *nginta*, *nginte*, *nginda*, *ngin*, *ninna*, *nindu*, *nginne* o. s. v.

Eljes hafva de olika språken föga gemensamt med hvarandra. Det fins dock vissa egendomligheter, som man kan anse karakteristiska för dem alla. De äro polysyllabiska (flerstafviga), tonen faller alltid på näst sista stafvelsen eller på den tredje från slutet, och de ljuda derför icke obehagligt. Många ord äro verkligen märkvärdigt välljudande och harmoniska. Härtill bidrager också den stora rikedomen på vokaler. Gutturala ljud (strupljud) äro i synnerhet framträdande. Ljudet *s* tyckes förekomma temligen sällan. Vid Herbert river hörde jag blott två ord, hvari s förekom: *sut-*

Räkneord.

	1	2	3	4	5
Vid Adelaide, Syd-Australien.	kumande	purlaitye	marnkutye	purlaitye-purlaitye	
Moreton bay, Syd-Queensland.	ganar	burla	burla ganar.	burla-burla	korumba (mycket)
Boraipar, Vest-Australien.	keiarpe	pulette	pulekvia	pulette-pulette	
Burapper, S. O.-Australien vid Murray river.	kiarp	bullait	bullait-kiarp	bullait-bullait	
Mount Elliot, Nord-Queensland (19° S. B.).	woggin	boolray	goodjoo	munwool	murgai
Tasmaniens sydkust.	marrava	pûalih		wullyava	

tungo, tobak; *sinchen*, syfilis, och så vidt jag vet förekommer s blott i början af ord.

Hvad grammatiken angår, synas språken vara mycket skiljaktiga. Åtminstone hafva de författare, som sökt att grundligt tränga in i dessa ämnen, kommit till högst olikartade resultat.

Mr Beveridge, som studerat språken i Victoria, påstår, att satsbyggnaden är ytterst enkel, i det att de olika grammatikaliska förbindelserna uttryckas blott genom förlängningar, accentuering eller förändrad ordställning. Mr Lang deremot är af en helt annan mening. Han ger stöd åt den gängse uppfattningen, att de australiska infödingarna en gång stått på en långt högre kulturståndpunkt än nu, och tror sig finna lemningar efter en sådan försvunnen civilisation i stammarnas språk, hvilka märkvärdigt nog äro jämförelsevis fullkomliga.

Såsom ett slående bevis anför han verbalböjningen. Verben hafva i språken vid Moreton Bay långt flere konjugationer än hebreiskan. De kunna böjas reflexivt, reciprokt, freqventativt, kausativt och permissivt. De hafva icke blott indikativ, konjunktiv och imperativ, presens, perfektum och futurum betecknade genom bestämda böjningsändelser, utan hvar och en af dessa former kan vidare mottaga nyanser i betydelsen, uttryckta genom olika böjningar. Imperfektum af verbet tala (*goal*) har icke blott en form, som betyder talade, utan äfven former, som uttrycka talade i dag, talade i går, talade för några dagar sedan o. s. v. Samma är förhållandet med futurum. Det fins tre imperativ: 1) *tala*, 2) *du skall tala* (emfatiskt), 3) *tala om du kan* eller *om du törs* (ironiskt). Substantiven böjas regelbundet med suffix, *ngu* betyder af, *go* till, *da* i, *di* från, *kunda* med, o. s. v. Pronomina hafva både dualis och pluralis: *ngaia* jag; *ngulle* vi två, du och jag; *ngullina* (jfr Herbert river: *allingpa*) vi två, han och jag o. s. v. Denna vidlyftiga grammatika-

liska apparat finnes hos många stammar, äfven om de eljes hafva än så skiljaktiga språk.

Nyligen har mr E. M. Curr i Melbourne i ett stort och mycket förtjenstfullt arbete, *The Australian race*, uppvisat en högst intressant likhet mellan australnegrernas språk och de afrikanska negrernas. Hans åsigt är, att de australiska infödingarna härstamma från de afrikanska genom korsning med en annan ras. Visserligen medgifver han, att australnegrernas utseende är mycket olika de afrikanska infödingarnas, men han visar, att sederna, de vidskepliga föreställningarna och framför allt språket stämma öfverens på ett märkvärdigt sätt. Han påpekar det märkliga faktum, att under det de papuaiska och de australiska språken äro nästan alldeles olika, så äro många af de ord, som brukas af Australiens svarta, nästan identiska med dem, som brukas af Afrikas negrer.

Språket hos stammarna vid Herbert river är imperativt och kort i sina uttryck. Ett ord kan ofta vara nog för att beteckna en hel sats. »Vill du vara med mig» uttryckes blott genom frågan: *nginta?* (du?) Och svaret: »Jag stannar, der jag är» med: *karri ngeipa* (jag stannar). »Jag vill gå hem:» *ngeipa mittago* (egentl. jag med hänsyn till hyddan).

Suffixet *-go* har egentligen betydelsen *med hänsyn till* och lägges i allmänhet till substantiv för att gifva dem verbal betydelse, men äfven ibland till verb. Härigenom kan man umbära en vidlyftig grammatik. På frågan: *vainta Morbora?* d. v. s. »hvar är Morbora?» är det sålunda nog med att svara: *titjengo*, han är på jagt efter titjen (wallaby) (egentl. med hänsyn till w.) eller t. ex.: *mittago*, han är hemma (egentl. med hänsyn till hyddan). *Mottaigo* betyder: han äter (egentl. med hänsyn till att äta). »Kasta honom i vattnet» kan uttryckas med blott: *ngallogo*. Såsom man kan se, är detta suffix mycket praktiskt, man inbespar dermed en hel hop former och tempora. Det kan också be-

gagnas för att uttrycka genitiv, t. ex. *tulgil tomoberogo*, kreaturets ben.

Mellan substantiv, verb och adjektiv är ofta ingen skilnad; *kola* betyder både vrede, vred och vredgas, *poka* både lukt, lukta, äfven rutten, *o'to* skämt, skämta.

»Det är tidigt på dagen» heter: *vi orupi* (solen stor). »Det lider mot solnedgången»: *vi molle mongan* eller *vi naklam* (solen liten). *Kólle* är ett mycket allmänt ord. Det begagnas egentligen för att fästa uppmärksamheten på ett ovanligt eller öfverraskande ljud: »tyst!» *Kólle, mal!* »tyst, det är en främmande karl!» *Kólle* användes också för att beteckna förtrytelse eller protest: »åh, långt derifrån!» För att beteckna en mycket hög grad, upprepas ett adjektiv två gånger, t. ex. *kralli-kralli*, mycket gammal.

Ordförrådet är ringa. Språket är jämförelsevis rikt på ord för sådana företeelser, som mest ådraga sig vildens uppmärksamhet, men sakna uttryck för abstrakta begrepp. Som infödingarna äro alldeles i saknad af förmåga att generalisera, hafva de inga sådana generella beteckningar som träd, fogel, fisk o. s. v. Men hvar särskild art af dessa har sitt eget namn. Märkvärdigt nog fins det ord icke blott för de växter och djur, som infödingarna sjelfva begagna, utan äfven för andra, som de icke hafva den minsta nytta af eller intresse för. Vid Georgina river hafva infödingarna ett eget ord för *sweet heart* (älskade).

Vid Herbert river fann jag till min förvåning olika uttryck för eldslågan och glöden. *Vakkun* betyder bål, glöd eller det brinnande vedstycket, hvaremot sjelfva lågan uttryckes med *kojílla*.

För tal har australnegern intet sinne. Många stammar hafva blott två räkneord, nämligen 1 och 2, med hvilka de genom sammanställning kunna bilda de första talen, t. ex. 1 *kejap*, 2 *pullet*, 3 *pullet-kejap*, 4 *pullet-pullet*, 5 *pullet-pullet-kejap*. Flere stammar hafva tre räkneord, såsom vid

Herbert vale: 1 *jongul*, 2 *jakkan*, 3 *karbo*, 4 o. s. v. betecknas då gerna med »många». Undantagsvis fins det stammar, som hafva uttryck för 10; det häremot svarande räkneordet betyder egentligen 2 händer (*bolita murrung*), en märkvärdig öfverensstämmelse med förhållandet i en mängd andra språk (från Hawaii till Madagaskar), der ordet *lima* betecknar utom hand äfven 5.

Infödingarnas språk vimla af egennamn. Hvarje plats har sitt namn, hvarje fjäll, hvarje bäck, hvarje öppning i skogen. Många af dessa namn utmärka sig för sitt välljud. För kuriositetens skull kan följande vers anföras:

»I like the native names as *Paramatta*
and *Illawarra* and *Woolloomoolloo*,
Toongabbe, *Mittagong*, and *Coolingatta*,
and *Yurumbon*, and *Coodgiegang*, *Meroo*,
Euranarina, *Jackwa*, *Bulkomatta*,
Nandowra, *Tumbarumba*, *Woogaroo*;
The *Wollondilly* and the *Wingycarribbee*,
The *Warragumby*, *Daby*, and *Bungarribee*.»

Märkligt nog hafva dialekterna i en stor del af landet sina namn efter hvars och ens negationer. *Wiraiaroi* är den dialekt, der *wirai* betyder nej, och *Wailwun* den, i hvilken *wail* betyder nej. Sålunda *Kamilaroi*, *Wolaroi* o. s. v. Ett undantag bildar *Pikumbul*. I detta språk betyder *piku* ja; man kommer ovilkorligen att tänka på fransmännens *Langue d'Oc* och *Langue d'Oïl*.

Jämförande öfversigt öfver några australiska dialekter.

	Endeavour river, Cape York peninsula.	Herbert river, Nord-Queensland.	Mount Elliot, Nord-Queensland, 19 gr. s. b.	Moreton bay, Syd-Queensland.	Goulbourn river, Nya Syd-Wales.	Port Jackson, Nya Syd-Wales.	Yarra stammen, Victoria.	Vid Adelaide, Syd-Australien.	Boraipar, Vest-Australien.
Man	bama	mal	munyah	malar	goleen	mulla	kolin	(pl.) meyu	(pl.) wootawolli
Qvinna	mootjel	dombi-dombi	youngoorah	jundal	badyuroo	din	bajor	ngammaitya	liu
Känguru	kangooroo	titjen	oodra bourgoola	kurruman	marram	wallibah	mirrm	nanto wauwe	
Sten	walbah	faringa		mulla	moid yerre	keba[1] giber	mojerr	pure	
Vatten	poorai	ngallo	doongalla	dabil	parn	badoo	paen	kauwe	wolpool
Sol	gallan	vi	ingin	beeké	nummi	goona	ngumi	tindo	nauwingy
Måne		ballan	wurboonburra	kibbom	minnun	yennadah	meenean	piki	mityah
Hufvud	wageegee	mogil	coode	magul	kowanoo	cobbra[2]	kuvang	makarta	poorpai
Hår	morye	poka	weir	kapui	kowung	kewarra	yarré	yoka	
Hand	marigal	mallan	(pl.) cabankabun	marra	munangoo	tammirra	marnong	pemarra	mannangy
Fot	(pl.) edamal	bingan	(pl.) deenah	sidney (tchidna)	tinnanoo	manoe	jenong	(pl.) tidna	(pl.) tchinnangy
Näsa	bonjo poteer	wooroo		muloo	garknoo	nogro	kå-ang	mudla	cheen-je
Buk	melmal	vomba	booloo	gunnung	bendé	barrong			
Exkrementer		kona		koodna	koornong		conong	kudna	
Eld	meanang	(låga) kojilla	ejugabah	kuddum	wein	gweeyong	ween	gadla	wanappe

[1] Se Joh. evang. kap. 1: 40. Du är Simon, Jonas' son; du skall heta Kefas — det betyder: Petrus (sten). Arabiska ka-aba eller giber (Gibraltar).

[2] Spanska: cobra.

Ordsamling från Herbert river.

Allingpa, vi två.
ámmeri, hungrig.
ámmon, bröst.
átta, [Moreton bay och Rockhampton: atta], jag.

Bággoro, svärd, ormlefver.
bállan, måne.
bámbo, ägg.
bámpa, fjerran.
bátta, taga.
bémo, brorson.
bingan, fot, spår.
binna, öra.
bórbobi, fäktning.
bórrogo, en *Pseudochirus*-art.
búngari, *Dendrolagus Lumholtzi*.

Dirbera, i morgon.
dómbi-dómbi, qvinna.

Faringa, sten, klippa.

Gámmon, skämt.
gangitta, duk.
gilgla [l uttalas med tjockt gomljud], kasuar.
gⁱrauan, *Megapodius tumulus* (fogel, ägg, näste).

-go [suffix, Moreton bay: -co], med hänsyn till.
gómbian, *Echidna*.
góri, blod.

Hánka, hvarifrån?

Ira, tänder.
ítaka, tofs (se sidan 291).
ívin, *Calamus australis*.

Jábbi, *Pseudoch. lemuroides*.
jákkan, två.
jálla, förblifva.
jári, honung.
járri, *Dasyurus*.
jirgilingera, stjerna.
jókkan, dimma, regn.
jóngul, en, ett.
jópolo, *Hypsiprymnodon moschatus*.

Káddera, opossum (*Phalangista vulpecula*).
kádjera, *Cycas media*.
kakavagó, gå.
kalló, kom hit!
kámin, redskap att klättra med.
kámo, vatten.
kaⁱnno, i dag. Kaⁱnno-kaⁱnno, frisk, oskadad.

kárbo, tre.
kárri, förblifva.
káuri, yxa.
kedúl, kall.
kelán, gammal man, herre, [tilltalsord].
kôbi, en trollkonst (se sid. 341).
kojilla, låga.
komórbori, många, stor mängd.
kóla [subst. och adj.], vrede, vred.
kólle, tyst.
kóna, exkrementer.
kónka, oskadad, rå, ostekt.
kontáberan, mörker, mörk natt.
kóntagan, vackert väder.
koráddan, ett slags frukt.
králli, gammal.
kúnduno, åska.
kurúngui, törstig.
kútjari, *talegalla Lathami.*
kvíngan, ond ande, djefvul.
kvíkkal, *Perameles nasuta.*

Ma, maja, } icke, nej.
mal [Moreton bay: malar, Yelta: mallé], man, i synnerhet af en främmande och fiendtlig stam.
mállan, hand.
málli, god, utmärkt.
mánta, *membrum virile.* Manta korán, en ed, osäkert till sin betydelse, äfven ett skällsord.
márbo, lus.
márgin, gevär.
máua, flodkräfta.
mílka [verb.], frambringa regn.
míll, öga.
minná [jfr Moreton bay: menäh], huru?
minná-minnana-gó, hur i alla verldens dar?
mitta, hydda.
mógil [Moreton bay: magul], hufvud.
mójo, *anus.*
mólle, nära.
móngan, berg.
móngan, *Pseudochirus herbertensis.*
móttai [verb och subst.], äta.

Naiko, mat., ega.
naklam [l uttalas med tjockt gomljud], liten.
nejli, flicka.
ngaij, nej.
ngallo, vatten.
ngalloa, *Dactylopsila trivirgata.*
ngejpa, jag.
nginta, du.
nongáschli, enda.

O'to, skämt.
órupi, stor.

Pejpo [eng. pipe], pipa.
pira [subst. och adj.], fruktan, rädd.
póka, hår, lukt [Echuca: boka].
pókkan, gräsland, gräs.
púlli, loppa.

Sinchen, utslag, syfilis.
suttúngo, tobak.

Tággin, många, mycket, äfven räkneordet fyra.
takólgoro [interjektion], stackars!
tálgoro, menniskokött.
tállan, tunga.
támin, fet (jfr sidan 276).
títjen, wallaby.
tóbola, ett slags frukt.
tomóbero, boskap.
tschíga, sitta.
túlgil, ben.
túlgin, småskog.
túlla, *Pseudochirus Archeri.*
túngna, dricka.
túngu, söt.

Unda, se.

Va[i]nta, hvarest?
vákkun, glöd.
vaníra, het.
vi, sol.
víkku, dålig.
vira, en sorts fikon, som växer på gräslandet.
vómba, mage.
vóndo, ätlig rot af en slinger-växt.
vótel, sofva.
vúkka, lår.
vúli [adj.], död.
vúru, näsa.

Mansnamn:
Ganindáli,
Góngola,
Irgon,
Jánki,
Jáura,
Jókkai,
Kâl-Dúbbaroh,
Kauri,
Mángola-Mággi,
Mangóran,
Maua,
Mórbora,
Nángo-Maddal,
Nílgora,
Píngaro,
Póko.

Qvinnonamn:
Gónbaro,
Kélanmi,
Mólle-Mólle,
Olánga.

TJUGUSJUNDE KAPITLET.

Fruset kött. — Åter på Gracemere. — Australisk natur. — I karriol. — Dugongjagt. — Ett kosmopolitiskt nattqvarter. — Läkemedel mot nervsjukdomar. — Giftiga kaniner. — »Gift dig blott med en som har goda tänder.» — *Bush girls.* — Mount Morgan.

Efter några dagars sjöresa anlände jag välbehållen till Gracemere.

Under resan från Herbert river nedåt långs kusten passerar man två fabriker för kötts konservering efter ismetoden för export, nämligen vid Bowan och Rockhampton. Denna i Australien jämförelsevis nya industri har på den senare tiden tagit högst betydlig fart och skall utan tvifvel blifva af stor betydelse för landet, som härigenom får tillfälle att omsätta sin öfverflödiga mängd kött; största utförseln är från Nya Zeeland. Man har äfven från England sändt fisk i fruset tillstånd till Australien, men omkostnaderna blefvo så stora, att till och med australierna funno, att det blef för dyrt.

Gracemere var nu i sin vinterskrud. Hvilket fattigt intryck gör dock icke naturen i mellersta Queensland på den, som kommer direkt från norra Queenslands fagra tropiktrakter! Men här i söder har man ju visserligen det äkta australiska landskapet, der det fantastiska och melankoliska utgör det karakteristiska. Högtidliga gummiträd, hvilka om vintern förlora sin hvita bark, likasom våra träd sina löf,

styfva grästräd (vedartade gräs) och allvarliga akasior kunna svårligen förläna landskapet någon intagande prägel. Och dock har jag sett natursköna ställen äfven utom norra Queensland, såsom *the fern-tree gully* i Victoria, der de härligaste ormbunkar växa vid foten af verldens högsta träd. Utsigten från höjderna bakom Syd-Australiens hufvudstad öfver de vida slätterna vid Adelaide gör ett imponerande

Fig. 67.
Från iskonserveringsfabriken *Lakes Creek* vid Rockhampton.

intryck, hvilket också är förhållandet med en resa öfver Blå bergen i Nya Syd-Wales, i synnerhet då man blickar i fjärran öfver Paramattafloden.

På Gracemere kände jag i hög grad den välmåga, som alltid är förbunden med återvändandet till civiliserade förhållandens komfort. Emellertid började jag snart företaga längre turer norrut längs kusten.

En gång blef jag sålunda inbjuden till att deltaga i en jagt på dugong *(Halicore dugong)*. I en karriol, som Archers

för flere år sedan hade infört från Norge och som sannolikt var den enda i sitt slag i hela Australien, begaf jag mig åstad i slutet af augusti. En karriol fordrar i sjelfva verket en bra väg, emedan den på grund af den ringa bredden mellan hjulen lätt stjelper. Emellertid kan man i det öppna skogslandskapet i Australien komma fram körande ungefär hvar man vill, om blott icke stängsel, bäckar eller dylikt äro i vägen.

Efter fyra dagars resa kom jag till *Torilla*, der förberedelser till jagten strax vidtogos. Först och främst gälde det att få tag i en båt. Min värd egde ingen annan farkost än en liten segelbåt, som han fått till skänks af några franska kommunister, hvilka hade flytt ur sin fångenskap i Nya Caledonien och landat på hans egendom. En af dessa flyktingar hade fått tjenst på gården och var en duglig snickare. Han åtog sig att laga det gamla gistna och ruttna skrofvet, som legat på strandbrädden utsatt för väder och vind. Båten var för öfrigt bra bygd med nya segel och goda master, men hade tyvärr för öfrigt sett sina bästa dagar. Fransmannen grep sig ifrigt an med sitt arbete, uppmuntrad dertill af husmodern, som lofvade honom, att han skulle få deltaga i jagten, hvilket naturligtvis i hennes tanke äfven var en garanti för att han satte båten i godt stånd. Sedan han hållit på i 8 dagar med att dikta, lappa och tjära, förklarades båten för sjöduglig. Men då den kom ned i vattnet, visade det sig emellertid, att den ytterligare kräfde ett par dagars reparation.

Ändtligen seglade vi af. Besättningen utgjordes af min värd, min engelske vän squattern, fransmannen och jag. Vi skulle tura om att ösa.

Efter en ganska behaglig segling kommo vi temligen sent på aftonen till en ö, der vi slogo läger på stranden. Dricksvatten hade vi naturligtvis fört med oss. De gamla mangroveträdens stammar brunno förträffligt, och sandstranden erbjöd ett behagligt nattläger. Vi tände äfven eld på

det höga gräset för att signalera till några svarta, som enligt aftal skulle möta oss här.

Tidigt följande morgon kommo de två infödingar, som skulle hjelpa oss på jagten, roende i sin kanot öfver till oss från land. Den ena stod och dref farkosten framåt, medan den andra oafbrutet höll på att ösa den med ett stort musselskal.

Infödingarnas kanot i dessa trakter är sammansatt af tre barkstycken, så att ett utgör bottnen och de andra två sidorna. Styckena äro hopsydda med växtfibrer utan något annat bindemedel. Spant, årtullar och roder förekomma icke; blott ett enda litet tvärstycke, en enkel stör, är anbragt på midten för att stödja sidorna. Det är rum blott för två. Som vattnet ständigt strömmar in, är den ena upptagen af att ösa det lilla nötskalet, medan den andra står och ror den framåt genom att ge den fart med sin ungefär 2 meter långa käpp vexelvis på hvardera sidan af båten.

Vi togo både de svarta och deras kanot om bord och gingo för fulla segel uppför *Saltwater bay*. Skilnaden mellan ebb och flod var här ungefär 28 engelska fot. I *Broadsound*, som ligger litet nordligare, är den större än på något annat ställe på jorden, antagligen 33 fot.

Saltwater bay är mycket grund, och de stora dybankar, som träda i dagen vid lågvatten, äro betäckta med submarina alger. Här är det som dugongen, denna märkvärdiga australiska sjöko, söker sin föda, då vattnet stiger. Längst in i viken funno vi en lägerplats. Vi voro tidigt på benen följande morgon, och så snart vattnet var högt nog, rodde vi åstad. De svarta gjorde nu i ordning fångstredskapen. Harpunen består af två delar, sjelfva skaftet och spetsen, som här afbildas (fig. 68). Spetsen är en 30 cm. lång ståltrådbit, hvässad i ena ändan; den andra ändan är omlindad med gräs och bastfibrer och bildar en liten kulformig knut, som noga passar till ett hål i sjelfva skaftet, så att den kan sitta

fast der. Vid denna knut är fäst en lina. När harpunen kastas, far spetsen in i djuret, medan skaftet frigöres och flyter omkring på vattnet. Detta skaft utgöres af en tung trästång, omkring 3 meter lång.

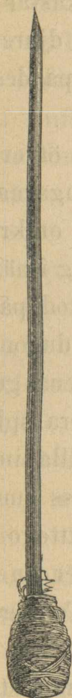

Fig. 68.
Harpunspets af ståltråd.

Fig. 69.
Träplugg.

Fig. 70.
Harpunspets af trä.

Oaktadt spetsen icke har några hullingar, fastnar den ändå i djurets tjocka hud såsom i guttaperka. I det samma djuret skjuter fart, böjer sig nämligen spetsen och bildar en hake. När nu djuret med kanoten efter sig blifvit tillräckligt utmattadt, lyckas det efter många ansträngningar att få upp det till farkosten, då dess näsborrar hastigt tillstoppas med några träpluggar (fig. 69), hvarigenom det snart qväfves.

Innan infödingarna i dessa trakter hade kommit i beröring med europeerna och lärt sig sätta värde på järnet, begagnade de harpunspetsar af trä med hullingar (fig. 70). Det sätt, hvarpå infödingarna fånga dugongen, röjer mera omtanke, än man skulle tilltro en så lågt stående vilde som australnegern. Att han med sin tröga natur underkastar sig så mycket besvär för att komma i besittning af djuret visar äfven, hvilket oerhördt värde han måtte sätta på dess kött och fett.

Medan vi för en helt sakta bris seglade fram öfver viken, spejande åt alla sidor, undgick det icke infödingarnas uppmärksamhet, att en mängd upprifvet gräs flöt omkring på vattnet, ett säkert tecken till att det fans dugong i närheten. Det dröjde icke heller länge, förrän den, som stod på utkik i fören, ropade: *parábela, parábela!* d. v. s. dugong. Vi läto de svarta stiga i sin egen kanot; den ena grep till snäckskalet, den andra gjorde i ordning sitt stora spjut och sina linor och rodde kanoten ljudlöst och stilla in bland djuren, som kommo allt närmare. Vi höllo oss emellertid på något afstånd så stilla som möjligt och iakttogo skådespelet med spänd uppmärksamhet. Det var mer än 50 dugonger, som långsamt rörde sig fram emot oss. Temligen ofta höjde de sina hufvuden öfver vattnet för att hemta andan. Några kommo upp på blott få meters afstånd, stötte ut luften tungt och ljudligt, togo ett hastigt andedrag och försvunno derpå stilla i djupet. De svarta rodde omkring bland dem och utsågo åt sig ett passande byte. Ändtligen flyger spjutet ur den svarte jägarens säkra hand. Ett väldigt plaskande i vattnet visar, att harpunen har träffat. Djuret får ännu en harpun i sig och ilar undan med två linor. Efter en halftimmes arbete är det så utmattadt, att det kan dragas in till kanoten, der dess näsborrar igenstoppas.

Med förenade ansträngningar lyckades det oss slutligen att få upp dugongen i vår båt. Oaktadt det blott var en

»kalf», var den dock så tung, att det kostade oss mycken möda att få den om bord.

Sedan vi tagit de svarta med oss, satte vi till seglen för att uppnå vårt läger inne i viken, innan vattnet föll för mycket. Det var rörande att se det dödade djurets moder följa oss en lång stund; hon simmade fram och tillbaka vid båten, men lemnade oss efter en halftimme.

Vi förde vårt byte säkert i land och började strax att flå det. Infödingarna hade emellertid spetsat en stor fisk, en saltvattensslängare *(Mugil)*, som är särdeles välsmakande. Den stektes i dugongens fett, och med ett glas whisky till var den en rätt af prima slag. Vi voro naturligtvis alla mycket upprymda efter vår lyckliga jagt. Squattern föreslog skämtande, att vi skulle styra ut oss likasom de svarta genom att smörja in oss med dugongolja och derefter hålla *korobborri* hela natten. Fransmannen var naturligtvis i sitt esse som kock, och de bästa delarna af dugongens kött fräste snart muntert öfver elden. Köttet var ytterst delikat och smakade någonting midt emellan kalf och svin, utan att dock dessa djur kunna lemna en stek, som i smaklighet kan mäta sig med dugongkött. Squattern fördes i tankarna tillbaka till Paris och erinrade sig ovilkorligt Hôtel du Louvre, der han hade funnit sig mycket väl.

Min värd och jag fortsatte emellertid med stor ifver prepareringen. De svarta voro vid ett utmärkt lynne, ty de stekte och åto så mycket kött de ville, hvarefter en obegränsad qvantitet tobak stäldes till deras förfogande. Då mörkret inträdde, erbjöd vårt läger en målerisk anblick. Tre stora eldar flammade mellan gummiträden, röken steg rakt upp i luften i den stilla aftonen, och stjernorna tindrade öfver ett sällskap lika skiljaktigt till intressen som till nationalitet, men alla muntra och glada: en engelsman, en hvit australier, en fransman, en norrman och två australnegrer.

Dugongen har blifvit mycket bekant för sitt fett, som redan för åtskilliga år sedan befans vara ett alldeles förträffligt botemedel för tvinsot och nervös svaghet. En läkare i Brisbane hade svårt att skaffa sina patienter torsklefvertran från Europa och hittade då på att i stället försöka dugongens fett. Han kokade det till en tran, hvars medicinska egenskaper han fann förvånande. Man upprättade nära Brisbane

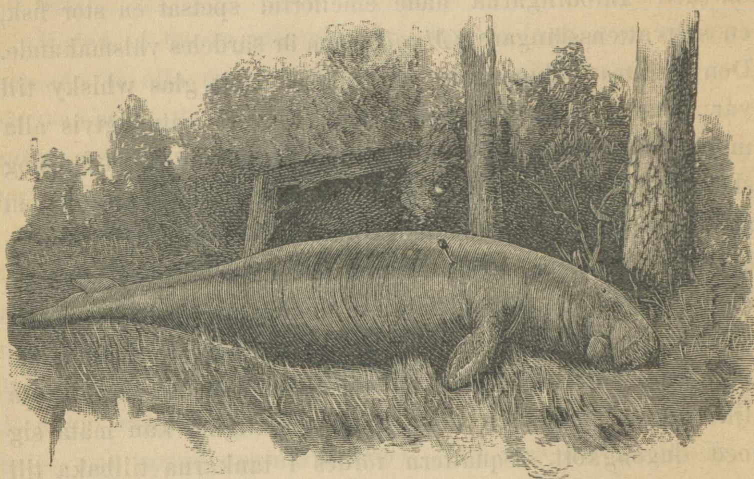

Fig. 71. Dugong, den australiska sjökon. *Halicore dugong.*

ett dugongfiskeri, hvartill i synnerhet användes svarta harpunerare. Dugongtran betalades mycket högt, men man började tyvärr snart att förfalska den med hajlefvertran och dylikt; dess rykte försämrades, och marknaden för densamma var förstörd. Man hade också funnit en stor afsättning för skelett till verldens alla museer.

Det fett, som begagnas för medicinskt ändamål, tages från sidorna, och tranen, som är nästan lika klar som vatten, har ingen osmak. Som djuren varit mycket eftersökta och fångsten dessutom försvåras af deras skygghet, måste tranen

i följd deraf blifva temligen dyr. Detta är mycket beklagligt, ty dess närande och nervstärkande egenskaper kunna icke skattas nog högt. Man har de märkvärdigaste exempel på att den botat nervsvaghet, och enligt doktor Hobbs berättelser kan den i alla händelser antagas ega ett betydligt företräde framför torsklefvertran. Af egen erfarenhet känner jag bådas välgörande inverkan på nervsystemet, och ehuru jag i detta hänseende måste gifva dugongtranen ett betydligt företräde, hafva vi dock i torsklefvertranen en så utmärkt ersättning för denna, att man måste beklaga, att dess värde är så föga erkändt. Månne vi icke häruti hafva ett botemedel för vår tids öfveransträngda nerver? Tyvärr hafva menniskor på förhand motvilja mot tran, hvilket härrör dels från forna tiders dåliga beredningssätt, dels derifrån att man sällan får tranen nykokad. I våra dagar kunna omsorgsfulla fabrikanter lemna en vara, som i färskt tillstånd smakar nästan som färsk torsklefver, hvilken ju de flesta menniskor anse för en läckerhet. Det återstår blott att finna en metod, hvarigenom tranens goda smak kan bevaras.

För närvarande finnas två dugongfiskerier i Queensland, bägge på östra kusten, men de drifvas näppeligen med nödig energi, så att man till och med i Australien begagnar torsklefvertran lika allmänt som dugongtran. Hvad som gör dugongjagten svår är, att djuren vandra från det ena stället till det andra, så att fiskarena måste följa med. Fiskeriet drifves hufvudsakligen med tillhjelp af mycket starka garn, i hvilka djuren fastna, när de vid vattnets fallande vända tillbaka till djupet från sina beten på de grunda dybankarna. Dugong finnes icke söder om *Moreton bay*, men förekommer temligen talrikt öfverallt norr derom, i synnerhet i den grunda Karpentaria-viken. Den förekommer äfven i Mosambikkanalen och Indiska oceanen, och malayerna sägas vara skickliga i att harpunera dem. Utom tranen har också skinnet stort värde; det är två till tre cm. tjockt och deraf göres gélatine

eller ett starkt läder. Benen, som äro ofantligt tunga, kunna begagnas som elfenben.

Det berättas, att dugongmodern ständigt håller fast ungen med sina simfötter, och derigenom gaf hon i forna dagar anledning till sägner om sirener eller hafsjungfrur. Holländaren kallade dugongen *baardmaenetje*, d. v. s. den lilla skäggige mannen.

Följande morgon, medan jag lade sista hand vid prepareringen, hörde jag squattern ropa: »Hitåt! båten sjunker!» Vi sprungo alla dit, och der sågo vi den just i begrepp att försvinna och mina två spritkannor flyta omkring på vattnet. Det var dock ingen fara för att den skulle sjunka särdeles djupt, ty det var icke långt till bottnen, men tidvattnet kom nu uppåt viken med farten af en elf, så att det icke dröjde länge förr än vi endast sågo något af masterna. Då det syntes spår efter krokodiler öfverallt på stranden, tog en af oss en bössa för att stå på vakt, medan vi andra grepo oss an med att berga båten. Sedan vi vadat i dyn ända upp till lifvet, lyckades det oss slutligen att få upp den.

Någon fullvuxen dugong kunde vi tyvärr icke skaffa oss, ty våra linor visade sig vara för klena. Vi nödgades derför begifva oss på hemresan. Följande natt slogo vi läger på en ö. Squattern gick genast ut för att skjuta kaniner; dessa djur utsattes på denna lilla ö för några år sedan, och ehuru det icke fins sött vatten här, utom då det regnar, trifdes de utmärkt och hade utomordentligt förökat sig. Märkligt nog påstås dessa kaniner vara giftiga, sannolikt på grund af den föda de äro hänvisade till. Squattern berättade mig, att då han för ett år sedan gjorde en tur till samma ö, hade han skjutit några af dessa djur, som stektes och åtos, hvarefter både han och hans följeslagare blefvo mycket sjuka.

Det australiska plommonträdet fans på denna ö i stor mängd. Vi sköto en jungelhöna och flere dufvor. Nästa

morgon lemnade de svarta oss, och vi fortsatte vår segling hemåt. Vid kusten sågo vi ofantliga massor af bergostron. Det var just då ebb, och tre stora halföar lågo som en gulbrun massa, fullständigt betäckta af dessa välsmakande musslor.

Jag uppehöll mig ännu några dagar hos mitt älskvärda värdfolk på Torilla. Frun var en mycket intelligent dam. Hennes föräldrar hade låtit henne lära sig grekiska och hebreiska, för att hon skulle kunna läsa både det nya och det gamla testamentet på grundspråket. Hon var ganska väl bevandrad i båda språken, men var dock ingen blåstrumpa, utan tvärtom ett mycket praktiskt fruntimmer. Sålunda gaf hon sin dotter det goda rådet: »Gift dig blott med en man, som har god aptit vid frukosten.» Det första hon fäste sig vid hos en menniska var hennes tänder; voro dessa i behåll, var också det öfriga i ordning: sund själ i en sund kropp. Dottern var likasom de flesta australiska fruntimmer naturlig och okonstlad. Hon hade mycket intresse för zoologi och var en flitig samlare. På sina ensamma exkursioner drog hon icke i betänkande att klättra upp i träden efter fogelägg och beklagade sig öfver att herrarna voro för lata att hjelpa henne dermed. Det ligger öfver hufvud taget något frimodigt och rådigt hos de qvinnor, som uppfostras i Australiens *bush*, emedan de redan från sin tidiga barndom vänjas vid att lita på sig sjelfva. Så t. ex. red en annan »*bushgirl*» af mina bekanta 30 mil för att profva en klädning.

Hela familjen här på Torilla utmärkte sig som skickliga ryttare och gälde för att vara de bästa sådana i Queensland. En ostyrig häst, som fans på stationen, hade kastat af så väl sin herre som sin herskarinna, så att båda varit nära att förlora lifvet, men icke dess mindre fortforo de att sköta den med stor kärlek, ett vittnesbörd om australierns utomordentliga sympati för sin häst.

På återvägen till Gracemere såg jag en mängd vadarfoglar kring lagunerna. Jag lade särskildt märke till den praktfulla

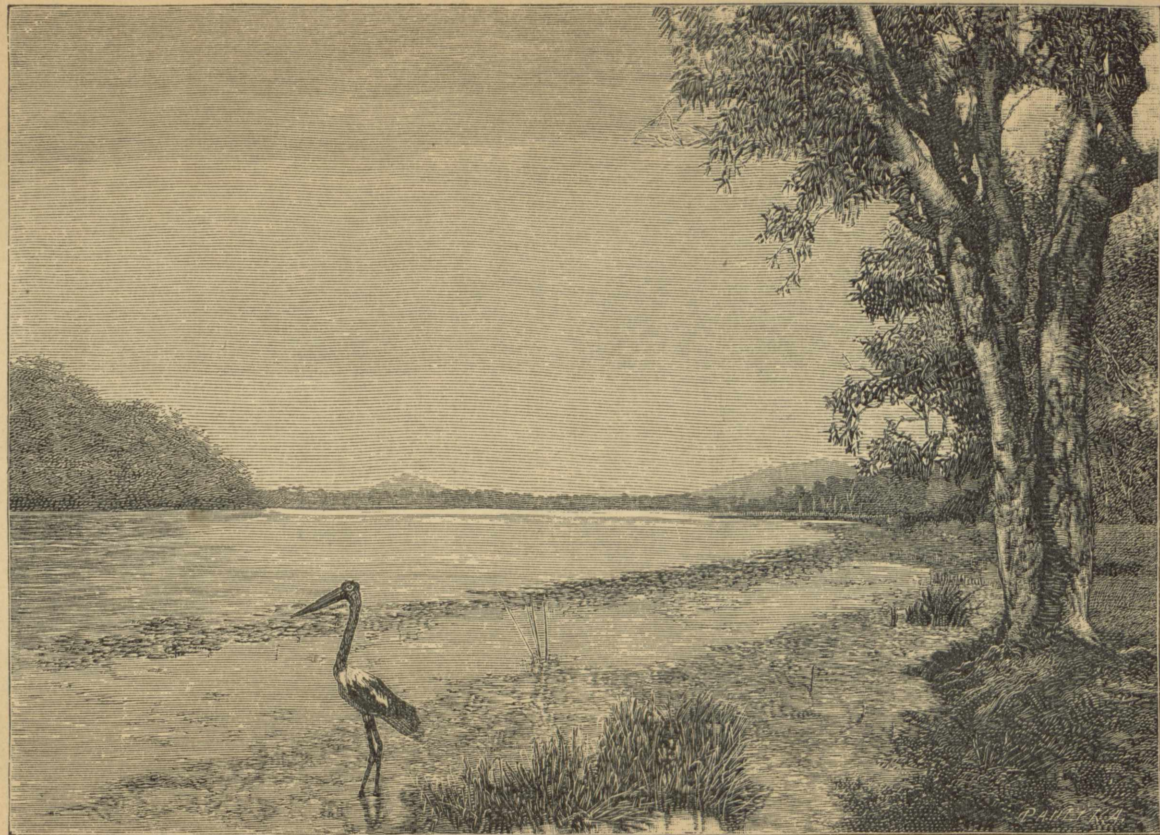
australiska jabiru *(Mycteria australis)* och var nog lycklig att skjuta ett exemplar af denna vackra storkart på ett afstånd af icke mindre än 127 steg.

Jag passerade det äldsta bekanta guldstreck, *Canona diggings*, i Queensland, men stället var nu så godt som öfvergifvet. Här bodde en dansk man, som visade mig mycken vänlighet. Han hade sysselsatt sig med guldgräfning från dess första början i nära 30 år, och ehuru både han och hans familj ständigt måste arbeta hårdt, sågo de alla nöjda ut.

Det är ett stort misstag att tro, att guldgräfning är ett lätt arbete. »Guldklimparna» äro, som man vet, blott få. Hvad som påträffas är små korn, som med mycket besvär vaskas ut ur gruset, hvilket här måste köras lång väg för att komma till det enda vatten i hela trakten, nämligen en djup brunn, ur hvilken vattnet pumpas upp med tillhjelp af hästkraft. Detta är så kalladt alluvialt guld. Guld i qvarts måste man deremot söka komma åt genom grufbrytning och dyrbara krossningsmaskiner, hvilkas anläggning ofta kostar stora förmögenheter, innan det kan bli fråga om någon vinst. På detta sätt vinner man nu för tiden det mesta guldet i Australien.

Jag vattnade min häst vid guldgräfvarens pump, sade de vänliga menniskorna farväl och fortsatte min resa längs med Fitzroy river.

Landet vid nedre delen af denna flod är mycket rikt på guld. Litet längre österut vid Rockhampton upptäcktes år 1884 ett helt berg, som innehåller guld, Mount Morgan, hvilket för närvarande är det rikaste guldstreck på hela jorden. Märkvärdigt är det, att guldet här uppträder under en ny, hittills okänd form. Mount Morgan, som är ungefär 100 meter högt, har afsatts på jordens yta af en i tertiärperioden befintlig het källa, som kanske liknat Islands Geyser eller de varma källorna vid Yellowstonefloden i Nordamerika. Det består af kiselsinter med något brunsten och

Kustlandskap från Central-Queensland. Jabiru i förgrunden.

en lerhaltig substans, och guldet förekommer fint fördeladt i hela bergmassan. Detta fynd har skaffat de ursprungliga egarna en ofantlig rikedom; sålunda har en af dessa under tre års förlopp förtjenat två millioner pund sterling. En af mina vänner, som köpte en aktie för tusen pund, har nu af denna en inkomst på tusen pund årligen. Genom borrningar har man kommit till visshet om att guldet tilltager i mängd, ju längre ned i berget man kommer, så att det icke tycks vara något slut på denna fabelaktiga rikedom. Intet under således, att det ådragit sig uppmärksamhet hos spekulanter öfverallt på jorden.

Nu för tiden bearbetas för hvar vecka 1500—2000 tons råmaterial. Då man i allmänhet får 4 engelska uns guld (124 gr.) pr ton, så är detta en vinst af minst 26,000 pund sterling (omkring $^1/_2$ million kronor) i veckan.

Denna storartade guldfyndighet är både i teoretiskt och praktiskt hänseende af intresse. Guldhaltig kiselsinter kan således bildas genom vulkaniska efterverkningar, och detta ger hopp om att man äfven annorstädes kan finna guld i formationer, som man hittills ansett värdelösa.

Fig. 72. *Nephrurus asper.*

TJUGUÅTTONDE KAPITLET.

En familj af zoologer. — Köttätande känguruer. — Hur myrpiggsvinet fortplantar sig. — Civiliserade infödingar. — Vapen och redskap. — Civilisation och demoralisation.

Någon tid derefter gjorde jag en resa vesterut till en station, som egdes af mr Barnard och hade det besynnerliga australiska namnet *Coomooboolaroo.* Squatterns familj var särdeles intresserad för naturvetenskap, ett intresse, som jag visserligen funnit på åtskilliga ställen, men dock sällan så utprägladt som här. Sjelf var han en skicklig entomolog och hade en förträfflig insektsamling, som han ständigt förökade. Hans hustru var honom till mycken hjelp och gjorde utmärkta teckningar af samlingens djur. Deras fyra söner hade samma smak och riktade husets lilla museum med de värdefullaste exemplar. Dessa gossar voro i det hela taget de raskaste samlare, som jag någonsin träffat på. De följde mig på många exkursioner i skogarna, der vi kamperade

tillsammans, och här hade jag det bästa tillfälle att beundra deras makalösa färdighet.

De klättrade i träden lika bra som någon svart, om icke bättre. När de hade sin tomahawk i handen, var intet träd för högt för dem. Likasom de svarta höggo de skåror i barken till fäste för sina nakna tår och kunde på detta sätt få tag i insekter, som endast hålla till i de högsta trädtopparna. De gingo alltid ut barbenta för att kunna röra sig med så mycket större lätthet, och det besvärade dem alldeles icke att gå i den steniga och ojämna terrängen, der vi gjorde våra utflykter. Smidigt och säkert satte de sin fot på de mest obanade ställen. Ingenting undgick deras alltid vakna uppmärksamhet. Äfven om de höllo geväret färdigt att skjuta, kunde de plötsligt sätta i väg för att fånga en insekt, som susade förbi, och i skogen kunde de i en hast uppsnappa den ena skalbaggen efter den andra med sin hand.

Deras fina iakttagelseförmåga väckte upprepade gånger min förvåning. De studerade djurens lif och vanor och gåfvo mig många värdefulla upplysningar, ty de kände ju ställets fauna så att säga af dagligt umgänge. Men de höllo sig icke blott i stationens närhet, utan fadern sände dem ibland ut på längre expeditioner, och då plägade de komma tillbaka med fulla händer.

I trakten deromkring funnos många talegaller (*Talegalla Lathami*). Så vidt jag vet, har man hittills icke känt till, huru denna fogels ungar arbeta sig ut ur den egendomliga jordhög, der fogeln efter *Megapodidernas* sätt lägger sina ägg till utkläckning vid konstgjord värme. Mr Barnard tror sig emellertid hafva upptäckt detta. Hans söner hade en gång hemfört ett ägg från en sådan af jord och ruttnade växtämnen bestående hög. Han lade detta ägg i en liten gödselhög bredvid huset. Då man efter någon tid ville undersöka, hur det var med ägget, och derför försigtigt vidrörde

högens topp, gaf den strax efter, och man fick då se benen af en liten fogelunge, som låg på ryggen och höll på att arbeta sig fram ur högen. Den hade blott ett par tum qvar, då högen vidrördes.

Gossarna hade också förut, då de gräfde efter talegalla-ägg i skogen, lagt märke till att fogelungen arbetar sig ut ur högen på detta sätt, liggande på ryggen och sparkande med benen. Högens byggnadsmaterial tyckes alltid vara lösare vid bottnen än i toppen, som består af gröfre ämnen.

På en station i grannskapet fans en tam talegalla-hane, som lefde bland hönsen. Han brukade ständigt jaga dessa tillsammans borta vid några buskar nära huset, och stationens egare var öfvertygad om att fogeln på detta sätt försökte att få hönsen att bygga en hög. När dessa, som icke kunde fatta meningen, sprungo sin väg, jagade han dem åter bort till buskarna och blef slutligen så bråksam, att man måste skjuta honom.

Vid Fairfield, som icke heller låg långt från stationen, funno mina unga assistenter i september månad bon, som tillhörde den vackra australiska papegojan *Platycercus pulcherrimus*. Det var oftast flere mil mellan hvart bo. Äggen voro delvis utkläckta. Det märkvärdiga med dessa bon är, att de byggas i de »hvita myrornas» stackar. En oregelbunden öppning ungefär 4 cm. i diameter och omkring 30 cm. öfver jorden leder in i stacken, i hvars inre papegojan gör en ungefär 30 cm. hög urhålkning, som mäter 70 à 80 cm. i diameter. Intet af stackens beståndsdelar föres bort, men alla celler och gångar trampas ned, så att det blott blir qvar en vägg af ett par decimeters tjocklek rundt omkring hela boet. Här lägger honan 5 hvita ägg.

Här i trakten fans en mängd känguruer. Ehuru dessa djur i sjelfva verket äro ofarliga, närmar sig dock kolonisten icke utan en viss respekt en gammal känguru-hane, när han af hundarna drifvits upp mot ett träd. Detta bör

icke förundra oss så mycket, då vi höra, att han i sittande ställning kan nå en höjd af 6 till 7 eng. fot; en gång har till och med ett exemplar på 8 fot skjutits. Hanarna bland pungdjuren, särskildt bland känguruerna, fortfara ständigt att växa med åren. Angrepp från kängurulns sida kommer aldrig i fråga, men jag känner tillfällen, då djuret gifvit bevis utom på styrka äfven på mod.

Så berättade mig mr Barnard, att hundarna en dag just jagade en af dessa gamla känguruhanar, då en oxdrifvare passerade förbi med sin vagn. Vid anblicken af kängurun gick mannen bakom vagnen för att undvika djuret, som närmade sig honom, men då det kom i närheten, gjorde det några hopp åt sidan, grep honom i hast och bar bort honom ungefär 12 steg, tills hundarna tvungo det kraftiga djuret att släppa sitt byte.

En fårherde, en stor, kraftig högländare, vandrade en afton åtföljd af sin hund hemåt i skymningen, då han plötsligt ser ett stort föremål alldeles framför sig. Som han nyss kommit till Australien, hade han väl knappt sett något af dessa stora djur, och vidskeplig som han var, antog han föremålet vara sjelfva djefvulen. Hans hund rusade emellertid fram mot det skräckinjagande väsendet, men i stället för att fly, högg detta i skepnaden af en stor känguru ögonblickligen in på herden, tog honom mellan sina armar och hoppade bort med honom. Hunden förföljde emellertid i raseri den dristiga röfvaren, tills denne släppte sitt tag, då han tillryggalagt 10—12 steg.

Vid ett annat tillfälle, då mr Barnard var ute och red med några vänner, träffade de på en »*old man kangaroo*». En af sällskapet galopperade efter den och slog den upprepade gånger med piskan för att få den att sätta sig, så att han lättare skulle få bugt med den. Men förrän han visste ordet af, vänder sig kängurun helt om mot hästen och slingrar sina armar kring dennes hals, så att den blir

hängande med sitt bröst alldeles mot hästens hufvud. I denna ställning gör kängurun förtviflade försök att med sin stora bakbensklo sprätta upp hästens buk, medan hästen å sin sida genom våldsamma hopp söker befria sig från det ovälkomna famntaget. Att ryttaren hade all möda att hålla sig qvar i sadeln, är gifvet. Åsynen af detta uppträde hade på samma gång en så oemotståndligt komisk inverkan på de öfriga ryttarne, att de hade svårt att befria sin kamrat så hastigt, som omständigheterna kräfde.

När en känguru, som har en stor unge i pungen, förföljes, kastar den ut ungen för att underlätta sin flykt. Så snart detta skett, börjar modern springa sick-sack någon stund, förmodligen för att härigenom afleda förföljarens uppmärksamhet från ungen, som blir liggande orörlig. En känguru bär aldrig ungar af olika kull i pungen. Ofta ses deremot en stor unge följa modern, som samtidigt kan bära en liten.

Det kan berättas som en stor märkvärdighet, att en wallaroo, en egen art af känguru (*Macropus robustus*), som hölls tam på stationen, visade en afgjord förkärlek för animalisk föda, i synnerhet kokt salt kött. En dufva hade uppfostrats tillsammans med den, och dessa två djur lefde på en mycket vänskaplig fot med hvarandra i ett halft års tid, då plötsligt en vacker dag wallaroon dödade sin kamrat, som den också delvis förtärde. Denna wallaroo hade fångats som helt ung och blifvit uppfödd med mjölk, bröd och friskt gräs. Såsom analogt härmed kan anföras, att kaniner, som hållits tillsammans med kycklingar, dödat dessa och förtärt något af köttet.

Jag medförde många intressanta saker från denna min vistelse på Coomooboolaroo, bland andra en präktig samling af *Buprestidæ*. Den i kapitlets början afbildade kuriösa ödlan *Nephrurus asper* så väl som den på en särskild plansch afbildade noshörningsskalbaggen (*Bolboceras rhinoceros*) för-

skrifva sig också härifrån; om aftnarna kom ofta en mängd insekter flygande in i huset, ditlockade af ljuset, och bland andra fångade jag denna egendomliga och sällsynta skalbagge. Stora flockar af hvita kakaduor höllo sig på marken i närheten. Med sina kraftiga näbbar uppgräfde de rötter af en gräsart (*Panicum semialatum*), som de tycka mycket om att äta. Jag fann det intressant, att de bland olika gräsarter, hvilka alla liknade hvarandra så mycket, att en ytlig betraktare icke skulle kunna se skilnaden, förstodo att finna just den, som de hade förkärlek för. En dag sköts en hök, den sällsynta arten *Astur radiatus*, i närheten af stationen, då den stod i begrepp att förtära en hvit kakadua. Boet, som fans invid en hög Moreton-bay ask, liknade andra hökars och innehöll två ägg, hvilkas färg var smutshvit med några få ljust gråbruna, oregelbundna streck. (Längd 58 mm. bredd 4,9 mm.)

Min käraste sysselsättning på denna tid var emellertid att studera myrpiggsvinens fortplantningssätt. En af mina unga vänner på stationen hade nämligen tillsammans med en svart funnit ett myrpiggsvin (*Echidna*), ur hvars »pung» de ryckte ut ett ägg, som efter deras beskrifning var något mindre än hälften af ett hönsägg och hvars skal var läderaktigt som ett iguanaägg. Ägget hade emellertid blifvit förstördt, men jag beslöt att göra allt för att komma till klarhet i saken och lät undersöka en mängd myrpiggsvin. Dessa undersökningar fortgingo från början af februari till midten af mars, och jag iakttog, att äggstockarna (ovarierna) under denna tid ständigt utvecklade sig. Som jag måste resa från Australien i slutet af mars, fick jag tyvärr icke tillfälle att följa den vidare utvecklingen, men kom dock till den fasta öfvertygelsen, att den mig meddelade berättelsen efter all sannolikhet hade sin riktighet, hvilket också kort derefter blef bevisadt. Efter de svartas utsago skulle djuren hafva ungar i april eller maj. De i äggstockarna liggande

nästan mogna ägg, som togos från ett fullvuxet exemplar i början af mars, mätte 3 mm. i diameter. *Mammæ* på en dylik individ voro stora och uppsvälda och innehöllo en mängd mjölk. Äggstockarna likna till utseendet mycket foglarnas, men åtskilja sig från dessa deri, att så väl den högra som den venstra är lika stor, under det foglarna hafva i allmänhet blott den ena utvecklad.

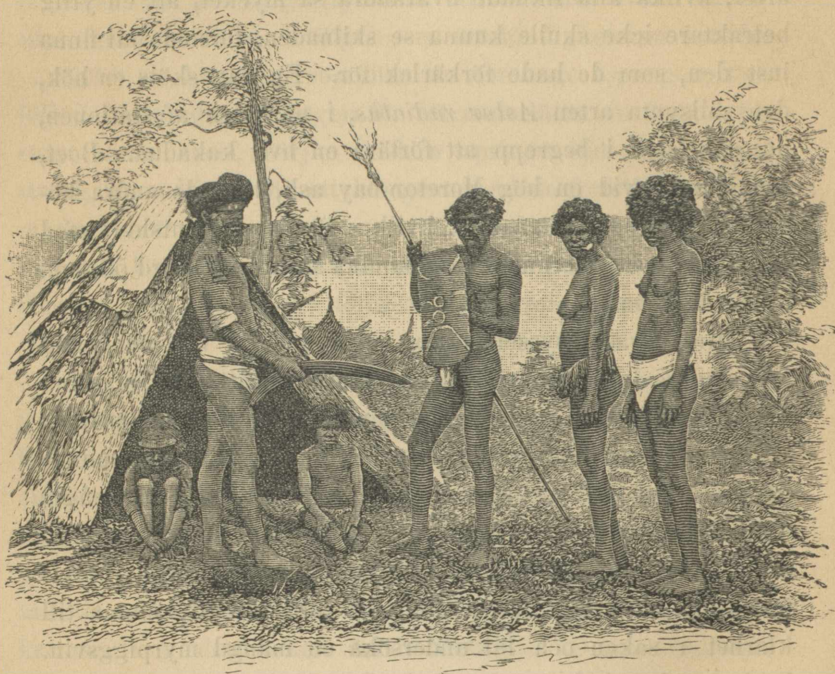

Fig. 73. Infödingar i Rockhamptons omnejd.

I augusti månad samma år konstaterade den engelske naturforskaren mr Caldwell, att myrpiggsvinet verkligen lägger ägg, likasom han uppvisade det samma med afseende på näbbdjuret. Ägget, som samtidigt påträffades af mr Haacke i Adelaide, var i genomskärning 2 cm., hade ett pergamentaktigt skal likasom många kräldjurs ägg och gick sönder under ett lätt tryck af hans fingrar. Genom denna betydelse-

fulla upptäckt är det således ådagalagdt, att myrpiggsvinet och näbbdjuret visserligen gifva sina ungar di liksom andra däggdjur, men lägga ägg liksom foglar och kräldjur.

Vid Gracemere infunno sig de svarta ibland för att fiska i lagunen eller för att samla roten af den blåa neckrosen, som tjenar dem till föda. Det påstås, att infödingarna här känna till bruket af rusmedel. Om bladen af *Erythroxylon australis*, som växer allmänt i buskskogarna nära Rockhampton, hafva lika stimulerande egenskaper som Sydamerikas *Erythroxylon coca* (»kokain»), är det tänkbart, att de svarta äro bekanta dermed.

Australnegrerna äro ganska händiga, men deras begåfning är naturligtvis mycket olika, så att en t. ex. utmärker sig som korgmakare, en annan förfärdigar de bästa fisknät eller vapen o. s. v. Jag köpte åtskilliga föremål af mellersta Queenslands infödingar; sålunda kom jag vid kusten öfver flere pannband (fig. 83), som utmärkte sig för soliditet och som voro ganska vackra; samma var förhållandet med de små påsar, som man flätar här med mycken färdighet. Åtskilliga af dessa saker förfärdigas af bomullsgarn, men det allmännaste materialet är dock opossumgarn (fig. 74), d. v. s. hår ryckta ur opossumskinn (*Phalangista vulpecula*) och tvinnade till tråd mellan flata handen och låret. Af detta garn förfärdiga de svarta ett litet förkläde (fig. 75), som i denna del af landet brukas kring midjan. Opossumgarn användes dessutom bundtvis på åtskilliga delar af kroppen, t. ex. rundt omkring länderna eller öfver ena skuldran såsom ett axelgehäng; ofta ses ett sådant »band» öfver hvardera skuldran, så att banden ligga i kors öfver bröst och rygg. Jag har till och med sett civiliserade svarta

Fig. 74. Opossumtråd. $^1/_1$.

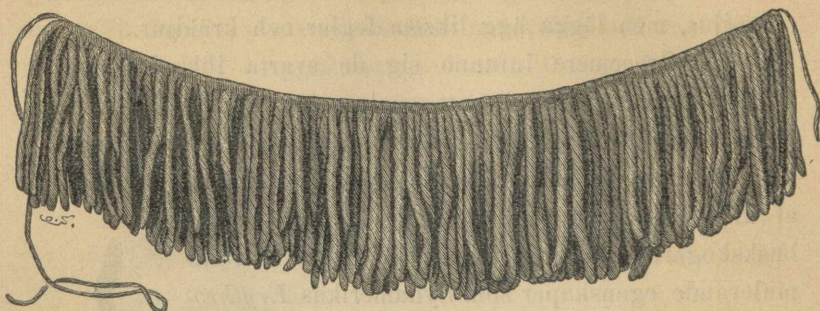
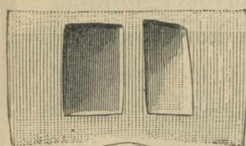

Fig. 75. Förkläde af opossumgarn. $^{1}/_{4}$.

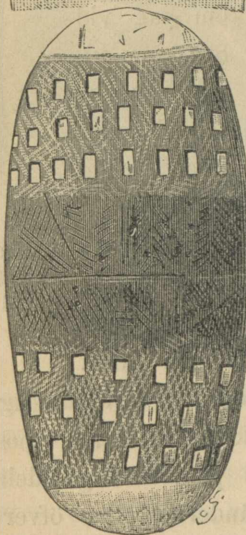

Fig. 76.

Fig. 77.

Sköldar från mellersta Queensland. $^{1}/_{7}$. Öfver fig. 76 ses en del af baksidan med handtaget.

bära sådana band under sina kläder, men hvad bestämmelse de hafva, vet jag icke; infödingarna äro mycket villiga att afyttra dem. 5—6 trådar af opossumgarn flätas också gerna

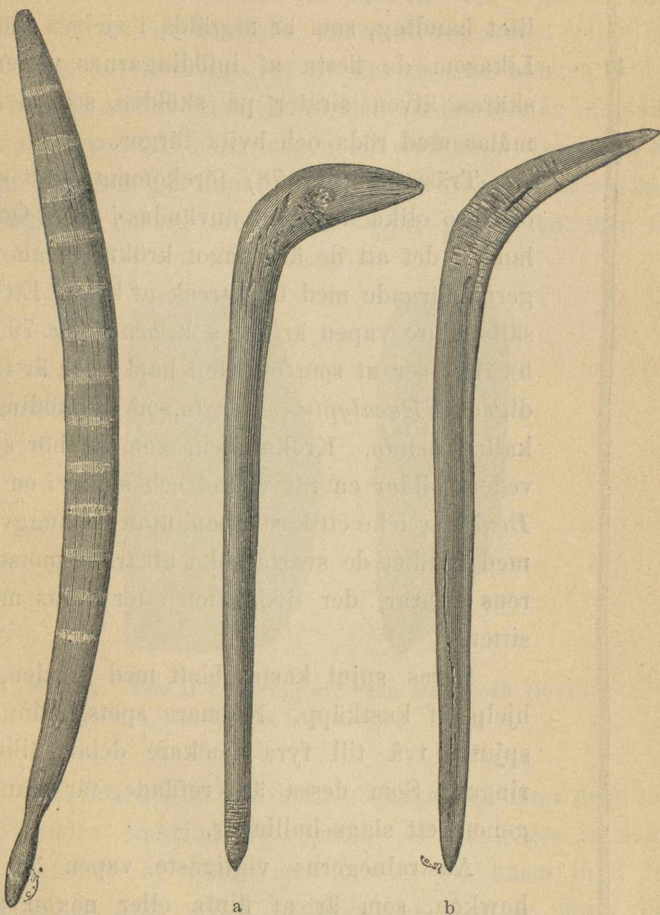

Fig. 78. Träsvärd från mellersta Queensland. $^1/_{10}$.

Fig. 79. *Bendi* från Coomooboolaroo.

tillsammans till en enkel prydnad kring handleden eller halsen. Opossumskinn brukar man sy ihop till fällar, hvilka användas dels till klädesplagg, dels till mattor.

Fig. 80. Spjut från mellersta Queenslands kust. 1/4.

Deras sköldar (fig. 76 och 77) äro små och oftast arbetade af det lätta korkträdet (*Erythrina vespertilio*). De äro temligen bugtiga på framsidan, flata på baksidan och försedda med ett litet handtag, som är utgräfdt i sjelfva skölden. Likasom de flesta af infödingarnas vapen utskäras äfven sirater på skölden, som derefter målas med röda och hvita färger.

Träsvärd (fig. 78) förekomma blott sällan och äro olika dem, som användas i norra Queensland, i det att de äro något krökta, smalare och gerna färgade med tvärstreck af krita. Ett ännu sällsyntare vapen är det s. k. *bendi* (fig. 79 a och b). Det ser ut som en liten hacka och är förfärdigadt af *Eucalyptus exserata*, som af infödingarna kallas *bendo*. Krökningen, som tillhör sjelfva veden, bildar en rät vinkel och slutar i en spets. *Bendi* är icke ett kastvapen, utan ett huggvapen, med hvilket de svarta söka att träffa motståndarens njurar, der lifskraften efter deras mening sitter.

Deras spjut kastas blott med handen, utan hjelp af kastkäpp. Närmare spetsen finnas på spjutet två till fyra tjockare delar, liknande ringar. Som dessa äro refflade, får man derigenom ett slags hullingar.

Australnegerns vigtigaste vapen är tomahawken, som är af flinta eller någon annan hård sten. Antingen tillhugges stenen eller också brukar man en, som af naturen har lämplig form; eggen slipas alltid. Skaftet göres genom att böja en mjuk gren rundt omkring stenen och sammanbinda dess lösa ändar med vidjor eller dylikt. Yxhammare med hål i förekomma

icke. Med tomahawken förfärdigar australnegern de flesta af sina vapen, likasom den också är hans vigtigaste jagtredskap, som han derför alltid har med sig. Medels ett stycke hård sten, som ofta är fäst vid ett skaft och utgör ett slags mejsel, verkställer han allt finare arbete; sten eller ben brukar han som redskap för att sira ut sina arbeten.

Australnegerns låga kulturståndpunkt förstår man lätt, då man betraktar hans vapen och redskap. De flesta äro af trä, båge och pil finnas icke. Vid Herbert river använda infödingarna nästan uteslutande spjut på jagten, men när

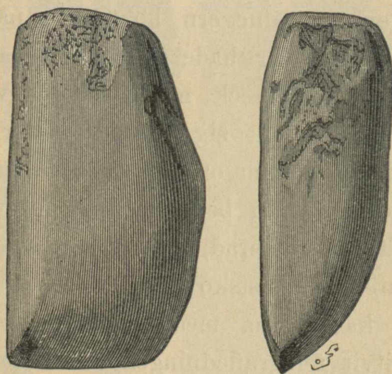

Fig. 81. Yxa af finkornig grönsten från Peak Downs i mellersta Queensland. $^1/_2$.

de äro i de stora och täta buskskogarna, ser man dem som oftast vandra omkring obeväpnade. Få de sigte på något djur, bryta de af störar och försöka att kasta ihjäl det. Detta lyckas dem också vanligen, emedan de flesta djur hålla till i träden och derför hafva svårt att fly undan, när infödingarna från olika håll klättra upp och omringa dem. När ett djur blifvit fäldt och skall tillredas, öppnas buken med första bästa sten eller med ett passande stycke hårdt trä, som de händelsevis finna på. Med en sten eller med tänderna dela de bytet sins emellan; tänderna taga de också

starkt i anspråk, när de bryta af grenar eller förfärdiga sina redskap. De knifvar, som begagnas af Australiens infödingar, äro flintstycken, som antingen händelsevis påträffas, eller hvilka man erhåller genom att spränga sönder klippan (sid. 63), utan att de i någotdera fallet vidare förarbetas. Australnegern befinner sig derför så att säga blott i den början de stenåldern och kan till och med i vissa hänseenden anses stå icke högre, möjligen lägre än qvartärperiodens menniskor.

När infödingarna blifva »civiliserade», utbyta de mycket snart sina flintvapen mot den hvite mannens jernredskap. Särskildt sätter australnegern högt pris på tomahawken. Äfven vid Herbert river hade stenyxan redan lemnat plats för tomahawken, som dock mångenstädes var så sällsynt, att en stam måste nöja sig med ett eller två exemplar. Sådana jernredskap komma ofta genom byteshandel till sådana svarta, som aldrig varit i beröring med de hvita. Sedan australnegern blifvit civiliserad, börjar han att göra sin tomahawk af en afbruten hästsko eller någon annan jernbit och att beslå sin kastklubba med spikar. Det har händt, att vildarna nedrifvit telegrafledningen och begagnat ståltråden till spjutspetsar och fiskkrokar. Sina gamla trävapen begagnar han numera föga, och märkligt nog arbetar han dem icke längre så vackert och omsorgsfullt som förr, då han blott hade sina primitiva redskap; han utsirar äfven sina arbeten med vida mindre omvårdnad.

Infödingarna i mellersta Queensland hafva naturligtvis äfven fått det slags civilisation, som är det nödvändiga resultatet af en längre tids samvaro med de hvita. De hafva länge sedan erkänt dessas öfverlägsenhet och stå på väg att öfvergifva sina gamla idrotter på grund af de förändrade förhållanden, som landets kolonisering medför. De dugligaste få anställning på stationerna dels i köken, dels såsom får- och boskapsherdar och äro de hvita till åskillig nytta. Men

den stora mängden af dem föredrager att njuta sin frihet, på samma gång som deras lif genom umgänget med de hvita

Fig. 82. »*King Billy of Gracemere*» med sin *gin* (hustru).

antager en ny karakter. Kolonisterna äro nämligen för sina hjordars skull tvungna att inkräkta på de svartas jagtområde, och infödingarna å sin sida, hvilka icke tänka på

framtid eller efterlefvande, finna sig väl till freds med de fördelar, som tillfalla dem i stället för deras förlorade marker: affall efter slagt, mjölk, lemningar från köket, kläder, tobak o. s. v. Ibland utnämner squattern den bäste mannen i stammen kring sin station till »kung» och skänker honom till tecken af hans värdighet en messingsplåt, som bäres på bröstet med innehafvarens civiliserade namn (fig. 82). Mot att de erhålla vissa fördelar, såsom mat, tobak, yllefiltar o. d., lofva vederbörande att se efter sitt folk, så att det icke förolämpar de hvita. Denna ställning är mycket eftersökt,

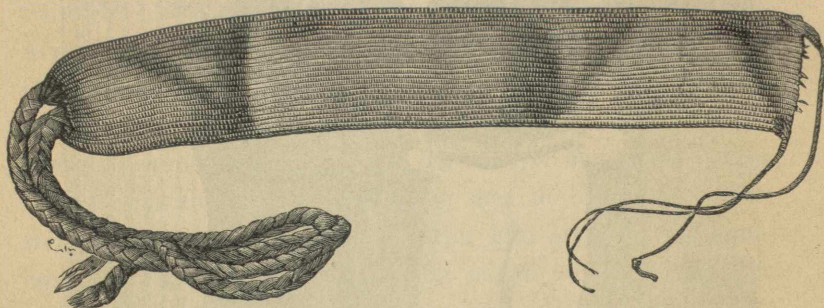

Fig. 83. Pannband från mellersta Queensland. 1/3.

ty messingsplåten, som i och för sig är en prydnad, förskaffar honom också mången måltid. Under den första tiden, medan infödingarna ännu icke äro att lita på, kan en sådan höfding vara squattern till åtskillig nytta, t. ex. genom att underrätta honom om öfverfall af fiendtliga stammar, men så snart de svarta blifvit fullständigt lugna och ofarliga, har denna institution betydelse blott för messingsplåtens innehafvare, som fortfarande gör anspråk på sin lön.

Den demoralisation och det förfall, som nödvändigt följer med civilisationens framträngande bland australnegrerna, hade redan fortskridit långt äfven i denna del af landet. Infödingarnas tröghet tilltager, och de förlora sin gamla

sjelftillit och sjelfständighetskänsla, emedan de vänja sig att lita på hvad de kunna få af den hvite mannen. Derför uppehålla de sig helst i närheten af stationerna och byarna, der de dessutom äfven kunna få bränvin och opium, som de invandrade kineserna mycket snart gifva dem smak för. Jag kan icke tänka mig en mera motbjudande syn än ett sådant läger af trasiga, närgångna svarta, bärande märken af alla civilisationens laster. För mig, som kom med intryck af det friska lifvet hos norra Queenslands vildar, var det utomordentligt nedslående att se, hvilken framtid väntade mina vänner der uppe.

Kort före min afresa till Europa besökte jag ett läger af civiliserade svarta nära Rockhampton. Redan på afstånd kände jag lukten af opium, och då jag kom närmare, blef jag vittne till en frånstötande scen. Kring elden syntes några bleknade gestalter; opiumpipan var deras oupphörliga sällskap, och ohyggligt stirrade deras förvirrade blickar ur de djupa ögonhålorna. Jag gick fram till den man jag sökte. Han var afmagrad, och huden hade ett gult, sjukligt utseende; blott med möda förmådde han framstamma en bön om pengar — för att köpa opium. För en månad sedan hade jag sett honom stark och rask, nu var han aftärd som ett skelett och som det tycktes nära döden.

Jag vände bort min blick och steg till häst, bedröfvad öfver att detta skulle vara mitt sista intryck från de svartas verld.

TJUGUNIONDE KAPITLET.

Religiositet. — Svarta i de hvitas tjenst. — Ostadiga lynnen. — Nybyggare och infödingar i civilisationens utkanter. — Moralitet. — Strid på lif och död. — De hvitas grymhet. — Australnegrernas framtidsutsigter.

En svart, som uppfostrats hos de hvita, vistades bland stammarna vid Peak Downs, der jag en tid uppehöll mig. Han kunde både läsa och skrifva, och om söndagarna brukade han stundom skicka bud till stationen efter en bönbok. Ur denna läste han då ofta högt för de öfriga svarta i stammen hvilka beundrade hans öfverlägsenhet. Icke sällan föredrog han också några kapitel ur bibeln, men sannolikt förstod han icke mycket af hvad han läste. En gång, då en gammal qvinna i stammen dog, bad han åter om att få låna bönboken för att »läsa» öfver den döda, såsom han hade sett de hvita göra. Slutligen skänkte man honom en bönbok. Han läste dess titel: »*Book of Common Prayers*» (d. v. s. allmän bönbok) hvarefter han lemnade den tillbaka, förklarande, att han icke ville hafva något, som var »allmänt».

Det är bekant, huru oemottagliga för religiös inverkan de australiska infödingarna äro och att det sällan lyckas att bibringa dem annat än ett yttre sken af kristendom. De hafva för öfrigt föga tillfälle att komma i närmare beröring med kristendom, ty missionärerna äro få i Australien.

Visserligen hafva missionärer gjort försök i synnerhet i den sydliga delen af kontinenten, men med föga framgång, emedan de hafva många svårigheter att kämpa emot, de svartas oemottaglighet och de hvitas ovilja. De råa nybyggarna vilja t. ex. icke afstå från prostitutionsväsendet, som de svarta sjelfva också hafva fördel af. Att missionärerna se så få frukter af sitt arbete, kan således icke obetingadt berättiga till den slutsatsen, att den australiska rasen alldeles icke kan påverkas i kristlig riktning.

I min tanke skall det dock först då vara möjligt att af australnegern göra en kristen, om han uppfostras utanför sin stam ända från barndomen. Det har visat sig, att han under sådana omständigheter kan komma temligen långt i andlig utveckling. Många af infödingarna hafva sålunda lärt sig att läsa, skrifva, räkna, sjunga o. s. v. Det påstås till och med, att de lära sig detta fortare än hvita barn, men deremot fortare glömma det lärda. De kunna också spela kort, till och med »jukka», ett spel, som fordrar åtskillig eftertanke. En squatter från den aflägsna vestern berättade mig, att när han, såsom det lätt kunde hända, glömde, hvilken dag i veckan det var, behöfde han blott fråga sin svarte uppassare, som alltid visste besked om saken.

Den högsta grad af civilisation infödingarna kunna nå är insigt i sådant arbete, som förekommer på stationerna. Inomhus användas för det mesta qvinnor, och det fins oftast ett par sådana på hvar station; de äro raska i att passa upp, men okunniga i matlagning. Såsom får- och boskapsherdar äro de svarta bäst på sin plats och kunna som sådana till och med öfverträffa de hvita. De rida förträffligt och besitta öfver hufvud taget en beundransvärd förmåga, när det gäller att tygla en hästs vilda mod; deremot förmå de i allmänhet icke att på ett tillfredsställande sätt rida in en häst och kunna t. ex. icke lära den en regelbunden, rask gång. Ute i fårfållan och bland nötboskapen äro infödingarna nästan oumbär-

liga på hvarje station. De icke allenast känna hvart enda djur bland tusen, utan behandla dem också med större omsorg än någon hvit. En svart pojke, som var mig bekant, kunde känna igen spåren efter stationens olika hästar. Åtskilliga äro ganska skickliga i att fläta piskor och betsel, skära ut piskskaft och annat handarbete, som kan förefalla.

Dessa »civiliserade» svarta efterhärma mycket snart den hvite mannens manér, sätta värde på att gå ordentligt klädda och att kläderna sitta bra, ja några gå till och med så långt, att de raka sig, tvätta sig, begagna handduk och äro riktiga *bush-dandies*. De få strax ofantligt höga tankar om sin egen duglighet och sin ställnings betydelse och anse sig icke allenast lika goda, utan betydligt bättre än någon hvit. Det fins ingen på hela jorden, som tycker sig vara större än en civiliserad australneger, när han sitter till häst, välklädd, med kritpipan tänd och fickan full med tobak och tändstickor.

Denna »civilisation», som de så hastigt antaga under umgänget med de hvita, tränger dock sällan eller aldrig till deras inre, och den naturliga godmodighet, som ofta finnes vid sidan af deras djuriska egenskaper, får blott undantagsvis makt med dessa. Om de hafva aldrig så bra hos den hvite mannen, längta de dock tillbaka till sina skogar. Gifvet måste de i alla händelser en gång om året göra en lusttur till sin stam för att deltaga i dess jagter och nöjen. Det tjenar till ingenting att förbjuda dem det, ty då blifva de vresiga och ovilliga till arbete. Med sin lust efter förändring byta de ständigt om husbonde, äfven om de icke hafva något emot sin herre. Naturligtvis finnas äfven sådana, som stanna i samma tjenst lång tid, om blott de då och då få sig en ledighet. De blifva då sin herre mycket tillgifna. Sålunda kan det nämnas, att en svart gosse, som hade tjenat på samma ställe i många år, vårdade sin herre under en hårdnackad sjukdom, ja hindrade honom till och med från att i ett förtvifladt ögonblick begå sjelfmord.

En 23 år gammal svart, som från barndomen uppfostrats på en station i Victoria, försvann en dag plötsligt.

Fig. 84. Civiliserade flickor från trakten af Townsville.

Han hade lefvat i familjen nästan som barn i huset hela tiden. Man återfann honom i de svartas läger lika naken,

som då han kom till verlden; någon tid derefter vände han dock åter tillbaka till stationen, der han åter öfvertog sitt förra arbete. Ibland händer det, att lifvet i fria luften utöfvar en sådan dragningskraft på slika civiliserade infödingar, att de aldrig vända tillbaka. Ett par historier, som äro allmänt kända bland nybyggarna, skola tillräckligt belysa detta. I en af kolonierna tog guvernörens fru till sig ett svart flickebarn från missionsskolan för att uppfostra det. »Svarta Sara» blef så småningom kammarjungfru, uppförde sig utmärkt, gick regelbundet i kyrkan och framställdes såsom ett exempel på att de svarta också kunna göras i högsta grad delaktiga af civilisation. En vacker dag kunde man emellertid icke få reda på svarta Sara, och man fruktade för att hon bortförts af några infödingar, som slagit sitt läger nära staden. Då frun några veckor derefter var på en resa, upptäckte hon mycket riktigt i ett läger af svarta sin forna tärna, öfversmord med fett och jordfärger och insvept i opossumskinn. Hon satt helt förnöjd bredvid en ung vilde, som hade vunnit hennes hjerta.

Mera betecknande är historien om *Benelong*. Denne svarte uppfostrades i England, och man berättar till och med, att han läst grekiska och latin. Då han kom tillbaka till Nya Syd-Wales, mottogs han som gäst vid guvernörens bord. Det kunde väl synas naturligt, att en svart, som kommit så långt i civilisation, också hade glömt lifvet på de gamla jagtmarkerna, men nej — plötsligt kom öfver honom en längtan efter sina bröder i skogarna. Man fann en dag hans kläder; sjelf var han försvunnen för att aldrig mer vända tillbaka till de hvita.

Det är icke sällsynt, att en och annan svart får tillfälle till en utrikes resa, när squattern då och då gör en tur till sitt hemland. Man skulle tro, att den civiliserade verldens stora städer skulle göra ett djupt, för att icke säga öfverväldigande intryck på naturbarnet, men detta är icke händel-

sen. En australneger bringas i det hela taget icke lätt i förvåning, ty han saknar förmågan att uppfatta. Ett lokomotiv, som i full fart brusar förbi honom, förvånar honom icke mycket, äfven då han ser det första gången. När han från en lång resa kommer tillbaka till sin stam, märker han visserligen den stora olikheten, men han eger hvarken ord eller förmåga att förklara sig, ehuru hans åhörare väl alltid få intryck af att deras vidtbereste kamrat har upplefvat något storartadt. Han sjelf är naturligtvis mycket stolt öfver resan och ser hädanefter ned både på hvita och svarta. En nybyggare, som i sin öfverlägsenhet försökte gifva en svart ett storartadt intryck af Sidney, fick det öfverraskande svaret »*I like London better*».

Ehuru det språk, som nybyggaren begagnar, när han talar med infödingarna och som dessa efter hand lära sig, är en osammanhängande rotvälska, kunna dock åtskilliga af dessa lära sig tala engelska jämförelsevis bra. Dessa mera begåfvade svarta, som i synnerhet härstamma från Victoria och Nya Syd-Wales, blifva formligen stötta, när de tilltalas på vanlig pladder-engelska. En hvit man, som var ute på jagt efter emuer, frågade en sådan svart: »*You been see'im tschukki-tshukki big-fellow?*» (»Har du sett det stora fjäderkräket?») Förnärmad svarade denne: »*I suppose, you mean an emu.*» (»Jag antager, att ni menar en emu.»)

Oaktadt australnegern kan tillegna sig så mycket af civilisation, är det dock ett karakteristiskt faktum, att han aldrig försöker komma uti en sjelfständig ställning. På underordnade platser kan han göra tjenster till sin herres fulla tillfredsställelse, men han spar ingenting af lönen och förstår icke att sköta penningar. Derför lär han sig aldrig att blifva handelsman; allt hvad han har går åt för ögonblickets njutning. Den afgjorda obenägenhet för åkerbruk, som är så karakteristisk för australnegern i hans naturtillstånd, har han qvar, äfven då han civiliseras. Icke ens den lättfångna

vinsten af boskapsskötseln lär honom att spekulera på egen hand. Ett lefvande får är en omöjlighet i de svartas läger, för att icke tala om att landets guld blott är sten för dem, äfven när de se den glupske guldgräfvaren blifva rik genom att söka efter den ädla metallen. Deras kommunistiska åskådningssätt är dessutom till hinder för en vidare social utveckling. Infödingar, som äro anstälda på en station, dela alltid sin förtjenst med sina slägtingar och vänner, som hålla till i lägret närmast stationen. När en svart har ständig tjenst på en station, får han icke sällan fem shillings i veckan utom kost och tobak, men detta kommer lika mycket hans kamrater i lägret till godo; dessa idas knappt längre gå på jagt, utan lefva af hvad han eller deras qvinnor få i lön hos squattern. Har han sparat ihop ett pund sterling, så ger han sig strax åstad med sina vänner för att köpa bränvin eller opium för pengarna.

Förhållandet mellan de svarta och hvita är att börja med i allmänhet icke godt. Det har visserligen händt, att infödingar mottagit de hvita vänligt, första gången de sågo dem, till och med hjelpt skeppsbrutna, men oftast inträder strax krig mellan de två raserna. Får och nötboskap börja att beta på de marker, som de svarta voro vana vid att betrakta som sina, och man förbjuder dem till och med att gå hvar som helst, ty hjordarna oroas genom deras jagter, ja vid blotta lukten utaf vildarna. Såsom naturligt är, sätta sig derför infödingarna till motvärn mot främlingarna, som inskränka deras jagtmarker.

Den råa nybyggaren, som aldrig ser ett qvinligt väsen af sin egen ras, börjar snart att taga sin skada igen bland de svartas qvinnor. Ett godt förstånd mellan de två raserna omöjliggöres; de hvita skjuta de svarta, och de svarta döda de hvita, när tillfälle gifves, och hugga in i deras hjordar.

Men så småningom lära sig båda parterna att draga fördel af hvarandra. Kolonisten förbrukar de svartas billiga

arbete, och dessa finna å sin sida smak i hvad den hvite mannen bjuder dem, ehuru det som oftast inskränker sig till tobak, mat och kläder. Det förändrade förhållandet är dock

Fig. 85. »Ensamma gamla», infödingar från Townsvilles omnejd.

blott till kolonistens fördel, medan infödingarna i det hela icke hafva annan vinst deraf än demoralisation och tillbakagående både i andligt och lekamligt afseende. Tyvärr äro

också de första hvita, som de råka tillsammans med i civilisationens utkanter, ofta råa och brutala, så att man icke kan vänta, att de svarta skola synnerligen förbättras genom den nya bekantskapen. Med sin skarpa uppfattningsförmåga märka de snabbt de dåliga sidorna i den hvite mannens karakter och efterapa dessa utan att upptäcka det goda hos honom. Om de svartas moralitet är tyvärr icke mycket att säga, ty de hafva ingen. Saken ställer sig dock mycket bättre, innan de komma i beröring med de hvita. Det är onekligt, att de unga qvinnorna i sitt naturtillstånd kunna lägga i dagen en viss blygsamhet. På åtskilliga ställen lära de, då de första gången se en hvit man, intaga samma ställning som den mediceiska Venus eller gömma sig bakom de gamla qvinnorna, öfver hvilkas skuldror de titta fram för att betrakta främlingen. Man har iakttagit, att de vildar, som begagna beklädnadspersedlar (skinn), äro blygsammare än de, som äro alldeles nakna; det lär till och med vara händelsen, att qvinnorna i vissa stammar bada för sig sjelfva. Man må äfven lägga märke till, att det i infödingarnas teckningar aldrig framställes något oanständigt. Visserligen må det medgifvas, att mannen mot vissa fördelar öfverlemnar sin qvinna åt andra i stammen, men han vakar dock alltid svartsjukt öfver henne såsom sin käraste egendom. Vid de hvitas ankomst deremot stiger sedeslösheten öfver alla gränser och för den svarta rasen allt närmare sin undergång. Det händer till och med, att de brutalaste af nybyggarna tilltvinga sig infödingarnas qvinnor med revolvern i hand; ibland anse de det äfven nödvändigt att döda mannen, om han icke ger sig med godo. Slutligen blir emellertid allt hot öfverflödigt, ty infödingarna behöfva icke länge vara under »civilisationens» inflytelse, förr än de sjelfva utbjuda sin vara för ett stycke tobak eller, då civilisationen blir större, för en *shilling*. Barnamorden tilltaga, syfilitiska sjukdomar blifva allmänna, och qvinnorna upphöra att föda barn, emedan de prostitueras.

Äfven på ett mera direkt sätt reducerar invandraren australnegrernas antal; han har ofta varit mycket obarmhertig och utrotat dem i massa. Vid vissa tillfällen kan han möjligen hafva haft någon ursäkt härför. Hans vänlighet mot dem har kanske mötts med otacksamhet. De svarta låta nämligen ofta oskyldiga lida för hvad andra förbrutit och skona icke någon hvit. Jag känner äfven exempel på, att infödingarna hårdnackadt fortfarit med att döda boskap, äfven då egaren gått så långt i vänlighet, att han gifvit dem slagt af sina hjordar. Under sådana omständigheter bry de svarta sig icke om att några af dem skjutas, ända tills deras led slutligen så glesnat, att de falla till fota. De kunna smyga sig flere dagar efter en hvit man med samma uthållighet, med hvilken de pläga förfölja sitt byte, för att vid lämpligt tillfälle döda honom. I Nord-Australien är ingen resande säker om sitt lif, och mången enslig vandrare, som försvinner i dessa aflägsna trakter, har funnit sin död för de svartas spjut. En man till häst angripa de sällan *. De pläga dock gerna lura på honom och passa på, när han någon gång stiger af hästen för att dricka eller söka hvila om natten. Ibland hafva de svarta öfverfallit stationer och dödat alla der boende. Det är sålunda nödvändigt, att nybyggaren försvarar sig, men att han i detta afseende oftast gått längre, än nödvändigheten bjuder, är i alla händelser säkert. Australiens kolonisation har fläckats med mer än en ohygglig historia af detta slag. Man har exempel på, att stationens unga män begagnat söndagen för att anställa jagt på traktens svarta icke blott för att »göra nytta», utan också för »sportens» skull. Det har till och med händt, att nybyggaren dödat svarta med gift. En squatter vid *Long Lagoon* i det inre af Queensland har sålunda gjort sig beryktad genom att en gång lägga ut stryknin för infödingar och derigenom taga lifvet af en hel mängd på samma dag.

* En hvit, som färdas till fots, anses alltid för en »liten» hvit man.

Äfven i våra dagar utföras ibland liknande brutala handlingar. En farmare, som jag träffade vid *Lower Herbert*, berömde sig af att han hade bränt några svarta, som han skjutit. Detta ansåg han för en utmärkt försigtighetsåtgärd, ty då hade man intet bevisningsmedel mot honom. Man värderar icke en infödings lif högt, i synnerhet i nordliga Australien, och det har till och med händt mig ett par gånger, att kolonisterna erbjudit sig att skjuta svarta för att skaffa mig deras kranier. Man hyser i civilisationens utkanter icke större betänkligheter för att döda en svart än för att skjuta en hund. Hängning fins visserligen som lagstadgadt straff för mord på australnegrer, men afstånden äro så stora i dessa ociviliserade distrikt, att en hvit man i verkligheten kan göra med de svarta, hvad han vill.

I norra Queensland har jag ofta hört sådana uttalanden som detta: »Det enda behandlingssätt, som passar för de svarta, är att skjuta dem allesammans.» En squatter deruppe handlade efter denna maxim, som han visserligen ansåg för hård, men absolut nödvändig. Han sköt alla män han påträffade på sina gräsmarker, emedan de *voro* boskapsdödare, qvinnorna, emedan de *födde* boskapsdödare, och barnen, emedan de *blefvo* boskapsdödare. »De vilja icke arbeta», har jag hört kolonisten yttra, »derför duga de icke till annat än att slås ihjäl.»

I följd häraf föres ännu i de nyupptagna distrikten en kamp på lif och död mellan de två raserna. Hvarje vilde, som här kommer för de hvitas ögon, kan i allmänhet riskera att blifva skjuten. Äfven medan jag uppehöll mig i Queensland, hände det en gång, att gift lades ut för infödingarna. Det må dessutom vara mig tillåtet att berätta följande upprörande historia, som här skall förtäljas utan att nämna namn.

En cederträdshuggare i norra Queensland hade en dag satt en af sina hvita arbetare till att vakta lägret, medan

han och de öfriga voro ute på skogshygge. På de ställen, der de svarta äro farliga, måste det nämligen alltid vara vakt vid tälten. Frampå dagen kommo två svarta fram till vaktaren, och då denne icke hade något emot infödingar, behandlade han dem vänligt och gaf dem tobak. Då arbetsgifvaren om aftonen kom hem, blef han mycket uppbragt öfver hvad som händt, och följande dag satte han en kanak till vaktare. Infödingarna trodde naturligtvis, att den hvite mannen icke »var elak», emedan de hade fått tobak, och kommo lugnt tillbaka. Men de fingo erfara annat. Den ene, som försökte fly, sårades i benet, medan den andra blef tillfångatagen och bunden vid ett träd. När detta var gjordt, hemtades den sårade och dödades med en slagtarknif. Då kanaken derefter vände om till lägret, hade emellertid arbetsgifvaren hemkommit, och denne befalde strax med kallt blod, att den fångna svarte också skulle dödas. Den stackarn fördes åt sidan och stacks ihjäl med knif. Man kostade icke en gång på honom en kula.

Den svarta polisen, denna inhumana institution, har också varit en vigtig orsak till infödingarnas tillbakagående. Den har icke blott dödat stora hopar af detta olyckliga folk, utan också bidragit mycket till deras demoralisation.

Inför rättvisan är den svarte värnlös, ty hans vittnesmål tages icke för godt. Juryn förklarar icke gerna en hvit man för skyldig, om han har mördat en svart. Dödas deremot en hvit af de svarta, så höres ett skrik öfver hela kolonien.

Det gifves emellertid de, som betrakta de svarta såsom menniskor, hvilka ega rätt att lefva i det land, som ju egentligen är deras. »Vore jag svart, skulle jag döda alla hvita jag komme öfver», sade en australisk gentleman en gång till mig. En af dessa *protectors of the blacks* skrifver till mig: »Om jag i någon mån kunde förbättra de svartas ömkliga ställning nu för tiden, skulle jag gerna trots min dåliga helsa taga mig an deras sak. Men ack, det skulle vara

förgäfves att hoppas på någon bättring för dem. Ty det är en oföränderlig naturlag, att den starke skall lefva på den svages bekostnad. Jag betraktar alltid den lägre klassen utaf hvita som en förskräcklig karikatyr af de kristna. Det engelska folket kastar sten på andra nationer för dessas behandling af eröfrade folkslag, men intet kan vara mera barbariskt än deras egen behandling af Australiens infödingar.»

Kolonisterna hafva dock på flere ställen sökt att skydda de svarta genom att bereda dem tillflyktsorter och en säker utkomst. Sålunda hafva i Victoria upprättats sex stationer, der infödingarna odla humle, sköta boskap och åtnjuta undervisning.

Men allt detta hjelper blott föga, detta är blott en »galgenfrist» för den dödsdömda rasen. Man antager, att Victoria hade 9,000 infödingar, då kolonien grundades; år 1880 funnos knappt 800 qvar. Af dessa är dessutom en stor del *half-casts* (bastarder), hvilka emellertid i intelligens icke stå mycket högre än de rent svarta, under det deras utseende är till och med mindre fördelaktigt.

»När civiliserade nationer komma i beröring med barbarer, är striden kort, undantagandes der ett farligt klimat hjelper den infödda rasen», säger Darwin, och historien bekräftar hans ord. År 1872 dog den sista tasmaniern; hans förfäder hade dukat under icke blott derför, att de voro svagare än den inträngande rasen, utan äfven emedan de misshandlades af denna. Australiens infödingar hafva att vänta samma öde, som öfvergått deras bröder i Tasmanien. För kultur och kristendom hafva de icke visat sig mottagliga, och att hejda den framträngande civilisationen mäkta de icke; derför förblifva de utan framtid, utan hem, utan hopp — ett till döden dömdt folk. De två raserna kunna icke bestå jämte hvarandra. Angriper australnegern de hvita eller deras hjordar, blir han nedskjuten; söker han att vinna främlingar-

nas vänskap, går han lika säkert sin undergång till mötes. Han vill icke öfvergifva sitt gamla lefnadssätt, och derför beröfvas honom genom landets kolonisation alla medel för lifvets uppehälle, på samma gång som den europeiska kulturen blott blir orsak till hans moraliska och kroppsliga förfall.

Med vemod ser menniskovännen detta egendomliga lands ursprungliga invånare duka under i följd af degenerationens obevekliga lag. Den inträngande civilisationen har icke för australnegern medfört utveckling och framåtskridande; inom få menniskoåldrar har hans slägte försvunnit från jorden.

BIHANG.

I.

Öfversigt öfver Australiens historia.

Australiens historia är i stora drag berättelsen om, huru en verldsdel, bebodd af en på nästan den lägsta odlingsgrad stående menniskoras, blir känd för europeerna, huru dessa kolonisera den och undantränga infödingarna samt huru detta nya samhälles organisation och lifsvilkor utveckla sig. Den sönderfaller således naturligen i tre afdelningar: tillståndet före upptäckten, upptäcktens historia och kolonisationens historia.

Tillståndet före europeernas upptäckt.

Den odlingsståndpunkt, till hvilken australnegrerna hade kommit vid deras första beröring med europeerna, var icke hög. Vi finna en befolkning, som lefde i små stammar, nästan utan inre social organisation, ständigt på vandring, i hyddor i en hast uppförda af löf eller bark, så godt som utan kläder, utan redskap af metall, utan genomborrade stenredskap, utan båge, med dåliga eller inga båtar, utan andra husdjur än den halfvilda dingon och utan åkerbruk. Den

utveckling, som går före detta stadium, får sökas så långt tillbaka i kulturens barndom, att historiens ljus alltid skall falla sparsamt derpå. Den anknytning till andra kulturområden, som vissa egendomliga seder och bruk kunna framkalla, kan icke heller vara af något säkert värde. Omskärelse, tatuering, exogami och trollkarlar finnas spridda öfver hela jorden, utan att ett gemensamt ursprung för något af allt detta kunnat uppvisas. Icke ens den jämförande språkvetenskapen har ännu kunnat sätta Australiens förhistoria i alldeles säkert samband med någon punkt i den öfriga kulturutvecklingen, ehuru försök gjorts att upptäcka språklikheter både med raser i Dekan och i nyaste tid särskildt med Afrikas negrer. Arkeologiska fynd inskränka sig till ofantliga »kjökkenmöddinger». Återstår då den jämförande antropologien. Men icke ens denna kan gifva något tillfredsställande svar, emedan australnegrerna bilda en afsöndrad grupp, utan utpräglad slägtskap med andra raser. Vissa antropologiska öfverensstämmelser hafva fört tankarna på papuaerna, hvilka också i geografiskt afseende stå dem närmast.

Svaga spår visa således mot norr och nordost, när vi vilja söka källan till Australiens första odling. En nyare kulturströmning i liknande riktning från nordost mot sydvest, som man har kunnat uppvisa, kan icke tjena till stöd för någon säker hypotes. Man har visserligen funnit, att så väl vapen (bågen) som båtar, hus, kroppslig utveckling o. s. v. visa framåtskridande, allt efter som man närmar sig York-halfön, och direkt inverkan af malajer och papuaer låter sig nu med säkerhet uppvisas. Men allt detta bär en fullständigt modern prägel och förskrifver sig tydligen från en jämförelsevis ny tid. Det säkra resultatet af alla undersökningar är i alla händelser, att den ursprungliga utsöndringen af den australiska rasen måste ligga ofantligt långt tillbaka i tiden.

När forskningen sålunda visar, huru fullständigt afstängd Australien varit från all inverkan utifrån, har den på samma gång lemnat en väsentlig förklaringsgrund till det förhållandet, att kulturutvecklingen icke fortskridit längre. Ty hela verldsutvecklingen visar sig vara beroende af en ömsesidig inverkan mellan de olika folkslagen, af brytningen dem emellan och af den härmed förbundna häftigare kampen för tillvaron.

Sjelfva landets natur har vidare medverkat till att fördröja en sjelfständig kulturutveckling. För det första äro kusterna föga inskurna, och dernäst är det två andra omständigheter, som strax falla i ögonen. Landet har inga ursprungliga idislare, och sädesslag förekomma dessutom mycket sällan. Öfvergången från det rena naturlifvet till herdelifvets stadium var derför å ena sidan omöjliggjord och denna allmänna utvecklingsväg stängd. Å den andra sidan låg också öfvergången till sädesodling mera fjerran i detta land med dess i allmänhet mycket spridda växtverld, ehuru man har funnit spår utaf att det vilda riset, som växer på vissa ställen i det nordliga Syd-Australien, begagnas till föda. Landets klimatiska förhållanden med den långvariga, i det inre ofta årslånga torkan, stälde sig i stora distrikt hindrande i vägen för utveckling af åkerbruk, äfven om man haft ett sädesslag, som bättre tålde torka än ris. Tillika äro de födoämnen, hvilka landet under goda växtår i öfrigt erbjuder, så många, att lifvet, sådant det var, föll sig lätt.

Resultatet blef emellertid, att den stora uppfinning, åkerbruket, på hvilken hvarje högre civilisation bygges, icke var gjord i Australien, då europeerna kommo dit.

Följden af sammanträffandet mellan den ursprungliga kulturen och de inflyttade nybyggarna var gifven på förhand. Olikheten var för stor, någon sammansmältning var icke möjlig. Den enda uppgift australnegrerna kunde med framgång mottaga i det nybildade australiska samhället var

herdens och polismannens. Och denna sista sysselsättning lände icke rasen till nytta. Ty visserligen fick den oundvikliga kampen mellan nomaden och den fast bosatta en prägel af ett utrotningskrig redan derigenom, att de engelska kolonisterna från början väsentligen bestodo af deporterade förbrytare, hvilka icke visade någon hänsyn; men i detta krig har sedermera just den infödda polisen varit ett mycket kraftigt utrotningsmedel.

Huru stor Australiens befolkning var vid början af den europeiska kolonisationen, derom är det svårt att bilda sig någon säker föreställning. Nästan öfverallt stöter man på infödingar, delvis talrika, eller spår efter dem. *Sturt* berättar t. ex., att han ännu år 1880 under loppet af några få dagar mötte omkring 4,000. En urbefolkning på ett par hundra tusen är derför otvifvelaktigt icke för högt tilltagen för blott ett halft århundrade sedan. Nu beräknas antalet till omkring 60,000.

Den systematiska grymhet, med hvilken tasmanierna utrotades, känner hela verlden. Af en urbefolkning på 4—5,000 menniskor, som fans vid koloniens grundläggning 1803, dog den sist qvarlefvande 1872. Utom de ständiga småkrigen anstäldes der formliga skallgångar efter infödingarna. En hel hop öfverfördes till öarna i Bass sund, der deras undergång icke lät länge vänta på sig. Äfven den regelbundna jagten på infödingar under Queenslands första dagar kan komma en att fråga, om det var civilisationen, som på detta sätt höll sitt intåg.

Upptäcktens historia.

Australien är den sista kontinent, som blef bekant för den europeiska verlden. Och detta hade sin lätt förklarliga orsak. Australien ligger på den motsatta sidan af jordklotet och för långt åt söder. Det var vägen till Indien, det gälde

att finna under de stora upptäckternas tid, och vare sig

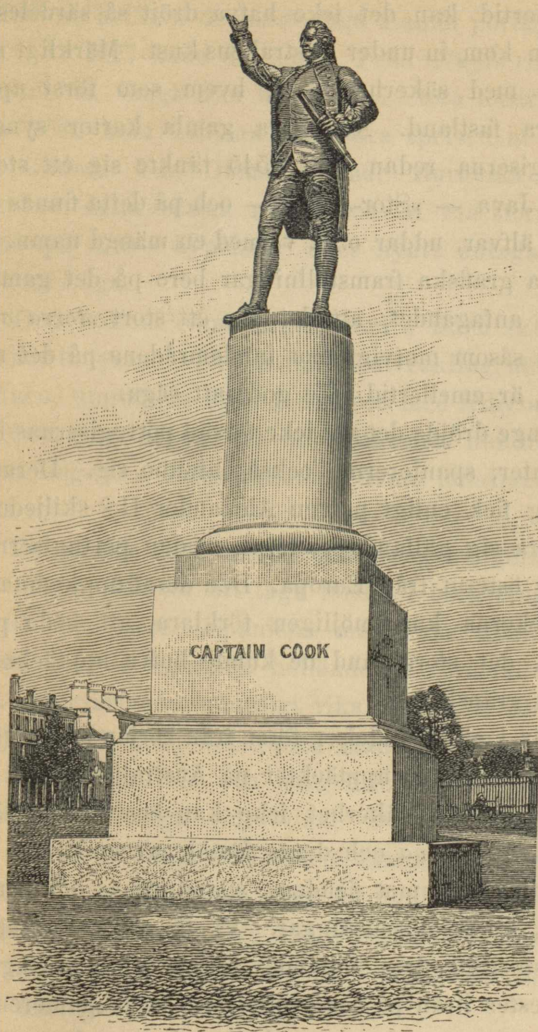

Fig. 86. Cooks monument i Sidney.

man färdades kring Kap eller genom Magalhäens sund, gick vägen långt norr om Australien. Det tyckes också, som

om man sorgfälligt sökte att hålla sig så långt norrut som möjligt.

Emellertid kan det icke hafva dröjt så särdeles länge, innan man kom in under Australiens kust. Märkligt nog kan man icke med säkerhet säga, hvem som först upptäckte detta stora fastland. Åtskilliga gamla kartor synas visa, att portugiserna redan före 1545 tänkte sig ett stort land söder om Java — »Stor-Java» — och på detta finnas angifna korallref, älfvar, uddar o. s. v. med en mängd namn. I hvad mån dessa grafiska framställningar bero på det gamla, rent teoretiska antagandet, att det låg ett stort »*terra australis incognita*» såsom motvigt mot landområdena på det nordliga halfklotet, är emellertid icke godt att säga.

Så länge dröjde det väl icke förrän portugisernas ifrigaste konkurrenter, spaniorerna, också infunno sig. Deras maktutvidgning fick enligt påfven Alexander II:s skiljedom blott lof att göra sig gällande vesterut, medan portugiserna fingo monopolet österut från Europa. Den deraf uppkomna striden om Moluckerna kan möjligen förklara, att båda parterna tego med det stora land de kunde hafva upptäckt söderut på sjelfva gränslinien.

Det är i alla händelser först från början af det sjuttonde århundradet, som de upptäckter på Australiens kust gjordes, hvilkas historiska säkerhet icke kan bestridas. Här möta vi strax *holländarna* och deras försök att under sin frihetskamp rikta anfall mot fiendens, spaniorernas och portugisernas, rika kolonialbesittningar. Vi få på detta sätt bland säkra historiska data följande serie: 1601 portugisen *de Eredia* vester ifrån på nordvestkusten, 1606 spanioren *Torres* öster ifrån genom det efter honom benämnda sundet, och längre fram i tiden det holländska skeppet Duyfhen längs kusten inemot Kap York. Och från denna tid öfvertaga holländarna så godt som alla undersökningarna. Det skulle vara att gå för långt, om vi inläte oss på enskildheterna af

dessa efter hvarandra följande upptäckter, antingen från holländarnas hufvudstation på Java eller på deras färd till Ostindien, hvilken de måste taga utanför portugisernas stråkväg. År 1627 hade de genom *Peter Nuyts* resa vester ifrån kommit så långt som längst in i Stora australiska bugten. Och 1642 kom *Tasman* till södra spetsen af det land, som han kallade Van Diemens land. Huruvida hans skäl att betrakta detta såsom sydspetsen af ett stort fastland berodde på äldre hypoteser eller nyare antaganden, är icke godt att säga.

Den nation, som längre fram i tiden skulle få det afgörande inflytandet på Australiens utveckling, nämligen engelsmännen, uppträdde först 1688 i och med fribytaren *Dampiers* undersökning af en del af vestkusten hundra år före den första engelska kolonisationen, hvars hundraårsfest år 1888 firats.

Det dröjde dock länge, innan något afgörande steg togs från någon sida för att taga landet i besittning. Orsakerna härtill voro flere. Spaniens makt var uttömd, Portugals likaså, och de segrande holländarna voro fullt upptagna af sina nyförvärfvade, ofantligt rika provinser. Dessutom gingo skildringarna från Australien ständigt ut på att framhålla, att landet var öde och utan dricksvatten och att infödingarna voro fattiga och vilda. De kuster man lärt känna visa också ett föga inbjudande utseende; på vest- och sydkusten finnas få hamnar, och på nordostsidan hade man de farliga korallrefven. Det var vrångsidan af landet man kommit till, och att begifva sig hit i stället för till kryddöarna eller Amerika hade varit tanklöst.

Det har sitt intresse, att det är en vetenskaplig expedition, som gör första början till en slutlig kolonisation. *James Cook* förde år 1768 en astronom och ett par andra vetenskapsmän till Taheiti för att der iakttaga Venus-passagen och på hemvägen göra andra vetenskapliga undersökningar.

Detta var början till den nya fas, i hvilken upptäcktsresorna nu inträdt. År 1770 kom han in till Australien vid *Botany Bay* och kartlade derefter kusten norrut till Torres-sund, hvars betydelse han först uppvisade.

Just vid denna tid var England villrådigt om hvad det skulle göra med den massa förbrytare, som förr årligen sändes till kolonierna i Nordamerika. De förenade staternas sjelfständighetsförklaring hade gjort slut på transporterandet af förbrytare dit, och den gynsamma berättelse Cooke afgaf om Botany Bay ledde till att Sidney beslöt att göra ett försök der. Den första transporten dit egde rum 1788, men den öfverfördes strax till den närliggande präktiga hamnen Port Jackson, der staden Sidney så småningom växte upp.

Nu fortsattes landets utforskande från den här anlagda ensamma kolonien. Det var i en öppen, ett par meter lång båt, »Tummeliten», som *Flinders* och *Bass* 1795 började sina forskningsfärder åt båda sidorna af den öppna kusten. Bass upptäckte 1797 sundet, som skiljer Tasmanien från fasta landet, och kringseglade året derpå tillsammans med Flinders hela denna ö. Med understöd af regeringen kartlade Flinders sedermera en stor del af Australiens kuster, ett arbete som sedan fortsattes till detta århundrades början.

Hufvudintresset har sedan varit fäst vid undersökningarna af *landets inre.*

Huru stora svårigheterna voro att tränga fram öfver Blå bergen, som skilja Sidney från det inre slättlandet, kan man sluta sig till, när man hör, att till och med män sådana som Bass förgäfves försökte det. Först år 1813 — efter 25 års förlopp — kom man fram de första 80 kilometerna och fann en väg mellan de branta klyftorna, hvarigenom det öppna landet innanför blef tillgängligt. Undersökningarna skredo nu hastigt framåt. Hela terrängen längs elfvarna ned emot Victoria undersöktes, i synnerhet af *Oxley*, *Cunningham*, *Mittchell* och *Sturt*.

Kännedomen om de nordliga sträckorna omkring Karpentariaviken utvidgades i synnerhet genom tysken *Leichardt* från och med 1835. År 1847 började han sin sista forskningsresa, ett dristigt försök att tränga fram ända till vestkusten. Efter den 3 april 1848 är hvarje spår efter honom försvunnet.

Från det samtidigt koloniserade Adelaide började 1839 en följd af försök att tränga fram tvärs igenom landet från söder mot norr. Hjeltemodiga ansträngningar i denna riktning gjordes af bland andra *Eyre*, som sedermera under outsägliga lidanden tillryggalade den 2,200 kilometer långa resan längs sydkusten till King George's Sound. *O'Hara Burke* och *Wills* äro de första, som kommo fram till nordkusten 1861, men begge dogo hungersdöden på återfärden. Året derefter kom också *M'Douall Stuart* fram efter två fåfänga försök, och dermed var vägen banad. År 1872 anlades med stora svårigheter en telegrafledning tvärs genom hela landet efter den väg han tagit, och denna linie blef basen för en rad af forskningsresor till vestkusten, hvarigenom kännedomen om Australiens geografi i dess stora drag fastställdes. Bland namn kunna här nämnas *Giles*, *Forrest*, *Warburton* och *Gregory*.

De flesta af dessa upptäcktsfärder i det inre företogos under ofantliga ansträngningar. Ständig brist på vatten, förfärlig hetta, ända till 55° C., så att man ibland måst gräfva ned sig i jorden för att kunna härda ut, de besvärliga spinifex-buskarna, saltsjöar, sandstormar o. s. v. vållade de djerfva resandena stora lidanden. Det skarpa solljuset kostade slutligen veteranen Sturt hans syn, och icke få menniskolif hafva gått förlorade under kampen mot sådana naturhinder. Men ofantliga sträckor hafva öppnats för civilisationen genom dessa dess martyrer.

Kolonisationens historia.

Den 26 januari 1788 landade kapten Arthur Phillip med den första fångtransporten vid Sidney och tog en hel verldsdel högtidligt i besittning åt en liten antipodisk ös befolkning. Om den franska expeditionen under La Perouse kommit tidigare än den gjorde, hade kanske hela utvecklingen fått en annan riktning. Nu fick den brittiska nationens herskarekraft tillfälle att utveckla sig, och en ny verld lades under den angelsachsiska rasens herradöme.

Det var med ungefär ett tusen deporterade kolonister, hvaraf fjerdedelen utgjordes af qvinnor, som början gjordes. Hundra år efteråt räkna kolonierna i Australien (Nya Zeeland icke medräknad) i det allra närmaste 3 millioner inbyggare. Det näringsfång man först tog i hop med var åkerbruk; men som nästan ingen förstod sig på det, led man i början nöd och måste för att undgå hungersdöden nedslagta de medförda husdjuren. Hundra år efteråt eger Australien 80 millioner får och nära 8 millioner stycken hornboskap och sänder årligen till moderlandet kött, ull, talg, hvete och metaller för bortåt 40 millioner pund sterl. — ungefär 700 millioner kronor. En enorm utveckling!

Kolonisationens historia knyter sig under den första tiden i synnerhet till förbrytare-deportationen. Den först upprättade kolonien mottog — ända tills den energiska protesten från samtidigt invandrade »fria» lyckades hämma införseln år 1839 — hela 60,000 förbrytare. Den dernäst upprättade förbrytarekolonien var Tasmanien eller, såsom ön då hette, Van Diemens land (1803). Först 1853 upphörde fångtransporten dit, sedan 68,000 straffångar införts. Hurudana förhållandena från början voro i dessa förbrytarekolonier, som bevakades af råa soldater, kan man sluta till, då man hör, att år 1835 i Nya Syd-Wales bland de 28,000 straffångarna ut-

delades 22,000 disciplinär-straff (3,000 gånger dagg) och verkstäldes hundra dödsdomar. I Tasmanien blefvo 1834 af en befolkning på 37,000 bortåt 15,000 straffade, deribland sjundedelen af den fria befolkningen för dryckenskap.

Den sista koloni, dit transport af förbrytare regelbundet fortgick, var det 1839 upprättade Vest-Australien, som 1849 anhöll hos regeringen att få mottaga straffångar för att derigenom påskynda koloniens utveckling. Under påtryckning från de andra kolonierna, som för sin egen del slutligen kraftigt motsatte sig, att straffångar der landsattes, måste äfven Vest-Australien 1868 afstå derifrån, sedan det i det hela mottagit 10,000 deporterade.

Det är, såsom man ser, icke små siffror denna förbrytareinförsel rör sig med. Men samtidigt började den fria invandringen att tilltaga. Två af de nuvarande kolonierna hafva redan från början icke anlagts såsom förbrytarekolonier. Med Melbourne, Victorias hufvudstad, gjordes visserligen ett sådant försök 1803, men detta uppgafs igen, och kolonien Port Phillip, såsom Victoria då hette, grundades 1834 af fria från Tasmanien. Syd-Australien koloniserades direkt af ett engelskt sällskap, som fick fritt land med vilkor att befordra invandringen. Redan 1841 hade denna stigit till 23,000, väsentligen fria.

Koloniernas tillväxt berodde naturligtvis af näringsgrenarnas utveckling. Det var, såsom vi nämnde, från början uteslutande jordbruket man egnade sig åt, och länge gick det hela mycket långsamt framåt. Men i början af detta århundrade framhöll Macarthur energiskt fårafvelns betydelse, och sedan man väl funnit väg öfver Blå bergen och denna banats af Macquaire, tog utvecklingen fart. Det sätt, hvarpå landet nu tages i besittning, kan skildras sålunda:

Först tränger den upptäcksresande fram i okända trakter, i hans spår följer *the squatter*, fårherden, och långsamt kommer efter honom *the selector*, den fast boende jord-

brukaren. Man har här den ursprungliga jägaren, herden och jordbrukaren i rask följd — en allmänt verldshistorisk utveckling i sammanträngd form.

Hela den ekonomiska politiken i Australien har under långa tider varit sysselsatt med att finna en *modus vivendi* för squattern och selectorn, hvilkas intressen bryta sig mot hvarandra. Man har gjort mångahanda försök i de olika kolonierna, utan att man ännu kommit till någon lösning af frågan.

Midt under fårafvelns och åkerbrukets utveckling framträdde en ny faktor, som åstadkom ett kolossalt framsteg, äfven om den samtidigt verkade störande på de två nämnda näringsgrenarna.

* * *

Året 1851 blef i flere hänseenden ett bemärkelseår i Australiens historia. Då upprann nämligen för den nya kontinenten en guldåder i ordets egentliga mening genom upptäckten af de ofantliga guldlagren i *Ballarat* och *Bendigo*.

Redan långt förut hade man trott, att det måste finnas guld i Australien. Bland de deporterade förbrytarna gingo talrika berättelser om fynd, som de skulle hafva gjort i Blå bergen; men regeringen satte ingen lit till dessa sagolika berättelser, och saken blef i följd deraf icke tillbörligen undersökt.

Men år 1851 kom det mera lif i saken, i det att regeringen då för en större penningsumma köpte af en kalifornisk guldgräfvare en hop rika guldanledningar, som denna hade upptäckt i Blå bergen. Så snart regeringen genom detta steg hade gifvit sin sanktion åt guldsökandet, uppstod en oerhörd rörelse i kolonien. De vilda ryktena om guldlagrens ofantliga rikedom och utsträckning kommo åter i omlopp och mottogos nu som ren, oomtvistlig sanning. Från alla håll strömmade nu folk i massor till de nyupptäckta

rikedomskällorna, der de väntade att finna rent guld i sådan mängd, att de blott behöfde taga upp det ur sanden och stoppa fickorna fulla. Lika stor som deras förväntan hade varit, lika stor blef missräkningen, då de kommo fram till det förlofvade guldlandet och fingo erfara, att det kräfdes strängt och ihärdigt arbete i månader, ja i åratal för att vinna den rikedom de eftertraktade. De allra flesta af den skara äfventyrare, som strömmat till guldlagren för att der i en handvändning förvärfva det välstånd, som de icke hade kraft eller uthållighet nog att arbeta sig upp till under normala förhållanden, vände nedslagna tillbaka till Sidney, sedan de drifvit sysslolösa omkring vid guldlagren en månads tid eller två. Deras förbittring öfver att hafva blifvit »narrade», såsom de kallade det, hade så när kostat den kaliforniske guldgräfvare, som upptäckt guldanledningen, lifvet.

Småningom samlades dock i Blå bergen en mängd guldgräfvare från de olika kolonierna. Tillströmningen blef, då arbetet visade sig utomordentligt lönande, så stark, att en af de tidigare kolonierna, det lilla *Victoria*, som nyligen grundats, höll på att bli helt och hållet öfvergifven. För att förekomma, att kolonien skulle gå alldeles under, utfäste de ledande männen i Melbourne en stor summa åt den, som lyckades upptäcka guldanledningar i Victoria. Det dröjde då icke heller länge, innan sådana upptäcktes vid Yarrafloden blott några få mil från sjelfva Melbourne och strax derefter likaledes de verldsberömda guldfynden i Ballarat och Bendigo.

I Ballarat fann man i början guldet på vanligt sätt i en flodbädd; men detta uttömdes; man stötte på ett tjockt lager af lera under flodsanden och lemnade derför arbetet för att se sig om efter nya fält. Lyckligtvis fick en af guldgräfvarna, som dröjde efter, den idén att arbeta sig igenom lerlagret, och han stötte då plötsligt på ofantliga massor af guld i flodens gamla bädd. Under århundrade efter år-

hundrade hade här i klippfördjupningarna guld afsatt sig, hvilket strömmen fört med sig från bergen. Sådana fördjupningar eller *pockets* (fickor) kunde ofta innehålla guld för flere tusen pund sterling. Ballarat blef inom en månad den rikaste guldgrufva i verlden.

Guldfebern steg till formligt raseri. Melbourne låg till hälften öde; folk af alla samhällsklasser och från alla verldens hörn lemnade sina anställningar och sina hem för att söka lyckan. I Melbourne gick det till och med så långt, att polisbetjenterna sprungo från sin tjenst, embetsmännen från sina byråer, sjömännen från sina skepp.

Men ehuru koloniernas befolkning öfverallt strömmade till guldgrufvorna och en normal utveckling af förhållandena derigenom för en tid hämmades, fick dock Australien snart mer än ersättning derför genom den kolossala invandringen utifrån. Året efter guldupptäckterna ankommo mer än 100,000 utvandrare till Victoria, som således i ett slag fick sin befolkning fördubblad och de följande fem åren femdubblad. Med icke fullt 4,000 inbyggare år 1830, räknade det år 1860 ungefär 1,300,000. De guldfynd, som gjordes, voro också tillräckliga att förklara denna folkström. Under de följande tio åren producerades guld till ett värde af 100 millioner pund sterling (1,800 mill. kr.) ensamt i Victoria.

Naturligtvis hade pengarna under sådana förhållanden blott ringa värde. I guldgräfningens första tid rullade guldmynten som kopparslantar. Så kunde en hårfrisör få ett pund sterling (18 kr.) för att han klippte håret på en guldgräfvare. En sådan småaktighet som att vexla pengar befattade man sig icke med på dessa tider.

Det berättas talrika karakteristiska historier från denna de öfvermodiga lyckojägarnas gyllene tidsålder. Så skulle en guldgräfvare en dag ut för att roa sig och kom in på ett värdshus, der han begärde en frukost för 10 pund sterling. Värdinnan såg på honom, smålog och svarade, att en

så dyr frukost kunde hon icke för ögonblicket åstadkomma. Högsta priset var 5 shillings. »*Well*», menade guldgräfvaren, »han finge nöja sig med hvad huset förmådde.» Värdinnan bullade upp efter bästa förmåga, både kallt och varmt, både stekt och kokt, kort sagdt, hon ansträngde sig till det yttersta för att göra den store mannen till lags. Guldgräfvaren satte sig, såg sig omkring bland rätterna med en gurmands hela öfverlägsenhet, rynkade på näsan — det fans ingenting som passade honom. Derpå tar han fram en väldig bundt med banksedlar, söker ut en tio-pundssedel, lägger den mellan två smörgåsar, äter och sköljer ned det med champagne. »*That's what I calla ten-pounds breakfast*», (»Det är, hvad jag kallar en tio-punds-frukost»), upplyser han, betalar och går.

En annan gång kommo två irländare in på en gästgifvaregård för att hvila, medan postvagnen bytte om hästar. Irländarna voro guldgräfvare, som gjort en utmärkt skörd och som nu skulle återvända hem till den gröna ön med fickorna fulla af guld.

Då de fingo höra, att gästgifvaren också var irländare, steg landsmanskapet dem åt hufvudet, och de beslöto ögonblickligen att dricka gamla Irlands skål — i champagne naturligtvis. Man begärde fram 50 buteljer af den ädla drycken till Irlands ära. Men knappt hade de betalat sina femtio pund och knäckt halsarna på det första paret af buteljerna, förrän kusken ropar: »Alla på sin plats!» Irländarna klefvo upp igen i postvagnen, togo afsked med en vräkig åtbörd och reste vidare, öfverlemnande åt värden att dricka ur de öfriga 48 buteljerna.

Vinsten i medeltal för den enskilde var dock icke så särdeles stor, och guldgräfningen antog omsider mera regelbundna former. Arbetet infogade sig småningom som en led i den öfriga bergverksdriften, hvilken redan mycket tidigt hade börjat i koppar och kol och sedermera i tenn

och hvars betydelse för Australiens framtid möjligen torde blifva lika stor. Nya guldfynd i de nordliga trakterna hafva dragit äfventyrare hit och banat nya vägar för invandringen; men i det hela har kolonisationen bibehållit sin ursprungliga prägel, *pastoral* and *agricultural*.

En egendomlig form har koloniernas utveckling fått, i synnerhet i det tropiska Queensland, derigenom att ännu en folkström brutit in öfver det så länge afstängda Australien. Det är *kineserna*, som med oemotståndlig makt trängt sig fram öfver hela den indiska ögruppen.

Man har försökt att uppresa ändamålsenliga skrankor mot detta undanträngande af det nationela arbetet; man har här, såsom i Amerika, genom att pålägga »införseltull» och dylikt sökt hejda strömmen, utan att dock hittills hafva kunnat hindra den att sippra igenom. En öfverenskommelse med Kina, hvilken skulle göra kinesinvandringen nästan omöjlig, har kinesiska regeringen under 1888 nekat att ratificera. Frågan, om det på något sätt skall lyckas att sätta en damm mot strömmen, eller om denna i motsatt fall skall komma att bilda en underström i den europeiska invandringen, står ännu öppen. Att den någonsin skulle kunna undantränga den europeiska tillströmningen, synes omöjligt.

Då kanaker äro mera egnade för arbete i de heta luftstrecken än de hvita, så pekar den naturliga utvecklingen här, i likhet med i Amerika, mot en angelsachsisk plantageegarebefolkning på grundvalen af en färgad arbetareklass.

Landets natur har tryckt sin egendomliga prägel på dess hufvudnäringar och det sätt, hvarpå dessa drifvas. Boskapsskötseln fordrar ofantliga områden, och åkerbruket utbreder sig öfver betydliga sträckor af den nya, fruktbara jorden. Följden af detta ytterst spridda och likartade bruk är, att lokala medelpunkter svårligen kunna uppstå. De först valda och lyckligt valda kolonisationspunkterna få härigenom en öfvervägande betydelse såsom monopoliserade

handelsplatser, som andliga medelpunkter, förlustelseplatser, och som samlingsplatser för hela den invandrareström, som icke duger till jordbrukare och icke förvärfvar sig land, utan slår sig ned på första bästa plats, der man kan draga sig fram. Att en befolkning på mindre än 3 millioner, spridd öfver ett ofantligt område, har två städer, Melbourne och Sidney, på inemot 400,000 invånare, att tredjedelen af hela befolkningen bor i de fem största städerna, är allenastående förhållanden, som finna sin förklaring i ofvan lemnade upplysningar.

I nära sammanhang med den ojämna befolkningens fördelning står den politiska söndringen mellan de särskilda kolonierna. Den sjelfständiga utvecklingen af de två tyngdpunkterna, Melbourne och Sidney, måste med nödvändighet splittra det gamla Nya Syd-Wales i två kolonier (1851). Tasmanien fick redan 1825 sin sjelfständiga regering i Hobarttown. Och med Brisbanes utveckling följde 1859 Queenslands afsöndring såsom en sjelfständig koloni, hvilken redan under de följande sex åren hade fördubblat sin befolkning. Emancipationsbegäret växer ständigt, och för närvarande göras kraftiga försök att ytterligare afsöndra nordliga delen af Queensland.

Samtidigt med detta delningsarbete försiggå emellertid äfven sammanslutningsförsök, som troligen inom kort skola leda till gynsamma resultat; det är arbetet på att förena de särskilda kolonierna till en federation. Gemensamhetskänslan gent emot alla andra nationers sträfvanden att upprätta kolonier i de angränsande farvattnen (tyskarna på Nya Guinea och fransmännen på Nya Caledonien) är också ofantlig stark, och en öfverenskommelse om gemensamt ordnande af försvaret har redan inledts. Den nationela äregirigheten är mycket utpräglad i Australien.

Bandet mellan Australien ooh moderlandet har emellertid, medan denna sjelfständiga utveckling försiggår, på den se-

nare tiden så långt ifrån lossnat, att australierna tvärt om hålla fast dervid med större ifver än engelsmännen sjelfva. Det bästa beviset härpå är, att Australien sände en egen truppstyrka för att deltaga i Englands sista Suakim-krig. Formen för *the imperial federation* har man ännu icke funnit.

Inom de särskilda kolonierna har försiggått en liknande politisk emancipation från den engelska styrelsen. De första förbrytarekolonierna styrdes naturligtvis på militäriskt vis af guvernören. Men under den politiska strid, som i synnerhet fördes i »moderkolonien», Nya Syd-Wales, utvecklade sig förhållandena småningom till fullständig sjelfstyrelse. Först valde guvernören sjelf ett råd; sedan kommo folkvalda medlemmar in i detta (1824). Först under det stora bemärkelseåret 1851 fingo dock kolonierna en fullständigt fri författning med tvåkammarsystem. Öfverhuset väljes i de särskilda staterna antingen af regeringen eller af särskilda förmögenhetsklasser. Till underhuset är också valrätten ursprungligen bunden vid en census, som emellertid nu är alldeles nominell. Parlamentarisk styrelse finnes för länge sedan i alla kolonierna.

Rättsväsendet och kommunal-styrelsen äro bygda på engelsk grund. Obligatorisk, afgiftsfri och konfessionslös skolundervisning är genomförd, och de kolonier, som ursprungligen bestodo af förbrytare, arbeta nu med ofantlig kraft på folkundervisningens främjande. Universitet och akademier äro här likasom i Amerika till icke ringa del beroende af enskildt understöd.

I tillit till landets hastiga utveckling och stora naturliga hjelpkällor hafva samtliga kolonier låtit förleda sig till att göra en oproportionerligt stor statsskuld, ungefär 2,000 millioner kronor på ett inbyggareantal af bortåt 3 millioner. Denna skuld innefattar dock äfven hela landets kommunalskuld och har väsentligen åsamkats för produktiva ändamål, hufvudsakligen för byggandet af jernvägar, hvilka i detta

vidsträckta land äro af så stor betydelse. Dessutom representera också de 600 millionerna hektarer (1,400 millioner acres) osåldt land, trots åtskilliga värdelösa sträckor, betydliga summor, som nog kunna försvara, att man satt sig i en så stor skuld.

Kolonisationens historia visar oss således som resultat ett samhälle, som ännu är stadt i ett ungdomligt starkt framåtskridande, men som fullständigt går upp uti den europeiska kulturutvecklingen. Och detta resultat har vunnits på den fabelaktigt korta tiden af ett par menniskoåldrar. Ett par menniskoåldrar till skall kanske visa oss ett land, der icke allenast Europas flora — sädes- och gräsarter o. s. v. — — och Europas fauna — får, häst, ko, kanin, sparf o. s. v. skola hafva trängt eröfrande in öfver de oerhörda vidderna, hvilka alltsedan tertiärperioden varit afstängda, utan der också hvarje spår af den ursprungliga befolkningen skall hafva försvunnit. I stället för tusenårig stagnation på stenålderns första stadium hafva vi en rastlös utveckling vid sidan af den europeiska och amerikanska kulturen.

I menskligheten hela utveckling känner man icke en mera brådstörtad omhvälfning än detta århundrade i Australiens historia.

Vid den hundraårsfest för Australiens kolonisation, hvilken år 1888 firats, förutsades det, att efter nya hundra år skulle landet vara en förbundsrepublik, befolkad af 50 millioner män med engelskt tungomål, hvilka, härstammande från samma ras som amerikanerna, utvecklat sig till en ny, men igenkänlig typ, lika med och dock skiljande sig från Yankeebröderna i Amerika. »*Advance, Australia!*» (gå framåt, Australien) är koloniernas valspråk. De hafva visat, att de förstå att följa denna uppmaning, och de skola äfven fortfarande göra det.

II.

Geologi.

Man kan likna Australien vid en jättetallrik. Det inre är ett flackt, medelhögt (100 till 700 m.) land, som höjer sig mot kanten. »Tallrikens» kant är högst i sydost der fjället *Mount Clarke* uppstiger 2,212 m. öfver hafvet. Mycket markerad är »tallrikens» kant längs östkusten, der ett sammanhängande, men icke särdeles högt bergland sträcker sig från Victoria genom östliga delen af Nya Syd-Wales och Queensland ända ut på York-halfön, som österut begränsar den stora Karpentaria-viken. Hela berglandet kallas med *ett* namn af de australiska geograferna (t. ex. G. Sutherland) den stora skiljekedjan, »*the great dividing range*». De särskilda delarna af denna höjdsträckning hafva olika namn, såsom Australiska alperna, der Victoria och Nya Syd-Wales sammanstöta, och Blå bergen öster om Sidney.

Längst inne i Karpentaria-viken och på en del af Australiens sydkust är »tallrikens kant» borta; lågt och flackt land sträcker sig här från hafvet långt in i landets inre. Å andra sidan uppstiger från »tallrikens botten» i Central-

Australien ett högland, som dock ingenstädes, så vidt man vet, når upp till 1,000 m.

I följd af sin fattigdom på regn har Australien inga så stora vattendrag, att de kunna jämföras med andra verldsdelars jättefloder. Australiens största flod är *Murray river*, som mynnar ut på sydkusten. Med sina sidoarmar bildar den aflopp för en landsträcka så stor som en triangel, hvars vinkelspetsar äro Nordkap, Kristiania och S:t Petersburg. Den är segelbar i sin nedersta del under den regniga tiden på året.

Australiens hufvudmassa utgöres af mycket gamla bergarter, urberg med granit och gneis samt siluriska bildningar, således samma formationer, som utgöra största delen af den skandinaviska halfön.

Lager från stenkolsformationen hafva stor utbredning i Queensland och den nordöstliga delen af Nya Syd-Wales, så att Australien utom sina öfriga mineraliska rikedomar äfven eger »de svarta diamanterna». På åtskilliga ställen har man upptäckt lager från den mesozoiska eller flötsformationen i jordklotets historia.

Det här (fig. 87) afbildade musselskalet, hvilket jag fann jämte stora massor dylika ligga i sandsten vid *Minnie Downs*, 400 mil vester om Rockhampton, är en mesozoisk mussla, en jätte-*inoceramus* från kritformationen. Denna förstening skänktes till Kristiania universitets mineralogiska samling och har beskrifvits af professor Bernhard Lundgren i Lund, som är en auktoritet på detta område.

Djur- och växtlemningarna i de äldre lagren stämma i det hela taget genom sin karakter öfverens med dem, som man från samma perioder finner i andra delar af verlden. Någon gång under den mesozoiska perioden torde emellertid Australien hafva blifvit afskuret som en egen kontinent. Detta träder tydligt i dagen i tertiärperioden; under denna tyckes största delen af Australien hafva hållit sig som ett

sjelfständigt torrt land. Detta var också förhållandet i den qvartära tiden eller den geologiska nutiden.

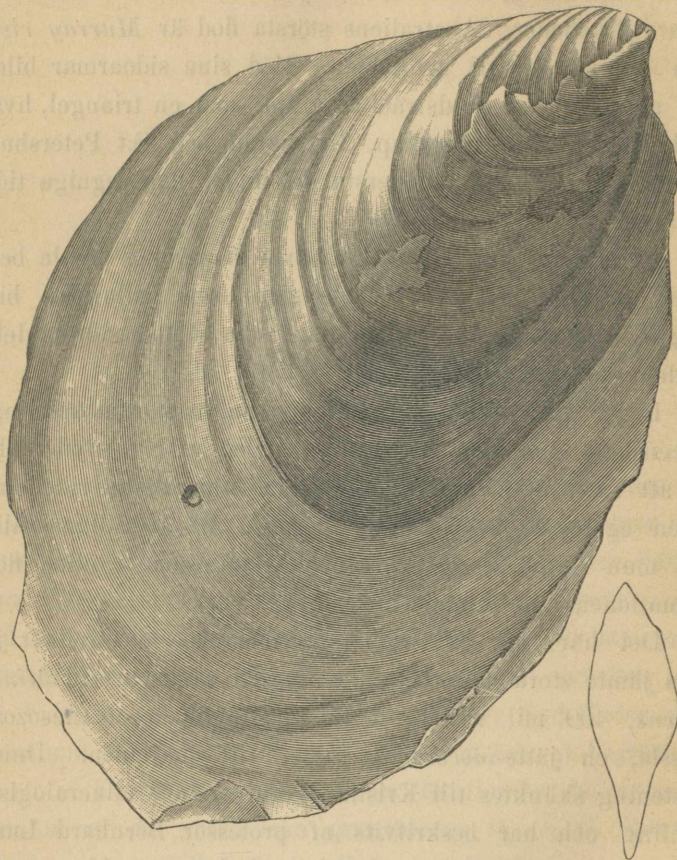

Fig. 87. *Inoceramus maximus*, en stor, förstenad hafsmussla från vestra Queensland. Längd 31 cm, bredd 20 cm.

Australien har icke genomgått någon istid, ty man har blott funnit några obetydliga och kanske osäkra spår efter refflor.

Under tertiärperioden få vi söka den nuvarande faunans aflägsnare förfäder; den qvartära perioden visar oss de närmaste, hvilka likna de nuvarande djuren. Flere utmärka sig emellertid genom sin storlek. Sålunda har det funnits en känguru, som var en tredjedel större än den nu lefvande, och ett jättestort, äfven med kängurun beslägtadt växtätande djur, *Diprotodon*, hvilket var så stort som en elefant. Lemningar af detta djur förekomma så vidt spridda och så rikligt, att man måste antaga, att det lefvat i stort antal så godt som öfverallt.

På den tid, då landet redan kunde bebos af menniskor, lefde ännu ett af fornverldens stora djur, nämligen en strutsartad fogel, mycket större än den nu lefvande emun. Man har nämligen funnit ben efter den i vildarnas afskrädeshögar. Kotorna visa skåror efter flintknifvar.

Till Australiens yngre formationer hör den så kallade »ökensandstenen», som är spridd öfver en stor del af landets inre. Denna torde vara bildad på land, då den icke innehåller skal af hafsdjur, utan blott några växtlemningar och en hop söttvattensmusslor. Meningarna om dess bildningssätt äro mycket delade. Några anse, att den afsatt sig i stora sjöar, som en gång skola hafva varit talrika, men rimligare är det väl, att den bildats derigenom, att den underliggande grunden vittrat sönder till sand och stoft, som spreds omkring af vinden.

Australien har inga verksamma vulkaner, men utslocknade förekomma deremot på flere ställen. Några af dem, som finnas i Victoria, måste antagas hafva varit i verksamhet icke långt före den historiska tiden.

Bland Australiens mineraliska produkter är naturligtvis guldet den mest uppmärksammade. Dess ursprungliga modersten är väsentligen qvartsådror, som genomlöpa de äldsta stenarterna. Genom bergens söndersmulande under de långa geologiska perioderna har guldet dessutom kommit att

afsätta sig i sand och grus (det alluviala guldet). Rinnande vatten för lättare med sig de stenartade beståndsdelarna af de lösa jordarterna än guldet, som på grund af sin tyngd rör sig långsamt framåt. Följden häraf är, att aflagringarna nära guldets ursprungliga plats blifva allt rikare och kunna under gynsamma omständigheter löna guldgräfvarens möda med en storartad vinst.

III.

Flora.

Det finnes knappast någon flora, som har så många egendomligheter att uppvisa som Australiens. Men det är icke sagdt, att det, som förefaller främlingen så märkligt, just har ett motsvarande intresse för botanikern. Sålunda berättas det ofta som en kuriositet, att hos det »australiska körsbärsträdet» stenen växer utanpå frukten och icke såsom hos oss inuti. Detta är i och för sig icke någonting märkvärdigt, utan hänger helt enkelt så tillsammans, att hvad man kallar frukt blott är det bärlika, tjocknade fruktskaftet, medan den verkliga frukten, en stenhård och osmaklig nöt, växer i yttersta ändan af detta skaft; trädet heter också *Exocarpus* (»utanpå-frukt»). Detta är dock icke utan motstycke i andra verlds-

Fig. 88.
Blad med blommor och frukt af *Eucalyptus amygdalina.*

delar. Sålunda har den vestindiska *Anacardium* en liknande frukt, den s. k. »elefantlusen», som sitter utanpå den utsvälda stjelken. Det australiska päronet växer ju med den tjocka ändan närmast stjelken; detta är dock icke ett päron, utan en oätbar, trähård frukt af en proteacé: *Xylomelum pyriforme*.

Lika bakvändt måste det förefalla oss, att Australien har träd, som fälla sin bark en gång om året i stället för löfvet. Detta är händelsen med många af gummiträden. När tiden är inne, brister den gamla barken, splittras och faller af eller bortföres af vinden, och trädet står der skinande hvitt i sin nya drägt.

Då Australiens vegetation med få undantag är evigt grön, ser man hvarken höstens färgspel eller vårens friskhet, utan allt har ett enformigt, oliv- eller blågrönt skimmer. Trädgårdsväxter fins det visserligen, men jämförelsevis sparsamt; blommorna hafva stor färgrikedom, men sakna i allmänhet doft. Man lägger märke till bladens egendomliga bildning och ställning, den märkvärdiga olikheten mellan blommorna, de bakåtböjda kronorna och de oproportionerligt utvecklade pistillerna och slutligen den genomgående bristen på matnyttiga växter.

Botanisten har ännu mycket att lära i Australien, ty vår kännedom om denna verldsdels flora inskränker sig väsentligen till kustdistrikten. Det sista årtiondet har dock fört oss långt framåt, i det att den kände botanikern, baron F. v. Mueller i Melbourne, med outtröttlig ifver och lärdom under en lång följd af år arbetat på att utvidga kunskapen om denna egendomliga flora. Han uppgifver kontinentens växtarter till 12,550, af hvilka 6,900 höra till dikotyledonerna (och gymnospermerna) samt 3,800 till kryptogamerna. Såsom inhemska räknar han 7,550 arter. De mest framstående familjerna äro *Leguminosæ*, af hvilka ej mindre än 320 arter höra till slägtet *Acacia*, och *Myrtaceæ*, af hvilka ungefär 150 tillhöra *Eucalyptus* och 100 *Melaleuca*.

Den kända delen af kontinenten är för det mesta beklädd med eucalypter och proteaceer. Nästan alla eucalypter kallas gummiträd, ehuru blott en enda art frambringar det rena gummit, medan de andra för det mesta lemna ett i vatten icke lösligt harts. Man har i populärt syfte delat dem i två klasser: de som hafva skroflig och fast bark, och de som hafva slät bark, hvilken fälles en gång om året.

Dessa väldiga träd karakterisera nästan hvarje australiskt landskap. Deras torra, blågröna blad hänga vertikalt ned från grenarna och lemna derför föga eller ingen skugga. Ofta uppnå träden en höjd af mer än 80 meter och en omkrets af 7 meter vid roten. Det fins stora sträckor i Victoria, der medelhöjden af *Eucalyptas amygdalina* är 100 meter, många fallna stammar gå upp till 120. Mr Ferguson har till och med mätt en, som han beräknade till öfver 160, ja man har äfven i närheten af Yarra-flodens källa funnit ett träd, hvars höjd man tror sig kunna sätta till 170 m. (George Robinson), således betydligt högre än Strassburgdomen och Keops-pyramiden (se sid. 15 och 35).

De flesta eucalyptusarter lemna ett förträffligt gagnvirke, ty hos dessa likasom hos de australiska träden i allmänhet är veden oftast hård och varaktig. En från Vest-Australien bekant art *yarra (E. marginata)* skall förmodligen få stor betydelse, emedan det är ådagalagdt, att den kan motstå skeppsmasken (Teredo). Förhållandet skall vara det samma med *E. rostrata*, kolonisternas »röda gummiträd», som anses vara det nyttigaste af alla australiska träd, på samma gång som det kan sägas vara den allmännaste eucalyptusart; den begagnas derför mycket till allt slags groft arbete.

Den för europeerna mest bekanta eucalyptusart är *E. globulus*, det så kallade feberträdet eller blå gummiträdet. På 1860-talet fäste några spanska läkare uppmärksamheten på två märkvärdiga egenskaper hos detta träd. Dess rötter besitta den ovanliga förmågan att draga till sig fuktighet,

så att det liksom dränerar den mark, i hvilken det står, och dess blad, hvilka såsom hos flere australiska träd hafva klyföppningar på båda sidor, sprida en feberfördrifvande doft. Man har med stor framgång acklimatiserat detta träd både i Europa och i andra verldsdelar.

Medan gummiträden bilda de stora skogarna i det så kallade gräslandet, är proteaceerna en beståndsdel af buskskogarna eller de beryktade *scrubs,* såsom kolonisterna benämna dem, hvilka äro så karakteristiska för Australien. Men äfven här spela gummiträden en icke obetydlig roll. De australiska buskskogarna få oftast namn efter den mest förherskande art, af hvilken de bestå, såsom de bekanta *brigalow-* och *gidgy-scrubs* (se sid. 46 och 51). De sydliga koloniernas *mallee-scrubs* bestå väsentligen af mindre eucalyptus-arter, såsom *E. dumosa*, *gracilis* och *oleosa* samt de så kallade *mulga-scrubs* af busklika acasia-arter, som med sina tornar bereda den resande stora svårigheter.

En tredje vegetationsform bilda de ökenartade slätter, som kolonisterna kalla *spinifex country.* Här upptager piggsvinsgräset *(Triodia irritans)* med sina stickande tornar hundratals mil och gör det nästan omöjligt att komma fram öfver sandslätterna.

De talrika australiska acasiaarterna hafva egendomligheter, som skilja dem från gamla verldens acasior. Hos de flesta af dem finnas blott blad, medan de äro unga. Sedan hafva de blott fyllodier, d. v. s. bladlikt utplattade, vertikalt stälda bladskaft utan blad. Af proteaceerna uppträder *Grevillea* med 150 arter. De vackra Banksiaarterna, som af kolonisterna kallas *honeysuckle*, förekomma mycket talrikt och höra till de träd, hvilka äro likasom oskiljaktiga från äkta australisk natur.

Det är icke blott de nu nämnda, vidt spridda *leguminosæ*, *myrtaceæ* och *proteaceæ*, som karakterisera landskapet. Australien har äfven sina coniferæ (barrträd). Dessa äro dock

inskränkta till den östliga delen af kontinenten. Utom vid

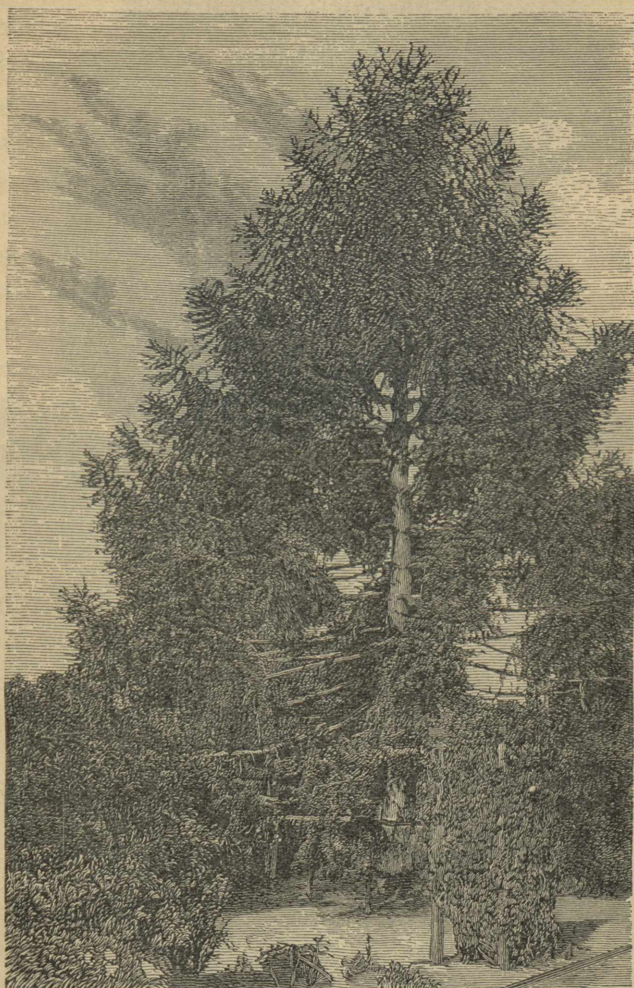

Fig. 89. En australisk gran *(Araucaria Bidwillii)*.

Callitris och *Frenela*, som äro egendomliga för Australien, fästes uppmärksamheten vid de vackra araukarier (granträd),

som gifva kolonisten ett utmärkt timmer. I sammanhang

Fig. 90. Teträdet (*Melaleuca leucadendron*).

härmed kunna äfven nämnas de dystra, bladlösa casuarinaträden, som växa vid Karpentaria-viken och i det inre landet.

För att få ett intryck af australisk natur bör man icke heller glömma grästräden *(Xanthorrhœa)*, hvilka likasom små palmer bära tofsar af långa blad i toppen, ur hvilkas midt framsticker ett långt ax af tättsittande blommor.

I de mera gynnade delarna af kontinenten är gräset rikligt och utmärkt som foder. Det bildar dock icke en sammanhängande gräsvall såsom hos oss, utan växer i enstaka klungor. Australiens bästa och sannolikt mest förekommande gräsart är otvifvelaktigt det så kallade kängurugräset *(Anthistiria australis)*, en flerårig gräsart, som ofta blir en meter hög.

Australiens växtverld delar sig i tre naturliga grupper: den tropiska, den östliga och den vestliga tempererade.

Vegetationen i det tropiska Australien skiljer sig bestämdt från den öfriga. Den är, märkvärdigt nog, trots det mildare klimatet fattigare på arter än den tempererade, och dock mera omvexlande. Den har också mera gemensamt med den öfriga verldens flora, i synnerhet Indiens. Här finnes en mängd olika träd, palmer, slinger- och parasitväxter, *Areca*, *Calamus*, *Caryota*, *Livistonia*, *Musa*, *Convolvulus* och flera *Orchideer*. Kryptogamer saknas nästan alldeles i Vest-Australiens tropiska flora; i nordost representeras de hufvudsakligen af ormbunkar. Här uppskjuta de trädartade ormbunkarna med sina väldiga blad till en betydlig höjd. Bland andra kan vidare märkas Nordvest-Australiens egendomliga *Adansonia Gregorii*, ett motstycke till Vest-Afrikas baobab eller apbrödsträd.

Det är dock icke den tropiska floran, som karakteriserar Australiens växtverld. De flesta bidragen till den egendomliga vegetationen förskrifva sig från den tempererade, som framträder yppigast i de sydöstliga eller sydvestliga delarna. Medan den tropiska floran icke erbjuder mycket af intresse i olika trakter af kontinenten, visar den tempererade flere märkvärdiga olikheter. I synnerhet är skilnaden mellan

Vest-Australien och den sydöstliga delen i ögonen fallande, både i afseende på arter och slägten.

Ur en jämförelse mellan den bekanta botanikern Sir Joseph Hookers och doktor Englers tabeller framgår, att den sydvestliga delen har 3,600 arter, medan den sydöstliga tillsammans med Tasmanien blott har 3,000. Icke ens så talrika slägten som *Acasia*, *Eucalyptus*, *Grevillea*, *Melaleuca* har en enda art, som är gemensam för båda. Af 600 slägten i sydvest är det 180, som antingen alldeles saknas i sydost eller blott representeras af ytterst få arter. Flere allmänna australiska familjer saknas i vester, medan det å andra sidan icke är någon familj, som är inskränkt till denna del, blott åtskilliga underafdelningar. Denna olikhet har förklarats på olika sätt. Geologerna äro ense om, att den mellersta delen af det nuvarande australiska fastlandet en gång varit haf. Vest-Australien och Öst-Australien äro alltså gamla öar, hvilka först längre fram i tiden förenats. Häraf kan man äfven förstå den yngre inlands-florans fattigdom på arter, såsom förhållandet är med landets tropiska flora.

Den mest slående företeelsen i den australiska floran är sydvestkustens rikedom på arter. Landet vid Swan river och George's sound anses hafva den rikaste och egendomligaste vegetation i hela verlden och öfverträffas i detta hänseende icke ens af Kaplandets. Såsom exempel på den starka endemismen (lokalegendomligheten) i detta afseende kan nämnas, att af 41 arter, som R. v. Wawra samlade vid Albany, voro 37 inskränkta till blott sydvestkusten, 3 till Australien i det hela, och blott en art förekom utom Australien. En så artrik och högt organiserad flora häntyder på, att den har utvecklat sig öfver en mycket större yta, än den som den nu intager, och Sir Joseph Hooker uppställer derför den hypotesen, att de många slägtskapsbanden mellan de tre sydliga fårorna, den antarktiska, australiska och sydafrikanska hänvisa på, att de alla äro led i *en* vegetation,

men hvarest denna nått sin högsta utveckling, är omöjligt att afgöra. Slägtskapen mellan den australiska och sydafrikanska floran har emellertid visat sig icke vara så stor, som man förr trodde, ty flere kap-arter, som man förr ansett för australiska, tillhöra afrikanska slägten.

På medicinal-växter kan Australien sägas vara jämförelsevis rikt. Queensland ensamt skall enligt botanikern F. M. Baileys uppgift hafva öfver 100. Särskildt har eucalyptusoljan stort terapeutiskt värde, i synnerhet på grund af sin antiseptiska kraft; man begagnar den både invärtes och utvärtes, både för bröstsjukdomar och reumatism. Kajeputoljan (af *Melaleuca leucadendron*, teträdet, fig. 90) har redan länge varit känd såsom medel mot neuralgiska smärtor. *Erythræa australis* har visat sig verksam mot dysenteri, likasom harts af »bloodwood». Ett besvärligt ogräs *Euphorbia pilulifera* har man försökt mot astma. En ny strychnos-art *(Strychnos psilosperma)* upptäcktes på 70-talet omkring Rockhampton.

På senare tider hafva två australiska solanaceer ådragit sig uppmärksamhet, nämligen två arter *Duboisia*. Den ena, *D. myroporoides*, har vunnit utbredning bland ögonläkarna, emedan den innehåller en alkaloid, som verkar såsom atropin, men starkare än detta. Den andra är den på sidan 65 omtalade pituri *(D. Hopwoodii)*, som vållade botanisterna åtskilligt bryderi, emedan växtplatsen länge hölls hemlig af infödingarna. Den alkaloid, som gör bladen af denna buskväxt till ett mycket användt stimulerande medel, har enligt den franske kemisten Petits undersökningar visat sig vara identiskt med nikotin. Hos vissa stammar lär det äfven begagnas som gift.

* * *

Jag har att tacka doktor F. Kiær för följande intressanta öfversigt öfver Queenslands mossor:

Queenslands mossflora är ännu jämförelsevis föga undersökt. Antalet kända arter af löfmossor går icke till 200, under det att det i verkligheten kanske är tre eller fyra gånger så stort. Bland dem, som samlat mossor i Queensland, kunna anföras miss *Helene Scott* och fru *Amalie Dietrich* samt på senare tiden botanikern *F. M. Bailey*. En del af de funna mossorna höra till slägten, som äro spridda öfver hela jorden, såsom *Sphagnum*, *Dicranum*, *Barbula*, *Bryum*, *Neckera*, *Thuidium*, *Hypnum* o. s. v. Å andra sidan finnes också en del slägten, som äro egendomliga för Australien, och slutligen uppträda former, som karakterisera den tropiska och subtropiska zonen.

Såsom egendomlig för Australien bör först och främst bland mossor med toppfrukt nämnas slägtet *Dawsonia*, som hittills icke träffats utom denna verldsdel. Detta slägte, som i Queensland representeras af 3 arter, hör till de vackraste och delvis största bland mossorna, liknar till drägten en *Polytrichum* och har likasom denna en hårklädd mössa, men dess frukt är kring öppningen besatt med ett penselknippe af talrika (mer än 500) trådlika hår.

Af andra slägten, som hittills äro kända blott från Australien, kunna bland mossor med sidofrukt nämnas den af sina starkt veckade blad utmärkta *Euptychium*, och den i Queensland ofta förekommande kortbladiga *Bescherellia*, ett från Nya Kaledonien kändt slägte, som liknar en *Cyrtopus*, men har enkel munkrans och längre fruktstjelk.

Det på de australiska öarna och tillika på Sundaöarna, Moluckerna och Filippinerna med flere arter uppträdande slägtet *Spiridens* har deremot ännu icke någon representant i Queensland.

Vidare förtjenar att bland australiska former nämnas ett par arter af *Endotrichella*, *Orthorrhynchium*, den vackra *Braithwaitea*, tre arter af den sirliga *Thamniella* samt några arter af den trädlikt förgrenade *Hypnodendron*. Den på det sydliga halfklotet allmänt förekommande *Ptychomnium aciculare Brid* har också träffats i Queensland.

Bland tropiska mossor finnas utom de öfverallt i de tropiska länderna förekommande *Octoblepharum albidum* och *Rhizogonium spiniforme* flere arter af sist nämnda slägte.

Slägtet *Macromitrium* är temligen talrikt representeradt i Queensland (mer än 10 arter). Vidare må här anföras flere arter af slägtena *Papillaria*, *Hypopterygium* och *Rhacopilum*.

Redan nu framställer Queenslands mossflora, så föga känd den än är, en från den europeiska vida skild typ, och framtiden skall utan tvifvel leda till många intressanta fynd i denna vidsträckta koloni.

Af *lefvermossor* äro hittills mycket få (18) kända från Queensland, men man har utsigt till att vår kunskap om denna intressanta grupps uppträdande i detta land skall inom få år blifva delvis supplerad.

IV.

Fauna.

Fig. 91. Kragödla (*Chlamydosaurus Kingii*).

Australien kan sägas vara den del af jorden, som undergått den minsta förändringen i den nyare geologiska tiden; landet är nu väsentligen sådant, som det var i den tidigare delen af tertiärperioden. Somliga hafva kallat Australien ett af utvecklingen qvarglömdt stycke land från kritperiodens verld. Detta »morgongryningens land» visar oss ett motsvarande gammaldags och egendomligt djurlif, likasom äfven dess

växtverld med sina proteaceer, bladlösa casuarina-träd och acasior påminner om den äldre tertiärperiodens försvunna vegetation. Största delen af Australiens däggdjur består af de märkvärdiga pungdjuren, hvilka tillhöra de allra äldsta och lägst organiserade af alla kända däggdjur, och hvilka säkerligen hafva bibehållit sig här från en tidigare geologisk period, under hvilken de äfven lefde i Europa. Af foglar har landet några egendomliga arter *(Megapodidæ)*, de enda på jorden, som icke sjelfva rufva sina ägg, utan liksom kräldjuren nedgräfva dem i het sand eller i jordhögar, hvilkas jäsande beståndsdelar genom sin värme utkläcka ungarna. De två »springfoglarna» emun och kasuaren hafva, med undantag af kiwin på Nya Zeeland, mera rudimentära vingar än någon annan nu lefvande strutsfogel.

Australien antages hafva en gång under tertiärperioden haft en vida större utsträckning än nu, i det att landet, utom att det innefattade Nya Guinea och Tasmanien, möjligen har sträckt sig så långt mot öster som till Fidsjiöarna. Detta antagande är enligt den berömde engelske naturforskaren Mr. A. R. Wallace absolut nödvändigt för att förklara landets egendomliga förhållanden med hänsyn till faunan. Man har, såsom förut nämnts, funnit fossila lemningar efter märkvärdiga jättelika pungdjur; de voro för det mesta gräsätande och antagas icke hafva varit högre organiserade än de nu lefvande. Då man icke påträffat fossiler af något placentalt* rofdjur, som skulle hafva stört dessa jättars tillvaro, anser Wallace, att de hafva dött ut i följd af fysiskt-geografiska, i synnerhet klimatiska förändringar, som inträffat samtidigt med den öfriga verldens istid. Som en märkvärdighet kan framhållas, att man under de senare

* Med placentalt däggdjur menar man i motsats mot de implacentala pungdjuren och monotremata (kloakdjuren) alla öfriga däggdjur, hvilkas foster födas med en moderkaka (placenta).

åren funnit lemningar efter den jättestora moafogeln *(Dinornis)*, ett slägte, som man hittills antagit förekomma uteslutande på Nya Zeeland.

Bland de sex zoologiska regioner, i hvilka *Wallace* och *Sclater* indela jordens fasta yta, är den så kallade »australiska regionen» en af de bäst begränsade och säkerligen den egendomligaste af dem alla. Australien och Nya Guinea äro de största landmassor i denna region, hvilken utom Nya Zeeland och Stilla hafvets öar innefattar de ostindiska öarna öster om Borneo, Java och Bali. Dessa sistnämnda öar, som tillhöra den indisk-malajiska regionen, skiljas från den australiska genom ett bälte af mycket djupt vatten, bekant under namnet »Wallaces linie». Mellan alla öar sydost om detta djupa bälte, Celebes, Timor, Amboina, Banda och Nya Guinea, är det grundt vatten; de ligga tydligen alla på en undervattensbank och hafva en gång varit förenade med Australien. Den märkvärdigaste olikhet i djurlifvet gör sig gällande på båda sidor om detta bälte. Apor, noshörningar, tapirer, tigrar, leoparder och dylika indiska och malajiska djur försvinna, och vi befinna oss i en alldeles ny region, den australiska, hvars mest karakteristiska kännetecken är, att den saknar nästan alla de grupper af däggdjur, som man annars finner i verlden. Här uppträda deremot de egendomliga pungdjuren *(Marsupialia)*, eller också saknas alldeles däggdjur, såsom händelsen är på de flesta af Söderhafvets öar. I fogelverlden äro särskildt honungsätarna egendomliga, dessutom paradisfoglarna på Nya Guinea, kasuarerna och slutligen kiwin på Nya Zeeland.

Regionens zoologiska karakter är mest utpräglad i Australien, som har en stor rikedom på egendomliga djurformer. Som en ö-kontinent, hvilken sträcker sig från 39° till 11° sydlig bredd, och hvilken således är flere gånger så stor som regionens alla öfriga öar tillsammans, måste landet hafva mycket olika klimatiska förhållanden: i den sydliga

delen ett klimat, liknande Medelhafsländernas, i den nordliga en regelbunden regntid, medan det inre är hetare och torrare än något annat ställe på jorden. Men märkvärdigt nog stå de klimatiska olikheterna icke i samband med en motsvarande omvexling i djurlifvet, hvilket har en påfallande likartad prägel; en mängd vigtiga arter förekomma öfver hela landet. I allmänhet taladt är Australien också ett hett och torrt land, och i öfverensstämmelse med dess fysiskt-geografiska förhållanden har såväl dess flora som dess fauna utvecklat sig; deraf kommer det sig t. ex., att det tropiska Nord-Australien icke har så rik vegetation som det närliggande Nya Guinea med sitt fuktigare klimat. Många af Australiens däggdjur kunna undvara vatten i lång tid. Gould anser till och med, att den stora *kingfisher* (isfogeln), hvilkens föda väsentligen består af ödlor och insekter, aldrig dricker.

Australiens fauna har många besynnerliga former att uppvisa och intager en egendomligt isolerad ställning, hvilket tydligast visar sig i *däggdjurens* klass, som i det hela taget gifver den australiska djurverlden dess egendomligaste prägel. Man tänke sig en kontinent, nästan lika stor som Europa, utan andra däggdjur än pungdjur, några fladdermöss och råttor och möss. Der finnas inga apor, inga rofdjur, inga hofdjur. Der finnes ingen af de arter, från hvilka våra husdjur utvecklat sig; det enda undantaget är dingon, den australiska hunden. Men ehuru den träffats fossil i åtskilliga hålor, antages den i allmänhet vara införd af menniskor. Den skiljer sig icke väsentligen från andra länders vilda hundar. Att Australien för närvarande har så många stora landtdjur, som en gång i beslägtade former funnos i Europa, visar, att landet på ett eller annat sätt stått i förbindelse med Asien, såsom t. ex. de brittiska öarna en gång hängt tillsammans med det europeiska fastlandet. Men däggdjurens märkvärdiga isolering från den öfriga verldens landfauna är, såsom Wallace säger, det säkraste beviset för att Australien icke

varit förenadt med Asien under hela tertiärperioden, och det är särdeles karakteristiskt, att det enda däggdjur, som landet har gemensamt med gamla verlden, är de flygande fladdermössen eller sådana små däggdjur, som lättast af alla kunna hafva förts öfver till de främmande kusterna med kringdrifvande timmerstockar, flytande rötter och dylikt. Äfven i Amerika förekommer en pungdjurfamilj. Men utanför detta land finnas icke nu för tiden pungdjur på något ställe i verlden utom i Australien samt på de närliggande Nya Guinea och Tasmanien, hvilket visar, att dessa öar en gång varit förenade med Australien.

Pungdjuren hafva sitt namn af den pung eller det hudveck, hvarmed honan hos de flesta bland dem är försedd och hvari ungen, som kommer till verlden i ett högst outveckladt tillstånd, föres öfver strax efter födelsen för att fortsätta sin utveckling. Pungen stöder sig mot särskilda pungben, som äro lika starkt utvecklade hos båda könen. Det finnes också många andra egendomligheter hos dessa djurs inre byggnad, hvilka skilja dem från de högre däggdjuren, t. ex. tandsystemet.

Den stora kängurun föder en unge, som icke är större än ett »litet barns lillfinger och icke olika detta till fasonen». Detta hjelplösa, nakna, blinda och döfva väsen fäster modern på ett nästan oförklarligt sätt med sin mun på en af de långa, smala, mjölkgifvande strängar, som finnas inne i pungen; här blir ungen hängande kanske i veckotal och utvecklar sig nu mycket hastigt. Modern har en egendomlig muskel, hvarmed hon kan pressa mjölk in i den hjelplösa lillas svalg, och struphufvudet hos ungen har en egendomlig byggnad, så att andningen kan under digifningen försiggå obehindradt och ungen icke qväfvas. Så småningom antager denna föräldrarnas utseende, och när den blir stor nog, börjar den företaga längre och längre utflykter från pungen, som ständigt vidgar sig, allt efter som ungen växer, och som

således tjenar den icke blott såsom en andra lifmoder, utan äfven såsom bo och tillflyktsort. På liknande sätt föröka sig alla pungdjur, i det att dock antalet af ungarna vexlar mycket, från 1—14.

Pungdjurens hjerna är liten med blott obetydliga vindlar och antyder ringa andlig begåfning; de äro de dummaste af alla däggdjur och likgiltiga för allt utom för magens kraf. *Brehm* fäster uppmärksamheten på, att ingen pungdjursmoder leker med sina ungar, än mindre undervisar dem.

Så väl till utseende som till kroppsbyggnad och lefnadssätt vexla pungdjuren alldeles utomordentligt. Det finnes sådana, som äro så stora som en hjort, och andra, som äro så små som en liten råtta. De flesta röra sig genom att hoppa på bakbenen, andra på alla fyra. Somliga vistas på marken, andra i träden, andra åter äro försedda med flyghud, så att de kunna röra sig genom luften. Största delen är gräsätare, men det fins också frukt-, rot- eller bladätare, för att icke tala om köttätare och insektätare, ja till och med honungsätare.

Allt sedan kapten Cooks matroser år 1770 kommo och berättade honom, att de hade sett djefvulen sjelf i skepnad af ett stort djur, som hoppade framåt på sina bakben, har kängurun varit oskiljaktigt förbunden med ens föreställningar om Australien, känguruernas land. Dessa djur *(Macropodidæ)* äro också de största och märkvärdigaste af alla nu lefvande pungdjur och finnas utbredda i flere arter öfver hela Australien. Den största är rödaktig *(Macropus rufus)* och förekommer i det inre af landet. Af mindre arter kunna nämnas wallabyer, känguruuråttor, hvilka äro så stora som en kanin, och pademelon, som lätt igenkännes derpå, att den under språnget låter den ena armen hänga, som om den vore afbruten. Känguruerna hafva under de senare åren ofantligt förökat sig; en medverkande orsak härtill är kanske dingoernas systematiska utrotande och infödingarnas

aftagande antal. Känguruerna hafva således tillsammans med sina mindre slägtingar, wallabyer och känguruåttor, blifvit riktiga skadedjur, hvilka ödelägga gräsmarkerna, och man försöker i de mest öfversvämmade distrikten att på alla sätt utrota dem. I Queensland har regeringen utfäst en belöning för hvart djur, som fälles, hvilket från 1880—1885 har reducerat deras antal med icke mindre än sex millioner stycken.

Mycket egendomliga äro de i norra Queenslands täta buskskogar lefvande kängurubjörnarna *(Dendrolagus)*, som på det tydligaste afvika från de öfriga medlemmarna af familjen.

Pungaporna eller phalangisterna *(Phalangistæ)* äro en stor öfver hela Australien utbredd familj, hvilka alla lefva i träden och likasom de flesta pungdjur äro i rörelse blott om natten. De kallas vanligtvis opossum, men skilja sig bestämdt från den egentliga amerikanska opossum (virginiska pungråttan). Likasom denna sistnämnda är den fullkomligaste och mest intelligenta af alla pungdjur, så är den australiska opossum den fullkomligast utvecklade af alla australiska pungdjur. De äro, så att säga, pungdjurverldens apor, hvilka lefva af frukter, men också hålla till godo med insekter och fogelägg, hafva gripsvans samt en rörlig tumme, som gör deras fötter nästan lika användbara som händer.

Nära beslägtade med dessa äro flygekorrarna *(Petaurista)*, hvilka i märkvärdig grad likna de indiska; den minsta af dem, den sirliga *Acrobata pygmæa*, är rent af underbar för sina eleganta och lifliga rörelser. Ehuru den icke är större än en liten råtta, är den lika skicklig som de större arterna i att röra sig genom luften medels sin flyghud. Den blir icke sällan ett byte för de tama kattorna.

En öfvergångsform mellan känguruerna och phalangisterna utgöres af pungbjörnen *(Phascolarctus)*, under det att gnagarna representeras af den stora klumpiga vombat *(Phascolomys vombat)*.

Familjen *Dasyuridæ* är köttätare. Kolonisten benämner den ofta med olika namn efter den gamla verldens djur, såsom »pungmård», »pungtiger», »pungvarg» o. s. v. Alla dessa pung-rofdjur hafva en mycket rofgirig karakter, och ett par af dem står i detta hänseende icke efter mårdarna och vesslorna. Pungvargen *(Thylacinus)* och djefvulsbjörnen *(Sarcophilus)* i Tasmanien äro de vildaste och kraftigaste af alla australiska djur och göra stor skada i fårhjordarna. Den förstnämnda är emellertid nu nästan utrotad. Pungmårdarna (*native cats, Dasyurus Geoffroryi*) äro talrika öfverallt och hatas af kolonisterna, emedan de trakta efter deras fjäderfä. Vid Mount Elephant i Victoria dödades på en natt 500 af dessa djur med två förgiftade fårkroppar. Det hade länge varit torka, så att djuren samlat sig här, der det enda vattnet fans.

Vi komma nu till kloakdjuren (*Monotremata*), den af alla däggdjur lägst stående gruppen. De hafva de för pungdjuren egendomliga pungbenen, men ingen egentlig pung och sakna äfven tänder. Af denna märkliga familj fins det blott två slägten, näbbdjuret och myrpiggsvinet.

Näbbdjuret (*Ornithorhynchus anatinus*) igenkännes lätt på sina två hornartade käkar, som på ett i ögonen fallande sätt likna en andnäbb. Djuret är ungefär 30 cm. långt, och kroppen, som är betäckt med tätt, brunt hår, är bred, platt och kräldjursartad. Fötterna äro korta och tårna försedda med en stor simhud. Om dagen sofver näbbdjuret i djupa hål, som det gräfver i flodstränderna. Det förekommer allmänt i den sydliga och östliga delen af Australien, ända upp till Cooktown och fins äfven i Tasmanien.

Myrpiggsvinet (*Echidna*) liknar till utseende och storlek vårt piggsvin, är likasom detta bevuxet med taggar och kan rulla sig tillsamman. Tårna hafva ingen simhud, men djuret simmar ändå rätt bra. Det lefver af myror och insekter och har likasom myrslokarna en lång och tunn tunga, som afsöndrar en klibbig vätska. Det är ett utomordentligt starkt

djur, som i lös jord eller sand kan gräfva sig ned så hastigt, att det formligen sjunker ned inför ens åsyn. Dess kött är ofantligt fett och anses af infödingarna för en synnerlig läckerhet. Vid Herbert river, der myrpiggsvinet kallas »gombian», uppspåras det af tama dingoer.

Dessa däggdjur, de två märkvärdigaste på jordklotet, visa en förvånande slägtskap med de lägre ryggradsdjuren, kräldjur och foglar. Så finner man, att de främre extremiteterna äro fästa vid bröstbenet medels väl utvecklade korpben (*coracoideum* och *epicoracoideum*) likasom hos ödlorna; detta är icke förhållandet med något af de öfriga däggdjuren. Hufvudskålens ben äro också så fullständigt sammanvuxna, att man, likasom hos foglarna, icke ser sömmarna dem emellan.

Det märkvärdigaste af allt är emellertid, att dessa djur icke föda lefvande ungar, utan lägga ägg; dessa innehålla äfven en stor gula och utkläckas till ungar, som modern däggar.

Äggens utvecklingsstadier äro olika alla andra däggdjurs och likna mycket kräldjurs och foglars. Som äggen äro meroblastiska*, tyckas dessa djur vara ännu närmare slägt med sistnämnda djurklasser än med andra däggdjur.

De i myrpiggsvinets äggstock liggande äggen mäta 3 mm. i diameter, möjligen mera, och äro säkerligen de största däggdjursägg som finnas. (Hos menniskan och de högre däggdjuren är ägget i genomskärning $^{2}/_{10}$ mm.).

Ungarna tyckas behöfva lång tid för att växa upp. De komma till verlden små, blinda och nakna, och deras mun är i början icke näbbformig, utan tjock, rund, mjuk och väl egnad att mottaga mjölken, som sipprar ut ur mjölkkört-

* Der blott en ringa del af gulan åtgår för embryot, under det att största delen utgör föda för fostret, såsom förhållandet är med foglarna. Hos däggdjuren användes hela gulan till embryot (holoblastiska ägg).

larna, utan att det fins bröstvårtor. Emedan dessa djur icke hafva någon pung (hos myrpiggsvinet fins dock vid tiden för ynglandet ett hudveck, som bildar en svag antydan om en sådan), måste ungarna qvarlemnas i boet, der modern ger dem di.

Ehuru Australien i sin *fogelverld* icke intager en så isolerad ställning som med hänsyn till däggdjuren, äro dess foglar dock ytterst egendomliga och erbjuda ett nästan lika stort intresse. Vi finna här visserligen örnar, hökar, trastar, svalor, flugsnappare, måsar, änder o. s. v., om ock af andra arter, än vi äro vana vid, men vi förvånas öfver att gamar samt hackspettar, som eljes förekomma öfverallt på jorden, alldeles saknas här.

Mycket märkliga äro först och främst de efter landets naturförhållanden så särskildt afpassade honungsätarna (*Meliphagidæ*). Australiens träd och buskar hafva en utomordentlig rikedom på blommor, men sakna saftiga frukter; en mängd af dess foglar söka derför sin näring i blommorna; träd och buskar, i synnerhet gummiträden och banksiorna, äro deras tillhåll, och endast få komma ned till jorden för att söka föda. Dessa karakteristiska foglar, som utgöra icke mindre än ungefär 200 arter, påminna i sitt lefnadssätt om Amerikas kolibrier, men äro för öfrigt alldeles olika dessa. De största äro så stora som en liten dufva, men betydligt smärtare; de äro kraftiga, lifliga djur, som med sina starka fötter, nästan likasom mesarna, hänga sig fast under grenarna, medan de genomsöka blommorna, och deras tunga slutar med en borst, så att de märkvärdigt lätt kunna uppsamla honungen och de insekter, som ditlockas af denna. Äfven åtskilliga af papegojorna, de så kallade »borsttungade» (*Trichoglossidæ*), lefva af honung och frömjöl och äro således egendomliga för Australien.

De i så hög grad afvikande vanor, som många af de australiska foglarna visa, hafva förut berörts: »lusthusen», som

de estetiska lekfoglarna (*bowerbirds*) bygga (sid. 38), vidare de tre arter, som icke sjelfva rufva sina ägg, utan öfverlemna detta, likasom kräldjuren, åt konstgjord värme (sid. 395). Dessa sista tillhöra familjen *Megapodidæ* (storfotade), en grupp, som har sitt namn deraf, att deras fötter och klor äro mycket stora och kraftiga och således väl egnade att uppkasta den stora hög, i hvilken äggen utkläckas.

Det är intressant, att de öfver hela verlden utbredda isfoglarna (*kingfishers*) och de lika kosmopolitiska dufvorna äro så synnerligt talrika i Australien. Till de förra hör den besynnerliga skrattfogeln (*Dacelo*), hvars läte är olikt alla andra foglars. Dufvorna nå i Australien höjdpunkten af utveckling, så väl med hänsyn till artrikedom som färgprakt; vissa af dem äro till och med försedda med en för familjen så ovanlig prydnad som nackkam. Den utomordentligt starka utvecklingen af så värnlösa djur som dufvorna häntyder på att de här hafva få fiender. Wallace nämner såsom grund härtill den totala bristen på apor, kattor, vesslor och andra i träden lefvande djur, som äta foglarnas ägg och ungar, likasom också dessa dufvors bjerta gröna färg döljer dem för roffoglarna, deras enda fiender. På slätterna i det inre Queensland ses oräkneliga skaror af dufvor, hvilka alla hafva en mycket blygsam färg för att vara skyddade i den öppna terräng, der de hålla till.

En stor del af de australiska foglarna utmärka sig genom sin fjäderprakt och kunna i detta afseende mäta sig med Amerikas kolibrier eller Indiens trogoner och papegojor, t. ex. de eleganta små *Maluri* (*wrens*), ett slags gärdsmyg, hvars hufvudfärg är asurblått och skarlakansrödt, den guldgula och sammetssvarta regentfogeln (*regent-bird*, *Sericulus melinus*) den metallglänsande *riflebird* (*Ptilorhis Victoriæ*), och slutligen finkarna, som äro prydda med färgsammansättningar, hvartill intet motsvarande finnes utom hos fjärilarna. Bland de talrika papegojorna, hvilka innefatta så egendomliga former

Fig. 92. Vilda gäss (*Anseranas melanoleuca*) från norra Queensland. Fotografi efter naturen.

som de svarta och hvita kakaduorna, finnas somliga, som äro allenastående i färgernas skönhet. En så märkvärdig prydnad, som den stjert, hvarmed lyrfogelhanen (*Menura superba*) är utrustad, har intet motstycke i foglarnas verld.

Den ståtliga emun, hvilken tillsammans med kasuaren representerar strutsarnas familj i Australien, förekommer ännu rätt talrikt på grässlätterna. Kasuaren deremot, som blott finnes i den nordöstliga, tropiska delen, är sällsynt och skall otvifvelaktigt snart dö ut, allt efter som civilisationen skrider framåt och utrotar buskskogarna.

Änder, gäss och andra simfoglar äro talrika och utgöra ett ganska godt vildt, men äro mycket eftersökta af jägare, så att kolonierna bestämt en årlig fridlysningstid för dem. Af gässen, hvilkas tår äro försedda med blott half simhud, är den »svarta och hvita» (*Anseranas melanoleuca*) den allmännaste (fig. 92); dessa vackra foglar hålla sig i stora flockar, men försvinna mer och mer med den framträngande civilisationen. Nu för tiden finnas de talrikt blott i den nordliga delen af Queensland, der flockarna äro så täta, att infödingarna kunna med sina spjut döda dem i mängd. De voro också af stort värde för Leichharts expedition genom landet till Karpentaria-viken.

Det är ett ganska märkvärdigt förhållande, att vissa arter af de australiska foglarna utan någon förklarlig orsak plötsligt öfvergifva det område, der de uppehållit sig i åratal, och nedsätta sig annorstädes för att derefter åter om några år försvinna. Gould omtalar flere exempel härpå. En squatter af mina bekanta berättade mig, att pelikanerna för flere år sedan alldeles oförmodadt infunno sig vid *Darling river* i Nya Syd-Wales, 400 mil från kusten. Hvarken infödingarna eller de hvita hade tillförene sett dem här; de slogo sig ned vid en insjö, som kallades *the Dry lagoon* (torr lagun) och häckade här. Emellertid torkade vattnet ut som vanligt, och föräldrarna nödgades hemta fisk åt ungarna

från en två mil längre bort belägen insjö. Så snart ungarna voro stora nog härför, fördes de till denna insjö, i det att hela kolonien spatserade öfver på tre veckor. Pelikanerna häcka annars på öarna vid kusten.

Australien har icke mindre än 700 fogelarter, deraf möjligen 600 i Queensland ensamt, således en ganska ovanlig artrikedom. När man anställer en jämförelse med Europa, som är litet större och ojämförligt bättre undersökt, har detta blott 500 arter.

I afseende på *kräldjur*, *amfibier* och *fiskar* är Australien väl representeradt, och äfven bland dem finnas åtskilliga former af stort intresse. Ödlorna äro utbredda öfverallt, men märkvärdigt nog förekomma i Vest-Australien, likasom förhållandet är med växterna, vissa arter, som äro egendomliga för detta område och icke finnas utom det samma. Att der icke fattas karakteristiska former, visar den i kapitlets början afbildade kragödlan (*frilled lizard*, *Chlamsydosaurus Kingii*). Den har rundt omkring halsen en stor lös hud, som den kan resa upp som en krage à la drottning Elisabet. Olikt alla andra ödlor, intager detta djur ofta samma sittande ställning, som känguruerna, och då det skrämmes, gör det liksom känguruerna 5 à 6 höga långa skutt, innan det börjar sitt egentliga springande.

Ehuru *Viperidæ* och *Crotalidæ*, hvilka annars äro jordens vigtigaste giftiga ormfamiljer, icke finnas i Australien, är det knappt någon verldsdel, som har så många giftiga ormar i förhållande till de icke giftiga. Här som annorstädes tilltager ormarnas antal med värmen, så att Tasmanien blott har 3 arter, medan Queensland kan uppvisa 50, deribland massor af de stora ofarliga pythonerna (jätteormarna), som äro en omtyckt föda för infödingarna. Vattenormar förekomma talrikt långs det tropiska Australiens kuster och äro alla giftiga.

Amfibier med stjert (salamandrar) finnas icke; deremot äro grodorna mycket talrika. De hafva en märkvärdig för-

måga att foga sig efter landets torra klimatiska förhållanden. I Syd-Australien rådde en gång en 26 månader lång torka. Landskapet hade förvandlats till en öken, och der sågs intet lif; får och nötboskap voro döda och alla pungdjuren likaså. Plötsligt bröt en storm ut, som åtföljdes af ett våldsamt slagregn; den långa torkan var nu förbi, och sex timmar efter sedan ovädret börjat, helsades regnet välkommet af grodornas kraftiga stämmor. Flugorna blefvo sedermera utomordentligt talrika, och med dem följde fladdermöss i oräkneliga skaror. Under min resa i vestliga Queensland hörde jag vid Diamantina river talas om en egendomlig art större grodor, hvilka efter regn gräfva sig ungefär 10 cm. djupt ned i jorden, der de förblifva under den torra tiden. Dessa djur lära alltid innehålla en viss mängd vatten, hvilket infödingarna förstå att draga nytta af, i det att de, när de äro törstiga, gräfva upp grodorna och klämma ut vattnet ur dem. Äfven de hvita pläga ibland, då de se de små jordhögar, som tillkännagifva, hvar djuren sitta gömda, skaffa sig vatten på samma sätt. Som det sägs, innehåller en sådan groda ett litet vinglas fullt af »klart, välsmakande vatten».

Med sin benägenhet att gifva de australiska djuren namn från hemmet, har kolonisten äfven benämnt en stor fisk, som finnes i vissa af mellersta Queenslands floder, med namnet »*burnett* lax». Denna fisk, som infödingarna kalla »*barramunda*», är emellertid icke någon lax; ty laxarnas familj saknas i det hela taget i Australien likasom karparnas; men genom sin storlek och sitt feta och läckra kött påminner den om laxen och hade länge varit en omtyckt föda både för svarta och hvita, tills den slutligen 1870 blef bekant för den vetenskapliga verlden såsom en af de märkvärdigaste qvarlefvor från en försvunnen tid. Fossila tänder af denna fisk, som nu är bekant under namnet *Ceratodus Forsteri* hade man länge funnit i trias- och juraformationerna

både i Europa, Indien och Amerika, men man ansåg naturligtvis djuret sjelft för utdödt, likasom *Iguanodon* eller *Dinotherium*. Den hör tillsammans med *Protopterus* från Afrika och *Lepidosiren* från Amazonfloden till de utomordentligt gamla och märkvärdiga lungfiskarna (*Dipnoi*), hvilka således, såsom namnet visar, hafva både gälar och lungor. *Ceratodus Forsteri* har blott *en* lunga och kan andas med den ensam eller med gälarna ensamma eller med båda på en gång, och derför lemnar den också om nätterna sitt naturliga element och går upp på land för att äta gräs och löf, medan man ibland om dagen lär kunna se den ligga och sola sig på trädstammarna ofvan vattnet. Detta »lefvande fossil», som uppnår en längd af intill två meter, bildar således en märkvärdig öfvergångsform mellan fiskar och kräldjur.

Medan Australien är fattigt på fjärilar, räknar det bland skalbaggarna många och utomordentligt praktfulla former, t. ex. af familjen *Buprestidæ*. Den lägre djurverlden är egendomlig, men ännu jämförelsevis föga känd.

* * *

Professor *G. O. Sars* i Kristiania har utfört några högst intressanta experiment, hvarigenom det lyckats honom att på konstladt sätt få utkläckta och hemvana i sina aqvarier åtskilliga australiska sötvattenssmådjur, väsentligen hinnkräftor (*Entomostraca*). Materialet för dessa experiment bestod i små portioner slam, som upptogs från bottnen af insjöar och mindre sötvattenssamlingar nära Rockhampton. Sedan det blifvit fullständigt torrt, sändes detta slam till Kristiania. De öfversända bottenprofven hade vid mottagandet fullständigt utseende af en stenartad massa, så hårda, att man blott med svårighet kunde slå sönder dem med en hammare. Icke dess mindre innehöllos häri ännu kraftiga lifsämnen i form af ägg, hvilka en gång hade afsatts af de i vattnet lefvande smådjuren. Dessa ägg visade sig i de

flesta fall vara insvepta i egendomliga skyddande kapslar, som ofta hade en slående likhet med små baljfrukter (fig.

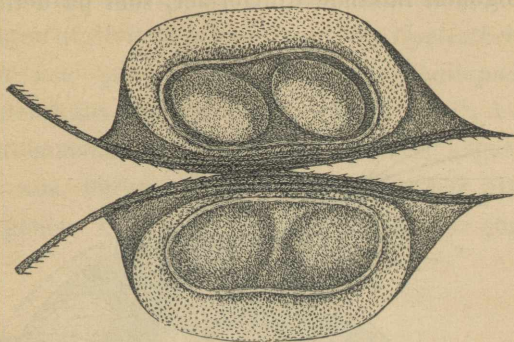

Fig. 93. Ägg af *Daphnia Lumholtzii.*

93), och som i vissa bottenprof förekommo i stor mängd. Genom uppblötning af slammet och ändamålsenlig prepare-

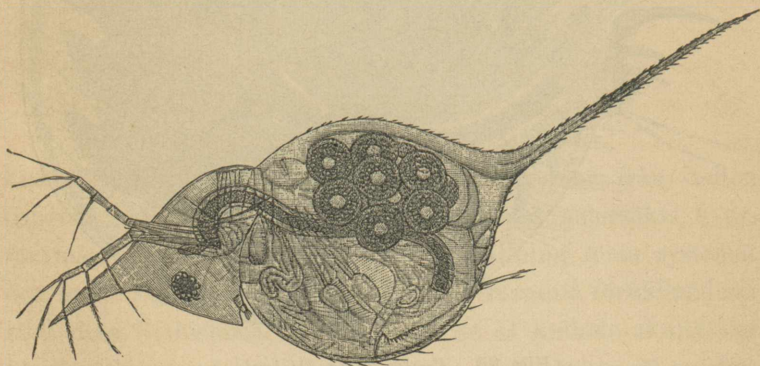

Fig. 94. *Daphnia Lumholtzii.*

ring i derför lämpliga aqvarier har det lyckats professor Sars icke blott att få flere af dessa ägg utvecklade till fullkomliga individer, utan äfven att få dessa sista att fortplanta

sig vidare i aquarierna, hvarigenom det varit möjligt att företaga mycket noggranna undersökningar af denna hittills så godt som alldeles obekanta del af Australiens djurlif. En af de mest i ögonen fallande djurformer, som på detta sätt ut-

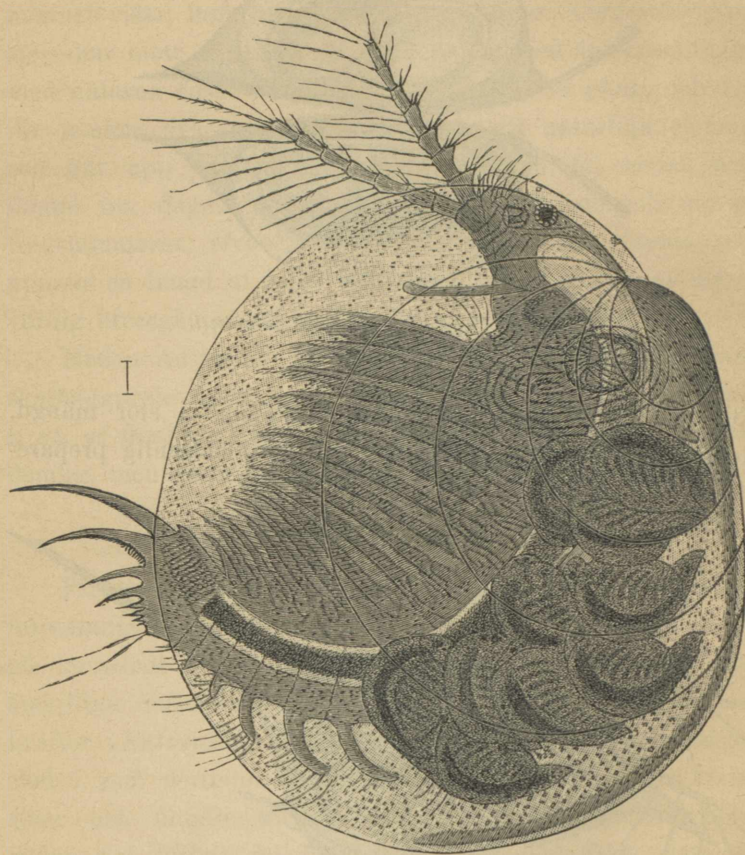

Fig. 95. *Cyclestheria Hislopi.*

kläckts, är en liten kräfta, hörande till slägtet *Daphnia* och kallad *D. Lumholtzii* (se fig. 94).

Utom denna form äro nio andra slags småkräftor beskrifna och afbildade af prof. Sars i två afhandlingar: »*On*

some Australian cladocera raised from dried mud», (Christiania videnskabs-selskabs forhandlinger 1885) och »*Additional notes on Australian cladocera»* (Christiania videnskabs-selskabs forhandlinger 1888). Om samma ämne har han äfven nyligen utgifvit en afhandling: »*On Cyclestheria Hislopi* (Baird), *a new generic type of bivalve phyllopoda»* (Christiania videnskabs-selskabs forhandlinger 1887), hvari på ett mycket uttömmande sätt behandlats en viss högst intressant djurform, som författaren på samma sätt har utkläckt och iakttagit genom flere generationer. Detta djur (fig. 95) har

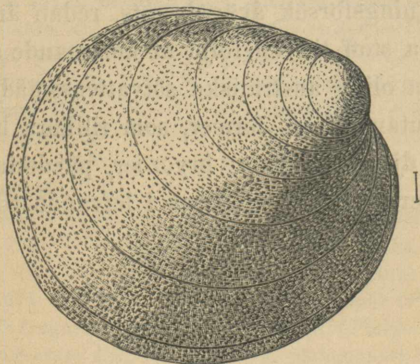

Fig. 96. Skal af *Cyclestheria Hislopi.*

visserligen redan förut omtalats efter exemplar från Indien och Ceylon, men blott mycket ofullständigt undersökts, hvarför man också tagit miste om dess ställning inom systemet och intet begrepp haft om de många intressanta förhållandena med dess lifshistoria. Det hör till de så kallade skaltäckta phyllopoderna, af hvilka man hittills blott känner ett mycket begränsadt antal arter, och som i synnerhet utmärka sig derigenom, att hela kroppen är omsluten af ett genomskinligt, två-hvalfvigt skal, som har en slående likhet med ett litet musselskal (fig. 96). Den anatomiska undersökningen af djuret har visat, att det icke kan hänföras till något af de förr

bekanta slägtena, utan utgör typen för ett nytt, för hvilket man bestämt namnet *Cyclestheria*. Med hänsyn till fortplantning och utveckling skiljer sig denna djurform märkvärdigt från alla förr bekanta phyllopoder. Sålunda utveckla sig äggen tvärt emot den allmänna regeln innanför moderdjurets skal, och ungarnas utveckling sker direkt, icke genom någon verklig metamorfos, såsom hos de öfriga bekanta phyllopoderna. I denna afhandling har också lemnats en fullständig framställning af detta djurs utvecklingshistoria, som uppvisar många egendomligheter.

Slutligen kan tilläggas, att det material, som genom dessa utkläckningsförsök åvägabragts, redan är så stort, att det kan lemna stoff till en följd af kommande afhandlingar, och att många olika australiska sötvattenssmådjur, icke blott hinnkräftor, utan äfven former, som tillhöra helt andra afdelningar af djurriket, t. ex. bryozoer, på detta sätt kunnat noggrant undersökas och studeras i lefvande tillstånd.

REGISTER.

P. A. Norstedt & Söners förlag Stockholm.

500,-

